

324

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ
นางสาว สันทนา เทพวัชรานนท์ ศ.บ.(มธ.)
อดีตพนักงานประชาสัมพันธ์ตรี เทศบาลเมืองตรัง
ณ ฌาปนสถานกองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร
จันทร์ที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๑๗ เวลา ๑๗.๐๐ น.

อนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

น.ส. สันธนา เทพวัชรานนท์ เศรษฐศาสตร์บัณฑิต (มธ.)

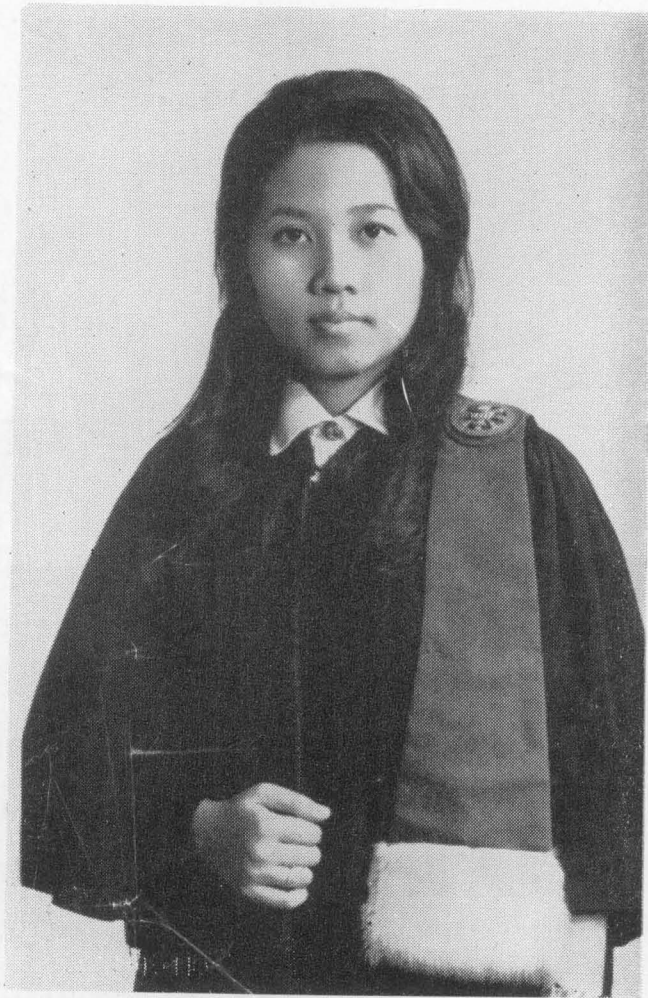
อดีตพนักงานประชาสัมพันธ์ เทศบาลเมืองตรัง

ณ ฌาปนสถานกองทัพบก

วัดโสมนัสวิหาร กรุงเทพมหานคร

วันจันทร์ที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

นางสาวสันธนา เทพวัชรานนท์ ศ.บ. (มธ.)

ชาติ 2 มิถุนายน 2493

มรณ 27 พฤษภาคม 2516

สารสาร

รูปปริณญา

สารจากดวงวิญญาณ ของ น.ส. สันธนา เทพวัชรานนท์ โดย ช. อีสสรานนท์

รูปขันตรี

รูปต่าง ๆ

คำนำ

เรื่องของสันธนา

บันทึกของสันธนา

จดหมาย

บันทึกของเพื่อนที่มอบให้

ข่าวก่อนการเสียชีวิต

ข่าวหลังการเสียชีวิต

คำไว้อาลัย

เรื่องของอาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

และ นายกพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย

เรื่องข้อคิดเรื่องการพัฒนาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สำหรับ ค.ศ. 1980

ของ ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์

เรื่อง “วิธีทำให้คนชอบ” กับเรื่อง “วิธีพ่นงานเทศบาลควรรู้ใช้ใน

การเข้าถึงประชาชน” ของ นายสนิท วิไลจิตต์

เรื่อง การรู้ตน เกี่ยวกับความรู้ต่าง ๆ ระดับชาวบ้าน ของ อาจารย์ประยูร จรรยาวัณษ์

คำถามคำตอบพนักงานประชาสัมพันธ์เทศบาลเมืองตรัง

ผลงานของสันธนา

เรื่อง วิชชะอารมณ์ ของ นายพร รัตนสุวรรณ

ท้ายเล่ม

คำขอบคุณ

รายชื่อ—ผู้นำวงหรีดมาไว้อาลัยที่ตรัง

รายชื่อ—ผู้เป็นเจ้าภาพสวดพระอภิธรรมที่ตรัง

สารจากดวงวิญญาณ

ของ

น.ส. สันธนา เทพวิธานนท์

๑) ถึงวันฉานก็จืดขี้เศร้า
เหลือแต่เก้าอี้ธาตุ ให้น้ำดื่ม
ขอฝากภาพซาบซึ้งดวงจิต
รูปสถิตย์แทนร่างที่ห่างไกล

๑) เมื่อสันชาติวาสนาอำลาโลก
แสนวิโยคโศกเศร้าเฝ้ารำไห้
ขอกราบท่านที่มาไว้อาลัย
จงเห็นภย์ในชีวิตอนิจจัง

๑) ถึงดาวเคลื่อนเดือนคล้อยขยับลอยกลับ
แต่ลูกน้อยลอยกลับไม่กลับหลัง
กลายเป็นดินสาคู่ไม่จรัส
ความรักยังเขยิบเขยอนตงเดือนดาว

๑ สันธนาตาแม่แต่บัดนี้
ลูกหลกกลหนีไปวัยข้งสาว
อายุหมูอยู่ได้ไม่ย่นยาว
ก้มกราบเท้าคุณพ่อขอลาโลก

๑ ก่อนจะตายมุ่งตรงไปสงขลา
ตอนกลับมาสามโมงเย็นเห็นจะได้
เกิดลมบน ฝนตกหนัก ชักตกใจ
หกคนในรถนั้นข้งพรันพริง

๑ จากหาดใหญ่พัทลุงมุ่งหน้ากลับ
คนรถขับไปตรงข้งไม่ถึง
ตอนเลี้ยวโค้งฝ่สังข้งตะลึง
ต่างรำพึงภาวนาหน้าซัดเซี้ยว

๑ เพราะโค้งนมตายหลายคนแล้ว
คงไม่แคล้วปีศาจชักหวาดเสี้ยว
รตัวงไปเป็นวงโค้งเหมือนเคี้ยว
มีคันเคี้ยวตอนนนทสัญจร

๑ อากาศมืดทึบทิศเหมือนปีดมาน
รถแล่นผ่านโค้งไปใจสังหรณ์
ทุกคนนั่งกันนิ่งเฝ้าวิงวอน
ขอให้จรไปตลอดจนปลอดภัย

๑ ถูกต้องตาครวณเหมือนผีผลัก
รถเสียบหลักแล่นลนขึ้นไปไหว
กลับหลังชนต้นชะเมาเข้าทันใด
เหมือนถูกใครรุมหนุบนิ้ว

๑ มีสองคนเคราะห์ร้ายต้องวายชนม์
อีกสี่คนต้องสลบซบกับที่
พลอยรับเคราะห์พร้อมกันในทันที
สิ้นชีวิตรวนเพราะมีกรรม

๑ จากคุณพ่อคุณแม่ต้องแลลับ
เหมือนเดือนดับลับตาเวลาค่ำ
ตะวันดับอัปเนาเหลือเงาค่ำ
เพราะสนบุญหนุนนำจำจากกัน

๑ ใครจะทราบวันตายวายชีวิ

รู้ว่าที่ได้ว่าจะอาศัย

ว่าวันคนนหรือกวัน

เด็กผู้ใหญ่ไม่ขึ้นเรื่องวันตาย

๑ อย่างประมาทเอาเดมาว่าหนุ่มสาว

อยู่หลงดาวโลกขทเสียบหาย

อย่าสร้างบาปสร้างกรรมมุ่งทำลาย

ลิดถึงตายไว้ม้างเพื่อยังใจ

๑ วันนรวยสวยเลิศประเสริฐสุข

พรั่งนทุกข์โทมนัสหรือตัดขยับ

ถูกบาปกรรมตามล่าต้องปราชัย

ต้องเสียใจร้ายนักเหมือนยักษ์มาร

ขอกราบลาคุณอาจารย์สงสารศิษย์

ลามวลมิตรนักศึกษาลาทุกท่าน

เวียนสำเร็จพร้อมกันไม่ทันนาน

กรรมนั้นดาลคลไปให้ม้วยมรณ

๑ ยังคิดถึงน้องน้องนงน้าตา
ได้เห็นหน้าคุยกันเมื่อวันก่อน
ร่วงจากไปแต่ใจไม่จากจร
ยังอวรณ์อาลัยจำใจตา

๑ อยู่ใกล้ศพท่านเศร้าคอยเผาศพ
ต่างสงบใจคำนึงถึงสังขาร
จงดูร่างอย่างฉนั้นสันธนา
ต้องจำพรากจากลาชั่วฟ้าดิน

๑ เพราะร่างແหลกแตกสลายกลายเป็นซาก
ไม่มีปากทักใคร่ไม่ได้สิ้น
จะขอบคุณอย่างไรไม่ได้ยิน
ต้องสูญสิ้นชวาทชาตกระเด็น

๑ วิญญาณน้อยลอยมาคอยลาท่าน
เหมือนมีม่านมัวหมองมองไม่เห็น
เหมือนสายลมพัดมาเวลาเย็น
ใครจะเห็นตัวลมชมว่าดี

๑ ก่อนจากไปใครเตือนเพื่อนสัณนิ
จงตั้งจิตเสียสละประเสริฐศรี
ทำแต่บุญคุณอนันต์พันทวี
สร้างความดีเลิศประเสริฐคน

๑ ชีวิตนี้มีหวังยังต้องเกิด
ทำดีเกิดเกิดใหม่ยังได้ผล
บุญคอยนำกรรมลิขิตชีวิตคน
ติดตามตนต่อไปในโลกา

๑ อยู่ก็ได้ย้ายก็ได้ไม่มีโทษ
ทำประโยชน์วันนั้นคนักหนา
เพราะพรุ่งนี้อาจตายวายชีวา
หมดสัญญาชีวิตปิดทางจร

๑ เมื่อถึงขั้นวันตายมลายสิ้น
ทั้งทรัพย์สินสิ้นสิ้นใจเหมือนไม้ขอน
สมบัติเป็นของกลางเหมือนทางจร
จวนม้วยมรณอนันต์ยังเสียใจ

๑ ประเด็ววันท่หนึ่งถึงสองสาม
ประเด็วตามท่สี่ชนบ่ใหม่
ประเด็วหม่นแสนล้นผ่านบ่ไป
มื่อะไรย่นขงคองอยู่นาน

๑ โลกหมุ่นเว็ยนเปลี่ยนไปไม่คงท่
ประเด็วดเด็วร้ายหลายสถาน
ท่วโลกาฟาลันเหมือนสัญญาณ
ขมบาลผ่านมาทุกนาท่

๑ เส็ยงสนั่นสน่สะเทือนเตอนชีวิต
คอยจะปลิดชีพปลดหมดทางหน่
ทูกเพสวัยได้เวลาไม่ปรานี่
เป็นกฎท่เท็ยงธรรมไม่ล้าเอ็ยง

๑ ท่วทูกสิ่งหญิงชายวายชัว
ทูกเวลานาท่ไม่มีเท็ยง
เป็ยบอายุพลุดะไลไฟพะเน็ยง
พอสันเส็ยงสน่คินก่สน่ดั่ง

๑ สร้างคุณงามความดีแทนชีวิต
ฝากไว้คิดติดตามเป็นความหลัง
ได้บาป—บุญหนุนสนองสองกำลัง
ไปเกิดยังชาติใหม่ในโลก

๑ ดูเปลวไฟในเตาเผาร่างน้อย
ดูควันลอยล่องหนบนเวหา
เหลือกองเถ้าเศร้าจิตอนิจจา
คือสัญญาหน้าคิดชีวิตคน

๑ ท่านที่มาเผาศพจงพบสุข
นิราศทุกข์สุขสวัสดิ์ด้อย่าขัดสน
เพื่อนเผ่าพงศ์จึ่งเกษมเปรมกมล
ลาทุกคน สันธนา ขอลาไกล.

ข. อิศสรานนท์

ประพันธ์แทนดวงวิญญาณที่ไร้เรือนร่าง
ของ น.ส. สันธนา เทพวัชรานนท์

สมถนา

เทพรัตนนท

5457/ป.

• 236/1 ซอยบ้านพรานอม อ. พนาสเมว
 อ. บ้านพรานอม พนาสเมว โทร. 828970

พ.ศ. 2516 สภ. นงรี - สภ. พนาสเมว พนาสเมว
 โทร. 828970 เป็นกัณโศกเสียดสย สงมช มี
 จัณฑนภิลลวงศสวอกรันตลลว สภ. พนาสเมว
 โทร. 828970 พนาสเมว พนาสเมว โทร. 828970

เกิดวันที่

3 มิถุนายน 2493

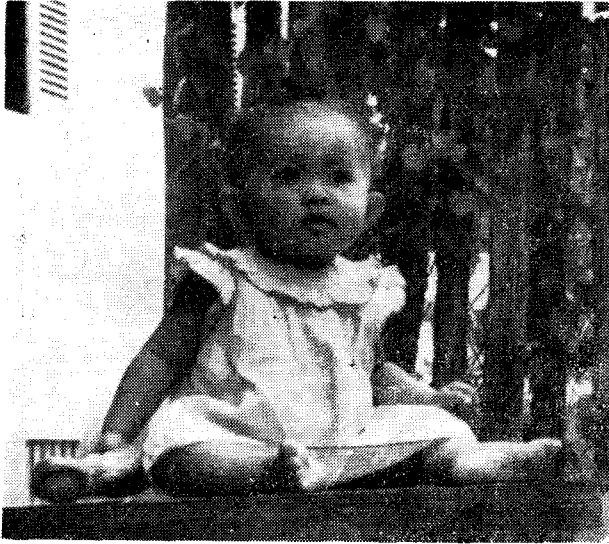

พนักงานประชาสัมพันธ์ตรี

เทศบาลเมืองตรัง

ตั้งแต่วันที่เริ่มทำงาน

ถึง 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2516

ค.ญ. สันธนา เทพวัชรานนท์

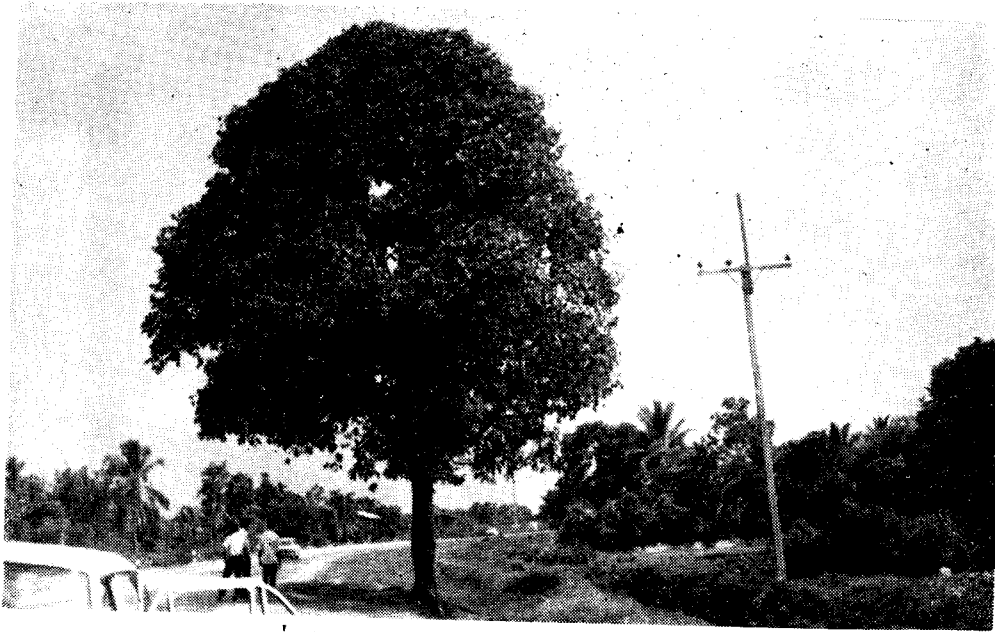
ถ่ายเมื่ออายุ 10 เดือน

เต้นรำในงานโรงเรียน
นวดิตต์ปัญญา อ. ทำใหม่

สถานที่เกิด บ้านเลขที่ ๓๔ ถนนราชกิจ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี

สถานที่เสียชีวิต ต้นชะเมา บริเวณหลัก ก.ม. ที่

๕๘-๕๙ ถนนเพชรเกษม

พัทลุง-หาดใหญ่

ต. ท่าแค อ. เมือง จ. พัทลุง

พระยาน้อยชมตลาด

เม่ออายุ 12 ปี ชั้น ม. 3
ร.ร. เขมะสิริอนุสรณ์

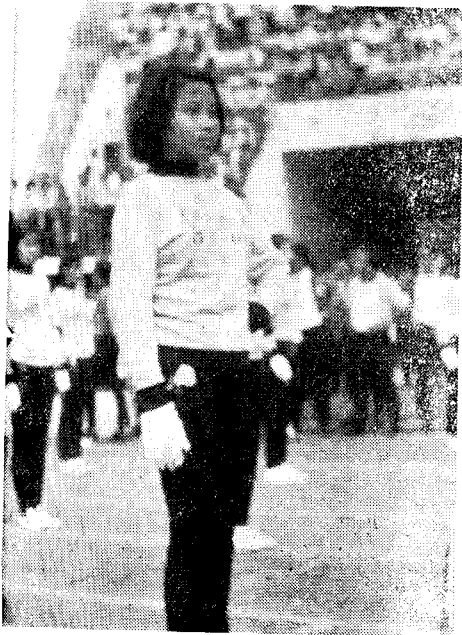
กับเพื่อนที่เขมะ ฯ
เมื่อเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
แผนกวิทยาศาสตร์

กับเครื่องดนตรีที่ชอบเล่น

ตัดบาตรปีใหม่
กับคุณแม่ที่พระประแดง

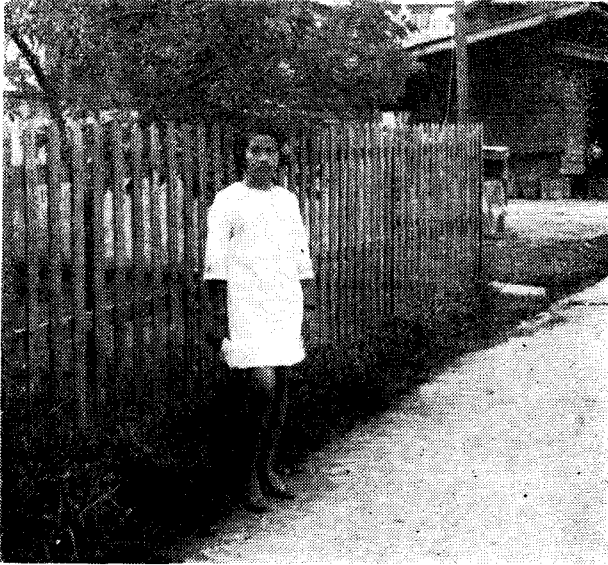

เดินพาเหรดในวันฟุตบอลล์ประเพณี
ธรรมศาสตร์—จุฬา ปี 2511

ต้นโมเดิร์นด้านซ์ ในงานของคุณะ
(เศรษฐศาสตร์)
เมื่อดอนอยู่ปี 1

ไปงานกลางคืนครั้งแรก

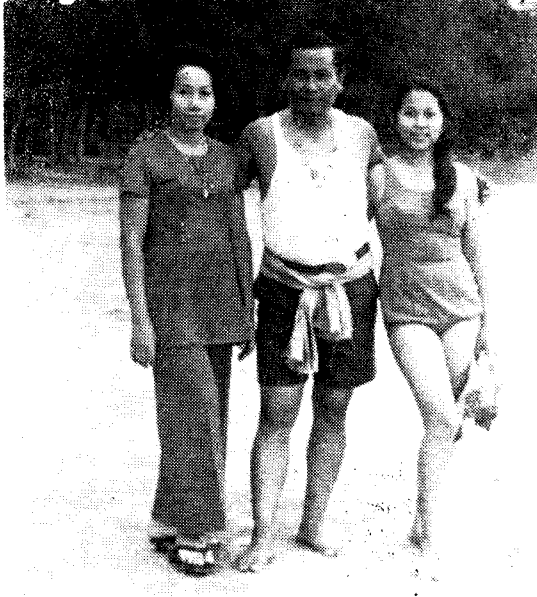
ที่ฟาร์ม
โคนม
สระบุรี

พี่หนูใจดีกับน้อง ๆ เสมอ

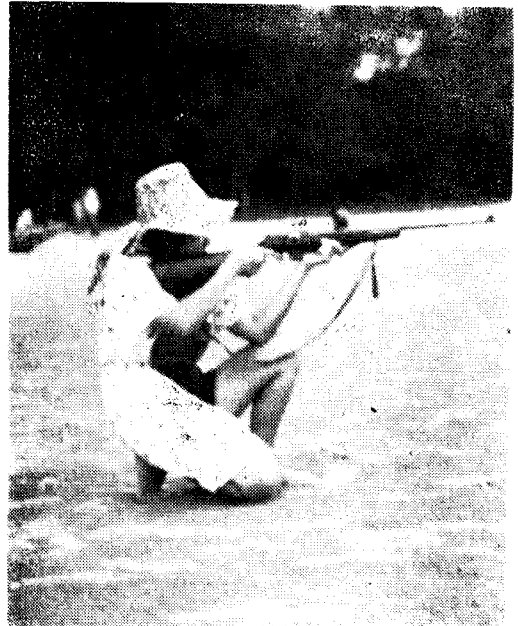
หมูกับลุงหมุยคนเลี้ยงเก่าแก่
ซึ่งหมูรักมาก ที่สวนเมืองจันทร์

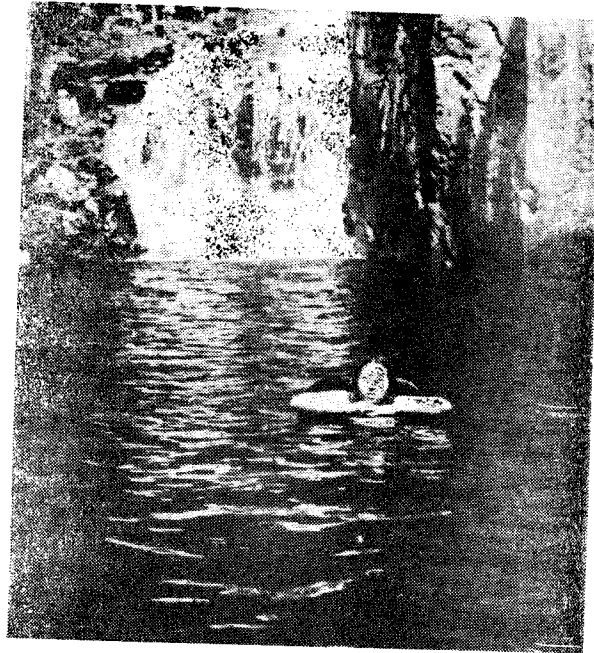
กับคุณพ่อคุณแม่ที่ปากเม็ง

หมูชอบยิงปืน
แต่ไม่เคยยิงสิ่งมีชีวิตเลย

ไปเที่ยวชายทะเลกับ
น้องและเพื่อน

เล่นน้ำตกพรู

ถ่ายเมื่อวันเกิด
วันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2513

ช่ายมอ รูปถ่ายครั้งสุดท้าย ที่สงขลา
วันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2516

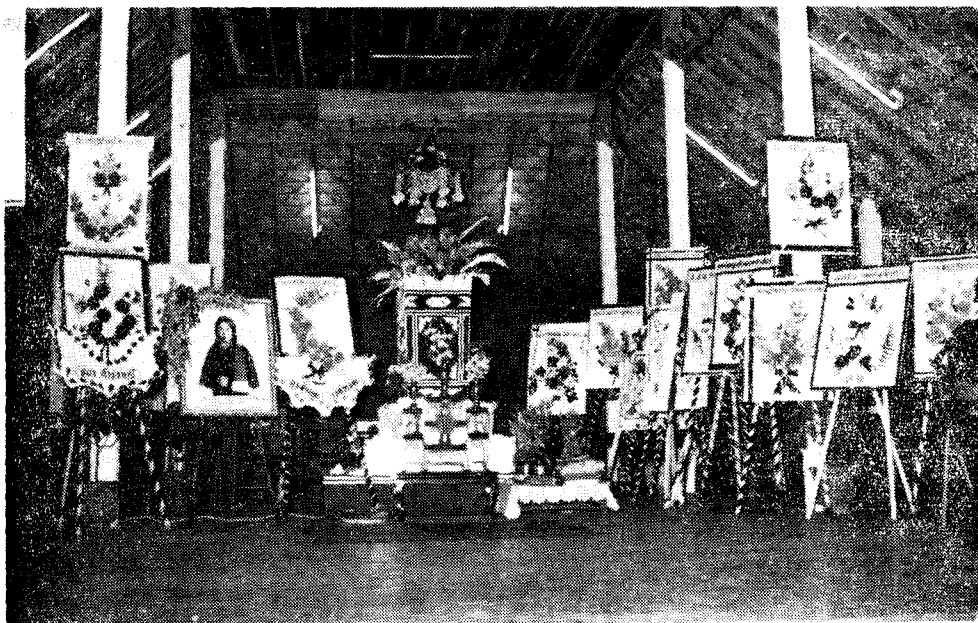

บริเวณหลัก ก.ม. ที่ 58-59
ถนนเพชรเกษม ต. ท่าแค
อ. เมือง จ. พัทลุง
(ต้นไม้ผุพัง ทำให้คนตายมาแล้ว
นับร้อย มีผู้แกะรูปปศุจไว้สอง
ตัว น่ากลัวมาก)

๕
ตงศพสวด
อภิธรรมที่
วัดควนวิ-
เศษ
จังหวัดตรัง

เมื่อชีวิต ถูกบีบคั้นดำ

พวงหรีดจากผู้รักและอาลัย

บรรดาผู้มเกียรตที่มาร่วมในงานสวด

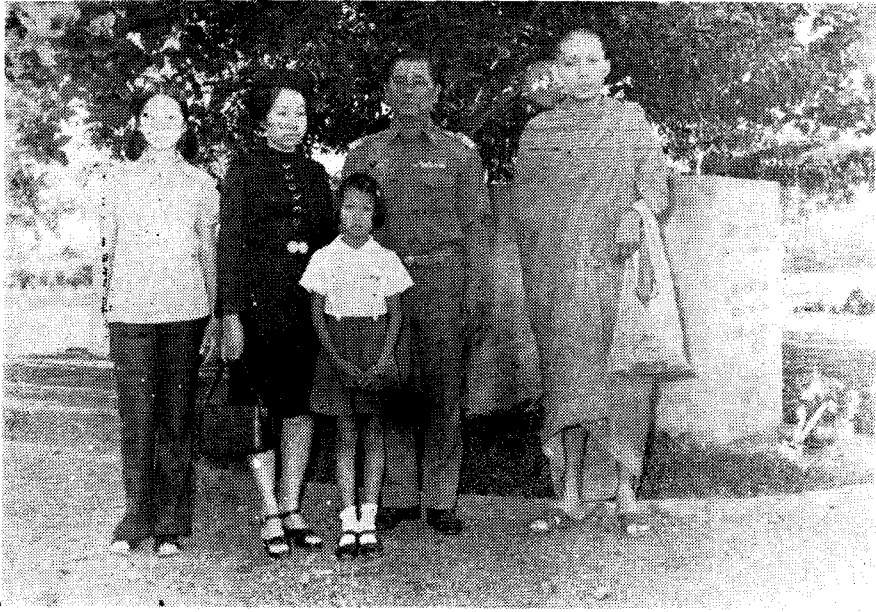
นายกเหล่ากาชาดและสมาชิกนำพวงหรีดมาไว้อาลัย

ผู้กำกับและคณะนายตำรวจจังหวัดตรังนำหรีดมาไว้ที่ลัย

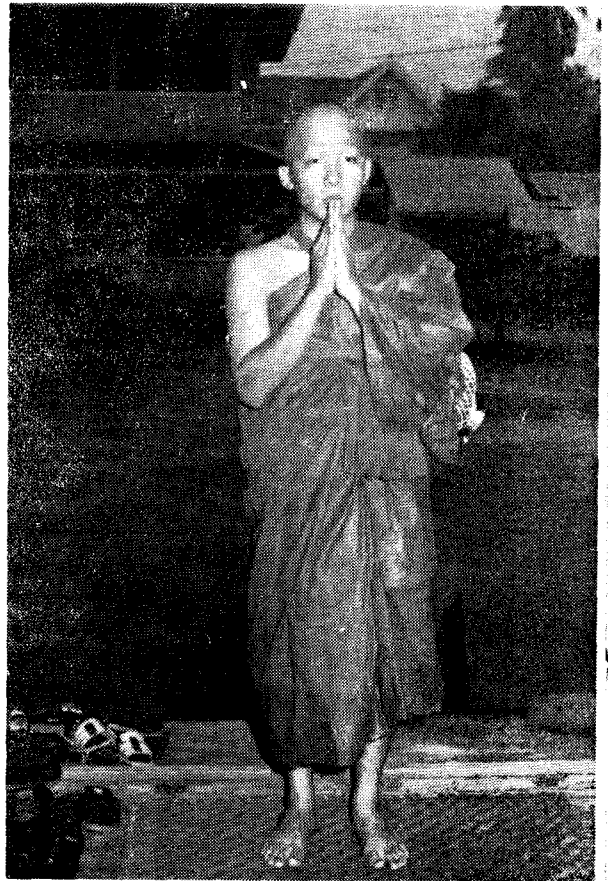

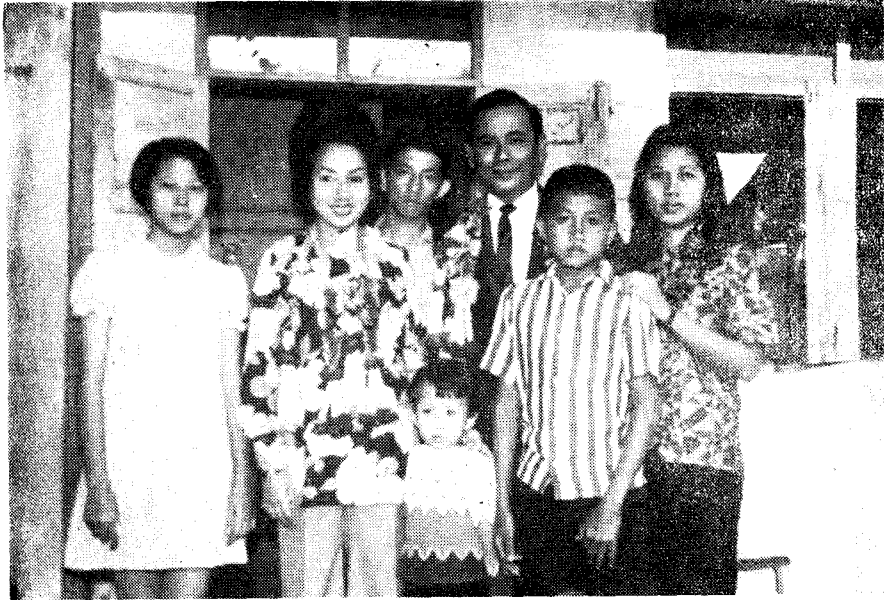
ทพรรุศพ ณ วัดกระพังสุรินทร์ อ. เมือง จ. ตรัง

คุณพ่อ—คุณแม่ น้องๆ และ เพื่อนทมิศรัทธาบวชให้ มาเยี่ยม ณ ที่บรรจุศพ

ชนา ดำรงมณี
 บวชอุทิศส่วนกุศลให้แต่
 สันธนา เทพวัชรานนท์

ถ่ายร่วมกับครอบครัวในวันย้ายจากพระประแดงไปจังหวัดตรัง
21 ธันวาคม 2512

ตั้งศพที่วัดควนวิเศษ ถ่ายพร้อมกับ คุณพ่อ—คุณแม่ น้องๆ และญาติมิตร

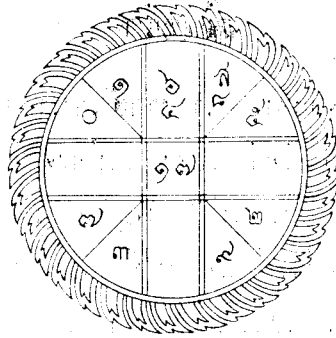
คำนำ

เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ นางสาวสนทนา เทพวัชรานนท์ เศรษฐศาสตร์-บัณฑิต อดีตพนักงานประชาสัมพันธ์ เทศบาลเมืองตรัง ณ ฌาปนสถานกองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร กรุงเทพมหานคร ในวันที่ 27 พฤษภาคม 2517 นี้ ซึ่งข้าพเจ้าได้พิจารณาเห็นว่าควรจะได้มีหนังสือแจกเป็นที่ระลึกแก่ท่านที่เคารพนับถือ ญาติมิตร และเพื่อนฝูงที่ได้กรุณาในงานศพ เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ผู้วายชนม์ เจ้าภาพจึงได้จัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้น เนื่องจากผู้วายชนม์อายุน้อย มามีชีวิตอยู่ในโลกมนุษย์นี้เพียง 22 ปีเศษเท่านั้น ยังไม่ทันมีโอกาสที่จะแสดงความสามารถ ความคิดเห็น หรือสร้างคุณความดีฝากไว้ในโลกนี้ได้มากนัก ฉะนั้น หนังสือเล่มนี้นอกจากเรื่องของท่านที่เคารพนับถือได้กรุณาช่วยเขียนหรือมอบเรื่องให้ลงในหนังสือนี้ ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับท่านที่สนใจแล้ว ก็คงมีคำไว้อาลัยของท่านที่เคารพและเพื่อนฝูงของผู้วายชนม์ได้เขียนไว้อย่างจับใจไพเราะและบริสุทธิ์ใจ ซึ่งเป็นที่ซาบซึ้งและประทับใจเจ้าภาพเป็นอย่างยิ่ง และด้วยความระลึกถึงผู้วายชนม์ เจ้าภาพจึงเก็บรวบรวมบันทึกจดหมายของผู้วายชนม์บันทึกของเพื่อนบางตอนมารวมไว้ด้วย สิ่งเหล่านี้ถ้าจะมองโดยผิวเผินแล้วจะเห็นว่าไม่มีสาระ แต่ถ้าจะมองในแง่ดีและพิจารณาโดยลึกซึ้งแล้วก็อาจจะมีประโยชน์บ้าง แม้ไม่มากก็เพียงเล็กน้อย โดยเฉพาะท่านที่มีหัวอกอันเดียวกับเจ้าภาพ ที่ต้องจากลูก ๆ ไปหากินในถิ่นไกล ทั้งลูกไว้ตามลำพังด้วยความจำเป็น ลูกจะรู้สึกหว้าเหวขาดความอบอุ่น ลูกจะต้องฝึกตนให้เข้มแข็งและปกครองตนเองได้ในขณะที่อายุยังน้อย รู้จักรักศักดิ์ศรี เอาตัวรอดในสิ่งที่ไม่ดีไม่ควร แต่แต่บางครั้ง ลูกก็ไม่สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ ทำให้เสียสุขภาพจิต และท้อแท้ แนวทางสิ่งเหล่านี้อาจเป็นประโยชน์แก่บิดา มารดาหรือเยาวชนรุ่นหลัง ๆ ได้บ้าง จึงได้เก็บมารวบรวมไว้ดังกล่าว

ในที่สุดนี้เจ้าภาพขอกราบขอบพระคุณต่อทุก ๆ ท่านที่ได้กรุณามอบเรื่องให้จัดพิมพ์ในหนังสือเล่มนี้ และขอขอบคุณต่อบรรดาผู้ที่ช่วยเหลือในการทำหนังสือนี้ทุก ๆ ท่าน หากหนังสือเล่มนี้จะมีส่วนที่อยู่บ้าง เจ้าภาพขอพลังใจจากท่านผู้เขียน ผู้อ่าน และผู้ช่วยเหลือจัดทำอุทิศแผ่ส่วนกุศลมอบให้แก่ดวงวิญญาณ สนทนา เทพวัชรานนท์ ผู้ล่วงลับไปแล้ว แต่หากมีสิ่งใดผิดพลาดหรือบังเอิญสร้างความไม่พอใจให้ท่านผู้หนึ่งผู้ใดหรือมีสิ่งบกพร่อง หรือการอันใดไม่สมควรด้วยประการหนึ่ง ประการใดก็ตาม เจ้าภาพขอรับผิดชอบแต่ผู้เดียว และหวังว่าคงได้รับอภัยจากท่านที่เคารพทั้งหลาย จึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย.

นายสมัย—นางชม้อย เทพวัชรานนท์

เจ้าภาพ

เกิดวันพฤหัสบดี ที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2493 เวลา 02.03 น.

ลัคนาสถิตยราศี มีน

ประกอบด้วย ราชา แห่งฤกษ์

ดาวเกะนวงค์ 3

ตรียางค์ 2

ดวงแบบนี้ โดยวาสนาเมื่อผ่านปฐมวัยไปได้ นับว่าเป็นดวงขตาชั้นสูง

ในปฐมวัย ตั้งแต่ 1—19 ปี อยู่ในเกณฑ์ชะตาที่ดี และตั้งแต่ 20—25 ปี เป็น

วัยปลายของปฐมวัย การโคจรของดวงดาวในจักราศีชีวิต ให้โทษร่วมกัน 3 คู่ คือ

1. ดาวพระเสาร์ ร่วมกับดาวมฤตยู

2. ดาวราหู ร่วมจันทร์

3. ดาวมฤตยู ร่วมอังคารสัมพันธ์ลักษณะให้โทษโดยเริ่มต้นจาก ปี 2510—2516

จุดที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุ เพราะดาวอาทิตย์ ดาวอังคาร ดาวเสาร์ และดาวพุธ
มาเข้าร่วมบาปเคราะห์กัน จะเป็นอันตรายกับน้ำหรือขณะฝนตก

เรื่องของสันธนา

2 มิถุนายน 2493 เวลา 01.45 น. ตรงกับคืนวันวิสาขะพอตี เป็นวันเกิดของลูกคนแรกของ นายสมย์—นางชม้อย เทพวัชรานนท์ เขาเกิดมาเป็นลูกหญิง ณ บ้านท่าใหม่ ตำบลท่าใหม่ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี การมาของเขาได้นำความชื่นชมยินดีมาสู่ครอบครัวเป็นอย่างมาก เขาเป็นเด็กที่สมบูรณ์ อ้วนจ้ำม่ำ เลี้ยงง่าย ทานอímแล้วก็หลับใฝ่ ยิ่งโตก็ยิ่งน่ารัก จึงเป็นที่น่ารักของทุกคนในครอบครัว โดยเฉพาะคุณยาย กัลยาธรรมพิบูลธนาสาร ซึ่งเอาใจใส่รักใคร่ดั่งแก้วตา ครั้งแรกยังหาชื่อไม่ได้ คุณแม่เรียกชื่อเล่น ๆ ว่า “ลูกหมู” จนเมื่ออายุได้ ๓ เดือน ก็ยังไม่มีชื่อจริงในสำมะโนครัว คุณพ่อก็ได้พยายามเลือกหาชื่อให้ ในที่สุดก็ได้ชื่อว่า “สันธนา” ซึ่งตัวอักษรตัวหน้าคล้องกับตัวอักษรของชื่อคุณพ่อ และแปลเอาเองว่า “ผู้มั่นคง” ในวันที่ได้ชื่อใหม่นั้นเองพอตีมีคนเอาสลากกินแบ่งของรัฐบาลมาขาย คุณพ่อก็ซื้อให้ลูกสาว 1 ใบ มีหมายเลข 595929 และลงชื่อที่เพิ่งใหม่ในต้นข้าวว่า “เด็กหญิงสันธนา ท่าใหม่” ในคืนวันที่ 14 กันยายน 2493 วิทยุแห่งประเทศไทยก็ได้ประกาศชื่อผู้ถูกรางวัลที่ 5 ตามหมายเลขและชื่อที่ลงไว้ ในต้นข้าว ในคืนวันนั้นลูกสาวคนนี้ได้ทำความชื่นชมยินดีให้แก่คนในครอบครัวเป็นอย่างมาก และถือว่าชื่อนี้ นำความโชคดีมาสู่ครอบครัว และเป็นมงคลนามยิ่ง ในวันที่รุ่งขึ้นจึงได้นำชื่อสันธนาแจ้งเข้าในสำมะโนครัวเป็นหลักฐาน นับแต่นั้น “หมู” ก็มีชื่อว่า “สันธนา” เป็นต้นมาโดยตลอด แต่ทุกคนในครอบครัวตลอดจนเพื่อนฝูงก็ยังชอบเรียกว่า “หมู”

เมื่อสันธนาเติบโตพอเข้าโรงเรียนได้ใน พ.ศ. 2498 อายุได้ 5 ขวบ ก็นำไปฝากโรงเรียนวัดบุญญาวาสวิหาร (นวัตติกบัญญา) เพราะคุณแม่เป็นครูอยู่ที่โรงเรียนนั้น เรียนอยู่ 2 ปี สอบได้ประถมปีที่ 1 จึงย้ายไปเรียนโรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ที่ตัวจังหวัดจันทบุรี โดยเข้าเป็นนักเรียนประจำ เรียนอยู่ 1 ปี สอบได้ชั้นประถมปีที่ 2 สันธนา ทนความคิดถึงบ้านไม่ไหว จึงขอร้องกลับไปเรียนโรงเรียนเดิม คือ โรงเรียนวัดบุญญาวาสวิหาร (นวัตติกบัญญา) ที่อำเภอท่าใหม่ ได้ศึกษาอยู่ในโรงเรียนนี้อีก 2 ปี สอบได้ชั้นประถมปีที่ 4 ขณะที่เรียนอยู่ในโรงเรียนนี้ สันธนาได้รับการฝึกสอนให้รำไทยและเป็นนักแสดงรุ่นเยาว์ของโรงเรียนสันธนา รำได้สวยงามมากเป็นตัวชูโรงคนหนึ่ง เพื่อให้สันธนาได้รับการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น จึงได้พาไปฝากเรียนเป็นนักเรียนประจำโรงเรียนเขมะสิริอนุสสรณ์ จังหวัดพระนคร ใน พ.ศ. 2503 โดยเริ่มเรียนชั้นมัธยม 1 (ป. 5) ขณะที่เรียนอยู่โรงเรียนนี้พอเวลาไปรับกลับบ้าน สันธนาดีใจ

มาก แต่พอส่งกลับโรงเรียนใกล้จะถึงโรงเรียนก็เริ่มร้องไห้ พอเข้าถึงโรงเรียนก็ปล่อยโฮใหญ่ จนคุณแม่ไม่ใคร่กล้าไปส่งเพราะใจอ่อนสงสารลูก ต่อ ๆ ไปจึงเป็นภาระของคุณพ่อ สันธนา เป็นนักเรียนประจำอยู่ 2 ปี พอที่คุณพ่อย้ายไปรับราชการอยู่อำเภอพระประแดง เมื่อพ.ศ. 2504 และใน พ.ศ. 2505 สันธนา ไม่ยอมอยู่ประจำขอร้องมาอยู่ที่พระประแดงด้วย จึงต้องเดินเรือไปมาโดยรถเมล์ วันหนึ่งเกือบ 40 ก.ม. สันธนา ศึกษาในโรงเรียนพระศรีอริยอนุสรณ์ จนถึง ม.ศ. 5 แล้วไปสอบเข้ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เอง เมื่อ พ.ศ. 2511 โดยเลือกเรียน คณะเศรษฐศาสตร์ ใช้เวลาเรียนในมหาวิทยาลัยอยู่ 4 ปี สำเร็จจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จบปริญญาตรี (เศรษฐศาสตร์บัณฑิต) ขณะเรียนจบอายุ 22 ปี สันธนามีพี่น้องร่วมบิดามารดา 5 คน คือ

- น.ส. สันธนา (หนู)
- นายวรวิทย์ (ป๊อ)
- น.ส. จิตประภา (ย้อย)
- นายอิสราชัย (เต๋ย)
- ค.ญ. ทักษิรัตน์ (แห่ม่ม)

ในเดือนธันวาคม 2512 ซึ่งสันธนา กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยปีที่ 2 คุณพ่อ ย้ายไปรับราชการที่จังหวัดตรัง คุณแม่ติดตามไปด้วย เป็นอีกครั้งหนึ่งที่ครอบครัวเราต้องจากกัน ขณะนั้นบ้านพักที่สะพานเฉลิมวันชาติก็ยังให้คนเช่า สันธนาต้องไปอยู่หอพักที่บางลำพู ตอนนั้นทำให้สันธนาเริ่มไม่สะดวกใจขาดความอบอุ่นใจคิดถึงพ่อแม่ และต้องรับภาระ ควบคุมดูแลน้อง ๆ ที่ต้องแยกกันอยู่ จนถึงกลางปี 2513 สันธนาจึงได้ย้ายจากหอพักไปอยู่ บ้านพักที่สะพานเฉลิมวันชาติกับจิตประภา น้องสาว เรื่องที่อยู่ค่อยสบายขึ้นบ้าง แต่ในค่านใจก็ก็ยังว่าเหว่เพราะต้องปกครองตัวเอง ทั้งต้องคอยดูแลน้อง ๆ ด้วย การติดต่อกับตรัง ค่อยสะดวกขึ้นโดยใช้โทรศัพท์ทางไกลที่ติดตั้งไว้ให้ในบ้าน

สนใจการศึกษา

ในเรื่องการเรียนการศึกษาอยู่ในขั้นดี เพราะเป็นผู้สนใจต่อการศึกษา ไม่เคยต้อง บังคับหรือตักเตือนในเรื่องการเรียน มีแต่คุณหนังสือจนตึกคืนถึงตี 1-2 ของวันใหม่ จนคุณแม่ต้องคอยเตือนให้นอนพักผ่อนเสียบ้าง เพราะเกรงจะทำให้เสียสุขภาพ

ฝึกไฝธรรมและจิตวิทยา

สันธนาชอบศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับศาสนาและศีลธรรม ชอบไปวัดเพื่อฟังธรรมและมักจะชักชวนเพื่อนฝูงไปร่วมด้วย สนใจค้นคว้าวิชาเกี่ยวกับจิตวิทยาแล้วนำมาปฏิบัติ เธอสามารถเข้าถึงเด็ก ผู้ใหญ่ และเพื่อน ๆ ได้เป็นอย่างดี ประกอบทั้งเป็นคนใจบุญ ชอบสร้างกุศล ทำบุญให้ทาน โอบอ้อมอารีและมองคนในแง่ดีเสมอ สันธนาจึงเป็นที่รักใคร่ของญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง และคนที่รู้จักโดยทั่วไป

ไปเลี้ยงคนชราบางแค ชอบทำทาน

เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2515 ซึ่งเป็นวันคล้ายวันเกิด ก็ได้ซื้อผลไม้ไปเลี้ยงคนชราบ้านบางแคด้วยความศรัทธาและมีเมตตาจิตโดยทุนทรัพย์ที่ต้องประหยัดจากค่าใช้จ่ายประจำเดือนของเธอเอง

สันธนา ชอบทำทานเช่นนี้เสมอ เพื่อน ๆ มักจะรู้กันว่าสันธนาชอบบริจาคทาน โดยเฉพาะขอทานแถวท่าพระจันทร์มักได้รับบริจาคจากเธอโดยทั่วถึงกัน จนเพื่อนทักท้วงเพราะเกรงว่าเงินเดือนที่รับจากทางบ้านจะไม่พอใช้ แต่ก็ได้รับตอบจากเธอว่า ไม่เป็นไรเราให้เขาแค่นี้เราก็ยังไม่อดตาย แต่ถ้าเราไม่สงเคราะห์เขาบ้างเขาเหล่านั้นอาจอดตายหรือต้องทนทุกข์ทรมานมากกว่านี้

ชอบพักผ่อนในมุมสงบ

สันธนา ชอบพักผ่อนและชมธรรมชาติชายทะเล ป่าเขา น้ำตก ลำธาร โดยเฉพาะมุมสงบของวัด ไม่ชอบงานสังคมที่หรูหราฟุ้งเฟ้อ โดยเฉพาะสถานเริงรมย์

ชอบดนตรี

สันธนา มีความถนัดในการเล่นแอครอเตียน เป่าทึบเพลง และชอบร้องเพลงได้ดีพอสมควร แต่ไม่ชอบแสดง

การกีฬา

ไม่มีใครได้มีโอกาสเล่นกีฬามากนัก เคยฝึกหัดเทนนิส ชอบว่ายน้ำ ขี่จักรยานยนต์

เข้าทำงาน

เมื่อสันธนาจบปริญญาแล้ว คุณพ่อคุณแม่ก็อยากให้กลับไปอยู่ด้วย เพื่อจะได้หาว่าเหตุด้วยกันทั้งสองฝ่าย และเพื่อจะได้หางานทำเป็นการชั่วคราว เนื่องจากในระยะนี้อยู่

ในระหว่างรอรับพระราชทานปริญญา สันธนายังไม่อยากจะกลับไปเท่าใดนัก แต่ก็ด้วยความเห็นดีเห็นชอบของคุณพ่อคุณแม่ก็ยอมปฏิบัติตามและไปสมัครสอบคัดเลือกเข้าดำรงตำแหน่งประชาสัมพันธ์ตรี ของเทศบาลเมืองตรังซึ่งว่างอยู่ ได้รับการบรรจุให้ทดลองปฏิบัติงานในตำแหน่งพนักงานประชาสัมพันธ์ตรี อัตรา 1250 บาท ครั้งแรกเธอคิดว่างานที่ทำไม่ตรงกับวิชาที่เรียนคงจะไม่สนุก ต่อมาเมื่อได้ศึกษาวิชาเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ การเข้าถึงประชาชนและทำงานเกี่ยวกับบริการประชาชน จึงรู้สึกชอบเพราะถูกกับนิสัย แต่เมื่อทำงานวันแรก ๆ ก็รู้สึกกระตาค เพราะวันหนึ่งไม่ได้ทำอะไรมากนัก จึงกลับไปต่อว่าคุณพ่อซึ่งเป็นปลัดเทศบาลว่า “ไม่ไหว เทศบาลจ้างแพง แต่ทำงานไม่คุ้มค่าของเงิน เธออยากทำงานให้คุ้มกับเงินที่ได้รับ ขอให้ส่งและมอบงานให้อีก เพื่อจะได้ไม่กระตาคใจที่มีงานน้อยเกินไป” สันธนา มีความคิดว่าควรจะทำงานให้คุ้มกับเงินเดือน เมื่อได้รับมอบหน้าที่แล้วเธอก็เริ่มศึกษาและค้นคว้างานในหน้าที่ ประกอบกับคณะเทศมนตรีก็ได้มอบหมายงานเพิ่มเติมให้ เธอรู้สึกพอใจและเริ่มแก้ไขปรับปรุงงานด้านประชาสัมพันธ์ ให้ดีขึ้นด้วยวิธีต่าง ๆ เมื่องานกำลังจะดำเนินไปด้วยดีในเวลาประมาณ 1 เดือนครึ่ง เธอก็จากตำแหน่งนี้ไปอย่างไม่มีวันกลับ ตำแหน่งพนักงานประชาสัมพันธ์ตรีแห่งเทศบาลเมืองตรังเป็นตำแหน่งแรกและตำแหน่งสุดท้ายของเธอในชีวิตนี้

ความจริงการให้สันธนามาทำงานที่ตรังก็ตั้งใจว่าจะเป็นการชั่วคราว เพราะคุณพ่อก็กำลังขอย้ายกลับทางภาคกลาง ซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างพิจารณาของผู้ใหญ่ หากได้รับการพิจารณาย้ายก็จะขอสันธนาย้ายตามมาอยู่เมืองที่ใกล้กรุงเทพฯ ด้วย ถ้าย้ายไม่ได้ก็อาจจะลาออกแต่แล้วเหตุการณ์ก็มิได้เป็นไปตามที่คาดคิด

กตัญญูรู้คุณ

สันธนา เป็นเด็กดีรู้จักกตัญญูต่อผู้มีบุญคุณเสมอ เมื่อใครทำอะไรให้มักจะหาโอกาสตอบแทน เมื่อวันสิ้นเดือน 30 เมษายน 2516 ซึ่งเธอได้มีโอกาสรับเงินเดือนครั้งแรกในชีวิต เป็นเงินประมาณ 600 บาท ก็แบ่งให้น้อง ๆ คนละ 25 บาท แล้วนำใส่ซอง ๆ ละ 100 บาท มากกราบส่งให้คุณพ่อและคุณแม่คนละ 1 ซอง และเขียนที่หน้าซองไว้ว่า “100 บาท จากเงินเดือนครั้งแรกเดือนแรกของหนู ขอมอบให้คุณพ่อด้วยความรักเคารพ และระลึกถึงในพระคุณ

ที่ได้เลี้ยงหมูมาจนทำเงินเดือนได้” อีกของหนึ่งก็เขียนเหมือนกัน เพียงเปลี่ยนจากคุณพ่อ เป็นคุณแม่ เมื่อคุณพ่อคุณแม่ได้รับความรู้สึกที่สนใจจนหน้าตาคลอ ได้กล่าวคำขอใจและแสดงความยินดีกับเธอด้วยเท่านั้น แต่ในใจนั้นก็คิดว่าจะเก็บเงินนี้ไว้เพื่อมอบคืนให้เธอในวันแต่งงาน ถ้าหากจะมีขึ้น แต่แล้ววันแต่งงานของสันธนา ก็คงไม่มีอีกแล้ว คุณพ่อและคุณแม่ จึงได้แต่เก็บเงินของลูกไว้คุยต่างหน้าต่อไปด้วยความระลึกถึงลูกสุดที่รักที่แสนกตัญญู

ก่อนถึงแก่กรรม

ในวันที่ 25 พฤษภาคม 2516 คุณพีระพล จงบุรี ช่างโทเทศบาลเมืองตรัง ได้เข้าไปหาในห้องทำงานปลัดเทศบาลเมืองตรัง และแจ้งความปรารถนาว่า วันที่ 26 พฤษภาคม 2516 ซึ่งเป็นวันเดินทางไปรับตำแหน่งใหม่ของช่างเหลือ สุภาพ และช่าง ช. สุวิทย์ เพ็ชฌุไพศิษฏ์ จากสงขลาเดินทางมาตรัง คุณพีระพล บอกว่าจะขอรับช่าง ช. เสียก่อน แล้วจะรีบเดินทางไปหาทวดใหญ่ในตอนบ่าย ส่วนคุณพ่อและสันธนาจะเดินทางไปกับคณะในตอนเช้าวันที่ 26 พฤษภาคม 2516 คุณพีระพลได้ขอร้องว่าขอให้คุณพ่อกับลูก ๆ ให้ออกมาก่อนและให้ค้างที่หาทวดใหญ่บ้านของเขาสักคืน ตอนเข้าไปเที่ยวสงขลากัน ความจริงคุณพ่อไม่ยอมรับปาก เพราะเห็นอยู่กัน 3 คนเท่านั้น คุณแม่ก็ไปเยี่ยมน้องที่กรุงเทพฯ ยังไม่กลับ (แต่ด้วยความเกรงใจรักใคร่กันมากในตำแหน่งส่วนตัว จึงไม่กล้าปฏิเสธ) ความจริงคุณพีระพลไม่มีโครงการจะไปส่งช่างเหลือ เพราะจะเดินทางไปธุระที่ภูเก็ตกับคุณสนั่น แต่ได้รับโทรศัพท์ที่ทักท้วงจากญาติทางหาทวดใหญ่ว่าอย่าไปภูเก็ตเลยขณะนี้กำลังเคราะห์ร้าย คุณพีระพลก็เชื่อไม่ไปภูเก็ตและเปลี่ยนเข็มเดินทางไปหาทวดใหญ่

วันนั้นเป็นวันที่ 26 พฤษภาคม 2516 เวลา 09.00 น. ขบวนรถไปส่งช่างเหลือ ได้ออกเดินทางจากจังหวัดตรัง คุณพ่อ สันธนา และน้องเหม้ม ได้ร่วมเดินทางไปในขบวนด้วย โดยไปกับรถโฟล์คคัตูของแผนกสาธารณสุข เราเดินทางถึงสงขลาโดยปลอดภัยในเวลาเที่ยง ทางเทศบาลเมืองสงขลาจัดเลี้ยงรับรองที่โรงแรมสมิหรา เมื่อรับประทานอาหารเสร็จ ผู้ที่ไปส่งก็ไปเล่นที่หาดสมิหรา สันธนาได้มีโอกาสถ่ายรูปร่วมกับคณะที่สมิหราเป็นครั้งสุดท้าย เมื่อได้เวลาประมาณ 14.00 น. ได้ลานายกเทศมนตรีเมืองสงขลา เพื่อเดินทางกลับและก็ได้สั่งให้รถแวนบ้านคุณพีระพลที่หาทวดใหญ่ ปรากฏว่าคุณพีระพลไม่อยู่ก็ออกรถมา ทั้งใจว่าจะกลับตรังในวันนั้น เพราะไม่พบตามที่นัดหมาย แต่บังเอิญเหลือเกินพอรถวิ่งมา

ถึงหน้าสถานีโทรทัศน์หาดใหญ่ ก็พบรถคุณพีระพลขับมาขวางหน้ารถเราไว้และเรียกให้ลง เราทั้งสามคนก็ลงตามคำเชิญแล้วก็มาขึ้นรถคุณพีระพลขับมาที่บ้าน เราพักที่บ้านคุณพีระพล ใกล้กับสนามกีฬาหาดใหญ่ วันนั้นเราดูฟุตบอลเยาวชนที่แข่งในสนาม แต่ก็รู้สึกไม่สนุกอะไรนัก ตอนกลางวันออกไปเที่ยวตลาดหาดใหญ่แล้วกลับมาอน

ตอนเช้ารุ่งขึ้นวันที่ 27 พฤษภาคม 2516 เราตื่นที่ 5 เพื่อพากันไปสงขลา มี พีระพล ภรรยา และบุตร 2 คน เรา 3 คน กับนายสุรศักดิ์ อีกคน พีระพลชวนไปเล่นกอล์ฟที่สนามสมิหรา ส่วนสันธนาภักดิ์และภรรยาคุณพีระพล ก็เดินเล่นที่หาดสมิหรา เข้าใจว่าคงชอบ แต่คุณพ่อเล่นกอล์ฟรู้สึกไม่สนุกเลย เราจากสนามกอล์ฟที่สงขลา ประมาณ 9.00 น. แล้วพีระพลก็พาเที่ยวตลาดสงขลา หลังจากนั้นก็กลับบ้านพักที่หาดใหญ่ พอเวลาใกล้เที่ยงสมาชิกชุดเดิมก็ไปทานอาหารเที่ยงที่บ้านคุณโกศล คุณสายจิตร อินทร์วงศ์ ในตลาดหาดใหญ่ (อาหารมื้อนี้เป็นอาหารมื้อสุดท้ายของสันธนา) เมื่อรับประทานอาหารแล้วก็ลากลับ คุณพีระพลขับรถไปส่งภรรยาและบุตรที่ร้านตัดผมของเขา แล้วก็ขับรถไปรับครูยีนดี เงินสอาด ที่โรงแรมคิงส์ แต่ปรากฏว่าครูยีนดีได้เขียนโน้ตไว้ว่าไปปาดัง ช่วยรอถึง 2 โมงเย็นด้วย ตกกลางมีเวลาว่างอีกประมาณ 2 ชั่วโมง คุณพีระพลจึงชวนไปทานของว่างที่โรงแรมสุคนธา เมื่อไปถึงโรงแรมพอตีมีเลนโบว์ลิ่งว่าง คุณพีระพลจึงชวนเล่นโบว์ลิ่ง เล่นกันประมาณ 2 เกมส์ โดยสันธนาเป็นคนจดแต้มและสันธนาถือโยนโบว์ลิ่งดูบ้างเพราะไม่เคยเล่น แต่การเล่นโบว์ลิ่งของสันธนาครั้งนี้ใครจะรู้ว่าเป็นการเล่นครั้งแรกและก็ครั้งสุดท้ายของชีวิต เมื่อใกล้ 2 โมงเย็น คุณพีระพลก็ขับรถกลับไปโรงแรมคิงส์ พอตีครูยีนดีกับคุณคงศักดิ์ สามีค้อยอยู่แล้ว เป็นอันว่าครูยีนดีนั่งข้างหน้ากับน้องเหม้ม คุณพีระพล เป็นคนขับ ส่วนข้างหลังก็มีคุณพ่อ สันธนา และสุรศักดิ์ แซ่กู รถวิ่งมาได้เล็กน้อยฝนก็เริ่มตกและตก ๆ หยุด ๆ สันธนา พูดกับคุณพ่อว่า “แปลกนะคะ คุณพ่อ ฝนนี้ตกเป็นแห่ง ๆ ตกไม่ทั่ว” คุณพ่อก็ตว่า “นี่แหละเขาเรียกว่าฝนตกไม่ทั่วฟ้า” คุณพ่อและสันธนาไม่ได้เฉลียวใจว่าการพูดโต้ตอบกันครั้งนี้จะเป็นคำพูดครั้งสุดท้ายระหว่างพ่อลูก และฝนที่ตงเค้ามีตกะมีนี้อยู่ข้างหน้าเราไม่รู้ว่าเป็นสื่อมัจจุราชที่จะมาพรากชีวิตของสันธนาไป หลังจากเราพูดกันเป็นครั้งสุดท้ายแล้วสันธนาก็นั่งหลับ ศีรษะหนุนพนักเบาะหลังมาตลอดทาง จนถึงที่เกิดเหตุทำให้รู้ไม่ว่าการหลับครั้งนี้เป็นการหลับไปชั่ววันจันทร์

นาทวักฤตกาล

ณ ที่แห่งนั้นคือ กม. ที่ 58/5-59 ในเส้นทางสายเพชรเกษม ระหว่างพัทลุง หาดใหญ่ หมู่ที่ 7 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ทราบภายหลังว่าตรงนั้นชาวบ้านเขาเรียกว่า โคงผีสิง เพราะตรงโคงนั้นมีต้นไม้ใหญ่อยู่ริมถนนต้นหนึ่ง ชื่อ ต้นชะเมา ปรากฏว่าต้นไม้ต้นนี้ได้ทำให้ผู้โดยสารรถยนต์ผ่านไปมาต้องตายและบาดเจ็บมาแล้วนับสิบ ๆ คน ชาวบ้านได้ใช้มดกรีดเปลือกเขียนรูปปีศาจติดต้นไม้ 2 ตัว คุนากลัว่มาก เมื่อถึงตรงนั้นฝนตกหนักทางสิ้น รถยนต์ที่หนึ่งมาปะทะกับต้นไม้ข้างทาง ทำให้สันธนาได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิตทันที เมื่อเวลาประมาณ 15.40 น. ส่วนนอกนั้นสลบหมด คุณพี่ระพลมาถึงแก่กรรมที่โรงพยาบาลพัทลุง นับแต่เวลาเกิดเหตุจนกระทั่งบัดนี้ คุณพ่อไม่มีโอกาสเห็นหน้าสันธนาอีกเลย เราเห็นหน้ากันครั้งสุดท้ายในรถยนต์คันนั้น ส่วนคุณแม่และน้องมีโอกาสดูเห็นหน้าสันธนาเป็นครั้งสุดท้ายในเมื่อได้มีพิธีรดน้ำศพเท่านั้น

ศพสันธนาตั้งบำเพ็ญกุศลที่วัดควนวิเศษ จังหวัดตรัง คุณพ่อ น้องเหม้ม ครู ยินดี และสุรศักดิ์ ถูกไล่เสียงมารักษาตัวต่อที่โรงพยาบาลวัฒน์แพทย์ ของนายแพทย์วิชา ตีละวัฒน์ ที่ตรัง ในวันรุ่งขึ้นขณะที่ตั้งศพบำเพ็ญกุศลแต่วันที่ 28 พฤษภาคม 2516 จนถึงคืนวันที่ 31 พฤษภาคม 2516 ได้มีคณะเทศมนตรีเมืองตรังและพนักงานเทศบาลเมืองตรังร่วมเป็นเจ้าภาพตลอดงาน และได้มีชาวบ้าน คณะข้าราชการ ทหาร ตำรวจ พ่อค้า ประชาชน มาเยี่ยมศพ สันธนา เนืองแน่นทุกคืน

ในวันที่ 2 มิถุนายน 2516 ซึ่งคล้ายวันเกิดของสันธนา ครบ 23 ปีเต็ม สันธนาเตรียมทำบุญและจัดเลี้ยงวันเกิดเหมือนปีก่อนไว้แล้วก่อนที่จะประสบอุบัติเหตุครั้งนี้ แต่แล้วใครจะรู้ล่วงหน้าได้ว่าวันเกิดครั้งนี้จะกลายเป็นวันทำบุญเก็บศพ แต่ก่อนที่จะเคลื่อนศพในตอน 11 น. ของวันนั้น คุณพ่อ คุณแม่ น้อง ๆ และคุณธนา ตำรวจมณี ได้จัดทำพิธีฉลองครบรอบวันเกิดให้ ได้เปิดเพลงแฮปปี้เบิร์ดเดย์ให้สันธนาด้วย แต่แทนที่ผู้จัดและแขกที่มาพร้อมทำบุญจะแสดงความยินดีปรีดาเฮฮาเหมือนครั้งก่อนก็หาไม่ วันนั้นไม่เหมือนวันนั้น เมื่อทุกคนได้ยินเสียงเพลงอวยพรวันเกิดกระหึ่มขึ้น พ่อ แม่ น้อง ๆ เพื่อนฝูง และทุกคนในที่นั้นมิได้ไปหน้าหม่นหมองลงไปด้วยน้ำตา โสรกเศร้าสลดใจยืนไว้อาลัยให้แก่สันธนา ด้วยความอาลัยกิดถึงและเหงาหงอยทั่วบริเวณงาน วันเกิดสันธนาครั้งนี้มันเศร้าซึมเหลือเกินสุดที่จะ

พรรณา แต่ทวงวิญญาณของสันธนาก็ได้เดินทางไปสู่สุคติภพแล้ว คงเหลือแต่ร่างไว้เท่านั้น
ขอทวงวิญญาณของสันธนาจงเป็นสุข ๆ เกิด

ขบวนรถยนต์แห่งศพรอบตลาดเมืองตรังและไปเก็บที่วัดกระพังสุรินทร์

พ.ต.อ. อภินันท์ ณ นคร ผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัดตรัง และคณะตำรวจได้
จัดและควบคุมขบวนให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและสมเกียรติยิ่ง

เก็บศพไว้วัดกระพังสุรินทร์

วันที่ 2 มิถุนายน 2516 ได้นำศพไปเก็บไว้ที่วัดกระพังสุรินทร์ โดยมีแขกไปเก็บศพ
มากพอสมควร สถานที่เก็บศพทางจังหวัดตรังไม่เคยมี จึงต้องทำการก่อสร้างใหม่เป็นคอน-
กรีต ซึ่งมีนายกว้าง โภธิวิจิตร กับนายศิลป์ สุภศรี สมาชิกเทศบาลเมืองตรัง ได้เป็นผู้จัด
สร้างให้ และนายสนั่น สายสุนทร วิศวกรเทศบาลจัดการตกแต่ง คุณครูสุจินต์ ชุมเพ็ชร
และเพื่อนได้จัดเขียนชื่อที่เก็บศพให้เรียบร้อยสวยงาม

บวชนาศพ

ในวันที่ 2 มิถุนายน 2516 เวลาประมาณ 14.00 น. หลังจากเก็บศพสันธนาเรียบร้อย
แล้วได้มีพิธีบวชพระเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้สันธนา โดยคุณธนา จำรงมณี เพื่อนเศรษฐศาสตร์
บัณฑิตรุ่นเดียวกันที่มีความรักและความปรารถนาดีต่อเธอ ได้อุทิศตนบวชเป็นพระภิกษุเพื่อ
อุทิศส่วนกุศลให้สันธนาผู้วายชน ณ วัดกระพังสุรินทร์ ซึ่งเป็นวัดที่เก็บศพของสันธนา จน
ถึงวันที่ 17 มิถุนายน 2517 จึงลาสิกขาบท ทวงวิญญาณของเธอคงได้รับส่วนกุศลด้วยความ
ยินดีและปลื้มใจและคงทำให้ทวงวิญญาณของเธอมีความสุขยิ่ง ๆ ขึ้นในสัมปรายภพเบื้องหน้า
โน้นอย่างแน่นอน

วิญญาณของสันธนาเดินทางไปสู่ปรโลกแล้วคงเหลือแต่ร่าง

ในระหว่างเดือนกันยายน 2515 คุณพ่อได้รับคำสั่งให้ย้ายไปปฏิบัติหน้าที่การงาน
ทางเทศบาลเมืองสมุทรปราการ จึงต้องย้ายศพสันธนาไปด้วย โดยจัดให้ย้ายศพเข้ามากรุง-
เทพมหานคร ในวันที่ 8 กันยายน 2516 ถึงกรุงเทพวันที่ 9 เดือนเดียวกัน โดยนำศพบรรจุไว้
ณ วัดโสมนัสวรวิหาร

เมื่อศพสันธนาเดินทางมาแล้ว คุณพ่อคุณแม่และน้อง ๆ ก็อำลาชาวเมืองตรังผู้มีน้ำใจ
อันประเสริฐที่ครอบครัวของเราแต่ 30 กันยายน 2516 ถึงจังหวัดสมุทรปราการในวันรุ่งขึ้น

ฉาปนกิจศพ สันธนา เทพวัชรานนท์

ณ ฉาปนสถานกองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร กรุงเทพมหานคร ในวันจันทร์ที่ 27 พฤษภาคม 2517 เวลา 17.00 น. กว่าจะกำหนดวันฉาปนกิจศพได้ต้องง่วนหน้าไว้ 4 เดือน ก็พอดีได้วันเดียวกับวันถึงแก่กรรมแต่เป็นคนละบิกัน ในวันที่ คุณพ่อ คุณแม่ และน้องๆ ก็ต้องกราบเชิญและเชิญผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง และผู้ใกล้ชิดของครอบครัวของสันธนา มาฉาปนกิจตามประเพณีนิยม

ผลงานของสันธนา

ผลงานของสันธนาไม่มีอะไร เพราะเธอเกิดมาในโลกมนุษย์นี้เพียง 22 ขวบเศษ เธอเกิดมาเพื่อศึกษาเท่านั้น ยังไม่มีโอกาสตอบแทนเพื่อนมนุษย์ สังคม หรือประเทศชาติที่ถือกำเนิดเกิดมาแต่อย่างไร สันธนาเคยเผยแผ่ในใจไว้ว่า เธอต้องการจะช่วยพัฒนาประเทศชาติ และร่วมมือช่วยเหลือสังคมสงเคราะห์ทุกด้านที่เธอมีความรู้ความสามารถจะช่วยให้ได้ แต่เธอต้องจากไปเสียก่อนที่จะได้ทำตามความนึกคิดของเธอ

เมื่อสันธนาได้จากไปแล้วคงไม่มีโอกาสจะแสดงอะไรต่อมิอะไรให้โลกเห็นต่อไปอีกได้ ไฉนไม่ช้าโลกก็คงจะลืมเลือนเธอเสีย เพื่อ...มิให้โลกลืมเธอเร็วจนเกินไป จึงได้รวบรวมเอาบันทึก—จดหมายโคลงกลอน ซึ่งได้เขียนทิ้งไว้และจากข้อความบางตอนในสมุดบันทึกของเพื่อนรุ่นน้องที่มอบให้แก่สันธนาเป็นของขวัญวันเกิด ซึ่งเป็นเครื่องชี้ชัดถึงอุปนิสัยใจคออันแท้จริงของสันธนา ว่าเป็นกุลสตรีที่ดีและรักศักดิ์ศรีของตัว เชื้อพั่งและอยู่ในโอวาทของพ่อแม่ มีความเป็นพิถีพิถันของน้องๆ มีใจเมตตาอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากเสมอ เห็นผู้อื่นใดเป็นผู้ที่มีความกตัญญูรู้คุณ และยอมเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อน้องๆ และเพื่อนมนุษย์ที่กำลังมีทุกข์อยู่เสมอ สิ่งเหล่านี้แม้จะไม่มีประโยชน์มากมายสำหรับท่านผู้อ่าน แต่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับครอบครัว “เทพวัชรานนท์” เป็นอนุสรณ์ที่จะเตือนให้พ่อแม่และน้องๆ ระลึกและคิดถึง สันธนา ลูกสาวคนโต และพี่ใหญ่ของน้องๆ ตลอดไปชั่วนานแสนนาน หากจะมีสิ่งใดที่หลงเหลือเป็นความดีอยู่บ้างแม้แต่เพียงเล็กน้อย ขอจงเป็นสิ่งดลบันดาลให้ดวงวิญญาณอันแสนบริสุทธิ์ และเปี่ยมไปด้วยคุณธรรมอันดียิ่งของเธอ สันธนา เทพวัชรานนท์ บัณฑิตสาวจากแคนโดม จงไปสถิตย์อยู่ ณ วิมานชั้นฟ้า อันเป็นที่พึงปรารถนาของมนุษย์และเทพทั้งหลายด้วยเถิด

ที่ มท. ๐๗๐๗/๒๔๖๗๐

กรมประชาสัมพันธ์

๒๑ มิถุนายน ๒๕๑๕

เรื่อง ตอบอนุโมทนาการบริจาค

เรียน นางสาวสันธนา เทพวัชรานนท์

ด้วยได้รับรายงานจากสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค อำเภอภาษีเจริญ นครหลวงกรุงเทพมหานครบุรี ของกรมประชาสัมพันธ์ ว่า เมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๑๕ ท่านได้มีเมตตาจิตนำผลไม้คิดเป็นเงินประมาณ ๑๐๐ บาท ไปเลี้ยงคนชราซึ่งอยู่ในความอุปการะของสถานสงเคราะห์ดังกล่าวนี้

กรมประชาสัมพันธ์ได้รับทราบแล้วด้วยความซาบซึ้งในเมตตาจิตของท่านเป็นอย่างยิ่ง ในนามของทางราชการกรมประชาสัมพันธ์ จึงขออนุโมทนาในส่วนกุศลการบริจาคครั้งนี้ด้วย และขออาราธนาอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยจงบันดาลให้ท่าน ประสบแต่ความสุขสิริสวัสดิ์พิพัฒนามงคลสมบูรณ์พูนผลในสิ่งอันพึงปรารถนาทุกประการ.

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) นิรุติ ไชยกุล

(นายนิรุติ ไชยกุล)

รองอธิบดี รักษาการแทน

อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์

กองสวัสดิการสงเคราะห์

โทร. ๘๑๔๑๕๗

บันทึกบางตอนของสันธนา

ฉันไม่รู้หรือว่าความพอดีของชีวิตนั้นมันอยู่ตรงไหน เพราะตั้งแต่เกิดมาชีวิต
ของฉันไม่เคยพบความพอดีเลย ถ้าไม่สุขจนเกินไป ก็ทุกข์เสียจนแทบไม่มีน้ำตา ดูๆ
ก็แปลกนะ ชีวิตคนเป็นอย่างนี้เอง ช่างหาความพอดีจากชีวิตยากเสียจริงๆ ก็ลองคิดดู
สิ เวลาที่ฉันมีความสุข ฉันสุขเสียจนแทบลืมความสุข อะไรๆ ก็ล้วนแต่ประดัง
เข้ามาพร้อมๆ กัน ความสุขทางร่างกาย ก็ไม่ต้องพูดถึงหรอก วันหนึ่งๆ แทบไม่
ต้องจับอะไรเลย ล้วนแต่มีคนคอยประเคนให้ คอยเอาใจรับใช้ทุกอย่าง แสนจะสุข
ทางด้านจิตใจก็สุขจนล้น มีแต่คนรัก คนคอยพะเน้าพะนอเอาใจ นับแต่คุณพ่อคุณแม่
ก็แสนที่จะรักฉัน เข้าใจฉัน เอาอกเอาใจทุกอย่าง เพื่อนๆ ก็ล้วนแต่รักและตามใจฉัน
ซี้ๆ นอกจากที่รักฉันแบบเพื่อนแล้ว ก็ยังมีที่รักฉันยิ่งกว่าเพื่อนอีก ต่างก็มารุมรัก
ฉัน จนไม่รู้จะเลือกใครดี จะรักคนนิกสงสารคนนั้น จะรักคนนั้นนิกสงสารคนนี้ ก็เลย
ต้องตัดใจยังไม่ยอมรักใครเลยดีที่สุด นี่แหละนี่..... สุขมากจนต้องลืมความสุข
กลับกลายเป็นความทุกข์ทีหลัง.....

๓๖ ถนนทานี บางลำภู พระนคร

๒๕ มกราคม ๒๕๑๓

กราบเท้าคุณพ่อคุณแม่ที่เคารพรักอย่างสูง

เมื่อไรคุณพ่อคุณแม่จะมีเวลาขึ้นมาเยี่ยมลูก ๆ ที่กรุงเทพฯ ฯ เสียที เวลา
ปรารถนาที่จะมีคุณพ่อคุณแม่อยู่ใกล้ ๆ คอยให้ความอบอุ่น ค้ำครองปกป้องรักษาให้คำปรึกษา
และคำแนะนำที่ดีแก่หนู ก่อนนี้บางครั้งหนูเคยมีความรู้สึกว่าคุณพ่อคุณแม่ให้ความรักคว
อบอุ่นแก่หนูน้อยมาก เมื่อเทียบกับพ่อแม่ของเพื่อน ๆ ส่วนมาก แต่เดี๋ยวนี้หนูไม่คิดจะ
กับพ่อแม่ใครอีกแล้ว หนูมีแต่ความรู้สึกว่าในโลกนี้ไม่มีใครอีกแล้วที่จะรักเรามากเท่าค
พ่อคุณแม่ และคนที่เคยเลี้ยงดูเรามาตั้งแต่เล็ก ๆ ด้วยความรัก เวลาหนูมีแต่เรื่องกลุ้ม
จนทนอดไว้ไม่ไหวแล้ว ความจริงหนูไม่อยากจะระบายความทุกข์ของหนูให้คุณพ่อคุณแม่พล
เป็นห่วง และเป็นทุกข์ไปด้วยหรอกค่ะ แต่หนูไม่ทราบจะไประบายความทุกข์กับใคร
เพราะไม่มีใครที่จะเป็นที่พึ่งแก่หนูได้เลย มีแต่หนูจะต้องเป็นที่พึ่งให้แก่เขา ถึงอย่างน้อ
ในฐานะพี่คนโต สภาพเหตุการณ์สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัวหนู ล้วนแต่ทำให้หนูเกิดคว
เหนื่อยหน่าย ท้อแท้ และหมดกำลังใจ ตั้งแต่คุณพ่อคุณแม่ย้ายไป หนูไม่เคยเป็นตัวช
ตัวเลย เพราะฉะนั้น เวลาสิ่งทีหนูอยากทำที่สุดก็คือ กลับบ้านไปหาคุณพ่อคุณแม่ ห
ไม่ก็อยากให้คุณพ่อคุณแม่มาหาหนูที่กรุงเทพฯ ฯ ความจริงก่อน ๆ นี้หนูเคยคิดว่าเวลาที่
กลุ้มใจ ไม่สบายใจ ก็ยังพอที่จะมีแหล่งพักพิงใจคือที่บ้านคุณย่า แต่แล้วมันกลับไม่เป็นค
ที่หนูคิด เพราะหนูไปที่ไหนแทนที่จะสบายใจ กลับเปลี่ยนเป็นไม่สบายใจเพิ่มขึ้นทุกที แ
ตอนนั้นหนูอดไว้ไม่ไหวแล้ว มันหลายคำประตังกันเข้ามาเหลือเกิน ไหนจะปัญหาส่วน
เพื่อน ๆ คนที่หือ หน้าที่ของพี่ ความจริงถ้าหนูคิดแต่จะเอาตัวรอดคนเดียว ไม่ต้องค
เป็นห่วงหรือคอยไปดูแลน้อง ๆ หนูก็พอจะมีเวลาเป็นของตัวเองได้มากขึ้น และไม่ค
เหนื่อยมากนัก ในการเที่ยวไปเที่ยวมาเพื่อไปดูแลน้อง แต่หนูอดเป็นห่วงไม่ได้ เพราะคว
สึกคอยเตือนอยู่ตลอดเวลาว่าเราเป็นพี่ ที่รู้สึกสงสารและเป็นห่วงมากกว่าคนอื่นก็เห็น
เป็นตั้ย เพราะอยู่ไกล

หนูไม่อยากจะใช้ชีวิตเป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัย แบบที่ต้องอยู่หอพัก ต้องรับ
ชอบตัวเองไม่มีคุณพ่อคุณแม่อยู่ด้วยแบบนั้นเลย หนูอยากกลับไปอยู่บ้านกับคุณพ่อคุณแม่

กว่า อยากมีชีวิตอยู่อย่างอบอุ่นตามประสาพ่อ ๆ แม่ ๆ ลูก ๆ ไม่ต้องผจญกับการนินทาว่าร้ายหรือการถูกเข้าใจผิดไปในทางไม่ดี การสวมหมวกเข้าหากัน การอธิบายวิชาซึ่งตีซึ่งเค่นกัน หมูเกลียดสิ่งเหล่านี้เหลือเกิน แต่ก็ไม่รู้จะทำยังไงได้ คว้าใบที่ชีวิตหมูยังต้องอยู่ในสังคมแบบนี้ หมูก็คงจะไม่มีวันหนีพ้น นอกจากจะเลิกเรียนแล้วกลับไปใช้ชีวิตง่าย ๆ อยู่กับบ้าน ซึ่งมันก็คงเป็นไปได้ยากเหมือนกัน เพราะมันจะเป็นการทำให้คุณพ่อคุณแม่ผิดหวังในตัวของหมูมาก เพราะฉะนั้นไม่ว่าหมูจะมีความรู้สึกเบื่อสภาพการเรียนและสภาพต่าง ๆ ที่เป็นอยู่ในขณะนี้มากเพียงใดก็ตาม หมูจะต้องอดทนและพยายามต่อไปจนถึงที่สุด ความจริงถ้าคุณพ่อคุณแม่ยังไม่ย้ายไปก็คงจะไม่มีเหตุการณ์ที่ทำให้หมูเกิดความเบื่อหน่าย และหมดกำลังใจที่จะเรียนมากเท่านี้หรอก เพราะถึงยังไงคุณพ่อคุณแม่ก็ยังคอยเป็นหลักที่มั่นคงให้หมูยึดอยู่ใกล้ ๆ เป็นกำลัง ที่ทำให้หมอบอกใจ มีมานะที่จะเรียนให้ดี เป็นที่ปรึกษาเมื่อยามที่ลูก ๆ มีความทุกข์ ชะแจะดีใจเมื่อลูกมีความสุขหรือได้รับความสำเร็จ เป็นทั้งพ่อ แม่ และเป็นทั้งเพื่อนของลูก ตอนนั้นหมูรู้สึกเหมือนตัวคนเดียวที่ต้องลอยอยู่แคว้งคว้างโดยที่หาหลักใกล้ ๆ คว้าเกาะไม่ได้เลย

ฉบับนี้หมูเห็นถ้าจะต้องยุติแค่นี้ก่อน เพราะเท่าที่เขียนมาก็จะทำใจไม่ค่อยสบายใจให้คุณพ่อคุณแม่มากจนเหลือที่จะรับฟังอยู่แล้ว แต่หมูก็ดมองไม่เห็นใครอีกแล้วที่จะเป็นที่พึ่งให้หมูได้ดีเท่าคุณพ่อคุณแม่ ซึ่งมีแต่ความรักความหวังดี ความห่วงใยต่อลูกอย่างบริสุทธิ์ใจเกินกว่าที่จะหาสิ่งใดมาเปรียบได้

รักและคิดถึงคุณพ่อคุณแม่มากที่สุด

หมู

บ้านวันชาติ

๒๓ ส.ค. ๑๓

กราบเท้าคุณพ่อคุณแม่ที่เคารพรักอย่างสูงยิ่ง

งานห้องหมูผ่านไปเรียบร้อยแล้ว หมดหน้าที่และความยุ่งยากเสียที คุณแม่คงอยากทราบว่างานคืนนั้นเป็นอย่างไรบ้าง สนุกไหม แล้วก็ลูกสาวคุณแม่จะแต่งงานแล้วหรือยัง ทำให้อายหน้าคุณแม่รีเปลา แต่งผมแต่งงานเป็นยังงัยบ้างก็ไม่รู้ หมูเดาว่าคุณแม่ก็คงเป็นห่วง หมูอยู่บ้างถึงไม่มากนักน้อย ใช่มั้ยคะ ? แต่ขอให้คุณแม่สบายใจได้ค่ะ เพราะคืนนั้นลูกสาวคุณแม่

แม็กก็ไม่น้อยหน้าใครหรอกค่ะ ถึงแม่จะสวยน้อยกว่าที่คุณแม่เคยแต่งตัวให้ แต่ก็ไม่ถึง
เซย เพียงแต่ติดกับสูซาที่กว่าหมุ่แต่งหน้าบางไปหน่อย ไม่สวยเหมือนที่คุณแม่เคยแต่งใ
ไร...ก็จะเอายังไงกับคนเพิ่งเคยแต่งหน้าเองละค่ะ แต่งได้อย่างนี้ก็ดีถมไปแล้ว เก่งกว่า
และสู้ก็ เพราะติดกับสูซาให้ช่างแต่งหน้าให้ เขาไม่ได้แต่งเองเหมือนหมุ่สักหน่อย

จัดงานคราวนี้ ทำให้รู้สึกใจคอคนดีขึ้นกว่าเก่ามาก สิ่งที่เราเคยมองเคยคิดใ
แง่ดีทำได้เป็นอย่างที่เราคิดไม่ หมุ่ได้เห็นนิสัยไม่ดีของมนุษย์ซึ่งความจริงก็เป็นเพื่อน ๆ
เองหลายอย่าง เช่น ความเห็นแก่ตัว ความเอาแต่ใจ ความอยากดังอยากได้หน้า ทั้ง
ที่ไม่ได้ทำอะไรเลย เป็นแต่เพียงผู้ซุบซิบเบ็บโนบ้นท้ายเท่านั้น ความชิงดีชิงเด่นเอาช
กัน ฯลฯ ถ้าหมุ่เขียนเล่าให้คุณแม่ฟัง ๒ แผ่นก็ไม่จบ แต่ก็มีเพื่อนบางคนที่เราเคยคิดว่า
ไม่ดี และเราก็ไม่ค่อยชอบหน้าเขา แต่กลับผิดคาด เขากลับกลายเป็นคนมีนิสัยดี ใ
ออกเห็นใจเพื่อน เอาใจใส่ห่วงใยเราอย่างดี สรุปแล้วงานคราวนี้ ทำให้หมุ่ชีวิตที่มีอยู่ใ
สังคมดีขึ้นอีกมากทีเดียวค่ะ และตั้งใจไว้ว่าต่อไปหมุ่จะไม่มองใครในแง่ดีอย่างเดียวอีกแ
พอกันที ดูๆ ไปแล้ว คนที่ทำงานเหนื่อยแทบตาย กลับไม่ได้อะไรดีขึ้นมา ถ้าไม่เสมอ
ก็มีแต่จะยิ่งเลวลงไปกว่าเดิม ยิ่งโดยเฉพาะคนที่ไม่เจนนสังคม ไม่รู้เล่ห์เหลี่ยมของสังคม
แล้ว ยิ่งทำงานเหนื่อยเท่าไร ก็เท่าไร ก็ยิ่งเหมือนกับสร้างบันไดให้คนที่เจนนสังคม
ขึ้นไปได้สูงเท่านั้น โดยตัวคนสร้างเหนื่อยเปล่า งานคราวนี้ หมุ่ นิด สุ พุดได้คำเดียว
“เซ็ด” ต่อไปนี้จะไม่ยุ่ง จะไม่ช่วยอะไรอีกแล้ว แต่พอถึงเวลาที่ต้องช่วยไม่ได้ซักที แต่
ไปนั้นเห็นจะต้องใจแข็งจริงๆ แล้ว กว่าจะเลิกงาน กว่าเพื่อนจะส่งถึงบ้านก็เกือบตีหนึ่งแ
ค่ะ พอตื่นเช้าก็ต้องไปเรียนหนังสือต่ออีก

วันนี้ บ้าแถมยังมาขอค่ายาที่หมุ่อีก ๑๐ บาท เห็นท่าทางแกละอีกสะอื้นพุดใ
ไปสะอื้นไป ก็อดสงสารไม่ได้ ถึงยังงั้นหมุ่ก็อ้วนกว่าแกลิงจะอดขนมไปสัก ๑๐ บาทก็คงไม่ผ
หрок ความจริง ตอนต้นเดือน หมุ่มีเงินหมุ่ก็ให้แกเรื้อยแหละค่ะ ๕ บ้าง ๑๐ บ้าง ใ
มาตอนนั้นแหละหมุ่ไม่ค่อยมีเงินก็เลยไม่ได้ให้ ความจริง ตอนแกขอเงินแกก็ไม่ได้ขอ
ตรงๆ หรอกค่ะ แกบอกหมุ่ค่อยๆ ว่าจะให้ช่วยบอกคุณแม่ขอเงินค่ายาแกสัก ๑๐ บาทเถ
แกพุดแล้วแกก็ร้องไห้ สงสารแกค่ะ

หมุ่เห็นจะต้องจบแค่นั้นก่อนละค่ะ หวังว่าคุณพ่อคุณแม่คงสบายดีนะค่ะ ส่วนท
นั้นสบายดีทุกคนค่ะ แต่ก็บ่นคิดถึงคุณพ่อคุณแม่กันทุกคน

รักและคิดถึงคุณพ่อคุณแม่มากค่ะ

หมุ่

๓๖ ถนนทานี บางลำภู พระนคร

๖ มกราคม ๒๕๑๓

กราบทำคุณพ่อคุณแม่ที่รักและเคารพยิ่ง

ขณะนี้หมุ่คิดว่าคุณพ่อคุณแม่คงจะมีธุระยุ่งมากจนไม่มีเวลาว่าง แต่ที่หมุ่ต้องเขียนจดหมายมารบกวนเวลาคุณพ่อคุณแม่ก็เพราะว่า หมุ่มีเรื่องจะขอความกรุณาจากคุณพ่อคุณแม่คือวันที่ ๒๒ เดือนนี้ สุเขาสวนแบบขอร้องในฐานะเพื่อนสนิทให้ไปแต่งงานคุณอาเขา เขาเอารถมารับส่งเสร็จ เขามีการเลี้ยงโต๊ะจีนแล้วก็มีคนตรีด้วย เห็นสุขบอกว่าสัก ๓ ทุ่มก็ถึงกลับได้แล้ว (ไม่มีการเซ็นรับ) แล้ววันที่ ๒๓ เดือนนี้ คณะหมุ่จัดงานครบรอบ ๒๐ ปี เศรษฐศาสตร์ที่สวนอัมพรอีก เพื่อนๆ ที่อยู่เศรษฐฯ เหมือนกันเขาก็ซื้อโต๊ะไว้แล้ว แล้วเขาก็มาชวนหมุ่ให้ไปให้ได้ รับส่งเรียบริ้อย หมุ่เลยบอกว่าต้องเขียนจดหมายไปขออนุญาตคุณพ่อคุณแม่ก่อน ซึ่งหมุ่คิดว่างานนี้คงจะเป็นงานสุดท้ายสำหรับปีนี้แล้ว เพราะหลังจากนี้ก็จะต้องเตรียมคูนหนังสือได้แล้ว ความจริงหมุ่ไม่อยากไปทำไหว้หรือทำ เพราะไม่มีคุณแม่คอยแต่งตั้งตัวให้ เครื่องแต่งหน้าหมุ่ก็ไม่มี ตอนนั้นคงเป็นนายเซยอย่างเดิม แล้วอีกอย่างไม่มีคุณแม่คอยขับรถไปรับไปส่งอีกแล้ว ถึงจะมีเพื่อนไปรับไปส่งแต่มั่นคงไม่สบายใจอบอุ่นใจเท่ากับพ่อแม่

แต่ถ้าหากคุณพ่อคุณแม่อนุญาตให้ไป หมุ่ก็คิดว่าจะใส่กระโปรงตัวเขียวที่คุณแม่ออกแบบให้ หมุ่ยังไม่เคยใส่เลย เพราะไม่ได้ไปไหน เมื่อวันเสาร์หมุ่ไปรับเตี้ยมาค้างบ้านคุณย่า เคยตั้งใจไว้ว่าเสาร์อาทิตย์เจอกันพร้อมๆ หน้า ก็อยากจะทำนองๆ ไปคุณหนึ่งไปพักพักผ่อนหย่อนใจให้หายเหงาบ้าง

คุณพ่อคุณแม่ได้รับจดหมายฉบับนี้แล้ว กรุณาตอบหมุ่ด้วยนะคะ และถ้าคุณพ่อคุณแม่พอจะมีเวลาว่างบ้างก็เขียนเล่าความเป็นอยู่ของคุณพ่อคุณแม่ทางบ้านที่ตรงไปให้หมุ่บ้างนะคะ บอกตรงๆ ว่าตั้งแต่คุณพ่อคุณแม่ย้ายไปแล้ว หมุ่รู้สึกเหมือนตัวคนเดียว ขาดที่พึ่ง ขาดความอบอุ่น เวลาเมื่อไรก็ไม่รู้จะไปเล่าให้ใครฟัง หมุ่เลยต้องพยายามฝืนตัวเองให้เข้มแข็งอยู่เสมอ เพราะคิดอยู่เสมอว่าเป็นพี่คนโตต้องเป็นที่พึ่งของน้องๆ แต่ถึงยังไงหมุ่ก็ยังอุ่นใจที่ยังมีคุณย่าและอาพรอยู่

ตอนนีหมุ่ซื้อกรอบรูปมาใส่รูปของคุณพ่อคุณแม่ได้แล้ว ตั้งไว้บนโต๊ะเขียนหนังสือไว้คู่ต่างหน้าเวลาที่หมุ่คิดถึงคุณพ่อคุณแม่ คิดถึงบ้าน

แล้วเรื่องขุ่ยที่เขาขอไปหัวหิน เขาขอหมุ่แล้วแต่หมุ่บอกให้เขียนจดหมายไปขออนุญาตคุณพ่อคุณแม่อีกที ถ้าหากคุณพ่อคุณแม่ตกลงยังไงก็เขียนจดหมายบอกหมุ่ด้วยนะคะ

สุดท้ายนี้ หมูขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก จงคุ้มครองให้คุณพ่อคุณแม่
 อยู่เย็นเป็นสุข ปราศจากภยันตรายทั้งปวง และหมูขอกราบอวยพรปีใหม่มายังคุณพ่อคุณแม่
 แม่ด้วยความรักด้วยค่ะ หวังว่าคุณพ่อคุณแม่คงสบายดี ส่วนน้องๆ และหมูสบายดี ตอนน
 น้องเหม้มเขาเขียนวันที่ เดือน พ.ศ. และ ก ถึง ฮ นกฮูกได้แล้ว เวลาหมูไปที่ไรเขาต้อง
 เอามาให้หมูตรวจให้เขาทุกที

รักและเคารพอย่างสูง

หมู

๓๖ ถนนทานี บางลำภู พระนคร

๑๙ มี.ค. ๑๓

กราบเท้าคุณพ่อคุณแม่ที่รักและเคารพยิ่ง

วันนี้พอหมูได้รับโทรเลขว่าคุณแม่มาอยู่ไปกรุงเทพฯ ไม่ได้ ความดีใจที่หมูสุดส่าห์
 เก็บสะสมไว้ตั้งหลายวัน ตั้งแต่ได้รับโทรเลขฉบับแรกว่าคุณแม่จะไปกรุงเทพฯ เลยพลอย
 หายไปหมด เหลือแต่ความผิดหวัง น้องๆ ก็อยากเจอคุณแม่ทุกคน เมื่อวันอาทิตย์ คุณย่า
 หมู น้องๆ ก็ไปช่วยกันเก็บกวาดบ้านที่วันชาติ คุณย่าก็เตรียมหมอนไปไว้ ๒ ใบ เพื่อคุณ
 แม่จะไปพักที่นั่น พอทำความสะอาดบ้านเสร็จก็เลยไปส่งเตี้ยเข้าโรงเรียน อาจารย์ใหญ่ยัง
 ถามถึงคุณพ่อคุณแม่ว่าส่งข่าวคราวมาบ้างหรือเปล่า

ตอนนี้หมูไม่ทราบจะคุยอะไรให้คุณพ่อคุณแม่ฟังอีก นอกจากจะบอกว่าคิดถึงคุณ
 พ่อคุณแม่มาก และอยากกลับไปตรงเร็ว ๆ หมูอยากคุยกับคุณพ่อคุณแม่มากกว่าจะเขียน
 จดหมายอีก ก่อนจบจดหมายฉบับนี้ หมูขอให้คุณพ่อคุณแม่จงมีแต่ความสุข ปราศจากโรคภัย
 และอันตรายทั้งปวงนะคะ

รักและเคารพอย่างสูง

หมู

ข่าวก่อนเสียชีวิต

หนังสือพิมพ์ “เมืองไต” ฉบับวันที่ 23 เม.ย. 16 เขียนว่า “เศรษฐศาสตร์บัณฑิต สันธนา เทพวัชรานนท์ เจ้านั่งเก้าอี้พนักงานประชาสัมพันธ์เทศบาลเมืองตรังแล้วเมื่อ 16 เม.ย. นี้ คนซอมบี้และหม้อย เทพวัชรานนท์ ดีใจหรือเปล่าไม่รู้”

หนังสือพิมพ์ “ไทยรัฐ” ฉบับวันที่ 25 เม.ย. 16 ลงข่าวและรูปในคอลัมน์กมกมุภาค ซึ่งมีทั้งภาคกลางเหนืออีสานใต้ อีกร โดยเขียนข่าวว่า “ประชาสัมพันธ์สาวเทศบาลเมืองตรัง สันธนา เทพวัชรานนท์ นั่งไปรยข้มอยู่ที่สำนักงานเทศบาล บริการชาวบ้านคล่องแคล่ว สมัย เทพวัชรานนท์ ปลัดเทศบาล คนมีลูกสาวสวยเห็นจะต้องถือตะพดไปทำงานละครวัน”

หนังสือพิมพ์ “เสียงราษฎร์” ฉบับวันที่ 27 เม.ย. 16 ของภาคใต้ลงข่าวในคอลัมน์สังสรรว่า

“ตำแหน่งประชาสัมพันธ์เทศบาลเมืองตรังว่างเว้นมาหลายเพลา ขณะนี้ได้ สันธนา เทพวัชรานนท์ ลูกสาวคนสวยของ สมัย เทพวัชรานนท์ ปลัดเทศบาล พังว่าหน้าตาจุ่มจิมและสด ๆ ร้อน ๆ มาจากรัฐธรรมนูญศาสตร์ ขอต้อนรับ

ข่าวการเสียชีวิต

ข่าวหนังสือพิมพ์ "เมืองใต้" ฉบับวันพุธที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๑๖

นายช่างเทศบาลรถกว่าตายพร้อมประสาสัมพันธสาว

พัทลุง... นายช่างโทเทศบาลเมืองตรังขับรถกลับจากส่งนายช่างเทศบาลที่สงขลา เกิดอุบัติเหตุรถกว่าตาย พร้อมประสาสัมพันธสาวของเทศบาลบริเวณโค้งมรณะ

เหตุการณ์ร้ายนี้เกิดขึ้นเมื่อวันที่ ๒๗ พ.ค. เวลา ๑๕.๕๐ น. ขณะที่นายพีระพล จงบุรี อายุ ๕๐ ปี นายช่างโทเทศบาลเมืองตรัง ขับรถเก๋งยี่ห้อเฟียต ทะเบียนรด สข. ๐๖๖๗๕๐ กลับจากส่ง นายเหลือ สุภาพ นายช่างเอกเทศบาลเมืองตรังย้ายไปรับตำแหน่งที่ สงขลา ในรมีนายสมัย เทพวัชรานนท์ ปลัดเทศบาลเมืองตรัง นางสาวสันธนา เทพวัชรานนท์ อายุ ๒๓ ปี ประสาสัมพันธของเทศบาลเมืองตรัง ซึ่งเป็นบุตรสาวของนายสมัย เพิ่งเข้าทำงานได้สองเดือนเศษ พร้อมนางยินดี เงินสะอาด และ ต.ญ. แหม่ม

เมื่อนายพีระพล จงบุรี ขับรถมาถึงบริเวณหลัก กม. ที่ ๕๘-๕๙ ถนนเพชรเกษม ในท้องที่หมู่ที่ ๘ ต. ท่าแค ผ่นตกลงมาอย่างหนัก ถนนลื่น จึงทำให้รถซึ่งนายพีระพลขับมาลื่นแฉลบออกข้างทาง และไปชนเอาต้นชะเมาอย่างแรง จึงทำให้ น.ส. สันธนา เทพวัชรานนท์ คอหักตายคาที่

ในขณะที่เกิดเหตุ ส.ท.ต. ผดุง ชุนจันทร์ ตำรวจมาประสพเหตุการณ์เข้า จึงได้ช่วยกันนำคนเจ็บส่งโรงพยาบาล อันมีนายสมัยและนางยินดี ต.ญ. แหม่ม อายุประมาณ ๕๐ ปี บุตรของนายสมัย ส่งโรงพยาบาลพัทลุง แต่ปรากฏว่านายพีระพล จงบุรี ทนพิษบาดแผลไม่ได้และขาดใจตายในเวลาต่อมา ความทราบถึง รตท. ประจวบ สุระกุล ร้อยเวร สภ.อ. เมือง จ. พัทลุง จึงรีบรถไปที่เกิดเหตุทำการสอบสวนตรงที่เกิดเหตุนี้ ชาวบ้านให้สมญานามว่า "โค้งมรณะ" เพราะระหว่าง กม. ๕๕-๖๐ เมื่อเวลาฝนตกถนนลื่นมาก จึงทำให้รถบรรทุกและรถโดยสารคว่ำมาหลายคันแล้ว

ศพของนายพีระพล จงบุรี ตั้งบำเพ็ญกุศลที่วัดกุฎาภิมุข ส่วนศพของนางสาวสันธนา เทพวัชรานนท์ ตั้งบำเพ็ญที่วัดควนวิเศษ จ. ตรัง

ข่าวหนังสือพิมพ์ “ไทยรัฐ” ฉบับวันพุธที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๑๖

รถคว่ำบัณฑิตสาว—ช่างโท คับ บัณฑิตสาวคอกหักคักคาคี ช่างโทไปตาย รพ. พัทลุง... บัณฑิตสาวจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ลูกสาวปลัดเทศบาล เพิ่งสำเร็จการศึกษา เข้าทำงานได้ห้าวันกับนายช่างโทเทศบาล กลับจากธุระเพื่อกลับบ้าน ฝนตกถนนลื่นรถคว่ำ คอกหักตาย

เหตุการณ์ชวนสลดใจรายนี้ อุบัติขึ้นเมื่อเวลา ๑๕.๕๐ น. ของวันที่ ๒๗ พ.ค. ตามเวลาท้องถิ่น นายพีระพล จงบุรี อายุ ๓๘ ปี นายช่างโทเทศบาลเมืองตรัง ได้ขับรถเก๋งป้าย ๑๒๔ หมายเลข สข. ๐๗๖๑๙ มาจากอำเภอหาดใหญ่ เพื่อกลับจังหวัดตรัง โดยมีนายสมัย เทพวัชรานนท์ ปลัดเทศบาล เทศบาลเมืองตรัง กับบุตรสาว น.ส. สันธนา เทพวัชรานนท์ บัณฑิตสาวจากธรรมศาสตร์ เพิ่งได้รับการบรรจุเข้าทำงานที่เทศบาลเมืองตรังได้ห้าวัน ค.ญ. หทัยรัตน์ เทพวัชรานนท์ นายสุรศักดิ์ แซ่คู และนางยินดี เงินสะอาด นั่งมาด้วย

ครั้นมาถึงที่เกิดเหตุ ตรงหลักกิโลเมตรที่ ๕๘ หมู่ที่ ๗ ต.ท่าแค อ.เมือง พัทลุง ปรากฏว่าได้มีฝนตกหนัก ทางลื่น เป็นเหตุให้รถยนต์ของคณะปลัดเทศบาลเฉลบนปะทะต้นไม้ พลิกคว่ำหลายตลบ หลังจากเกิดเหตุ รถท. ประจวบ สุรคุณ นายร้อยเวร สภอ.เมืองพัทลุง ได้รีบไปทำการช่วยเหลือ ปรากฏว่า น.ส. สันธนา เทพวัชรานนท์ บัณฑิตสาวธิดาปลัดเทศบาลเมืองตรัง คอกหักตายคาคี เพราะแรงกระแทก นอกนั้นได้รับบาดเจ็บตาม ๆ กัน ต่อมา นายพีระพล จงบุรี ช่างโทได้ถึงแก่ความตายที่รพ. พัทลุง เพราะหนพิษบาดแผลไม่ไหว ขทร.

ข่าวจากตรังสัมพันธ์ ประจำเดือน เมษายน-มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๖

คุณพีระพล (เลื่อน) จงบุรี นายช่างโทเทศบาลเมืองตรัง พร้อมด้วยคุณสันธนา เทพวัชรานนท์ ธิดาสาวบัณฑิตใหม่สดจากรั้วโลม ของท่านปลัดเทศบาลเมืองตรัง ต้องประสบอุบัติเหตุถึงแก่กรรม เมื่อกลับจากส่งนายช่างเหลือ สุภาพ จากสงขลา ปลัดสมัย เทพวัชรานนท์ ผู้บิดาคณะสันธนาพร้อมด้วยธิดาคนเล็กก็เจ็บด้วย ขอวิญญานเพื่อนทั้งสอง

ที่สุดก็เกิด

จากสมุดบันทึกของเพื่อนที่ลูกรักเหมือนน้องได้มอบให้เป็นของขวัญวันเกิด
ลูกรักสมุดบันทึกมากมายได้เก็บรักษาไว้เป็นอย่างดีตลอดเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่ ข้าพเจ้าต้อง
ขอภัยด้วยที่ได้นำข้อความบางตอนในบันทึกมาลงในนี้ เพื่อเป็นอนุสรณ์ในความดี
ของคุณที่ล่วงลับไปแล้ว

เจ้าภาพ

ผมขอมอบสังนแด่พหุ
แด่เธอผู้ผมมีฝันและหมาย
ทั้งดวงใจดวงจิตชีวิตกาย
ของผมกลายเป็นอักษรให้พรเธอ
ขออำนาจคุณพระสังกตสีท
จงสถิตเป็นคำกลอนพรเสนอ
ให้มีความสุขทุกข์ภัยอย่าได้เจอ
มอบแด่เธอผู้สิ้นสันธนา
เนื่องในวันคล้ายวันเกิด 2 มิ.ย. 13

จาก.....

บันทึกของเพื่อน

วันรุ่งขึ้นจำได้ว่า เป็นวันเสาร์ ผมได้ไปหาพี่หมูที่หอ ผมรู้สึกดีใจอย่างมากที่ได้พบ เพราะไม่หวังมากเท่าไรที่จะได้เจอ เพราะพี่หมูอาจไม่อยู่ที่หอ ผมชวนพี่หมูออกไปทานข้าว เราขึ้นรถมาที่ท่าพระจันทร์แล้วเข้าไปทานในร้าน "โนรา" เรานั่งทานกันอย่างเอร็ดอร่อยด้วยกันถึงเรื่องต่างๆ มากมาย พี่หมูบอกจะต้องไปเยี่ยมน้องที่บुकโคล ผมเลยขอตามพี่ไปด้วยได้ ออกมานอกบ้านพี่หมูแวะซื้อขนมปังเพื่อไปฝากน้อง เราทั้งสองเดินเข้าไปในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทะลุออกไปขึ้นรถเมล์ที่ต้นทาง รถเมล์แล่นข้ามสะพานพุทธยกฟ้ามุ่งไปยังบुकโคล เราลงที่โรงเรียนแห่งหนึ่งทีน้องพี่หมูกำลังศึกษาอยู่ พี่หมูเคยเล่าให้ฟังว่าต้องไปเยี่ยมน้องเสมออย่างน้อยอาทิตย์ละครั้ง พี่หมูมีน้องที่เรียนในกรุงเทพฯ หลายคน ต้องเจียดเวลาวันหยุดต่างๆ ไปเยี่ยมน้องๆ เสมอ ทั้งๆ ที่วันหยุดเหล่านั้นควรจะเป็นเวลาพักผ่อนของพี่ แต่พี่หมูก็ห่วงน้องมากกว่าตนเอง ความรักของพี่หมูที่มีต่อน้องช่างประทับใจผมเหลือเกิน ผมเองมีพี่ชายและพี่สาวถึง 8 คน โดยผมเป็นคนสุดท้ายที่จำได้ว่ายังไม่เคยมีพี่ไปเยี่ยมไปคุยเลยสักคนเดียว จะมีก็แต่ตอนเด็กๆ ที่เพิ่งเข้าเรียนใหม่ๆ เท่านั้นเอง พี่หมูทำหน้าที่เป็นที่ที่ยังจนบางครั้งผมอยากเกิดเป็นน้องของพี่หมูบ้าง ผมคงได้รับความอบอุ่นความเอาใจเป็นอย่างดี พี่หมูคงพาผมไปเที่ยวอย่างสนุกสนาน หลังจากเยี่ยมน้องเสร็จแล้วก็กลับมา รถเมล์ที่หน้าโรงเรียน มาลงตรงหน้าเจดิมกรู้งวงเวทานไอศกรีมและกาแฟ เราคุยกันต่อจนเย็นผมก็ส่งพี่หมูกลับบ้าน สิ่งหนึ่งที่ทำให้ผมไม่สบายใจอย่างมากคือเรื่องการจ่ายเงิน แทบครั้งที่ไปเที่ยวด้วยกันผู้ที่จ่ายเงินค่าอาหารและค่ารถต่างๆ มักจะเป็นพวกพี่ๆ เสียมาก

หนึ่งอาทิตย์ต่อมาผมก็ได้ไปหาพี่หมูอีกอีก ชวนพี่สาวแสนดีของผมไปทานอาหาร เราเดินไปทานที่ร้านข้าวมันไก่สี่แยกบางลำภู นั่งทานกันไปคุยกันไป พี่หมูได้หยิบใบที่ใช้แลกทนายหมายเลขออกมา บอกให้ผมนึกเลขไว้ในใจ แล้วพี่หมูก็ทายได้อย่างถูกต้อง ผมได้เล่าชีวิตของคุณพ่อและชีวิตผมในตอนที่พี่หมูฟัง พี่หมูนั่งฟังด้วยความสนใจ เราคุยกันถึงเรื่องต่างๆ ในชีวิตที่ผ่านมาแล้ววกกลับมาถึงเรื่องปัจจุบัน เราคุยกันจนเกือบบ่ายสามโมงเย็น ผมได้ชวนพี่หมูไปดูหนังที่คริสตโตเฟอร์ลีแสดง เพราะเป็นเรื่องที่ผมชอบมาก พี่หมูบอกว่าจะเก็บไว้ดูที่บ้านน้องๆ แต่เมื่อทนฟังคำอ้อนวอนของผมไม่ไหวเลยตกลงจะไปดู เราเดิน

เดินไปขึ้นรถเมล์ที่หน้าสหกรณ์บางลำภู นั่งรถสายที่จะผ่านโรงหนังแกรนด์ แต่พอรถผ่านกรม
 ร.ค. พี่หมูก็บอกให้ผมลง ผมลงจากรถเมล์ด้วยความสงสัย พี่หมูขอร้องว่าอย่าคุยเลย เพราะ
 ไม่เคยคุยหนึ่งกับใครสองคน ไว้เมื่อมีคนอื่นไปด้วยแล้วค่อยคุย ความจริงผมก็ไม่ใคร่อยากคุย
 เท่าไร แต่ต้องการที่จะคุยจะอยู่ใกล้ ๆ พี่หมูมากกว่า แต่ก็ชวนไปคุยเพราะเห็นว่าไม่มีอะไรทำ
 แล้ว นั่งคุยอย่างเดียวพี่หมูคงเบื่อแน่ เราเดินไปตามทางเท้าถึงหน้าวัดพระแก้ว พี่หมูก็ถาม
 ผมว่าเคยเข้าไปดูข้างในไหม ในชีวิตผมยังไม่เคยเข้าไปชมความงามในนั้นเลย เราตกลงเดิน
 เข้าไปในวัดแทนที่จะไปคุยหนึ่ง พอก้าวพ้นประตูวัดก็เดินเลียบไปตามกำแพง ชมภาพวาดตาม
 ฝาผนังชั้นนอก ตอนนั้นคนไม่มากนักเพราะเย็นมากแล้ว ความสวยงามของภาพที่ฝาผนังบอก
 กับการที่เราคุยกันอย่างสนุก ทำให้เดินไปอย่างไม่รู้จักเมื่อย บางทีก็หยุดเมื่อเห็นสิ่งใดแปลกผม
 มักจะถามพี่หมูและให้ช่วยอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ให้ผมฟัง รู้สึกพี่หมูมีความรู้ในเรื่องวรรณคดี
 ไทยเป็นอย่างดี เมื่อเดินจนครบรอบแล้วก็เดินเข้าไปในอุโบสถที่ประดิษฐานพระแก้วมรกต
 แล้วเข้าไปนมัสการด้วยกัน แล้วเดินต่อไปลานระเบียงของตัวโบสถ์ที่สร้างขึ้นในสมัยโบราณ
 ตามแบบศิลปะของไทยเรา เราหยุดยืนดูนกพิลาบคู่หนึ่งที่เกาะเหนือหลังคาโบสถ์กำลังกล่าว
 รัวพันรักกันตามภาษานก ถึงแม้คนเราจะไม่เข้าใจภาษาของมันแต่สามารถเดาออกได้อย่างถูก
 ก้องผมจำได้ว่าได้ร้องเพลง "นกเขาคู่กัน" ให้พี่หมูฟังเสร็จแล้วก็เดินลงมาบนลานกว้างบริเวณ
 โบสถ์ ตอนนั้นเกือบ 4 โมงครึ่งแล้ว ซึ่งเป็นเวลาที่เจ้าหน้าที่เฝ้าจะปิดและให้ผู้เข้าชมออกมา
 ข้างนอก เราทั้งสองเดินออกมาทางประตูด้านหลังปะปนกับฝูงชนตามทางเท้า ข้ามฝักถนน
 ไปจนถึงวัดมหาธาตุเราเดินเข้าไปตามกุฎิต่างๆ ทิวบริเวณร่มรื่นไปด้วยต้นไม้ใหญ่น้อยที่กำลัง
 เขียวสดในฤดูนั้นราวกับว่าจะออกดอกเพื่อเป็นการต้อนรับปีใหม่บ้าง เราเดินกันไปจนเกือบ
 6 โมงเย็น แล้วผมก็เดินกลับไปส่งพี่หมูที่หอ ขณะมาถึงทางแยกเข้าหอผมรู้สึกหิวจึงชวนพี่หมู
 แวะทานข้าวกันก่อน เราคุยกันถึงชีวิตส่วนตัวของพี่หมู พี่หมูเล่าให้ฟังว่ามีเพื่อนใหม่หา
 วิทยาลัยหลายคนที่มาชอบพี่หมู แต่พี่หมูไม่สนใจเพราะยังไม่มีความคิดที่จะรักใคร ในระหว่าง
 คุยกันนั้น ผมได้ถามว่าพี่หมูเคยรักใครไหม พี่หมูตอบไม่เคยและยังไม่คิดจะรักใครด้วยในเวลา
 นี้ไว้เมื่อเรียนสำเร็จแล้วจึงค่อยคิด พี่หมูบอกบางทีจะไม่แต่งงานเลยจะอยู่เป็นโสดตลอดชีวิต

รุ่งขึ้นผมตื่นแต่เช้าจำได้ว่าเป็นวันอาทิตย์ ผมไปหาพี่หมีที่บ้าน พี่หมีรู้สึกแปลกใจ
 ที่ผมไปหา ผมเข้าไปนั่งเก้าอี้ไม้ตรงมุมห้อง กวาดสายตามองไปรอบ ๆ ทุกสิ่งทุกอย่างจัดไว้
 อย่างเป็นระเบียบ ทำให้มองดูสะอาดตา แสดงถึงความสามารถของผู้อยู่ บ้านพี่หมีไม่มีคน
 ใช้ ทุกสิ่งทุกอย่างต้องทำเองหมด ตั้งแต่ซักผ้ารีดผ้าและทำความสะอาดบ้าน มองแล้วน่า
 ปลื้มใจที่หญิงสาววัยรุ่นสามารถทำได้เช่นนี้ แทนที่จะออกไปหาความสำราญเหมือนผู้หญิงทั้ง
 หลาย วันอาทิตย์ควรเป็นวันพักผ่อนออกไปเที่ยวให้สบายใจแต่กลับต้องมานั่งดูหนังสือ ไม่
 ยอมปล่อยเวลาให้เสียไปโดยไร้ประโยชน์ ถ้าคุณพ่อคุณแม่พี่หมีมาเห็นคงดีใจมาก ที่มีลูกที่
 น่ารักและตั้งใจเรียนหนังสือ จะมีผู้หญิงสักกี่คนที่ทำงานได้เช่นนี้ ยิ่งไม่มีผู้ใหญ่ดูแลช่วยแล้ว
 การควบคุมตัวเองยิ่งทำไม่ได้ง่ายขึ้น และภายใต้สังคมเมืองหลวง สังคมที่ฟุ้งเฟ้อหรูหราและ
 ความสับสนวุ่นวายยังเป็นสิ่งกระตุ้นให้อยากเที่ยว อยากออกไปหาความสำราญมากขึ้น แต่พี่
 หมีกลับตรงกันข้ามสามารถควบคุมตัวเองได้อย่างน่าพิศวง รวบรวมว่าตัวเองเป็นผู้ใหญ่ที่รู้จัก
 หน้าที่ของตนดี ใช่สิ พี่หมีเป็นผู้ใหญ่แล้วแม้อายุยังไม่มากนัก จากการสังเกตุดมคติความ
 ประพฤติ การวางตัวในสังคมและการยับยั้งอารมณ์ของตนเอง เป็นเครื่องพิสูจน์ได้อย่างดี
 ความสามารถในการปกครองตนเองเช่นนี้ ทำให้เกิดความเชื่อมั่น ทำให้เกิดการตัดสินใจ
 ด้วยตัวเองโดยการเอาความคิด ความรู้ เป็นเครื่องตรึงตรอง

ด้วยความรักอาลัยจากพ่อ

หนูลูกที่แสนรักแสนอาลัย

หนูเกิดมาในท่ามกลางแห่งความรอคอยของพ่อแม่และญาติพี่น้อง เพราะหนูเป็นลูกคนแรกของครอบครัว หนูจึงเป็นลูกสุดที่รักของพ่อแม่ หนูทำให้พ่อตื่นตื่นและภาคภูมิใจอย่างมากในวันที่หนูเกิด เพราะพ่อรู้สึกว่าเป็นวันนี้พ่อมีความสุขและมีชีวิตอย่างสมบูรณ์เท่าเทียมกับมนุษย์อื่น ๆ ที่มีลูก ลูกเป็นสิ่งที่มีความหมาย เป็นสิ่งสุดปรารถนา สุดรัก สุดห่วง แหน ลูกเป็นสมบัติอันประเสริฐ พ่อภูมิใจในตัวลูกเสมอ ลูกเป็นเด็กที่น่ารักกว่านอนสอนง่าย อยู่ในโอวาท ช่างเอาอกเอาใจ ช่างประจบ และมีน้ำใจบริสุทธิ์ กตัญญูรู้คุณ ไม่เคยสร้างความผิดหวัง มีแต่สร้างความสมหวัง สมใจ ให้พ่อตลอดเวลา ลูกจึงเป็นยอดรักยอดขวัญใจของพ่อ พ่อรักหนู หนูรักพ่อ ชีวิตของลูกเรามีการจากกันบ้างในบางครั้งบางคราว เช่น เมื่อหนูจากมาเรียนหนังสือในโรงเรียนประจำที่กรุงเทพฯ พ่อยังอยู่จันทบุรี และพ่อจากลูกไปรับราชการที่จังหวัดภาคใต้ปล่อยให้ลูกอยู่กรุงเทพฯ กับน้อง ๆ เราก็แสนจะคิดถึงกันอยู่แล้ว เมื่อพ่อมากรุงเทพฯ หรือหนูไปตรัง ทุกครั้งที่พบกันหนูจะกระโดดกอดคอพ่อด้วยความดีอกดีใจ กระโดดโลดเต้น ปากก็พร่ำถามได้ทุกข์สุขของพ่อเป็นพัลวัน จนพ่อตอบแทบไม่ทัน มือก็ไขว่คว้าตบอบข้าง ตบพุงบ้าง เมื่อเราอยู่ด้วยกันเวลาพ่อจะออกจากบ้าน หนูจะรีบวิ่งมาสวมถุงเท้าให้พ่อ พ่อพ่อเดินออกประตูหนูจะบอกพ่อทุกครั้งว่า “โชคดีนะคุณพ่อ” ซึ่งภาพนั้นทำให้ประทับใจและตื่นตัวทุกครั้ง ต่อแต่นั้นไปภาพเหตุการณ์อย่างนี้จะไม่มีอีกแล้วสำหรับเราจะยังเหลืออยู่ที่แต่ภาพแห่งความทรงจำแต่หนึ่งหลังเท่านั้น ลูกหนู พ่อไม่เคยคิดเลยว่าลูกจะรีบจากพ่อไป พ่อไม่เคยเตรียมใจไว้สำหรับลูกในเหตุการณ์เช่นนั้นเลย ในวันประสูติพ่อปฏิบัติดูแลลูกถึงแก่ชีวิต พ่อสลับ พัก दिनบรรเทาให้เราไม่ได้ช่วยเหลืออะไรกันเลย ไม่ได้เห็นหน้ากันจนนึกเดียว พ่อพ่อสิ้นคืนสติได้รับทราบว่าคุณจากไปเสียแล้ว จากไปอย่างไม่มีวันกลับ และจากไปโดยมิได้รู้ว่าเหมือนครั้งก่อน ๆ ขณะนั้นพ่อรู้สึกใจหวิวเหมือนหัวใจจะหลุดจากร่าง สงสาร เสียหาย เป็นห่วง อาลัย จิตใจสับสนไม่ทราบว่าคุณ

จะระหกระเหินไปอย่างไร ยิ่งนานก็ยิ่งคิดถึงและอาลัย นึกถึงความหลังเก่า ๆ ที่เราเคยช่วยกัน เราเคยพูดคุยเคยคุย หยอกเย้า เล่นหัว เทียวกันด้วยความสนุก ไปทำบุญด้วยกันด้วยความอímเอิบใจ หมูรักและเอาใจพ่อ พ่อก็รักและตามใจหมู รู้สึกจะมีความสุขเมื่ออยู่กับพ่อแม่พี่น้อง พ่อมีความสุขมากเมื่อหมูเติบโต และสำเร็จปริญญาซึ่งหมายถึงหมูจะอนาคตสดใสและมีความสุขตลอดไป หมูคงเป็นที่พึ่งของพ่อแม่และน้อง ๆ ในอนาคต จะเป็นพี่เขีตหน้าชูตาของวงศ์ตระกูลคนหนึ่ง พ่อก็คิดว่าจะได้ฝากผีฝากไข้ไว้กับหมูเมื่อแก่เฒ่า แต่แล้วหมูก็จากไปอย่างกระทันหันหันจากไปอย่างไม่มีวันกลับ พ่อก็ได้แต่เฝ้าพะวงด้วยความอาลัยรัก

พระเจ้า ผู้หลักผู้ใหญ่ท่านก็เตือนพ่อให้ระงับและหักใจไว้ ถึงจะคิดถึงรำพันถึงเพ็ไร หมูก็คงไม่มีโอกาสกลับมาหาพ่อได้อีกแล้ว พระท่านว่าการจากไปของลูกเป็นการพันทุหมตภาระหน้าที่จะต้องรับผิดชอบและเป็นสุขเป็นกฎแห่งกรรม หมตเวรกรรมในชาตินี้ เป็นคนมีบุญจะต้องไปเกิดในภพใหม่ที่ดีกว่านี้ยิ่ง ๆ ขึ้น เมื่อเอาทางพระมาชมอารมณ์ก็จะสงบได้บ้าง แต่ก็ไม่วายจะคิดถึงและอาลัยต่อหมูลูกที่แสนดีของพ่อ

ด้วยผลบุญที่พ่อได้สร้างสมไว้และความดีของลูกที่ได้สร้างบุญกุศลไว้ในชาตินี้ พาดวงวิญญาณของลูกที่แสนรักของพ่อจึงไปสู่สุคติเกิด ถ้าชาติหน้ามีจริงและผลบุญที่เราได้สรรสร้างไว้ในชาตินี้จึงบันดาลให้เราไปเกิดเป็นพ่อลูกกันอีกนะลูกนะ ลูกจงไปดีเถอะนะ ลูกจงเป็นสุขเป็นสุขเถิด พ่ออยู่ทางนี้จะสร้างสมบุญและตรวจน้ำส่งไปให้จนกว่าพ่อจะสิ้นกรรมในชาตินี้

จากพ่อของลูก

จากใจของแม่

๒๗ พ.ค. ๑๖

ขณะที่ลูกได้รับอุบัติเหตุ แม่กำลังเดินทางกลับไปหาลูกที่จังหวัดตรัง แม่มีของฝากลูกหลายอย่าง รวมทั้งทุเรียนจากสวนจันทบุรีของเราซึ่งเพิ่งเริ่มจะสุก แบ่งไว้ให้น้องที่กรุงเทพฯ แล้วก็หอบหิ้วมาฝากคุณพ่อกับลูกและน้อง แต่เมื่อถึงบ้านพักที่ตรัง วันที่ที่ทราบข่าวคุณพ่อกับน้องเข้ารับรักษาตัวที่ ร.พ. พัทลุง และลูกได้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุ มีความรู้สึกที่บรรยายไม่ถูก มีความทุกข์อย่างเหลือแสน เหมือนกับคนที่กำลังฝันร้าย ความคิดสับสนวุ่นวาย ควบคุมสติแทบไม่อยู่ แม่โศรกเศร้าและว้าวุ่นอย่างที่สุด ลูกจากไปอย่างกระทันหัน ไม่มีโอกาสเตรียมใจสำหรับเหตุการณ์เช่นนี้เลย ภาวนาขอให้มันเป็นเพียงฝันร้าย เมื่อคืนซึ้งก็ยังมีลูกอยู่ในอ้อมอกเหมือนเดิม หรือเป็นเพียงจากไปเพื่อการศึกษาแล้วลูกก็กลับมาหาแม่อีก แต่ไม่มีใครและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใด ๆ ในโลกนี้จะช่วยเหลือและกรุณาคืนลูกรักตั้งดวงใจให้กับแม่ ถึงจะร้องไห้จนไม่มีน้ำตา ทุกข์โศรกจนแทบขาดใจ ก็ไม่สามารถขอลูกกลับคืนมาได้ ลูกจากแม่ไปโดยเราจะไม่มีวันที่จะได้พบกันอีก

สิ่งไหนที่ช่างโหดเหี้ยมกับเรานัก แม่เพียงจะชื่นชมภาคภูมิใจกับความสำเร็จของลูกอยู่เมื่อเร็ว ๆ นี้ ยังจำภาพน้อง ๆ ห้อมล้อมแย่งกันดูภาพถ่ายในชุดปริญญา ที่ลูกนำไปมอบเป็นของขวัญสำหรับครอบครัว เสียงหัวเราะขำเย้ากันอย่างมีความสุขของลูกและน้อง ยังแนบแน่นอยู่ในความทรงจำไม่รู้ลืม ช่วงเวลาที่ลูกไปอยู่กับแม่ที่จังหวัดตรังคืนแดนที่แสนไกลจากจันทบุรีถิ่นกำเนิดของเรา ช่างเป็นเวลาที่แสนสั้นเสียเหลือเกิน ลูกทำให้บ้านมีชีวิตชีวา เสียงร้องเพลง เสียงดนตรีที่ลูกชอบเล่น ทำให้บรรยากาศของบ้านพักสดชื่น เมื่อลูกเข้าทำงานเป็นประชาสัมพันธ์ตรี เราออกจากบ้านไปทำงานและกลับพร้อมกัน มีเวลาว่างตอนเย็นเลิกงานก็ขับรถกินลม ฟุด—คุษยั่วเย้ากันอย่างมีความสุขตามประสาพ่อ แม่ ลูก บางครั้งคุณพ่อมีงาน ลูกจะรับอาสาขับรถพาแม่เที่ยวตามที่ต่าง ๆ ที่ลูกชอบมีเรื่องคุยและเล่าให้แม่ฟังไปตลอดทาง ลูกยังเป็นเสมือนเพื่อนที่ดีของแม่อีกด้วย

อนิจจา ช่างเป็นความสุขที่แสนสั้นและน้อยนิดเหลือเกิน | ความตายก็มาพรากดู
ไปเสีย แม้ใคร ๆ จะบอกว่าลูกเป็นสุขไปแล้ว ไม่ต้องวุ่นวายกับโลกมนุษย์ที่ไม่น่าอภิรม
อะไรนัก แต่—แม่ก็ยังรัก ต้องการและปรารถนาลูกไว้ในอ้อมอกของแม่ ชีวิตของลูกभी
ฉากรวดเร็วเกินไป เกินความคาดหมาย จนยากที่จะนำหลักธรรมใด ๆ มาหักห้ามใจมิให้
วิปโยคถึงลูกได้ ภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ในอดีตของลูกคงจากรี้อยู่ในดวงใจตลอดไปไม่มี
เลื่อน แม่คงคิดถึงลูกไปชั่วเวลานานแสนนานจนจบจนชีวิตแม่ดับสิ้นไป

ถึงแม่คิดถึงลูกสักเพียงใด หากลูกจะได้ล่วงรู้ด้วยญาณวิถิตใด ๆ ก็ตาม โปรดขอ
ได้เป็นห่วงกังวลในความทุกข์โศรกของแม่ จงนอนหลับให้เป็นสุขเถิดนะคนดีของแม่ แล
ด้วยกุศลผลบุญใด ๆ ที่แม่ได้สร้างสมไว้ทั้งหมด ขออุทิศแต่ สันธนา ลูกสาวสุดที่รัก ข
ให้ดวงวิญญาณอันแสนบริสุทธิ์เปี่ยมไปด้วยกตัญญูและมีเมตตาจิตของลูก จงไปสู่สุคติในสัม
ปรายภพ ถ้าชาติหน้ามีจริงและบุญแม่มีพอจงมาเกิดเป็นลูกของแม่อีกนะ

จากแม่ของลูก

พืชมุขที่นารักหน้าบุชายของปู่คนเดียว

เศร้าย! เสียตายยิ่งนักที่ต้องสูญเสียพืชมุขสุดที่รักในเวลาอันรวดเร็วเช่นนี้ จริงอยู่ การจากโลกนี้ไปมันเป็นเรื่องยากที่ทุกคนจะต้องพบ แต่มันไม่ควรเกิดขึ้นกับพืชมุขเร็วขนาดนี้ เร็วจนปู่ไม่ทันได้เตรียมใจไว้ โอ้! ใบหน้าชื่อ ชื่อ รอยยิ้มอันไร้เดียงสาของพืชมุขเปี่ยมไปด้วยความบริสุทธิ์ และแววตาที่แฝงด้วยความเมตตาแสดงออกมาอย่างชัดเจน ไม่มีแววเลย ว่าเหตุการณ์เช่นนี้จะเกิดขึ้นกับพืชมุข มันเป็นไปได้หรือนี่

คุณปู่โลกนี้จะไม่มีความรักใคร่เลย โลกให้ความน่ารัก ความเมตตาปราณี ความขยันหมั่นเพียรมาในตัวพืชมุขของปู่พร้อม แต่ในขณะที่ชีวิตพืชมุขกำลังเริ่มได้รับแสงสว่าง และกำลังจะก้าวไปสู่ความรุ่งโรจน์ โลกก็มาเอาตัวพืชมุขของปู่ไปเสีย มันยุติธรรมแล้วหรือ?

วันที่ 27 พฤษภาคม 2516 เป็นวันที่ปู่ต้องจดเข้าบันทึกใจไว้ มันเป็นวันที่ปู่ต้องสูญเสียพืชมุขที่รักและเคารพยิ่งไป พืชมุขคนเดียวที่มีอยู่ในชาตินี้ แต่ถึงอย่างไรการจากไปของพืชมุขก็ทำให้ปู่ต้องสูญเสียพืชมุขไปเลยไม่ ยังมีพืชมุขชื่อพืชมุขอยู่ตลอดเวลา พืชมุขที่แสนดี ยิ้มของพืชมุขให้ความอบอุ่น ถึงอย่างไรปู่ก็ไม่มีวันลืมได้ วันที่เกิดเหตุปู่และน้องเตี้ยกลับจากส่งคุณแม่ที่หัวลำโพง เพื่อเดินทางไปตรัง พอกลับถึงบ้านน้องยัยบอกได้ว่าได้รับโทรศัพท์ทางไกลจากพัทลุงว่า พืชมุขประสบอุบัติเหตุถึงแก่กรรมเสียแล้ว ปู่ตกตลึงใจหายหมดและรู้สึกเศร้าสลัดใจมาก พอได้สติรีบชวนน้องเตี้ยออกจากบ้านเพื่อเดินทางไปตรังทันที ไปยังไรรถด่วนก็ออกแล้ว ไม่มีทางไหนจะไปได้เร็วตั้งใจ พอขึ้นรถไฟจึงรีบไปดักรถเร็วที่จะไปได้ เป็นเที่ยวสุดท้าย ประมาณ 5 โมงเย็น ที่สถานีสามเสน เมื่อขึ้นรถไฟไปแล้วก็นึกถึงคุณแม่ไว้ บ้านนี้คุณแม่ก็ยังไม่รู้ข่าวว่าพืชมุขเสีย นึกสงสารพืชมุข คุณพ่อ คุณแม่ เหลือเกินครอบครัวของเราประพฤติปฏิบัติตั้งอยู่ในศีลธรรมและมีความเป็นอยู่อย่างสุขตลอดมาไม่เคยสร้างความเดือดร้อนให้ใคร แต่แล้วความทุกข์ ความเศร้าสลัดเสียใจ ก็ยังเกิดกับครอบครัวเราอย่างไม่รู้ตัว จริงอยู่ทุกคนต้องพลัดพรากจากกัน แต่มันยังไม่สมควรจะเกิดกับครอบครัวของเราเลย อนิจจัง

ถึงอย่างไรก็ดี คนที่สร้างแต่ความดีก็ย่อมได้รับผลตอบแทนในบั้นปลายดี ดังนั้นปู่ก็คิดว่าความดีและกุศลที่พืชมุขสร้างมาจะต้องช่วยหนุนส่งให้พืชมุขไปอยู่ในที่ที่สุขสบายแน่นอนที่สุด และชาติหน้ามีจริงขอเราให้เกิดเป็นพี่—เป็นน้องกันอีก

รักและอาลัยอย่างสุดซึ้ง

วรวิทย์ เทพวัชรานนท์ (ปู่)

พื้หมุ่ที่แ่สนรักของยัย

ในชีวิตยัยไม่เคยได้รับความสะเทือนใจอะไรที่รุนแรงและทรมานจิตใจเท่าครั้งนี้ แต่ยัยจะรู้ว่าสักวันเหตุการณ์เช่นนี้จะต้องเกิดขึ้นเพราะมันเป็นธรรมชาติของโลก แต่มันไม่ควรจะรวดเร็วแบบนี้ มันรวดเร็วมากเสียจนยัยตั้งตัวไม่ติด รวดเร็วอย่างคาดไม่ถึง ยัยแค่หลอกตัวเองว่าขอให้มันเป็นเพียงฝันร้ายแล้วก็ผ่านไปเถิด แต่...มันก็ไม่เป็นไปตามที่เรียกร้อง ทุกอย่างมันเป็นความจริง...ความจริงซึ่งเราจะต้องยอมรับและเผชิญกับมันด้วยความทุกข์ทรมานใจอย่างยิ่ง พื้หมุ่จำ...ถ้าดวงวิญญาณของพื้หมุ่มีจริง พื้หมุ่คงเข้าใจความรู้สึกของยัยได้ดี เพราะพื้หมุ่เป็นพื้ที่เข้าใจจิตใจของน้อง ๆ ทุกคนดีเสมอ

ถึงแม้พื้หมุ่จะจากไปอย่างไม่มีความกลับก็ตาม ยัยก็ยังภาคภูมิใจที่ยัยได้เกิดเป็นน้องของพื้หมุ่แม้จะเป็นระยะเวลาอันไม่นานนัก แต่ยัยก็กล้าเรียกพื้หมุ่ได้อย่างเต็มปากและก็ภาคภูมิใจว่า "พื้หมุ่ที่แ่สนดี" พื้หมุ่มีความเป็นพ่ออย่างสมบูรณ์ ยัยจำได้ว่าตั้งแต่ยัยตัวเล็ก ๆ แ่รู้ความมา ก็รู้ตัวว่ามีพี่สาวที่แ่สนจะใจดีและให้ทั้งความรักความอนุเคราะห์กับยัยและน้อง ๆ ทุกคนเป็นอย่างมาก พื้หมุ่จะยอมและตามใจน้อง ๆ เสมอ เมื่อพื้หมุ่กลับจากโรงเรียนก็มักจะซื้อขนมและท๊อปฟี่ที่น้อง ๆ ชอบมาแจกให้น้อง ๆ แต่ละคน พวกเราจะดีใจมากเมื่อเห็นพื้หมุ่เดินถือกระเป๋ากลับจากโรงเรียน เพราะเรารู้ดีว่าในกระเป๋าหนังสือของพื้หมุ่ มักจะขนมที่เราชอบอยู่ในนั้น และทุกเย็นหลังจากน้อง ๆ เด็กเรียนแล้ว พื้หมุ่ก็จะชวนน้องเล่นเกมต่าง ๆ กันอย่างสนุกสนาน เช่น วิ่งแข่ง กระโดดเชือก บันลุน กัดดอกก๊อกลงไม้ไล่จับ เตะหนัง จระเข้ ลิงชิงบอลล์ ซ่อนหา... ฯลฯ เราสนุกกันมาก และไม่ว่าจะมีเกมเล่นเกมอะไร ถ้าพื้หมุ่เล่นด้วย ยัยจะรู้สึกว่สนุกมากทุกครั้ง และมีความมั่นใจว่ายัยก็ชอบและปลอดภัยแน่ ๆ เพราะพื้หมุ่ไม่เคยเล่นโกงเลย

พื้หมุ่ใจดีและนึกถึงน้อง ๆ เสมอ ทุกวันปีใหม่และวันเกิดของน้อง ๆ ทุกคน พื้หมุ่ไม่เคยลืมเลย พื้หมุ่จะมีลูกอมและของขวัญสำหรับน้อง ๆ ในโอกาสพิเศษเหล่านี้เป็นประจำทุกปี พื้หมุ่ก็เสียสละของต่าง ๆ ให้แก่น้อง ๆ ก่อนเสมอ พื้หมุ่ต้องอดทนต่อความเกรงของน้อง ๆ ตลอดเวลา แต่พื้หมุ่เป็นพื้ที่ใจเย็น แม้น้อง ๆ โดยเฉพาะยัยซึ่งถือวันมาจนเกรงกับพื้หมุ่ขนาดไหน พื้หมุ่ก็จะยกโทษให้เสมอ พื้หมุ่ไม่เคยดูหรือใช้ความเป็นพื้ใหญ่

ซึ่งคุณพ่อคุณแม่มอบอำนาจให้เต็มที่ซุ่มซุ่มน้อง ๆ เลย เมื่อพี่หมีจะว่ากล่าวน้อง ๆ พี่หมีก็จะใช้คำพูดที่รึ้นหน้าฟัง และมีเหตุผลทั้งนั้น จึงทำให้น้องทุกคนให้ความยำเกรงและรักเคารพพี่หมีมาก

เมื่ออยู่ต้องเรียนหนังสือในกรุงเทพ ฯ ในขณะที่พ่อแม่ต้องย้ายไปรับราชการต่างจังหวัด ยุกก็มีพี่หมีที่เป็นทั้งพี่ที่แสนดี เป็นเพื่อนคู่ใจ และเป็นผู้ปกครองที่เอาใจใส่อยู่ตลอดเวลา พี่หมีให้ทั้งความสุข ความอบอุ่น ความรัก และความห่วงใยแก่ยัย เมื่ออยู่ยัยมีปัญหาคำ ๆ พี่หมีก็จะช่วยแก้ปัญหาและพลอยเป็นทุกข์กับยัยด้วยเสมอ เมื่ออยู่ยัยได้สอบดูหนังสือไม่ทัน พี่หมีก็จะช่วยยัยดูหนังสือด้วย โดยพี่หมีจะอ่านแล้วขีดเส้นใต้ข้อความที่สำคัญพร้อมกับทำโน้ตย่อไว้ให้ยัย ซึ่งทำให้วิชานั้น ๆ ยัยทู้่นเวลาในการอ่านไปได้ พี่หมีจะเป็นกำลังใจในการสอบให้ยัยเสมอ เมื่ออยู่ยัยไม่สบาย พี่หมีก็พา ยัยไปหาหมอ จัดยาให้ยัยทาน พี่หมีจะเป็นผู้คอยดูแลและพยาบาลยัย และเมื่อเราว่างจากการเรียน พี่หมีก็มักจะชอบชวนยัยไปว่ายน้ำ เราสนุกกันมาก เมื่อว่ายน้ำเสร็จเราก็จะเดินเล่นไปเรื่อย ๆ เพื่อไปทานไอศกรีมและขนมต่าง ๆ จากนั้นเราก็กลับบ้าน ในแต่ละวันพี่หมียัยมักจะมีเรื่องสนุก ๆ ที่กันได้พบมาเล่าแลกเปลี่ยนกันฟังอย่างสนุกสนาน พี่หมีรักดนตรีเป็นชีวิตจิตใจ พี่หมีชอบเล่นดนตรีและร้องเพลงเสมอ บางทีเราจะตั้งวงดนตรีกันสองคน พี่หมีเป็นนักร้องและเล่นเปียโน ยัยเป่าเม้าท์ออร์แกน เรามีสความสุขมาก พี่หมีเล่นเปียโนและเป่าเม้าท์ออร์แกนได้ไพเราะมาก

เมื่อพี่หมีและยัยมีปิดภาคเรียนเป็นเวลาที่เราดีใจมากที่สุด เพราะจะได้กลับบ้านมาหาคุณพ่อคุณแม่ และพบหน้าพี่ ๆ น้อง ๆ ครบทุกคน ระหว่างปิดภาคเรียนนี้เอง คุณพ่อคุณแม่จะพาลูก ๆ ทุกคนไปเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ ที่พวกเขาออกเสียงอยากจะไปกัน ระหว่างทางเราจะคุยกัน กระเช้าเข้าแห่กันอย่างสนุกสนาน ระหว่างที่รถเล่นพี่หมีชอบนั่งดูวิวข้างทางพร้อมกับร้องเพลงให้พวกเราฟังด้วย พี่หมีรักธรรมชาติและชอบชีวิตชนบทมาก เมื่อเราไปเที่ยวทะเล พี่หมีชอบการลอยคออยู่ในน้ำเฉย ๆ และเราจะมีกริ่งแข่งกันที่ชายหาด เราจะมีการเล่นชุดทรายแล้วให้พี่หมีลงไปในหลุมทราย แล้วพวกเราช่วยกันกลับตัว พี่หมีจนเหลือแต่หน้าเท่านั้น ไม่ว่าเราจะไปเที่ยวไหน ขึ้นเขาลงน้ำ หรือไปเที่ยวตามเมืองต่าง ๆ เราจะสนุกสนานกันอย่างเต็มที่ ยัยยังจำภาพของพี่หมีที่ขี้มเล่นหัวกับน้อง ๆ อย่างร่าเริงได้เสมอ

เมื่อพี่หมีเรียนสำเร็จแล้วก็กลับไปอยู่กับคุณพ่อคุณแม่ และทำงานที่จังหวัดศรี
 แต่พี่หมีก็ไม่เคยทอดทิ้งยู้อยู่เลย พี่หมีจะเขียนจดหมายให้กำลังใจในการเรียนของยู้อยู่ตลอดเวลา
 และไม่ว่าปีใหม่หรือวันเกิดยู้อยู่ พี่หมีก็จะส่ง ส.ค.ส. และของขวัญพร้อมทั้งคำอวยพรให้ยู้อยู่
 หมีไม่เคยลืมน้อง ๆ เลย พี่หมี..พี่ที่แสนดีของยู้อยู่

ยู้อยู่จำได้ว่า...ครั้งสุดท้ายที่ยู้อยู่ได้เห็นพี่หมี พี่หมีพร้อมด้วยคุณพ่อคุณแม่มาส่งยู้อยู่แล
 พี่ที่สถานีรถไฟเพื่อเดินทางกลับกรุงเทพฯ พี่หมีซื้อลูกอมให้ยู้อยู่ พี่หมีช่วยยู้อยู่เลือกซื้อหน้
 สื่อที่จะเอาไว้อ่านในรถไฟ ยู้อยู่เดินจูงมือพี่หมี พี่หมีบอกยู้อยู่ว่า "บางทีเดือนหน้าพี่หมีจะเข้
 กรุงเทพฯ ๆ เหมือนกัน" ไร้...ยู้อยู่ไม่ได้นึกสังหรณ์ใจเลยว่ามันจะไม่มีเดือนหน้าหรือเดือน
 ไหน ๆ อีกแล้วที่ยู้อยู่จะได้พบเห็นพี่หมี ยู้อยู่จำได้เมื่อรถไฟเริ่มเคลื่อนจากสถานีตรัง หน้าขอ
 ทุกคนที่เมื่อครู่ยังเบิกบานอยู่ เริ่มสลดลงเพราะเวลาแห่งการจากมาถึงอีกแล้ว พี่หมียิ้มและ
 โบกมือให้ยู้อยู่ แต่ยิ้มครั้งหนึ่งของพี่หมีดูค่อนข้างเศร้า ส่วนยู้อยู่ยิ้มไม่ออกเลย อาจเป็นเพราะ
 ว่าเราเคยอยู่เคยเล่น และนอนด้วยกันอยู่ตลอดเวลาเมื่อต้องจากกัน มันย่อมเป็นธรรมดา
 แต่...ยู้อยู่ไม่เคยคิดเลยว่า รอยยิ้มและมือที่โบกไปมาของพี่หมีจะเป็นการอำลากันครั้งสุดท้าย..
 อำลากันชั่วชีวิต เพราะเมื่อยู้อยู่มาถึงกรุงเทพฯ ๆ ได้เพียง ๑๐ วันเท่านั้น ยู้อยู่ก็ได้รับข่าวร้าย
 ซึ่งไม่เคยคาดฝันมาก่อนเลยว่ามันจะเกิดขึ้นกับพี่หมีที่แสนดีของยู้อยู่ พี่หมีจากยู้อยู่ไปแล้ว

นับแต่นั้นไป..ทุกอย่างคงมีแต่ความเจ็บปวดไปอีกนานแสนนาน เมื่อไม่มีพี่หมี
 ไม่มีรอยยิ้มไม่มีเสียงพูดเสียงหัวเราะของพี่หมี ไม่มีพี่หมีคอยห่วงใยน้อง ๆ ไม่มีพี่หมีที่แสน
 จะใจดีกับน้อง ๆ พี่หมีจากไปทิ้งไว้แต่ความโศรกเศร้าและความคิดถึงให้แก่ผู้ที่อยู่หลัง แต่
 ถึงพี่หมีจะจากยู้อยู่ไปไกลแสนไกล มันก็ไม่ไกลเกินความคิดคำนึงของยู้อยู่ไปได้ ทุกอย่างที่เป็น
 เป็นพี่หมีและเกี่ยวกับพี่หมียังคงอยู่ในความทรงจำของยู้อยู่ตลอดเวลา และถ้าชาติหน้ามีจริง
 ยู้อยู่ขอเกิดเป็นพี่น้องกับพี่หมีทุกชาติ ๆ

ตอนนี้พี่หมีคงไปอยู่ ณ ที่แห่งใหม่ ซึ่งมีแต่ความสวยงามน่าอยู่ และสงบเยือก
 เย็น ห้อมล้อมไปด้วยดอกไม้หลากสีสวยงาม พี่หมีคงมีความสุข...ความสุขที่จะไม่ถูกรบกวน
 ได้ด้วยความทุกข์ใด ๆ เลย มันเป็นความสุขอันแท้จริง และจีรังยั่งยืนตลอดกาล

รักพี่หมีชั่วชีวิต

จิตประภา เทพวัชรานนท์

คำไว้อาลัยจากน้อง

การจากไปของพี่หม่อมกระแทกหันทันเสียเหลือเกิน ยังไม่ทันให้น้องได้ตั้งตัวเลย น้องจำได้ว่า วันนั้นเป็นวันอาทิตย์ตอนเย็น ขณะที่น้องไปส่งคุณแม่ที่สถานีหัวลำโพง มันไม่มีทางอะไรเลยที่จะบอกว่า มีเรื่องร้ายอย่างนั้น พอกลับถึงบ้านก็ใจหายวูบ เพราะคนในบ้านหน้าตาตื่น จนกระทั่งพบกับพี่ยุ้ย พี่ยุ้ยบอกว่ามีโทรศัพท์มาจากพี่หล่งว่า คุณพ่อ พี่หม่อม น้องแหม่ม ได้รับอุบัติเหตุรถคว่ำ น้องตกใจมากเมื่อได้ทราบข่าวจึงรีบถามพี่ยุ้ยว่ามีใครเป็นอะไรหรือเปล่า พี่ยุ้ยก็บอกว่าคุณพ่อมีสติพอพูดได้ น้องแหม่มปลอดอกภัย แล้วพี่ยุ้ยก็ร้องไห้ก้มไม่ยอมพูด น้องถามว่าพี่หม่อมเป็นยังไงบ้าง พี่ยุ้ยก็พูดเสียงสั่น ๆ ว่าพี่หม่อมอาการหนักไม่ได้สติ น้องก็รีบไปตรงทันทีที่ทราบข่าว ขณะที่นั่งรถไฟมานั้นจิตใจของน้องก็ภาวนาอย่าให้ใครเป็นอะไรเลย แต่พอถึงตรงก็ได้ทราบข่าวว่า "พี่หม่อมเสียแล้ว" คำๆ นั้นรู้สึกเหมือนสายอสนีฟ้าคาะเบรียงมาที่กลางดวงใจของน้อง น้องรู้สึกว่ามีริ้วแรงที่จะทำอะไรอีกต่อไปแล้ว แม้กระทั่งจะเดินต่อไปมันช่างเหลือเชื่อเสียเหลือเกิน น้องอยากให้เป็นฝันร้ายมากกว่าที่จะเป็นความจริง ไร้! พี่หม่อมผู้แสนดีของน้อง จากน้องไปเสียแล้ว น้องยังจำได้เสมอตอนที่พี่หม่อมยังมีชีวิตอยู่ ยามใดน้องมีทุกข์ พี่หม่อมก็พลอยทุกข์ไปด้วยกับน้อง ยามใดที่น้องสุข พี่หม่อมก็พลอยหัวเราะยิ้มแย้มไปกับน้องด้วย พี่หม่อมคอยเป็นห่วงและเอาใจใส่ใน้อง ๆ อยู่ตลอดเวลา อย่างเช่นตอนที่น้องรถคว่ำตอนไปนำเที่ยว พี่หม่อมก็คอยเอาใจใส่ดูแลมาเรียมอยู่เสมอ หรือตอนที่น้องเล่นฟุตบอลถึงกระทั่งต้องผ่าขา ตอนนั้นพี่หม่อมอยู่ตรง แต่พี่หม่อมก็คอยเป็นห่วงแต่ขี้ไม่ได้คอยเขียนจดหมายมาให้กำลังใจช่วยอยู่ตลอดเวลา ถึงกระนั้นการเรียนพี่หม่อมก็คอยช่วยปลอบโยนให้กำลังใจและสิ่งใดที่พี่หม่อมช่วยน้องได้พี่หม่อมก็ไม่เคยเกี่ยงเลย พี่หม่อมทำให้น้องด้วยความเต็มใจและพี่หม่อมก็ไม่เคยที่จะลืมวันเกิดของน้อง ๆ เลย วันเกิดของน้องทุก ๆ ปีจะต้องได้รับของขวัญจากพี่หม่อมทุกปีเลย ความดีของพี่ทำไว้น้องจะขอจดจำไว้ และคุณเป็นตัวอย่างที่กราบจนชีวิตน้องจะหาไม่

น้องจะคิดว่าความตายของพี่นั้นก็เปรียบเสมือนการนอนหลับ เพราะว่าคุณที่กำลังนอนหลับไม่ต้องกังวลกับคนที่ตื่นอยู่ ขอให้พี่หม่อมของน้องจงนอนหลับสบายและฝันดีตลอดชั่วกัลปาวสาน

จากน้อยเตี้ย

อิสราชัย เทพวัชรานนท์

คำไว้อาลัย

การสูญเสียพี่หมีไปในครั้งนี้ น้องเหม่มไม่สามารถบอกความรู้สึกได้ว่าเป็นอย่างไร นอกจากจะบอกว่า รัก คิดถึง และไม่มีวันลืมพี่หมี พี่หมีเป็นพี่ที่ดีของน้องเหม่มและน้อง ๆ ของพี่ทุกคน พี่หมีคือดวงใจของน้องเหม่มและคุณพ่อ คุณแม่ ถ้าชาติหน้าจริงขอให้น้องเหม่มเกิดเป็นพี่น้องกับพี่หมีและเป็นลูกของคุณพ่อ คุณแม่ ทุกชาติไป และขอให้พี่หมีมีความสุข ณ สรวงสวรรค์

รักและคิดถึง

น้องเหม่ม

ค.ญ. ทักษิรัตน์ เทพวัชรารักษ์

สำนักงานนายความ

ชวน หลีกภัย

1036 (ชั้น 2) ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ ข้างโรงพยาบาลพระราม๑ กรุงเทพมหานคร

คำไว้อาลัย

เมื่อจบการศึกษา ออกจากรั้วมหาวิทยาลัย เธอเดินทางลงภาคใต้และไปทำงานทันทีที่เทศบาลเมืองตรัง บิดาของเธอ คุณสมชัย เทพวัชรานนท์ และมารดา คุณชม้อย รัชชากรอยู่ที่นั่น พ่อ แม่ กับลูกที่ต้องแยกกันตลอดเวลาเพราะการศึกษา ได้อยู่ร่วมกันจริงๆ อีกครั้งหนึ่งในท้องถิ่นที่ห่างไกลและสงบ ใครจะคิดว่าเพียงชั่วระยะเวลาสั้น ๆ ที่สมาชิกของครอบครัวนี้ได้พบกัน และเพียงระยะเวลาไม่นานที่บิดามารดาได้ชื่นชมความสำเร็จของเธอแล้วในที่สุดก็ต้องจากกันตลอดชีวิต

คุณสนธนา เทพวัชรานนท์ เพิ่งจบการศึกษา ยังไม่ทันรับพระราชทานปริญญาบัตรอายุของเธอยังน้อยเกินกว่าที่ใครจะคิดถึงความตาย เธอยังเป็นความหวังของครอบครัวของคนรัก ของบ้านเมือง เธอเพิ่งเริ่มต้น และน่าเสียดายยิ่งที่ชีวิตเธอมาสิ้นสุดเมื่อเธอกำลังจะเริ่มต้น

ข้าพเจ้าตระหนักดีว่าบิดามารดาญาติพี่น้องและคนรักของเธอเสียดใจเพียงไรต่อเหตุการณ์ครั้งนี้ ชาวจังหวัดตรัง และข้าพเจ้าได้ร่วมรับรู้กับชตากรรมของครอบครัวนี้ ขอร่วมเสียใจและร่วมแสดงความอาลัยอย่างสุดซึ้ง ขอให้ดวงวิญญาณของเธอ สนธนา เทพวัชรานนท์ จงไปสู่สุคติ...

ชวน หลีกภัย

30 ก.ค. 2516

คำไว้อาลัย

ดิฉันรู้จักสันธนาในฐานะอาจารย์ และศิษย์ สันธนามาหาดิฉันเพื่อที่จะขออนุญาตย้ายมาเรียนตอนเย็น เพราะจะสะดวกกว่ามาเรียนตอนกลางวัน แต่ครั้งแรกที่เห็นหน้าก็พอใจ เพราะเก๋หน้าของสันธนาคล้ายคลึงคล้ายคลึงกับคนที่ดิฉันรู้จัก แต่เมื่อสอบถามแล้วก็ปรากฏว่าเธอไม่ได้เกี่ยวพันอะไรกับคน ๆ นั้น สันธนาเป็นนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ที่ตั้งใจเรียนดี ทุกครั้งที่ดิฉันขำเล็งมองในเวลาสอน จะเห็นเธอตั้งหน้าตั้งตาจ้องอย่างตั้งใจ เวลาเธอบอกปัญหาเรื่องเรียน เธอก็มักจะมาปรึกษากับดิฉันบ่อย ๆ เมื่อสิ้นเทอม เธอก็สามารถสอบผ่านวิชาของดิฉันไปได้ด้วยคะแนนค่อนข้างดี ครั้งสุดท้ายที่พบกัน เธอเล่าให้ดิฉันฟังว่าเธอจะกลับไปทำงานทางใต้ เพราะคุณพ่อของเธออยู่ที่นั่น ดิฉันยังนึกนิยมน้อยใจที่เธอยังนึกถึงแหล่งชนบท ยังมีหัวใจที่จะกลับไปทำงานที่นั่น ซึ่งน้อยคนนักที่จะคิดอย่างเธอ แต่ดิฉันไม่ได้เฉลียวใจเลยว่า การพบกันครั้งนี้จะเป็นครั้งสุดท้าย สุดท้ายจริง ๆ สำหรับดิฉันและสันธนา มันเร็วเกินไปสำหรับบันทึกของเธอ ผู้ซึ่งกำลังจะเริ่มชีวิตใหม่ในโลกแห่งความเป็นจริง และจะต้องเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างด้วยตัวเอง ซึ่งไม่เหมือนกับการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาใด ๆ สันธนาคงจะบริสุทธิ์เกินไปที่จะต้องมาต่อสู้ ตื่นรนในโลกอันไม่ค้ำชูเธอแล้วIRMYN เก่ ขอให้พวกเราคิดถึงเสียว่า สันธนา ได้จากพวกเราไปด้วยดี เธอหมดหน้าที่กรรมที่จะต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป จงไปสู่ที่สุดคติเถิด ดันธนา ศิษย์รักของดิฉัน

ดร.ณิ ชลายนวรัตน์

คณะเศรษฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

แต่ 'สันธนา' ผู้น่าสงสาร

โดย นุช อักษรทอง

แสนเสียดาย "สันธนา" ผู้น่ารัก

เคยร่วมงานเทศบาลด้วยกันมา

อารมณ์รื่นซึ้งกลมกลืนพบเห็น

ออกโอษฐ์อุ๊ยปราศรัยด้วยไมตรี

บัณฑิตสาวชาวเมืองจันทร์คิดฝันเฟื่อง

แต่ผลกรรมปางก่อนสะท้อนมา

พัวพันคือถิ่นที่ชีวิตปลด

อุปถัมภ์ทางโค้ง "ไม้ยืน"

หลัก กม. ห้าสิบแปด บ้านท่าแค

สุดจะแก้สุดจะช่วยเหลือจับปล้น

ทั้งพ่อแม่พี่น้องผองมิตรเพื่อน

เวลาล่วงลับไปไม่เสวย

"พญาไศก" ไศกขับรับกับไศก

เมื่อ "สันธนา" ตับตันสิ้นชีวิต

จากไปแล้วแก้ววีศรีสวัสดิ์

สุดสรรหาลำนำช้รับรับทำนอง

อันคุณงามความดีมากมีค่า

สถิตคู่อยู่ทั่วชั่วกับดี

ขออำนาจกุศลคลลวิดี

เพียบพร้อมด้วยลาภยศหมดทุกซ์ทน

สุดจะหักอาลัยใจผวา

จิตโอบอารีรอบกอร์บกรรมดี

ความยากเข็ญเศร้าคล้ายทุกข์หน่ายหนี

เอือนพิจิผูกพัน "สันธนา"

หวังช่วยเมืองมุ่งมาคปรารภนา

คร่าชีวาเธอไปไม่กลับคืน

โศกกำสรดสุดระทมแสนเขมซึ้ง

เส้นทางล้นสุคติช่วยไม่ทัน

ตรงจุดแน่นึกไปอกสั้น

จึงมีอันเป็นไปไม่น่าเลย

อาลัยเหลือจะเลือนเหมือนเฉลย

ชื่นชมเชยอีกได้เป็นไม่มี

เสมือนโลกพลันเหงานเพลาราคี

ทับทวีความเศร้าเข้าครอบครอง

เคยจรัสแสงกระจ่างกลับหมองหมอง

ให้สอดคล้องเหมาะสมลมกวี

อนิจจังอนัตตามาพาหนี

สองอย่างนี้มีประจำกรรมของคน

บังเกิดมีภพหน้าปฏิสนธิ์

ประสพผลกรรมดีทั่วชั่ววันรันตร์

หมูกับมด

วันนั้น...ข้าพเจ้าเพิ่งกลับจากการสำรวจท้องที่ในจังหวัดอุบลราชธานี ที่ชุดรับของโรงแรม มีหนังสือพิมพ์สองฉบับ “สยาม” และ “เดลินิวส์” หัวข้อข่าวบนหน้าหน้าพิมพ์ทำให้ข้าพเจ้าสังหรณ์ใจ “รถคว่ำบัณฑิตสาวตายคาที่ ปลัดชั้นเอกบาดเจ็บสาหัส” ใครนะ ช่างโศคร้ายจริง...“บนถนนสายพัทลุง—ตรัง รถพียด 125 กลับจากหาดใหญ่ มาด้วยความเร็วสูง ขณะที่ยกตกลงมาอย่างหนัก พอถึงโค้ง ก.ม. ที่...รถเสียหลักพุ่งชนนอกโค้ง บัณฑิตสาวจากคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (หนังสือพิมพ์พิมพ์) และคนขับซึ่งนั่งอยู่ตอนหน้าตายคาที่ ปลัดเทศบาลชั้นเอกเมืองตรัง บิดาของบัณฑิตสาวบาดเจ็บสาหัส”... ข้าพเจ้าช็อคเอะใจ...หมูหรือเปล่า พ่อเค้ก็เ็นปลัดเทศบาลเมืองชั้นเอกเสียด้วยซิ...ใจหายวาบ...แต่คงไม่ใช่หรอกน่า หมูอยู่ธรรมศาสตร์ไม่ใช่เกษตรนี่... ดูชื่อซิ... “นางสาวสุนิษา เทพวัชรานนท์...เพิ่งได้รับการบรรจุเข้าเป็นพนักงานเทศบาลตรังได้ 5 วัน”...ชนลุกชู...ใช่หมูแน่...ทำไมต้องเป็นหมูด้วยล่ะ คงไม่ใช่มัง ลองดูเดลินิวส์...เอ ก็ยังเป็นสุนิษา เทพวัชรานนท์ อีกนั่นแหละ...หมูแน่ ใช่แน่ ๆ สมองคือใจहतู้ ข้าพเจ้าบอเพื่อนร่วมงาน “เพื่อนผมตายอีกคนแล้ว รถคว่ำตาย จบเศรษฐศา มาด้วยกับ เป็นเพื่อนสนิทกันมาตั้งแต่ปีหนึ่ง” ซึ่ให้เขาดูข่าวหนังสือพิมพ์แล้วข้าพเจ้าอะไรไม่ออก

“หมู”...เพื่อนในกลุ่มที่ข้าพเจ้าเอ่ยถึงจนติดปากกับทุกคนว่า “นิคหมูสุ” หมูสุ” เพราะทั้งสามเหมือนเป็นเอกลักษณ์เดียวกัน ไปไหนมาไหนด้วยกันตลอดเวลา บัดนี้ “หมู” จากเราไปเสียแล้ว เหลือเพียง “นิค...สุ” ข้าพเจ้านึกถึงเสมอ...มะม่วงน้ำหวานหรือไม้ก็มะม่วงสุกจากต้นที่บ้านสะพานวันชาติ.....ตอนคุณหนังสือสอบปีแรก ๆ หนังสือด้วยกัน “นิคหมูสุ” ยกย่องให้ข้าพเจ้าติววิชา คู่กันไปด้วยกันมาทั้ง “นิค และข้าพเจ้าก็เกือบตกด้วยกัน...“หมู” ใจบุญสุนทานเสมอ พาเพื่อนฝูงเข้าวัดเป็นประจำ เฉพาะวัดมหาธาตุ นิเป็นเหตุให้ข้าพเจ้ารู้จักกับพระหมอดูที่นั่นคิ... “หมู” เป็นผู้ที่มีความเมตตาากรุณา เมื่อพบคนชรา เด็ก ขอทาน หรือบุคคลที่ชวนสงสาร ๆ หมูจะต้องน

ความเมตตาสงสารอยู่เสมอ ไม่โดยวาจาดีโดยการกระทำทีเดียว... “หมู” เป็นคนรักธรรมชาติและชีวิตที่สันโดษ เป็นผู้ที่น่าคบ รักและเป็นห่วงเพื่อนทุกคน มองคนในแง่ดีเสมอ มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ กับเพื่อน ๆ แล้ว “หมู” จะมีขนมมาเจือจุนเป็นประจำ ข้าพเจ้ายังจำมะม่วงเค็ม มะขามทอง ในซอกที่ทำพระจันทร์ได้ ต่อไปเมื่อได้กินของที่นั่นคงจะมีรสชาติเพื่อน ๆ ไป

ข้าพเจ้าและเพื่อน ๆ เคยตั้งใจจะไปเยี่ยมหมูที่ตรัง จะเที่ยวให้สนุกเที่ยว หมูก็ชวนอยู่บ่อย ๆ แต่เราไม่มีโอกาสเสียแล้ว หมูไม่อยู่ให้เราได้เยี่ยม หมูจากเราไปช่วงวันจันทร์ ทุกครั้งที่นึกถึงตรังคงอดระลึกถึงหมูไม่ได้ เมื่อผ่านโค้งมรณะนั้นคงใจหดหู่...ไม่มีอีกแล้ว เพื่อนที่เจ้าเนื้อ ผิวคล้า คุยสนุก ยิ้มง่าย แต่ใบหน้าและดวงตาเศร้า ๆ ไม่นึกเลยว่าจะเป็นที่ลี้ภัยที่บอกถึงการที่จะต้องจากไปในเวลาอันรวดเร็วเช่นนี้ ขอให้ผลบุญกุศลที่หมูประกอบไว้อย่างมากมายในภพนี้ จงช่วยประคับประคองให้ “หมู” ถึงซึ่งสุคติภพเถิด

มตคำ

6 กรกฎาคม 2516

ตัวอาลัยจากใจ แต่ หมู เพื่อนแก้ว

๒๗ พฤษภาคม ๒๕๑๖ วันแห่งความทรงจำของข้าพเจ้า วันซึ่งข้าพเจ้าไม่อาจจะลืมได้เลยว่า ข้าพเจ้าได้สูญเสีย ‘หมู’ เพื่อนรักไปอย่างไม่มีวันกลับ ข่าวการจากไปอย่างกะทันหันของหมูนั้น ข้าพเจ้าไม่อยากจะเชื่อเลยว่าเป็นความจริง ข้าพเจ้าไม่เคยคิดมาก่อนว่าจะได้รับข่าวที่เสียดใจเช่นนี้ การที่เพื่อนสนิทซึ่งรักกันมากมาจากไปอย่างไม่คาดฝันเช่นนี้ ข้าพเจ้าสุดที่จะบรรยายได้ว่า มีความอาลัยและเสียใจมากเพียงไร หมูเป็นเพื่อนที่ดีที่สุดของข้าพเจ้า เราต่างรู้ใจกันเป็นอย่างดี เมื่อประมาณสองอาทิตย์ก่อนเกิดเหตุ หมูได้เขียนจ.ม. มาเล่าเกี่ยวกับการทำงานด้านประชาสัมพันธ์ ซึ่งหมูเพิ่งได้รับการบรรจุเข้าทำงาน

นับว่าเป็นการทำงานครั้งแรกในชีวิตของหนู ซึ่งหนูก็ตั้งใจที่ได้ทำงานในระหว่างที่รอเวลา
รับพระราชทานปริญญาบัตรในอีก ๒-๓ เดือนข้างหน้า ข้าพเจ้าก็พลอยดีใจที่การงานของ
หนูเริ่มต้นด้วยดีและถูกใจหนู เพราะหนูสนใจงานด้านสังคมสงเคราะห์อยู่แล้ว ประกอบ
งานประชาสัมพันธ์นี้เกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก ซึ่งหนูก็ตั้งใจไว้ว่าจะทำงานอย่างเต็มคว
สามารถ ซึ่งข้าพเจ้าก็ทราบดีว่าหนูต้องทำได้ดีแน่ ๆ เพราะปกติหนูเป็นคนที่มีจิตใจเมต
กกรุณาอยู่แล้ว มีความสามารถในการเข้าถึงจิตใจของผู้อื่นได้เป็นอย่างดี และที่สำคัญคือ หนู
เป็นคนสุภาพเรียบร้อยและอ่อนหวาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเพื่อน ๆ หนูเป็นคนรักเพื่อน
มาก หนูมักจะมีความเห็นอกเห็นใจเพื่อนอยู่เสมอ ยิ่งถ้าหนูทราบว่าเพื่อนคนไหนทุกข์ร้อน
และหนูพอจะช่วยเหลือให้ได้ หนูก็จะหาโอกาสช่วยทันที ความเป็นคนมีน้ำใจ และนิสัย
เป็นกันเองนี่เอง ที่ทำให้หนูเป็นที่รักใคร่ของเพื่อน ๆ ตั้งแต่คบกันมา ข้าพเจ้าได้ยินแต่ค
กล่าวชมหนูทั้งนั้น ซึ่งทำให้ข้าพเจ้ามีความรู้สึกภาคภูมิใจอย่างยิ่งที่ได้เป็นเพื่อนสนิทของ หนู
และข้าพเจ้าสามารถเรียกได้อย่างเต็มปากเลยว่าหนูเป็นเพื่อนแก้ว เพื่อนซึ่งข้าพเจ้าจะข
ระลึกไปตลอดชั่วชีวิตนี้

ถึงแม้หนูจะจากไปแล้ว แต่คุณความดีและความเป็นเพื่อนของหนูจะจารึกอยู่ใน
ของข้าพเจ้า และข้าพเจ้าก็เชื่อว่าจะจารึกอยู่ในใจของเพื่อน ๆ ทุกคนเช่นกัน ไม่ว่าจะยามใด
ข้าพเจ้าได้พบเห็นหรือได้ยินสิ่งที่หนูเคยชอบ เคยใช้ สิ่งเหล่านั้นจะเตือนใจข้าพเจ้าให้ระลึกถึง
หนูอยู่ตลอดเวลา ทำให้ข้าพเจ้ามีความรู้สึกที่หนูยังอยู่ดังเดิม ข้าพเจ้ารู้สึกเสียดายที่เราจะ
กันน้อยเหลือเกิน ช่วงระยะเวลา ๕ ปี นี้น่าจะสั้นและรวดเร็วจนข้าพเจ้ารู้สึกว่าเรารู้จักกัน
ช้าเกินไป ถ้าชาติหน้ามีจริงก็ขอให้เราเกิดมาเป็นเพื่อนกันอีก และเกิดร่วมกันทุก ๆ ชาติไป
ด้วยกุศลผลกรรมดีที่หนูสร้างไว้ ขอจงลดบันดาลให้วิญญาณของหนูไปสู่สุคติภพด้วยเถิด

สุภา ธีรภาพวงศ์

แต่หมูของเพื่อน

ข่าวการถึงแก่กรรมของหมูเมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๑๖ เป็นที่ตกตลิ่งแก่มิตร
ยั้งหลาย ต่างพากันคิดว่าเป็นข่าวลือในทางที่ไม่เป็นมงคลเสียมากกว่า แต่เมื่อได้รับ
ยืนยันว่าคุณธนา ดำรงมณี แจ้งให้มิตรสหายทั้งหลายทราบ จึงเชื่อกัน

เมื่อวันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๑๖ ก่อนหน้าการถึงแก่กรรมของหมูเพียงหนึ่งเดือน
“หมูของเพื่อน” ได้มีโอกาสพบกับเพื่อนร่วมชั้นปี ในงานพระราชทานเพลิงศพคุณ
เองคุณณัฐ โชติกะพุทธะ ณ วัดประยูรวงศาวาส นั้น เพื่อน ๆ ได้มีโอกาสเห็นหน้า
เป็นครั้งสุดท้าย

การถึงแก่กรรมของหมูทำความเศร้าสลดใจมาสู่มิตรสหายทุกถ้วนหน้ากัน เพราะ
เพียง ๔-๕ ปีที่ได้ร่วมชั้นเรียนคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ถึงแม้
เวลาจะผ่านไปสักหน่อย แต่มันไม่สิ้นเลยในความเป็นเพื่อนซึ่งประทับใจอยู่ในดวงใจของมิตร
ทุกคน

“หมูของเพื่อน” ได้จากเพื่อนไป นอกจากจะรู้สึกเศร้าสลดใจกันแล้ว ยังรู้สึกเสีย
ชีวิตที่กำลังสดใสพร้อมที่จะก้าวหน้าต่อไป เพื่อร่วมใจกันสร้างสรรค์จรโลงให้ประเทศ
พัฒนาสถาพรยิ่งขึ้น “ทวีปวร” เคยเขียนกวีนิพนธ์บทหนึ่งไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๕ มอบ
ของขวัญแก่เขารชน ผู้ซึ่งถือกำเนิดมาบนผืนแผ่นดินไทย ชื่อ “แต่...วัยครุณของชีวิต”
ามว่า

วัยครุณสุนทรชีวิต

บริสุทธิ์ผุดผ่องเพ็ญ

แม่เกิดยุคทมิฬนั้น

มีทมนอนธกาลผ่านมา

จงเป็นอาทิตย์เมื่ออุทัย

เพื่อความดีงามร่วมกัน

เข้าร่วมร่วมพลังบังเกิด

ชีพมีคติมาช้านาน

เนืองมิตรน้อยนทีเห็น

เปรียบเช่นอรุณโชติโรจน์ฟ้า

อนาคตกงมีเบื้องหน้า

สุริยาจักกลบปลบพลัน

เกรียงไกรในพลังสร้างสรรค์

แห่งชั้นชาวชนคนงาน

แจ่มเจิดภพใสไพศาล

หรือจะทานแสงทองส่องฟ้า

จงเป็นอาทิตย์เมื่ออุทัย
หากเพียรเรียนรู้โลกา
แรงอรุณหนุนเนื่องเรื่องเล่า
มีตมนอนธกาลทานทุกซ์

พลังใหม่เข้มแข็งแกร่งกล้า
เปลี่ยนแปลงสู่อารยะยุค
แรงตรุณจกนำสันติสุข
มือสองจกปลุกประกายพลัน

แต่เมื่อ “หมูของเพื่อน” ได้ก้าวลงไปต่อสูกับชีวิต ปลุกปลักับงานที่หมูรัก
เพียงเดือนเศษเท่านั้น วยตรุณของชีวิตที่กำลังสโตส มีคุณค่าอันสูง “หมูของเพื่อน”
ถ้วนจากมิตรสหายทั้งหลายไปเสียแล้ว ทั้งให้เพื่อน ๆ ที่อยู่ข้างหลังรู้สึกเศร้าสลดใจแ
อาลัยรักเป็นที่ยิ่ง

ยุทธพงศ์ ภูริสัมบรรณ

ในนามของเพื่อนร่วมรุ่นปี ๒๕๑๑

คำไว้อาลัย

ในการจากไปอย่างไม่มีวันกลับของ “หมู” ทำให้เพื่อน ๆ รู้สึกเศร้าใจมาก ไม่
เลยว่ “หมู” จะจากเพื่อน ๆ ไปอย่างกระทันหันเช่นนี้

ตลอดเวลาที่เป็นเพื่อนรักกันมา “หมู” เป็นเพื่อนที่ดี น่ารัก และมีน้ำใจ
เพื่อนทุก ๆ คน “หมู” เป็นที่ปรึกษาและผู้ให้กำลังใจต่อ “ส่อง” เสมอมา “ส่อง” เชื่อ
ว่ความดีที่ “หมู” ได้สร้างไว้ จะยังผลให้ดวงวิญญาณของ “หมู” ประสบแต่ความสุข
สัมปรายภพ

“ส่อง”

(จันทิมา ฐิตะเมธากุล)

อาลัยหม

ข้าพเจ้ารู้จักหมครั้งแรกที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในฐานะเพื่อนร่วมชั้น ปี 2513 ด้วยกัน สองปีแรกเรารู้จักกันเพียงผิวเผินเท่านั้น แต่ความรู้สึกในใจของข้าพเจ้านึกนิยมในอุปนิสัยใจคอของหมที่มีความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เห็นอกเห็นใจผู้ที่ค้อยกว่าตน ชอบทำบุญให้ทาน ยึดพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าอยู่ในจิต ข้าพเจ้าสนิทสนมกันในปลายปีการศึกษาที่สามและเรื่อยมา หมบอกข้าพเจ้าว่า หมไม่เคยมีพี่ จึงซอรั้งและนับถือข้าพเจ้าเหมือนพี่และก็เรียกข้าพเจ้าว่าพี่ตลอดมา หมเคยบอกข้าพเจ้า ว่าคนเราเกิดมาแล้วก็ต้องตาย เพราะฉะนั้นตอนยังมีชีวิตอยู่ก็ควรจะรีบสร้างความดีไว้ให้มาก ๆ ก่อนที่จะหมดโอกาส เพราะบางทีความตายมันก็มาหาเราโดยไม่รู้ตัว อนาคตเป็นสิ่งไม่แน่นอน แม้แต่คนที่รักกัน เข้าใจกันทุกอย่าง ก็ยังมีอันต้องพรากจากกัน ไม่สมหวังดังที่คิดไว้

ตอนนั้น ข้าพเจ้าไม่ได้สังหรณ์ใจเลย

เราจบการศึกษาปริญญาตรีทางเศรษฐศาสตร์พร้อมกันในภาคแรกของปี 2515 หมุกลับไปหาคุณพ่อ คุณแม่ ซึ่งรับราชการอยู่ที่ตรัง ส่วนข้าพเจ้ากลับเชียงใหม่ ถึงเราจะอยู่ห่างไกลกันสักปานใด ข้าพเจ้ามันคงต่อหมุเสมอ

หมุเป็นผู้ที่ชักชวนให้ข้าพเจ้าเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ในวันอาทิตย์แทนที่จะไปเที่ยวกัน หมุชวนข้าพเจ้าไปฟังเทศน์ที่วัด หมุเคยช่วยชีวิตข้าพเจ้าขณะที่ข้าพเจ้ากำลังช่วยชีวิตเด็กตรังคนหนึ่งที่จะจมน้ำตาย และลูกเต็กกอดรัดจันทนหมดแรง ทั้งกายและใจ ข้าพเจ้ายังเป็นหนี้บุญคุณหมุอยู่ เมื่อหมุรับราชการเป็นพนักงานประชาสัมพันธ์ตรี เทศบาลเมืองตรัง และข้าพเจ้าทำงานประจำกองบรรณาธิการ น.ส.พ. ประชาธิปไตย ข้าพเจ้าได้ติดต่อกับข้าพเจ้าและได้รับข่าวอยู่เสมอ ในวันมรณกรรมของหมุ เมื่อข้าพเจ้าได้รับข่าวรู้สึกเสียใจและเศร้าสลดจนแทบไม่รู้สีกตัว เมื่อได้สติจึงรีบบินไปตรังในวันรุ่งขึ้น

อนิจจา ข้าพเจ้ายังไม่ทันทศแทนบุญคุณหมุ หมุก็ด่วนจากข้าพเจ้าไปเสียก่อน ข้าพเจ้ารู้สึกเสียตายและอาลัยยิ่ง รวดเร็วเหลือเกินสำหรับชีวิตเพิ่งจะเริ่มต้นของหมุ

ความอาลัยที่มีต่อหมู่มุสคที่ จะพรรณาเป็นตัวอักษร หากดวงวิญญาณมีจริง หมู่มุค จะต้องทราบข่าวข้าพเจ้าเสียใจมากแค่ไหน “หมู่มุค ปีกำลังอยู่ในโลกมนุษย์นี้ ปีกำลังคิดถึงน้องอยู่ตลอดเวลา พี่จะประกอบกรรมดีดำเนินรอยตามวิถีชีวิตของน้อง เมื่อมีโอกาสทำบุญเมื่อใดก็จะแผ่ส่วนกุศลแสดงความปรารถนาขอให้ หมู่น้องของพี่อยู่ใน ที่สุคติใน สัมปรายภพและคอยพบพี่ เมื่อไหร่ที่โลกเขาหมดความต้องการพี่แล้ว พี่จะรีบมาหาน้อง ขอให้น้องรอพี่จนกว่าจะถึงเวลาที่พี่มาหาน้องนะจ๊ะ”

ธนา ดำรงมณี

26 มี.ค. 17

แต่ ‘สันธนา’ หลานรัก

“บิเเยหิ วิปโยโค ทุกฺโข” การพลัดพรากจากบุคคลหรือสิ่งอันเป็นที่รัก ย่อมเป็นทุกข์ แม้ทราบว่าสังขารไม่เที่ยงแท้ แต่ความรัก ความอบอุ่น คุณงามความดี ยังคงฝังแน่นอยู่ในจิตใจมิรู้หาย ข้าพเจ้าจึงเว้นเสียมิได้ที่จะอาลัยและเสียใจ ในการจากไปอย่างกระทันหันของหลานที่ข้าพเจ้ารัก ในครั้งนี้

แต่ข้าพเจ้าเชื่อมั่นที่เดียวว่า วิญญาณของ “สันธนา” หลานรักของอา คงจะไปสถิตย์อยู่ในสัมปรายภพ ซึ่งทุกข์ทั้งหลายจะตามไปรบกวนอีกไม่ได้แล้ว

จากอา

อัมพร วัฒนธรรังค์

๘ ก.ค. ๑๖

สำนักงานเทศบาลเมืองตรัง

๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๖

ท่านปลัดที่เคารพ

จดหมายท่านปลัดลงวันที่ ๒๕ ต.ค. ๑๖ หนูได้รับเรียบร้อยแล้วค่ะ ดูเหมือนว่า
ไปรับจากสนามบินตรัง แล้วก็นำมาให้หนูอีกทอดหนึ่ง หนูได้บอกทุก ๆ คนในห้อง
นปลัดยังคิดถึงพวกเราทุกคน

ระยะนี้ที่ตรัง (ทับเที่ยง) ฝนตกทุกวันค่ะ ขณะที่หนูเขียนจดหมายนี้อยู่นี้กำลัง
ท้องฟ้าไม่มีแสงแดดเลย อากาศมัวช้ามมาหลายวันแล้ว ท่านปลัดค่ะ ถ้าหากท่าน
ต้องการศพของน้องหมูเมื่อไหร่ กรุณาบอกให้หนูทราบด้วยค่ะ ท่านปลัดจะจัดทำหนังสือ
ธรรมาโศกให้กับน้องหมูหรือเปล่าค่ะ หนูได้ฝากบทดอกสร้อยที่หนูได้อ่านพบในหนังสือ ซึ่ง
ละเอียดและจับใจหนูมาก ทำให้คิดถึงน้องหมูจริง ๆ ค่ะ เพราะบทดอกสร้อยสองบทนี้
ผสมกับน้องหมู เป็นที่สุด มิใช่สรรเสริญผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว อันนี้เป็นความจริงที่ออก
ใจของหนูเอง หนูไม่เคยมีน้อง เมื่อมีน้องสาวคือน้องหมูก็เป็นน้องที่มีระยะเวลาน้อย
เกินก็จากไปอย่างไม่มีวันกลับ พร้อมด้วยน้ำใจที่หาไม่ได้แล้วจากน้องคนอื่น ใจดีเป็น
เป็นคนที่มีน้ำใจ สำหรับทุกคนจริง ๆ คนอื่น ๆ จะคิดเช่นไรก็ตามแต่ แต่สำหรับ
งก็เห็นว่าบทดอกสร้อยนี้เหมาะสำหรับน้องหมูจริง ๆ ค่ะ ถ้าหากท่านปลัดพิมพ์หนังสือ
สร้อยของน้องหมูแล้ว ขอความกรุณาช่วยพิมพ์บทดอกสร้อยสองบทนี้ลงในหนังสือด้วย
กลอนมีดังนี้

“ดวงเอยดวงวิญญาณ
ปองแต่ให้ญาติมิตรสนิทกัน
ธรรมคาพาคนึงไปถึงหลุม
คิดถึงกาลก่อนเก้ายิ่งเศร้าใจ
“น้ำเอยน้ำใจ
ล้วนสภาพพ่องใสด้วยไมตรี
คุณหน้าซำร่วยอวยสนอง
คือห่วงใยชั่วหยักอัศจรรย์

เมื่อยามผลาญละพรากรไปจากชั้น
กล่าวน้ำตาต่างบรรณาการไป
หรือที่ซุ่มเพลิงเผาเผ่าร้องไห้
ตามวิสัยธรรมคาเกิดมาเอย”
ซึ่งเนาในร่างกายผู้ตายนี้
อีกโอบอ้อมอารีมีในคน
บ้ำเห็นจมองมูลมากวิบากผล
จากฝูงชนผู้ใฝ่อาลัยเอย”

จารุวรรณ โพธิ์วิจิต

กลอนดอกสร้อยนี้ พระยาอุปกิตศิลปสาร (นิ่ม กาญจนาธิวัระ) ลอดจากบทกวีอัน
ละเอียดทั้งถ้อยคำและความหมายของ โทมัส เกรย์ กวีอังกฤษ

อาดัยหมู

เมื่อได้ทราบข่าวการจากไปของหมูครั้งแรก เพื่อน ๆ รู้สึกตกใจและคิดว่าเป็นไปได้ไม่ได้ หมูคงจะไม่จากเพื่อน ๆ รวดเร็วจนเกินไป โดยที่ไม่ได้นึกฝันมาก่อน จนกระทั่งได้รับการยืนยันจึงได้แน่ใจ การจากไปของหมูนำความเสียใจอาดัยรักมาสู่เพื่อน ๆ อย่างสุดขีด หมูเป็นผู้มีนิสัยใจคอโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อคนทั่วไป ชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากเสมอ ใครเดือดร้อนถ้าหมูช่วยได้ก็จะช่วยทันที

การจากไปของหมูนี้ช้เนมาครั้งใดใจหาย คล้ายกับว่าหมูจากไปเพียงชั่วคราวไปต่างจังหวัด แล้วคงจะมาพบเพื่อน ๆ อีก เพื่อน ๆ มีความระลึกถึงหมูอยู่ตลอดเวลา ขอกุศลกรรมและความดีใด ๆ ที่หมูได้ทำไว้ เพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้นำหมูไปสู่สุคติ ฯ ในสัมปรายภพเทอด

อมรรัตน์ ตั้งธีรพงษ์

ณัฐ โชติกะพุกกะณะ

แต่.....หมูที่รัก

วันที่เราทราบข่าวร้ายของหมู ทำให้เราแทบไม่เชื่อว่าจะเป็นความจริง ต้องตลึงสติอยู่นาน แม้จนกระทั่งบัดนี้ เราก้ยังอยากให้เป็ความฝันมากกว่า เพราะว่ามันเร็วเกินไปสำหรับหมู ที่จะต้องจากคุณพ่อ คุณแม่ พี่น้อง และเพื่อน ๆ ไป หมูเป็นผู้ที่มีเมตตา กรุณา และเห็นใจผู้อื่นเสมอ หมูมักจะมีเรื่องมาปรับทุกข์ หรือเล่าเรื่องต่าง ๆ ให้ฟัง ซึ่งตอนนี้ไปก็คงจะไม่มีวันเช่นนี้อีกแล้ว เราและเพื่อน ๆ รู้สึกเสียใจอย่างสุดซึ้งและสัถึงความรู้สึกของคุณพ่อ คุณแม่ ตลอดจนญาติพี่น้อง ที่มีต่อหมู ซึ่งเป็นเรื่องที่ทำให้ทุกคนเสียใจและได้สูญเสียของที่รักไปตลอดชีวิต ถ้าหมูยังมีชีวิตอยู่ก็คงจะทำประโยชน์ได้มากมาย และเป็นที่รักของคนอื่น ๆ ตลอดไปด้วย

ทีลุดนี้ ขอให้นบุญกุศลที่หมูได้สร้างสมมา จงบันดาลให้หมูจงมีความสุขอยู่ในสัมปรายภพเทอด

อารี (เต็ม) สันติวาณิช

๕๑๑/๑๗ ซอยยิ่งอำนาจ ถนนจรัลสนิทวงศ์ กรุงเทพมหานคร

I หมูเพื่อนรัก

แม้หมูจะจากไป แต่คุณความดีของหมวยังคงอยู่เสมอ ในเวลาที่หมวยมีชีวิตอยู่ หมูผู้ที่มีเมตตาเป็นธรรมประจำใจ หมูคอยช่วยเหลือคนอื่นอยู่เสมอมา ขอให้ผลกรรมดีที่ดีประกอบในชาตินี้ ได้ส่งผลให้หมวยมีความสุขในชาติหน้า และถ้าชาติหน้ามีจริง ขอให้ หมูได้เป็นเพื่อนสนิทกันเช่นเดียวกับชาตินี้

ด้วยความอาลัยรัก
อาภรณ์ รัตน์ไพศาล

๑๕ ก.ค. ๖๖

แต่คุณสันธนา

ตลอดระยะเวลา ๔ ปี ในธรรมศาสตร์ คุณหมูเป็นที่สนใจและชอบพอของเพื่อน ๆ าระอัยศาสตร์อื่นและเป็นกันเอง แม้เพื่อนบางคนซึ่งไม่สนิทกับคุณหมู ก็จะได้พบ ขัมของเธอตลอดครั้งที่เจอเจอ ผมเองไม่อยากเชื่อว่าเธอถึงแก่กรรม เมื่อทราบจากเพื่อน ोनเข้า

คุณหมูมีโอกาสดอกแทนพระคุณของคุณพ่อคุณแม่ตามโอกาสอันสมควร โดยช่วย อกการกิจของคุณพ่อที่จังหวัดตรังหลังจบการศึกษา ฉะนั้น แม้เธอจะมีอายุสั้นเกินไป รับญาติมิตร เธอก็มีความดีที่อยู่ในความทรงจำของเพื่อน ๆ และญาติของเธอเอง ผม วังว่ากุศลผลบุญที่เธอประกอบขึ้น คงเป็นกบฏัจจะส่งเสริมให้ดวงวิญญาณของคุณหมูสู่ ติภพเทอญ

ชูชัย อมาตยกุล

คำไว้อาลัย

“หมู” เป็นเพื่อนที่มีความโอบอ้อมอารี หมูจะพยายามช่วยเหลือพวกเพื่อน ๆ อยู่ ๑ แสดงถึงความเป็นผู้ที่มีน้ำใจดี มีนิสัยร่าเริงสนุกสนานและเป็นกันเองกับเพื่อน ๆ ูกก็ได้จากพวกเราไปโดยมิได้คาดฝัน ได้ยังความเสียใจมายังเพื่อน ๆ แต่คุณความดีซึ่ง ทรัพย์สมบัติภายในเหล่านั้นก็ได้ติดตามหมูไป เพื่อเป็นสิ่งที่จะตอบแทนสำหรับหมูต่อ ชาติหน้า

จากเพื่อนร่วมคณะเศรษฐศาสตร์

คำไว้อาลัยสำหรับหมู่เพื่อนรัก

ถึงเวลาแล้วเราจะต้องจาก
ขอให้เธอไปต่อย่าอาตุร
แม่นจะหักห้ามจิตให้คิดถึง
ตราบซีฟเธอจะมอดม้วยมลาย

จำใจพรากจากกันวันดับสูญ
เฝ้าเกือกกุลเธออยู่มีวางวาย
อตราฟิ่งใจอยู่มีรู้หาย
ขอบันปลายสู่ที่สุขคติเทอญ

จากศุภารา ชันธรัถย์

1220 Grandconcourse 14 AA Bronx N.Y. 1015

แต่หมู่ด้วยความอาลัย

วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๑๖ ขณะที่ข้าพเจ้ากำลังพักผ่อนอยู่กับบ้าน หลังจากตรา
ตราถึงการสอบ ข้าพเจ้าได้รับจดหมายฉบับหนึ่งจากสันทัด ข้าพเจ้าค่อยๆ ฉีกออกอ่านอย่าง
บรรจง พอข้าพเจ้าอ่านไปได้สักสองสามบรรทัด ข้าพเจ้าก็ตกตลิ่งจากข่าวอันน่าเศร้าสลด
“หมู่ขวัญใจเพื่อนเราประสบอุบัติเหตุรถชนต้นไม้ที่จังหวัดพัทลุง ถึงแก่กรรม” ข้าพเจ้าอ่าน
ทวนประโยคนี้ซ้ำแล้วซ้ำเล่าอย่างแทบไม่เชื่อในสายตาตนเอง อากาศในนิวยอร์กขณะนั้นก็ร้อน
อยู่แล้ว ก็ยิ่งเพิ่มความร้อนเป็นทวีคูณ เป็นไปได้หรือที่คนดี ๆ อย่างหมู่ต้องมาจากพวกเร
ไปตั้งแต่อายุน้อย ข้าพเจ้าทวนความในใจจากใจจริงของข้าพเจ้า หมู่เป็นคนดี กิริ
มารยาทเรียบร้อยสมเป็นแบบอย่างของกุลสตรีไทย ฉะนั้น การจากไปของหมู่คราวนี้นับไป
ว่าประเทศชาติได้สูญเสียเศรษฐศาสตร์บัณฑิตสาวสวยจากรัฐโคม ผู้พิชิตหัวใจชายหนุ่ม
ทรงคนนั้นอย่างราบคาบ

นับจากนี้ต่อไป พวกเราคงจะไม่ได้เห็นเพื่อนผู้น่ารัก ผู้มีแต่รอยยิ้มอันบริสุทธิ์
และนิสัยอันร่าเริงของเธอ ขอให้หมู่จงไปสู่สุขคติเถิด

สกล ศวิตระกุล

คำไว้อาลัย

เธอเรียบง่าย น่ารักเสมอในทุกครั้งที่ได้พบเห็น เพื่อน ๆ รักเธอทุกคน ความมีเสน่ห์
กิจกรรมที่ได้รับการอบรมอย่างดี ทำให้เธอเด่น เพื่อนทุกคนชมเธอ การเรียนของเธอ
ในระดับที่น่าพอใจ เธอจบปริญญาตรีทางเศรษฐศาสตร์ และกำลังมีอนาคตที่สดใสทั้งทาง
งานและทางส่วนตัว เพื่อน ๆ เรียกชื่อเล่นของเธอว่า “หมู” ผมได้มีโอกาสเรียนห้อง
ยวกับเธอและแน่นอน เป็นเพื่อนกับเธอ ๔ ปีในธรรมศาสตร์ เมื่อเราพบกัน เรายิ้มให้
อย่างเป็นมิตร เราคุยกันสนิทสนมเช่นเดิม ไม่มีเปลี่ยนแปลง เพราะเธอยังคงเรียบง่าย
รักเช่นเดิม หลังจากจบธรรมศาสตร์ ผมไม่ได้เจอเธอ เราต่างต้องมีภาระหน้าที่ด้วยกัน
ผมก็มั่นใจเสมอว่าเราจะต้องคุยสนิทสนมกันเหมือนเดิมเมื่อเราเจอกัน แต่ช่วงที่แสนเศร้า
เกิดขึ้น เธอจากไปอย่างไม่มีวันกลับท่ามกลางอนาคตที่กำลังสดใสในชีวิต เหมือนกับรอยยิ้ม
ทางที่น่ารักของเธอ ผมเศร้าใจ เสียใจ ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าไม่มีใครจะยับยั้งการจากไปตามวิสัย
ธรรมชาติได้ แต่ความรู้สึกอย่างหนึ่งที่ผมมั่นใจ แน่ใจ เชื่อใจ คือเธอผู้น่ารัก เรียบร้อย
ใจงาม เอื้ออารี กับเพื่อนตลอดจนคนทั่วไป ไม่ว่าเธอจะอยู่ที่ใดในสัมปรายภพ เธอ
ความสุข ความเรียบง่าย น่ารัก ของเธอจะสดใสในจิตใจของผมเสมอ ไม่มีวันจากไปเลย

สมชาย วงศ์สถิตธรรม

คำไว้อาลัย

ทันทีที่ทราบข่าวทางโทรศัพท์ถึงการเสียชีวิตของคุณสันธนา เทพวัชรานนท์ ข้าพเจ้า
ก็เ็นวาบไปทั้งตัว และไม่อยากจะเชื่อว่าเป็นไปได้เลย

ตลอดระยะเวลาที่เราเรียนร่วมกันในคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หมู
ธนา) เป็นบุคคลที่เยือกเย็น ความประพฤติเรียบร้อย อ่อนหวานสมกุลสตรีไทยเป็นที่รัก
ของเพื่อนฝูงทั่วไป คุณสมบัติอีกอันหนึ่งที่ข้าพเจ้าไม่อาจละเลยที่จะนำมากล่าวในที่นี้ก็คือ
เป็นคนมีเหตุมีผล ไม่เอาอารมณ์เป็นใหญ่ และมีจิตวิทยาสูงในการแก้ไขปัญหาคงเช่น
นี้หนึ่งเพื่อนสนิทของหมูกระทำในสิ่งที่ผู้หญิงทั้งหลายไม่ชอบ แทนที่จะโกรธ หมูกลับ
ะทำในสิ่งตรงกันข้ามซึ่งสามารถเอาชนะเพื่อนคนนั้นได้ การแก้ปัญหายังนุ่มนวล
พเจ้าประทับใจจนทุกวันนี้

การจากไปของหมูโดยมิคาดคิดเป็นการสูญเสียอย่างใหญ่หลวงของ พ่อแม่ ญาติพี่น้อง
โดยเฉพาะเพื่อน ๆ ที่ต้องเสียมิตรที่ดีมากคนหนึ่งไป

ขออำนาจแห่งกุศลกรรมทั้งมวลที่หมูสร้างสมมา และบรรดาญาติมิตรบำเพ็ญอุทิศให้
ส่งผลบันดาลให้วิญญาณของหมูจงไปสู่สุคติดังที่ปรารถนาทุกประการ

สันต์ ธรรมรักษ์กุล

คำไว้อาลัย

มนุษย์ทุกคนในโลกนี้ ไม่ว่าจะเป็นคนชั้นใด ต่างผิว ต่างภาษา ต่างเพศ แต่ต่างวัย ทุกคนเหล่านั้นคงอยากจะมีรอยยิ้มที่ติดตราตรึงใจบุคคลอื่น แต่จะมีสักกี่คนที่จะได้รับพรสวรรค์นั้น ถูกละ ตั้งแต่เด็กแรกเกิดก็สามารถยิ้มได้ ยิ้มของเด็กที่ไร้เดียงสาสามารถทำลายปากรความเหน้อยยากของพ่อ—แม่ได้ ครั้นโตเป็นผู้ใหญ่แล้วซิ จะมีสักคนกันที่มีรอยยิ้มที่บริสุทธิ์สดใส เสมือนรอยยิ้มนั้นกลั่นกรองมาจากใจเช่นนั้น ผู้ใดได้พวย่อมไม่อาจลืมได้แน่ ยิ้มจากคุณหมูกี่เช่นกัน รอยยิ้มที่เชื่อมสัมพันธ์ไมตรีอยู่เสมอ ยิ้มขอเธอสามารถทำให้อารมณ์ที่ขุ่นมัวมลายหายไปสิ้น จะเหลือไว้ก็แต่ความแจ่มใสที่ได้รับจากเธอ มิใช่ว่าเธอจะมีรอยยิ้มที่ประทับใจเท่านั้น แต่ใจของเธอยังเต็มไปด้วยความเมตตาปราณีเป็นนิจ แต่นับจากนี้ต่อไป เราจะได้ไม่เห็นรอยยิ้มนี้จากเธอ นอกจากความทรงจำเก่า ๆ ที่จะระลึกถึงแต่รอยยิ้มและเสียงหัวเราะที่เคยพบมาเท่านั้น เนื่องจากเธอประสบอุบัติเหตุทางรถยนต์เสียชีวิต

ขอให้ดวงวิญญาณของคุณหญิงไปสู่สุคติภพเทอญ

คนงาม	งามหน้าใจ	ใช่ใบหน้า
คนสวย	สวยกิริยา	ใช่ตาหวาน
คนแก่	แก่ความรู้	ใช่อยู่นาน
คนรวย	รวยศีลทาน	ใช่บ้านโต

กานดา สรรพพิชญา

FACULTY OF ECONOMICS
THAMMASAT UNIVERSITY
BANGKOK, THAILAND

คณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

19 กรกฎาคม 2516

คุณธนา จำรงมณี มาบอกว่าเสียใจเหลือเกิน คุณสันธนา เทพวัชรานนท์ เพื่อน
เศรษฐศาสตร์บัณฑิต ม.ธ. ที่รักกันมาก ได้ประสบอุบัติเหตุถึงแก่กรรมเสียแล้ว

ผมสลบใจและเสียใจด้วยอย่างยิ่ง เสียหายเหลือเกิน เด็ก ๆ อุตส่าห์เล่าเรียนมา
างดี สำเร็จได้ปริญญาออกไปทำงานยังไม่ทันไร ก็สิ้นชีวิตเสียแล้ว บิดา มารดา ญาติ
เือง จะเสียใจสักเพียงไหน

แต่ก็ธรรมชาติโลก ความตายจะมาถึงเมื่อใดไม่เคยเห็น ปุ่ดชนอย่างเราๆ จะกำหนด
เป็นเรื่องกฎแห่งกรรม ขอให้ระงับใจไว้เถิด

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'S. S. S.', with the name 'S. S. S.' written below it in a smaller font.

คุณธนา คำรงมณี มาขอให้เขียนบทความอะไรสักบทหนึ่ง เพื่อตีพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์งานศพ คุณสุนัธนา เทพวัชรานนท์

ผมชอบบทประพันธ์ของคุณหลวงวิจิตวาทการอยู่บทหนึ่ง ที่ว่า “ชีวิตเหมือนเรือน้อยล่องลอยอยู่ ต้องต่อสู้แรงลมผสมคลื่น ฯลฯ” ชีวิตของคุณสุนัธนา ฯ ก็ตามของใคร ๆ ก็ตาม ดูให้ดี ๆ ก็เหมือนอย่างนั้นแหละ คุณสุนัธนา ฯ ยังสาว กำลังรุ่งโรจน์ และมีอนาคตสดใส แต่เรือของเธอก็ล้มจมลงเสียก่อน ชีวิตของคุณธนา ฯ ซึ่งปราศแล้วสรรเสริญคุณความดีของคุณสุนัธนา ฯ อยู่มีรูปร่าง ก็กำลังไต่คลื่นอย่างรุนแรง กาลเวลาล่วงไป ฯ สมมุติว่า อีก 60 ปี คุณธนา ฯ ทลระลึกถึงคุณสุนัธนา ฯ ขึ้นเมื่อใด เรือของคุณธนา ฯ ก็ไต่คลื่นอีกเมื่อนั้น ไม่เชื่อคอยดู

จะไม่มีอะไรสักอย่างที่ยาวหรือที่เกาะยึดเหนี่ยวเป็นที่พึ่งได้ ในเมื่อชีวิตเรือน้อยของเราต้องประสพมรสุม ต้องต่อสู้แรงลมผสมคลื่น

ลองค้นหาดู ผมเชื่อว่ายังมี และมีในพุทธปรัชญา พระสมณโคตม สัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสบอกเราไว้ว่า.—

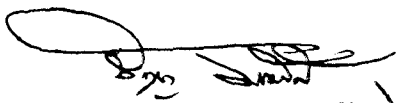
สังขารนี้ไม่เที่ยงหนอ !

มีความเกิดขึ้น—ตั้งอยู่—เสื่อมไป—ดับไป เป็นธรรมดา

ละ (ความยึดมั่นถือมั่น) ในสังขารนี้ได้ เป็นสุข !!

ความสามัคคีกันนี้จะช่วยคุณธนา ฯ หรือจะช่วยใคร ๆ ที่เสียอกเสียใจด้วยเรื่องอะไร ๆ ได้เพียงใด ขึ้นอยู่กับการเพ่ง—เพ่งให้เข้าใจในความหมายของพระพุทธองค์ให้ซึ่งถึงใจโดยถ่องแท้ แล้วเมื่อนั้นแหละ “โลกจักสว่าง”—เสียงร้องให้กับเสียงหัวเราะก็เหมือนกัน

แล้วเราก็คือเป็นผู้ชนะ !

พรหมบัณฑิตแห่งระยอง
๑๕ มกร ๒๕๒๖

คำอาลัย

สันธนา เทพวัชรานนท์

สันธนาเข้าเป็นนักศึกษาเรียนเศรษฐศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ใน
ปี ๒๕๑๑ สำเร็จการศึกษา พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้ปริญญาทางเศรษฐศาสตร์บัณฑิต ตลอด
เวลานั้น ผมดำรงตำแหน่งเป็นคณบดีในคณะเศรษฐศาสตร์ จึงนับว่าสันธนา เป็น
ศิษย์ในความรับผิดชอบของผมตลอดสี่ปีที่ผ่านมา

ผมได้รับข่าวมรณะของสันธนา จากธนา คำรงมณี ระหว่างที่ผมอยู่ในเคมบริจจ์
ประเทศอังกฤษ รู้สึกสลดใจ เสียชายนัก อายุยังน้อย ไม่เต็ม ๒๓ ขวบ สวยน่ารัก น่า
เอ็นดู กำลังจะเริ่มชีวิตเป็นผู้ใหญ่ และโลกกำลังจะเป็นของสันธนาและเพื่อนรุ่นเดียวกัน
บาอาจารย์ ยังใจหาย บิตามารดา คู่รัก ญาติ และเพื่อน ๆ จะยิ่งเศร้าสลดสักเพียงใด

ขณะที่ผมได้รับข่าวร้ายของสันธนา ผมกำลังเขียนบทความที่ปรากฏในหนังสือที่
ใกล้จะออกนี้ จึงตั้งใจอุทิศส่วนดีของบทความซึ่งว่าด้วยความเจริญพัฒนาให้แก่สันธนา ผู้ที่
จะเจริญพัฒนาต่อไป แต่หมดโอกาส อย่างไม่รู้ตัว ถ้าหัวใจเสียว่า สันติสุข คือ สิ่ง
ประเสริฐ ก็ใคร่จะชวนให้คิดว่า สันธนา ได้บรรลุแล้วซึ่งสันติ คือไปสู่ความสุขอัน
ประเสริฐ

ศาสตราจารย์ ดร. วิมล วัฒนศิริ

เมษายน ๒๕๑๗

ข้อคิดเรื่องการพัฒนา

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สำหรับ ค.ศ. ๑๙๘๐

ของ ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์

บทความนี้เดิมเขียนเป็นภาษาอังกฤษ สำหรับการประชุมที่ New York ในเดือน มิถุนายน ๒๕๑๖ โดยกลุ่มที่ปรึกษาการพัฒนาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEADAG) ของ สมาคมเอเชีย (Asia Society) เป็นผู้จัด ผู้เขียนได้ขยายความในบทความภาษาอังกฤษเล็กน้อย หลังจากการประชุม และได้เรียบเรียงใหม่เป็นภาษาไทย ผู้เขียนขอถือโอกาสนี้ขอบคุณ SEADAG, Asia Society ที่ได้ช่วยเหลือสนับสนุนบทความนี้เป็นอย่างดี

สารบาญ

ตอนที่ ๑ ความพยายามพัฒนาในอดีตและปัจจุบัน : เข้าหมายกับผลปฏิบัติ

- เข้าหมาย อัตราเพิ่มผลผลิตประชาชาติ ปีละ ๖ %
- รายได้เฉลี่ยต่อคนเพิ่มปีละ ๓.๕ %
- การพัฒนาบ้านสงคัม และความยุติธรรมในสงคัม

ตอนที่ ๒ ความต้องการของปัจเจกชน : อยู่ดีกินดี

- อะไรที่ย่อมขึ้นอยู่แก่ใจของแต่ละคน
- เงินได้และสมบัติ : การแบ่งเฉลี่ยโดยชอบธรรม
- โอกาสประกอบอาชีพที่น่าสนใจ : เงินออมและกรรมสิทธิ์
- ความปลอดภัยและเสรีภาพ
- การพึ่งตนเองและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

ตอนที่ ๓ ความรับผิดชอบของรัฐบาล

- ชื่อแปงของบ้านเมือง
- การบริหารราชการด้วยดี
- บริการขั้นพื้นฐาน

- การสร้างและการรักษาโอกาสประกอบอาชีพ
- การจัดสรรเงินได้และสมบัติโดยชอบธรรม
- การเน้นช่วยเหลือคนจน
- เสรีภาพและประชาธิปไตย
- การลงทุนในมนุษย์

หน้าที่ ๔ ความร่วมมือระหว่างประเทศในการพัฒนา

- การแบ่งหน้าที่กันในการเกษตรและอุตสาหกรรม
- รายงานของคณะผู้เชี่ยวชาญสหประชาชาติเรื่องเอเชีย

วก แผนพัฒนาของคนสามัญในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เชียงจรรทและอั้งอิง

หน้าที่ ๑ ความพยายามพัฒนาในอดีตและปัจจุบัน : เป้าหมายกับการปฏิบัติ

เมื่อสมัชชาของสหประชาชาติ ประกาศนโยบายทศวรรษที่สองแห่งการพัฒนาของสหประชาชาติ นั้น ได้กำหนดเป้าหมายสำหรับประเทศด้อยพัฒนาไว้หลายประการ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

- เพิ่มผลผลิตประชาชาติในอัตราไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๖ ต่อปี
- เพิ่มรายได้ประชาชนเฉลี่ยในอัตรา ๓.๕ % ต่อคนต่อปี
- จัดสรรเฉลี่ยรายได้และสมบัติให้ชอบธรรมยิ่งขึ้น
- เพิ่มระดับการประกอบอาชีพให้มากพอใช้
- เพิ่มความมั่นคงในการหารายได้
- ขยายและปรับปรุงสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในด้านการศึกษาอนามัย
- โภชนาการ ที่อยู่อาศัย และสวัสดิภาพของประชาชน
- บำรุงรักษาป้องกันสิ่งแวดล้อม

บรรดาประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เท่าที่มีแผนพัฒนาได้รับเอาเป้าหมายและจุดประสงค์เหล่านี้ไว้โดยชัดแจ้ง จะยกตัวอย่างโดยสังเขป ๓ ประเทศ

ก. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่สาม (ค.ศ. ๑๙๗๒—๑๙๗๖) ของประเทศไทยยกข้อเหล่านี้เป็นวัตถุประสงค์สำคัญ คือ

- จะสร้างสรรคระบบเศรษฐกิจเสียใหม่และส่งเสริมความจำเริญทางเศรษฐกิจ
- จะรักษาเงินสำรองระหว่างประเทศให้อยู่ในระดับอันสมควร และรักษาเสถียรภาพของราคาสินค้า

- จะส่งเสริมความจำเริญทางเศรษฐกิจในชนบทและทำให้รายได้แตกต่างกันน้อยลงในประเทศ
- จะก่อให้เกิดความยุติธรรมในทางสังคม
- จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสร้างโอกาสการประกอบอาชีพ
- จะทำนุบำรุงเศรษฐกิจภาคเอกชน

ข. แผนที่สอง (ค.ศ. ๑๙๗๑—๑๙๗๕) ของมาเลเซีย กำหนด “นโยบายใหม่ทางเศรษฐกิจ” ซึ่งใช้วิธีดำเนินการสองด้านพร้อม ๆ กันคือ (๑) กำจัดความยากจนโดยสิ้นเชิง และ (๒) สร้างสรรสังคมชั้นใหม่และให้มีคุณภาพทางเศรษฐกิจ

“จะเพิ่มผลผลิตไปในการทำงานที่จะให้ประโยชน์อย่างมากที่สุดต่อเป้าหมาย เจริญรายได้ให้ชอบธรรมยิ่งขึ้น ให้ประชาชนได้มีส่วนในกิจการแบบทันสมัยให้ชนบทก้าวหน้าในระบบใหม่ ให้ทุกคนมีโอกาสรับประโยชน์จากการศึกษา อาคารที่อยู่ การอนามัยและสาธารณสุขประเภทอื่น ๆ กับให้มีโอกาสในการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้นโดยรวดเร็ว”

ค. เป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในแผนพัฒนาสี่ปี (ปีการเงิน ค.ศ. ๑๙๗๒—๑๙๗๕) ของฟิลิปปินส์ มีดังนี้ รายได้แต่ละคนสูงขึ้น—การประกอบอาชีพแพร่หลายขึ้น เจริญรายได้ให้ชอบธรรมขึ้น—ส่งเสริมอุตสาหกรรมในภาคต่าง ๆ และเสถียรภาพในการพัฒนาและความมั่นคงภายในประเทศ ในแผนนั้นได้กำหนดอันดับความสำคัญขั้นสูงไว้สำหรับเรื่องต่อไปนี้ การปฏิรูปที่ดินที่อยู่อาศัย การไฟฟ้าตามชนบท การผลิตอาหาร การส่งเสริมสินค้าออก ส่งเสริมการท่องเที่ยว อุตสาหกรรมขนาดย่อม การประกอบอาชีพ การเฉลี่ยที่ดิน และการสาธารณสุข

๓. เป้าหมายการเพิ่มผลผลิตประชาชาติร้อยละ ๖ ต่อปี นั้น พิจารณาจากผลที่ได้มาในอดีตแล้ว คงจะไม่เหลือต่ำกว่าแรงของประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สิงคโปร์ ไทมาเลเซีย ระหว่าง ค.ศ. ๑๙๖๐—๑๙๗๐ ล้วนแต่มีความจำเริญก้าวหน้าเกินอัตราเป้าหมายทั้งนี้ อัตราเพิ่มของฟิลิปปินส์ในระยะ ๑๐ ปีนี้้นต่ำกว่า ๖ % เล็กน้อย แต่ใน ค.ศ. ๑๙๗๐ ได้แสดงว่ามีอัตราเพิ่มถึง ๖.๕ % อัตราเพิ่มของอินโดนีเซียในระยะ ค.ศ. ๑๙๖๐—๑๙๖๕ ่มากถึงอัตรา ๑.๖ % ต่อปี เพราะความระส่ำระสายในการบริหารประเทศ แต่หลังจากนั้นได้เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ จนอัตราเฉลี่ยสำหรับ ค.ศ. ๑๙๖๕—๑๙๗๐ ขึ้นถึง ๕.๑ % พม่าจึงใจ

นโยบายเศรษฐกิจและการเมือง ทำให้อัตราความจำเวียนเศรษฐกิจใน ค.ศ. ๑๙๖๐—๗๐ เพียง ๒—๓.๕ % แต่ในปี ๑๙๗๐—๗๑ อัตราเพิ่มกลับขึ้นไปถึง ๖.๕ % (ลาว กัมพูชา และ เวียดนาม จะนำมากล่าวเปรียบเทียบมิได้ ด้วยเหตุผลที่ประจักษ์แจ้งแล้ว)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าอัตราความจำเวียนส่วนรวมจะสูงพอสำหรับประเทศต่างๆ เราก็ไม่ ว่าจะประมาท เพราะเท่าที่ผ่านมาแม้จะใช้ความเจริญทางวัตถุส่วนรวมเป็นเครื่องวัดก็ตาม ะเทศต่าง ๆ ก็ยังพลาดพลึงบ่อยๆ อินโดนีเซียสมัยซูการ์โนเจริญได้ช้า เพราะบริหาร ราชการไม่ดีและมีการทุจริตอยู่มาก ประเทศทั้งหลายที่ผลิตและขายสินค้าประเภทที่ราคาขึ้น งบอบอบ หรือประเภทที่ฝนฟ้าอากาศเปลี่ยนแปลงบ่อยๆ ย่อมจะประสบความยุ่งยากได้ ะดับพลันคาดไม่ถึง เช่น ประเทศไทยเมื่อฝนแล้งในฤดู ค.ศ. ๑๙๖๙—๗๑ เป็นต้น คณะ สำรวจของธนาคารโลกได้ออกความเห็นเกี่ยวกับแผนพัฒนาฉบับที่สามของไทยไว้ ซึ่งใช้ได้ ็นจริงสำหรับประเทศอื่น ๆ ด้วย ดังนี้

“เมื่อคำนึงถึงทรัพยากรด้านมนุษย์และด้านธรรมชาติอื่น ๆ กับความต้องการของ ะชากรซึ่งเพิ่มขึ้นโดยรวดเร็วแล้ว พอจะลงความเห็นได้ว่าเป้าหมายการพัฒนาส่วนรวมได้ หนดไว้พอเหมาะพอดี แผนดำเนินงานส่วนรวมที่ระบุไว้ในแผนเพื่อบรรลุถึงเป้าหมาย เหล่านั้น ก็เป็นแผนที่เหมาะสม แม้ว่าบางตอนนโยบายบางเรื่องจะไม่ได้แถลงไว้ชัดแจ้ง งบอร์ดก็ตาม...ถึงกระนั้นก็ตาม ปัญหาที่ประเทศไทยจะต้องเผชิญนั้นใหญ่หลวงนัก และ รัฐบาลกับแหล่งเงินที่จะช่วยเหลือไทยทั้งหลายจะต้องใช้ความพยายามอย่างหนักหน่วง จึงจะ บรรลุถึงเป้าหมายได้ และไม่ว่าจะใช้ความพยายามสักเพียงใด ประเทศไทยก็ยิ่งอาจจะคงมี ญหายยุ่งยากเรื่องดุลชำระเงินระหว่างประเทศ และเรื่องการค้าระหว่างประเทศอยู่เป็น ักัญภายหลังปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฉบับนี้”

เป้าหมายสำหรับอัตราเพิ่มรายได้เฉลี่ยต่อคนนั้น คำนวณจากสมมุติฐานว่าประชากรใน ะเทศค่อยพัฒนาจะเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยปีละ ๒.๕ ต่อร้อย ตลอดทศวรรษพัฒนาที่ ๒ นี้ ะหรับประเทศพม่า อินโดนีเซีย และสิงคโปร์ ในรอบทศวรรษ ๑๙๖๐—๗๐ ประชากรได้ ่เพิ่มขึ้นในอัตราไม่เกิน ๒.๕ จริง แม้ว่าแต่ละประเทศก็ยังเป็นอัตรา ๒ ในร้อยขึ้นไป ส่วน ะเลเชีย (๓.๐ %) ฟิลิปปินส์ (๓.๑ %) และไทย (๓.๑ %) อัตราเพิ่มยังสูงกว่าอัตราเป้าหมาย

มากนัก ฉะนั้น ในประเทศทั้ง ๓ จึงเป็นที่ประจักษ์ว่านโยบายและมาตรการเกี่ยวกับประชากรอย่างหนักหน่วงและกว้างขวางโดยถ้วนยัง

๖. เมื่อหวนไปพิจารณาเป้าหมายอื่นๆ ของทศวรรษพัฒนาที่ ๒ แห่ง สหประชาชาติ ซึ่งอาจรวมไว้ในหัวข้อ การพัฒนาด้านสังคมและความยุติธรรมในสังคม ก็จะมีรู้สึกสลดใจแก่พัฒนาของประเทศต่าง ๆ ในบทต้น ๆ มักจะแถลงนโยบายงาม ๆ ด้วยคำประกาศอุดมการณ์สูงส่ง (การเฉลี่ยเงินได้โดยชอบธรรม โอกาสประกอบอาชีพ ความมั่นคงของอาชีพ การศึกษาสาธารณสุข โภชนาการ อาคารสงเคราะห์ สวัสดิภาพทางสังคม) ครั้นต่อมาในบทหลัง ๆ ทั่วไปได้ปรากฏหลักฐานเพียงพอมีได้ เพื่อแสดงให้เห็นว่าหลักการดังกล่าวจะได้นำมาสู่แผนปฏิบัติอย่างที่ควร

ยกตัวอย่าง แผนพัฒนาของไทยเป็นต้น คณะผู้สำรวจของธนาคารโลกได้วิจารณ์ไว้ดังนี้

“ความแตกต่างระหว่างรายได้ในกรุงเทพฯ เฉลี่ยประมาณ ๕๐๐ เหรียญต่อคน ในปี ๑๙๗๐) กับรายได้ทั่วประเทศนอกกรุงเทพฯ เฉลี่ยประมาณ ๑๔๐ เหรียญต่อคน) นั้นใหญ่หลวงนัก ในภาคอีสาน ซึ่งรัฐบาลสนใจพัฒนาเป็นพิเศษเกี่ยวกับความมั่นคงและสงบเรียบร้อย รัฐบาลได้พยายามพัฒนาชุมชนด้วยการสร้างถนนและสาธารณูปโภคต่าง ๆ เช่น พลังงานและน้ำ แต่ปรากฏว่าผลของการพัฒนา กำลังการผลิตในภาคนี้มีน้อยเต็มที”

“ในอดีต ได้มีการเน้นหนักพัฒนาในกรุงเทพฯ และทุ่งราบภาคกลางจนกระทั่งรายได้ของภาคต่าง ๆ ห่างไกลกันมาก ฉะนั้น ความพยายามทำให้ความแตกต่างของรายไยระหว่างภาคลดน้อยลง ย่อมเป็นจุดประสงค์อันพึงปรารถนาของแผนที่สามนี้ และหมาความว่าจะต้องใช้ความพยายามเป็นพิเศษเพื่อพัฒนาท้องถิ่นที่ห่างไกลทั้งหลาย แผนพัฒนาภาคอีสานนั้นได้จัดทำขึ้นแล้วด้วยความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา... ถ้านำมาปฏิบัติกันอย่างเข้มแข็ง ข้อเสนอต่าง ๆ นั้นจะยังผลให้เศรษฐกิจก้าวหน้ามากและยั่งยืนดีกว่าในอดีต กับจะช่วยให้บรรลุถึงเป้าหมายเรื่องการส่งออกของประเทศและเรื่องการสร้างอาชีพ . แต่ทว่าการบริหารงานพัฒนาในภาคอีสานขณะนี้ไม่มีการประสานงานกันดีพอดี ฉะนั้น รัฐบาลควรมอบอำนาจหน้าที่ให้แก่ศูนย์ประจำภาคซึ่งมีอยู่แล้ว และสนับสนุนหน่วยราชการเทศบาลท้องถิ่นให้มีอิสรภาพดำเนินงานทั่วไป และงานด้านการเงินได้ดีขึ้น”

ในตอนว่าด้วยการศึกษา รายงานธนาคารโลกกล่าวไว้ว่า

“แม้ว่าแผนพัฒนาจะได้จัดทำไว้ดีกว่าเก่าเป็นอันมากก็ตาม ที่จะหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ ซึ่งจำเป็นสำหรับปรับปรุงการศึกษาทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ หวังได้ยากในระยะห้าปีข้างหน้า” และว่าด้วยการประกอบอาชีพ

“การก่อให้เกิดมีอาชีพมากขึ้นในแผนที่ ๓ นี้ สงสัยว่าจะทำไม่ได้มากพอเมื่อเทียบจำนวนคนเข้าสู่ตลาดแรงงานที่เพิ่มขึ้น และการว่างงานอาจจะมึระดับสูงขึ้นบ้าง”

ผลการพัฒนาของมาเลเซียในอดีต และผลงานในปัจจุบันเท่าที่คาดได้ ก็ไม่ดีกว่าไทย

1. ตอนหนึ่งของเอกสารแผนที่สองของมาเลเซียมีความว่า

“ภาวะว่างงานเลวลงจาก ๖% ของจำนวนแรงงานทั้งหมดในปี ๑๙๖๒ เป็น ๖% ใน ๑๙๖๗ จำนวนคนว่างงานเพิ่มจากประมาณ ๑๕๕,๐๐๐ คน เป็น ๑๙๐,๐๐๐ คน รเพิ่มอาชีพสุทธิในภาคเกษตรกรรมได้ผลน้อยลง เพราะภาคการทำสวนยางขนาดใหญ่ มีรจ้างงานลดลง”

“ในส่วนการพัฒนาบ้านสังคม ปรากฏว่า โครงการการศึกษาได้ปฏิบัติไปต่ำกว่าหมายมาก เฉพาะอย่างยิ่งในการอาชีวศึกษาและการศึกษาขั้นเทคนิค ทั้งนี้ เนื่องจกลังในการปฏิบัติไม่พอเพียง ครูอาจารย์ไม่มีพอ และความล่าช้าในการได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากต่างประเทศเป็นเหตุสำคัญ แผนงานขยายมหาวิทยาลัยได้ดำเนินไปเป็น จึงพอใจแต่แผนงานประถม ศึกษา และมีธยมศึกษา ล่าช้ากว่า กำหนดใน แผน นักโครงการ ธารณสุขก็ล่าช้า ด้วยเหตุปัญหาการปฏิบัติงานและปัญหาขาดเจ้าหน้าที่”

ผมได้ยกเอากรณีของไทยและมาเลเซียมากล่าวในที่นี้ เพราะสองประเทศนี้ (นอกจาก คโปร์ซึ่งเป็นกรณีพิเศษ) ประสบผลสำเร็จดีที่สุดที่สุดในบรรดาประเทศเอเชียตะวันออกเฉียง

ในการพัฒนาเศรษฐกิจในระยะ ๑๙๖๐-๑๙๗๐ สำหรับประเทศอื่นก็มีประจักษ์พยาน ดงว่าไม่ได้ทำดีไปกว่าสองประเทศนี้ ในด้านพัฒนาสังคม คณะกรรมการเศรษฐกิจของ ประชาชาติสำหรับเอเชียและตะวันออกไกล จัดให้มีการติดตามผลการพัฒนาเศรษฐกิจ เระสังคมของทวีปเอเชียสองปีต่อครั้ง และได้เน้นศึกษาหนักไปในเรื่องการกระจายเงินได้ ามยุติธรรมในสังคม และการประกอบอาชีพ^๑ ข้อเท็จจริงที่ปรากฏจากการสำรวจผลตั้ง ากวนั้น หาได้ทำให้เกิดความสบายใจอย่างใจไม่ คณะกรรมการฯ สสำรวจพบว่าในปี พึ่งผ่านไป ๒-๓ ปี “ปัญหายุ่งยากทางสังคมยังคงเป็นปัญหาเรื้อรังอยู่ตลอดมา อาทิเช่น รว่างงานและการทำางานน้อย และการกระจายรายได้อย่างไม่เป็นธรรม ซึ่งหมายความว่า

ส่วนใหญ่ของประชากรชาวเอเชียยังคงได้รับผลร้ายจากโภชนาการที่ผิดหลัก อนามัยและการศึกษาที่ด้อย และที่อยู่อาศัยเลว กับความยากลำบากขาดแคลนด้านต่าง ๆ อีกประการหนึ่ง การพัฒนาเศรษฐกิจนั้นแหละก่อให้เกิดปัญหาสังคมใหม่ ๆ ขึ้นหลายอย่าง เช่น ปัญหาของเมืองที่มีราษฎรอัดแอ และปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมทรามเป็นต้น”^๒

ประธานธนาคารโลกมีความรู้สึกมากอย่างเดียวกัน ถึงกับแถลงว่า

“หลังจากที่เราได้ช่วยกันพัฒนามาหลายสิบปีแล้ว คนจำนวนร้อยล้านคนคือ ๔ ในร้อยของราษฎรทั้งหมดในโลกด้อยพัฒนา ยังคงยากจนอยู่เหลือเชื่อ ผลของการพัฒนาจะได้แพร่ขยายออกถึงคนเหล่านั้นก็หาไม่— — — สิ่งที่เราต้องการมาก ๆ คือ เจตนาอันแรงกล้าของนักการเมือง ความเข้าใจเห็นอกเห็นใจกันโดยทั่วไป และนโยบายอันแน่วแน่กับการทำจริง”^๓

ตอนที่ ๒ ความต้องการของปัจเจกชน: อยู่ดีกินดี

๙. ประเด็นเรื่องการพัฒนาประเทศนี้ ถ้าจะพิจารณาจากทัศนะของปัจเจกชน คงจะเป็นประโยชน์ดี เพราะแท้จริงวัตถุประสงค์ที่เป็นแก่นสำคัญของการพัฒนา ก็คือ การส่งเสริมให้มนุษย์แต่ละคนอยู่ดีกินดี และให้สังคมหรือชุมชนของมนุษย์นั้นมีคุณภาพและสวัสดิภาพสูงขึ้น เมื่อเรากำหนดทราบแล้วว่า มนุษย์แต่ละคนจะต้องการอะไรบ้าง และความต้องการนั้น ๆ เป็นความต้องการอัน “สมควร” เราจะสามารถศึกษาหาซึ่งยังขึ้นถึงหน้าที่รับผิดชอบของรัฐบาล ทั้งนี้โดยสมมติว่าหน้าที่ของรัฐบาลคือการอำนวยความสะดวกตอบความต้องการ “อันสมควร” ของราษฎรทุกคนและทุกชั้น

๑๐. การพิจารณาในตอนนี้ จำเป็นต้องขึ้นอยู่กับอคติและใจของผู้เขียนสิ่งที่ “สมควร” ในความเห็นของผมอาจจะไม่ตรงตามกับความเห็นของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนใหญ่ก็ได้ เช่น เงินได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีสำหรับประเทศไทยใน ค.ศ. ๑๙๕๐ อาจจะเป็นเป้าหมายอันสมควรสำหรับผม ในจำนวนเงิน ๓๐๐-๔๐๐ เหรียญอเมริกัน โดยมีข้อแม้ว่าในชุมชนไทย เราจะมี การเฉลี่ยทรัพย์สินและรายได้เสมอภาคกันยิ่งขึ้น และข้อแม้ว่าคนไทยเรายังคงได้รับประโยชน์สำคัญอื่น ๆ อันคำนวณเป็นเงินมิได้อีกบางประการ แต่จำนวนดังกล่าวอาจจะเป็นที่พอใจแก่คนไทยคนอื่น โดยค่านึงว่าชาวสิงคโปร์ในปี ๑๙๗๐ มีเงินได้เฉลี่ยถึง ๙๕๐ เหรียญอเมริกันต่อปี ในกรณีเช่นนี้ ผมยอมแย้งได้ว่า ก็เมื่อในปี ๑๙๗๑ เงินได้เฉลี่ยของไทยเรามีเพียงระดับ ๒๐๐ เหรียญอเมริกัน จะเป็นไปได้หรือที่เราจะถีบขึ้นไปสู่อันดับหรือเกินระดับ ๔๐๐ เหรียญอเมริกัน ๑๙๕๐ แม้จะเพิ่มให้ถึง ๓๕๐ เหรียญ ในระยะ

สิบปี เราก็จำเป็นต้องอาศัยความสามารถและโชคที่เป็นพิเศษ ตามนัยนี้ อะไรที่ “สมควร” ย่อมหมายความว่า “เป็นไปได้” ด้วย

อย่างไรก็ตาม “เนื่องจากมนุษย์เราส่วนใหญ่ทั่วไปมักจะไม่น่าเชื่อถือถึงข้อที่อาจจะเป็นได้ แต่ที่ซ่อนเร้นมองไม่เห็นในขณะใดขณะหนึ่ง แต่มักจะสนใจเอาใจใส่พะวงเปรียบเทียบกับสถานการณ์ที่เลวร้ายในอดีต มนุษย์เราจึงมีท่าทีที่ศนะต่อปัจจุบันโดยเปรียบเทียบกับสภาพที่เคยชินมากกว่าที่จะเปรียบเทียบกับสภาพที่อาจเป็นไปได้”(๕)

สำหรับเอกชนที่เกิดขึ้นเป็นคนจน ที่จะให้ไล่ทันคนมั่งมีกว่า โดยอัตราเพิ่มรายได้ก็อัตราเดียวกันเสมอ นั้น ย่อมเป็นไปได้โดยหลักการคำนวณ นอกเสียจะเกิดเหตุการณ์ผันแปรไปอย่างรุนแรง เช่น การปฏิวัติ เป็นต้น ที่น่าเสียใจก็คือ คนจนมักจะเพิ่มรายได้โดยอัตราต่ำกว่าคนรวย ในประเด็นนี้ผมมีความเห็นว่า “สมควร” แล้วที่รัฐจะเข้าแทรกแซงโดย (ก) เน้นมาตรการพัฒนาให้เป็นประโยชน์แก่การครองชีพของคนจน และ (ข) จัดสรรเฉลี่ยรายได้เสียใหม่ด้วยมาตรการภาษีอากรและการสังคมสงเคราะห์ ที่ผมเห็น “สมควร” นั้นอาจจะมีส่วนที่ไม่เห็นด้วย และความคิดเห็นแตกต่างกันเช่นนี้ก็เนื่องมาจากจิตใจและอุดมคติต่างกัน

มีอีกกรณีหนึ่งที่ต่างคนก็อาจต่างใจกันคือ การเลือกระหว่างเงินได้กับความสบาย บุคคลหนึ่งอาจจะเลือกข้างความสบายมากโดยได้เงินได้น้อย แต่อีกคนหนึ่งอาจจะเลือกไปในการทำงานกันข้าม การที่จะกำหนดว่าชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต้องการอะไรบ้างตั้งแต่ปัจจุบันจนถึงปี ๑๙๘๐ จึงจะเป็นการเลือกสัญลักษณ์ “คุณภาพสูงของชีวิต” นั้น เป็นปัญหาที่จะลื่นไปเด็ดขาดหาได้ไม่

๖. อย่างไรก็ตาม ผมขอเสนอว่า ถ้าเราจะถือการวางแผนพัฒนาเป็นจริงจังแล้ว เราเป็นที่เสี่ยงตั้งข้อสมมติฐานขึ้น แม้ว่าจะเป็นเรื่องต่างคนก็ต่างใจ ในการร่างแผนพัฒนาไม่ว่าจะเป็นสำหรับประเทศใด ผู้ร่างย่อมต้องกำหนดไว้ในใจว่าโครงการต่างๆ นั้นมีเพื่อสนองความต้องการของราษฎรในประเทศ และอะไรเป็นความต้องการรู้ร่างแผนพัฒนาต้องกำหนดไว้ในใจเป็นสมมติฐาน ข้อที่น่าสังเกตก็คือตามปกติข้อสมมติฐานดังกล่าวเก็บในใจผู้ร่างไม่ได้มีการอภิปรายโต้แย้งหรือวิเคราะห์กัน ผมเห็นว่าถ้านำเอาข้อสมมติฐานเกี่ยวกับความต้องการของเอกชนมาอภิปรายวิเคราะห์กันโดยเปิดเผย คงจะได้รับประโยชน์ดีในแง่ที่จะได้ใช้สติปัญญาพิจารณากันโดยสมบูรณ์เพราะฉะนั้นในบทความนี้ ผมจึงจะ “ยื่นออกมา” พิจารณาข้อเสนอสมมติฐานและพร้อมที่จะรับฟังข้อวินิจฉัยเกี่ยวกับ “ความสมควร” แห่งสมมติฐานของผม

๑๓. ในชั้นนี้ ควรจะกล่าวว่ เอกชนแต่ละคนนั้นเห็นเงินได้ และทรัพย์สินเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะเงินเป็นกุญแจสำคัญนำไปสู่ สรรพสิ่งจำนวนมากที่เขาต้องการ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย การบำรุงรักษาอนามัย ความเพลิดเพลิน ความมั่นคงแห่งชีวิต อิศรภาพ ความนับถือยกย่อง แม้แต่อำนาจด้วย อย่างไรก็ตาม บุคคลทั้งหลายย่อมต้องถูกจำกัดมิให้มีเงินได้และทรัพย์สินมากเกินไปนัก ข้อจำกัดที่สำคัญคือ ข้อจำกัดทางสังคม สังคมที่ไ้ในความยุติธรรมย่อมต้องการให้รัฐบาลเก็บภาษีจากคนรวย ในอัตราที่สูงกว่าคนจน วิธีการหนึ่ง นอกจากข้อธรรมะที่อาจจะโต้แย้งกันได้ คือทรัพย์สิน เงินทองมักจะชักนำใ้คนทำบาปแล้ว ยังเป็นความจริงด้วยว่าเงินไม่สามารถซื้อความสุขและความชื่นบานได้ ฉะนั้นผมจึงถือเป็นผู้ที่ได้ว่า ในชุมชนของเราจะไม่จำเป็นที่คนใดคนหนึ่ง จะร่ำรวยเกินหน้าคนอื่นไปมากนัก เพียงแต่ให้มีรายได้พอกินพอใช้สำหรับการครองชีพของตน และครอบครัว เฉพาะอย่างยิ่งสำหรับการศึกษาของบุตรก็พอแล้ว

มองในมุมกลับ เมื่อแต่ละคนมีเงินพอกินพอใช้อย่างสบาย การแบ่งสรรเงินรายได้ของประชาชาติ ก็ต้องเป็นไปโดยชอบธรรมทั่วทั้งประเทศ

๑๔. ผมใคร่จะได้เห็นเพื่อนชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มุ่งงานทำชนิดที่คู่ควรแก่สิทธิขอมนุษยชน และเป็นงานที่ไม่น่าเบื่อหน่าย อาชีพของเขานั้นควรมีความมั่นคงพอ และถ้าเผชิญต้องออกจากงาน การตกงานก็ควรจะไม่นานนัก ก็มีเบี้ยเลี้ยงชีพสำหรับคนว่างงานพอสมควร

๑๕. ผมใคร่จะได้เห็นชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีรายได้ จากการทำงานพอที่จะเก็บออมไว้ได้บ้าง และเงินออมนี้ เขาจะใช้ซื้อที่นาหรือสวน ถ้าเขาเป็นชาวนาชาวสวน หรือถ้าเขาเป็นลูกจ้างในอุตสาหกรรม หรือพาณิชยกรรม ก็สามารถซื้อหุ้นในบริษัทห้างร้านที่เขาทำรับใช้อยู่ การมีอะไรเป็นกรรมสิทธิ์ในงานที่เราทำอยู่นั้น ต้องถือว่าเป็นปัจจัยอันหนึ่งของชีวิตที่มีคุณภาพสูงและมั่นคงในสังคมระบบทุนเอกชน

๑๖. ระหว่างการบริโภคกับการออมทรัพย์ (และการลงทุน) ผมใคร่จะได้เห็นคุณภาพที่เหมาะสม แต่ละบุคคลที่จะใช้เงินเกินตัวอยู่เสมอ หรือใช้เงินได้เพื่อบริโภคเสียหมดคนนั้นไม่ควรไม่ ความก้าวหน้าและความจำเป็นของบุคคลและประชาชาติย่อมขึ้นอยู่กับการออมทรัพย์และการลงทุน แต่อีกนัยหนึ่งการกระเบียดกระเสียรคอดออมมากเกินไปในปัจจุบัน แม้ว่าจะเพื่อประโยชน์ความก้าวหน้ารวดเร็วและไปได้ไกลก็ตาม ก็มีใช่เป็นเรื่องพึงนิยม คนเราแ่

วุ่นย้อมมีสิทธิที่จะอยู่ตักนิตพอกควร ผมจึงไม่เห็นด้วยกับวิธีการของโซเวียตรัสเซียในปี ๑๐-๑๙๔๐ ที่บังคับให้คนรุ่นนี้ขอคอมมิวนิสต์เพื่อประโยชน์ของคนรุ่นหลังว่านโยบายเช่นนี้จะบันดาลให้ประเทศเรื่องอำนาจขึ้นได้สักเพียงใด

ระหว่างความสบายกับการทำงานก็เช่นเดียวกัน ควรจะชั่งให้ได้อย่างลงตัว มีผู้วอยยูเสมอว่า ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เรามากจะชอบสนุกและสบายจนไม่ใคร่ทำงานจริงจัง ข้อนี้ก็มีความจริงอยู่บ้าง แต่เป็นการไม่พัฒนาและขัดกับการพัฒนา แต่อีกด้านในสังคมที่ชวนชววยเอาแต่เงินในนิวยอร์ก โตเกียว หรือแม้แต่กรุงเทพฯ การทำงานตัว ความวิตกกังวลจนเกินไป และความเร่งรีบแห่งจังหวะชีวิต ย่อมเป็นศัตรูต่อภาพและความชื่นบาน

บุคคลใดเลือกทำงานน้อย บุคคลนั้นย่อมได้รับผลโดยตรง คือ มีรายได้น้อย ถ้าเลือกเช่นนั้น เขาก็น่าจะทำได้โดยเสรี ไม่ควรจะได้รับ การเหยียดหยามหรือประณามต่อสาธารณชน หรือลงโทษ ผมไม่เห็นด้วยกับการเกณฑ์แรงงานแบบนี้ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นที่ และไม่ว่าจะให้มีผลดีมีผู้สรรเสริญมาแล้วก็ตาม

บุคคลย้อมมีสิทธิที่จะต้องการให้สังคม ให้ความปลอดภัย อย่างเพียงพอแก่ชีวิตและว่างของตนและครอบครัว และให้สังคมคุ้มครองทรัพย์สินของเขาด้วย ข้อนี้เป็นเงื่อนไขในการพัฒนา เพราะ “ความไม่ปลอดภัยในร่างกายและทรัพย์สินนั้น เปรียบได้กับเมฆไม่แน่นอนของกฎแห่งกรรม คือความอสุทธาหิริยะ และความเสียสละของมนุษย์นั้นเสียแล้วว่าจะนำไปสู่จุดหมายอันพึงประสงค์จากการพยายามและเสียสละนั้น ๆ หมายความว่า เกิดความไม่แน่นอนเสียแล้วว่าใครหว่านพืชจะหวังผลได้ หรือใครผลิตจะบริโภคได้ ใครอดมื้อนี้จะตักกินมื้อหลัง และหมายความต่อไปด้วยว่า ความพากเพียรและเมตตยัสต์นั้นไม่ใช่เป็นมรรคนำไปสู่ความมั่งคั่งเสียแล้ว กลายเป็นความทุกจริตใช้กำลัง”^๕ บุคคลพึงมีสิทธิในฐานะมนุษย์ชนและมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมเพื่อนมนุษย์อื่น ๆ และไม่ต้องเกรงกลัวการเบียดเบียนกดขี่ข่มเหงของข้าราชการหรือนักการเมือง เขาจะถือนาอะไรหรือไม่ถือก็แล้วแต่ความศรัทธาของเขาทำได้โดยเสรี และไม่จำต้องประพฤติปฏิบัติตามแบบของคนหมู่มาก ตราบใดที่เขามีได้ประทุษร้ายต่อผู้ใด เขาควรจะมีโอกาสก่อนผลิตผลิตตามใจชอบ ซึ่งอาจจะเป็นการหย่อนใจทางวัฒนธรรม ทางศิลปประ

ประเภทต่างๆ ทางกีฬา หรือแม้ว่าจะหย่อนใจโดยอยู่เฉยๆ ไม่ทำอะไร ความสัมพันธ์ที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งสำหรับชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เฉพาะอย่างยิ่งในชนบท คือ ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ศาสนาและชุมชน ความมีส่วนร่วมในชุมชนของตน ด้วยเหตุนี้ วัตถุประสงค์ในพุทธศาสนาและมัสยิดของอิสลามจึงเป็นศูนย์สำคัญสำหรับชุมชนในงานสังคีต วัฒนธรรม และวรรณคดี อากาศบริสุทธิ์ ภูมิประเทศงดงาม ล้ำธารอันใส และอื่น ๆ ประเภทนี้ไม่ต้องซื้อต้องหาในชนบท สิ่งแวดล้อมเหล่านี้เป็นสิ่งทดแทนเงินได้อันของชาวชนบท เราจะต้องบำรุงรักษาให้เขาและลูกหลานของเขา

๑๙. ที่สำคัญที่สุด ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะต้องสามารถพึ่งตนเองมากที่สุดที่จะทำได้ ภาวะที่กรรมและความหายนะมักจะเกิดขึ้นแก่ชาวชนบทเสมอ แต่เมื่อเหตุร้ายเหล่านี้ขึ้นหรือราคาพืชจะตกต่ำลง เขาจะต้องสามารถพลิกแพลงแก้ไขได้สำเร็จ บางที่อาจจะอาศัยคนอื่นหรือรัฐบาลช่วยบ้าง และเมื่อเหลือกำลังแบก ก็ควรจะสามารถ ออกปากขอกับช่วยเหลือได้บ้าง กลับกันเขาควรจะสามารถช่วยเพื่อนบ้านที่ตกทุกข์ได้ยาก การช่วยเหลือซึ่งกันและกันเช่นนี้พวกเราชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในชนบทได้ทำกันมาเป็นประเพณีแล้ว การสหกรณ์เพียงแต่เป็นเรื่องเดียวกันมาในรูปแบบใหม่

๒๐. โดยสรุป ผมใคร่จะได้เห็นการวางแผนพัฒนาและปฏิบัติตามแผนเป็นไปในทางสนับสนุน และรักษาไว้ซึ่งคุณภาพแห่งชีวิตของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือพูดให้ง่ายก็คือ การอยู่ดีกินดี การอยู่ดีกินดีนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยดังต่อไปนี้

- ก. สันติภาพ ความปลอดภัยจากความกลัว ความพ้นจากสงคราม การปล้น ภัยไข้เจ็บ การเบียดเบียนประทุษร้าย และการบีบบังคับเผด็จการของข้าราชการและนักการเมือง
- ข. สุขภาพอันดี ทั้งทางร่างกายและทางจิต การแพทย์ที่ดีและใช้ได้ง่าย
- ค. ความปลอดภัยจากความหวาดหวั่น
- ง. การประกอบอาชีพที่เป็นประโยชน์ น่าสนใจและมั่นคง มีรายได้พอใช้
- จ. ที่อยู่อาศัยสะอาดและสบาย
- ฉ. สิทธิที่จะยึดกรรมสิทธิ์ในผลของการออมทรัพย์
- ช. เสรีภาพในการเชื่อถือและศาสนา เสรีภาพที่จะปฏิบัตินอกแบบ

- ข. โอกาสในการหย่อนใจด้านวัฒนธรรม ศิลปะ และอื่นๆ
- ฌ. มีส่วนในชุมชนท้องถิ่น
- ญ. การรักษาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อม
- ฎ. ความสามารถช่วยตนเองและช่วยผู้อื่นซึ่งกันและกัน

หน้าที่ ๓ ความรับผิดชอบของรัฐบาล

ถ้าเป็นที่รับกันว่าเกณฑ์ของการอยู่ดีกินดีของเอกชน ดังกล่าว มาข้าง ต้น พอ จะ ใช้ เป็น ำได้ เราจะเห็นว่า เป้าหมายสำคัญของสหประชาชาติซึ่งได้สรุปไว้ในวรรค ๑ แห่งบท มนี้ เป็นเป้าหมายที่เพียงพอใช้ได้สำหรับประเทศส่วนใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ใช้ได้สำหรับประเทศด้อยพัฒนาอื่น ๆ ด้วย

(กรณีของ กัมพูชา ลาว และเวียดนาม เป็นกรณีพิเศษ ซึ่งจะต้องดำเนินการ ต่างออกไป การฟื้นฟูบูรณะประเทศทั้งสามนี้จะต้องกระทำกันอย่างแข็งขันและกว้างขวาง นด้านมนุษย์และด้านวัตถุ เพื่ออำนวยความสะดวกกลับคืนจากสภาวะศึกษามาสู่สภาวะการพัฒนา ปกติ)

. หน้าที่ของรัฐบาลซึ่งอ้างว่าจะบำเพ็ญประโยชน์เพื่อพัฒนาประเทศก็เห็นได้โดยชัดแจ้ง าลจะต้องพยายามสนองความต้องการของราษฎรตามที่ได้ระบุไว้ในวรรค ๒๐ โดยให้ การในด้านต่าง ๆ ความรับผิดชอบทั้งหลายมีดังนี้

- (ก) การรักษาความสงบเรียบร้อยและเสถียรภาพ
- (ข) การบริหารที่คัมสมรรถภาพและเห็นอกเห็นใจราษฎรในด้านต่าง ๆ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง
- (ค) บริการขั้นพื้นฐานประเภทต่าง ๆ ซึ่งรวมทั้งการสนเทศการค้าอัน ะมัดทะ- แมง การส่งเสริมการเกษตรด้วยสมรรถภาพ และการอบรมด้านอุตสาหกรรม
- (ง) นโยบายอันเหมาะสมเพื่อสร้างสรรค์และดำรงไว้ซึ่งโอกาสการประกอบอาชีพ
- (จ) เฉลี่ยรายได้และทรัพย์สินให้ทั่วถึงกัน ด้วยวิธีการคลังและสังคมสงเคราะห์
- (ฉ) มุ่งงานพัฒนาโดยเน้นให้ได้ประโยชน์แก่หมู่ชนที่ยากไร้
- (ช) ลงทุนในการสร้างสรรค์ทรัพยากรมนุษย์ด้วยวิธี โภชนาการและการศึกษา

ความสำคัญของความสงบเรียบร้อย ความชอบธรรมตามกฎหมายนั้นจำเป็นต้องกล่าว เพราะรัฐบาลหลายรัฐบาลซึ่งมีแผนพัฒนาอันใหญ่โตโอ้อวดได้ มักจะลืมหน้าที่ประจำวัน

ในการรักษาความสงบราบคาบ ไม่เอาใจใส่กับโครงการพัฒนาที่จับตาจับใจและสร้างความนิ
กับตนเองเสียแทนผู้อำนวยการสถานีบำรุงพันธุ์สัตว์แห่งหนึ่งในภาคอีสานของไทยได้กล่าว
“ไม่ทราบว่าจะไปแนะนำและสนับสนุนให้ชาวไร่ชาวนาเพาะพันธุ์สัตว์กันทำไมในเมื่อมีการเ
โคกระบือกันซุกซมอย่างนี้ และตำรวจก็เป็นตัวกับเขาบ่อยๆ”

๒๔. การบริหารราชการแผ่นดินโดยเอาใจใส่เช่น เป็นการพัฒนาชนิดเอกอยู่ในตัว ถ้าเง
มีเสถียรภาพ โดยนโยบายการคลัง การงบประมาณ และการเงินดีแล้ว ประชากรก็ยอม
แก้ไขที่จะออมทรัพย์ลงทุน ถ้าการบัญชีของราชการบกพร่อง หรือมีช่องรั่วไหลและเห
ไหลในการควบคุมเงินได้เงินจ่ายของรัฐบาล ผลก็คือ การทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวงทั้งชั้น
ใหญ่และผู้น้อย และผลต่อมาก็คือ เป็นการถ่วงความเจริญในการพัฒนา

รัฐบาลที่บริหารราชการโดยดี ย่อมต้องคำนึงถึงการส่งเสริมสนับสนุนวัฒนธรรม
และการศาสนาเป็นเรื่องสำคัญด้วย ศิลปประเภทต่าง ๆ วรรณคดีและจินตนิพนธ์แ
คนตรี ช่วยให้สมองและประสาทเจริญมีสุขภาพดี ซึ่งนับว่าสำคัญอย่างน้อยก็เสมอกับก
พัฒนาด้านเศรษฐกิจ

๒๕. ในบรรดาบริการขั้นพื้นฐาน โครงการที่รัฐบาลนิยมมากก็คือ การสร้างเขื่อนขนาดไท
อวกต์ได้ง่ายเพื่อการไฟฟ้า และการสร้างทางหลวงสายเอก^(๗) โครงการอื่นซึ่งจำเป็นเช่นค
กัน แต่มักจะถูกทอดทิ้งละเลยได้แก่ คลองส่งน้ำชลประทาน คันนาและคูน้ำ สถาบัน
เชื้อการเกษตร และการสนเทศชาวพวนิชย์ การให้ชาวพวนิชย์รวดเร็วทันใจและถูกต้องก
การหาตลาดส่งออกนั้นสำคัญยิ่งนักสำหรับชาวนา^(๘) บางรัฐบาลชอบตั้งองค์การตลา
สำหรับพืชผล แต่องค์การชนิดนี้มักจะมีพิษ ใช้แทนการสนเทศชาวการค้าไม่ได้ เพราะปี
ช่องทางให้เกิดการทุจริตได้ง่ายและเพราะเหตุที่นโยบายราคาสินค้านั้นยากที่จะ กำหนดกลงไ
ได้โดยถูกต้องและรัดกุม ถ้าราคาที่กำหนดไว้ต่ำเกินไป องค์การนั้นก็ไร้ประโยชน์ ถ้ารา
กำหนดสูงเกินไปผู้ผลิตก็จะผลิตมากเกินไปต้องการอย่างเรื่อรัง และสินค้าคงเหลือขายไม่ออก
สะสมเพิ่มพูนอยู่เรื่อย ๆ

๒๖. นโยบายที่ถูกต้องสำหรับการสร้างและรักษาไว้ซึ่งโอกาสการ ประกอบ อาชีพ นั้น มี
หลายสถาน อาทิ

๑. หลีกเลี่ยงการใช้เครื่องมือการผลิตชนิดที่ต้องลงทุนมากเกินไป ซึ่งอาจเป็

ได้เพราะกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินกับต่างประเทศไว้สูงเกินไป หรือเพราะ
ยกเว้นหรือลดภาษีนำเข้าเครื่องจักรเข้าประเทศ

๒. สนับสนุนการผลิตโดยวิธีกรรมที่ใช้คนมาก เครื่องจักรน้อย
๓. สนับสนุนการใช้วิธีการการผลิตที่เหมาะสมกับภาวะของประเทศ
๔. งานสาธารณประโยชน์ในชนบท ซึ่งอาจจะรวมทั้งการป้องกันและบำรุงสิ่ง
แวดล้อม^(๕)

๖. เรื่องการหางานอาชีพให้คนทำนั้น เป็นเรื่องสำคัญมากทั้งในชนบทและในเมือง แต่
ปัญหาเรื่องหนี้รุนแรงมากเป็นพิเศษในชนบท เพราะในชนบทมีแรงงานที่ว่างงานและที่ทำงาน
วายเป็นจำนวนมาก และขณะเดียวกันก็มีงานหลายอย่างที่เป็นสาธารณประโยชน์ซึ่งถูกเพิก
ชนบทจึงมีความกันดารและยากไร้อยู่ตลอดไป หนึ่งเมื่อการศึกษาดีขึ้น คนในชนบท
หญิงและชายที่แข็งแรงมีสติปัญญาดีกว่าคนอื่นมักจะเดินทางเข้าไปหางานทำในเมืองใหญ่ๆ
ก็คือ สร้างปัญหาการว่างงานและปัญหาสังคมบ้านอื่นๆให้เมืองใหญ่ๆมีมากขึ้น ผมคิด
การแก้ปัญหาทางมวลชนขึ้นอยู่กับความเจตสรวลลาตช่วงคิตรีเริ่มของนักวางแผนพัฒนา และ
เ็นหน้าที่ดำเนินการพัฒนาประการหนึ่ง ขึ้นอยู่กับการกระจายอำนาจการบริหารไปสู่ท้องถิ่น
ระการหนึ่ง และเมื่อองค์การบริหารท้องถิ่นได้รับอำนาจหน้าที่มาแล้ว ก็ควรจะดำเนิน
รและดำริริเริ่มให้ต้องด้วยลักษณะความต้องการของท้องถิ่น โดยรัฐบาลกลางสนับสนุน
ด้านการเงินและวิชาการอย่างจุใจ

๗. เรามักจะได้ยินผู้อ้างว่า การกระจายเงินได้และทรัพย์สินให้ทั่วถึงในขณะนี้ จะทำให้
ประเทศด้อยพัฒนาเมื่ออัตราการก้าวหน้าลดต่ำลง หรืออีกนัยหนึ่งเป้าหมาย ๒ ข้อนี้ขัดกัน
ศาสตราจารย์คุณหา เมียร์คาล ดร. เจมส์ กรานท์ และนายโรเบิต แมคนามารา และ
วันอีกหลายคน ได้แสดงเหตุผลวิเคราะห์ไว้น่าเชื่อว่า แม้จะแบ่งเงินได้และทรัพย์สินให้
เอียงเข้าข้างคนมั่งมีก็มีมิใช่จะช่วยให้มีการออมทรัพย์และการลงทุนสูงขึ้น อีกด้านหนึ่ง
น เมื่อประเทศจัดการกระจายรายได้และทรัพย์สินให้เสมอภาคกันมากขึ้นแล้ว ก็ปรากฏ
วๆว่า ได้มีการออมทรัพย์และการลงทุนสูงขึ้น อันเป็นสื่อให้เศรษฐกิจก้าวหน้าได้(๑๐)
ระธานธนาคารโลก ในที่ประชุมผู้ว่าการประจำปีเมื่อเร็วๆนี้ ได้แสดงตัวเลขที่น่าสนใจ
อย่างมีหลักฐานมั่นคง ดังนี้ “ในบรรดาประเทศด้อยพัฒนา ๓๙ ประเทศที่เราได้ศึกษา
พยายามคำนวณดูว่าในแต่ละประเทศ คนมั่งมีที่สุด ๕% แรก มีรายได้เป็นกี่เท่าของคน

ที่จนที่สุด ๔๐% ในเบื้องต้น ปรากฏว่า ผลลัพธ์แตกต่างกันมากแล้วแต่ประเทศ มี ๘ ประเทศที่คนมั่งมีที่สุดมีเงินได้แต่ละคนมากกว่า ๓๐ เท่าของหมู่คนจนที่สุด และมี ๑๖ ประเทศที่กลุ่มคนมั่งมีที่สุดมีเงินได้แต่ละคนต่ำกว่า ๑๕ เท่าของหมู่คนจนที่สุด...เมื่อนำเอาประเทศทั้งสองประเภทนี้มาเปรียบเทียบกันดูว่าในระยะปี ๑๙๖๐ ถึง ๑๙๗๐ ประเทศใดสามารถเพิ่มรายได้ต่อคนมากกว่า ปรากฏว่า ไม่มีการสัมพันธ์เลยระหว่างอัตราความจำเป็นกับการใส่ใจด้วยโอกาสที่จะรวยได้เร็ว”

๒๙. บรรดามาตรการเพื่อเฉลี่ยกระจายเงินได้และทรัพย์สินนั้นมีภาษีเงินได้ภาษีมรดก และการรับมรดก ภาษีที่ดิน ภาษีทรัพย์สิน และการปฏิรูปที่ดินเป็นอาทิ ศาสตราจารย์ จา ทินเบอเกน มีความเห็นว่า ภาษีเงินได้นั้นแม้จะมีอัตราก้าวหน้าสัปดาห์ใดก็ตาม ยังไม่เป็ เครื่องมือที่เหมาะสมที่สุด ท่านศาสตราจารย์เห็นว่าภาษีทรัพย์สินดีกว่า (๑๑)

สำหรับการปฏิรูปที่ดินนั้น จะสังเกตได้ว่ามีรัฐบาลหลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แดงอยู่ตลอดศกที่จะต้องดำเนินการ แต่น่าพิศวงที่รัฐบาลเหล่านั้นไม่ได้ลงมือดำเนินการสักที เลื่อนๆ ไปตลอดศก น่าจะเป็นได้ว่าเจ้าของที่ดินมักจะมีอิทธิพลมากในวงการรัฐบาล หรืออาจเป็นได้กระมังว่า พอใครได้เป็นรัฐมนตรีเข้าก็เลยกลายเป็นเจ้าของที่ดินขนาดใหญ่ไปโดยอัตโนมัติ

๓๐. ในวรรคที่ ๖ ถึง ๘ ใต้ชี้ให้เห็นว่าประเทศต่างๆ ได้แถลงไว้โจ่งแจ้งว่าจะปราบปรามยากไร้อย่างเด็ดขาด แต่ประเทศเหล่านี้หาได้เอาใจใส่ที่จะเน้นงานพัฒนาชนิดที่จะเป็นคุณแก่คนจนที่ยากจนที่สุดไม่ ข้อนี้อาจจะเป็นผลจากการวิเคราะห์ต้นทุน—กำไร ชนิดที่เป็นมิฉฉาหิฐก็เป็นได้ หรืออาจจะเป็นเพราะความบกพร่องในเจตนาของนักการเมือง ตามที่นายแมคนามาร่ากล่าวไว้ ก็เป็นได้

ในการวิเคราะห์โครงการพัฒนาบ้านสังคม ถ้าเราจะมาพึงเล็งเปรียบเทียบต้นทุน—กำไร ด้านการเงินเท่าที่เห็นได้ง่ายอย่างเดียว นั้นแหละเป็นมิฉฉาหิฐ เพราะในโครงการเหล่านี้กำไรหรือประโยชน์จะคำนวณตัวเงินอย่างเดียวหาพอเพียงไม่ เมื่อเรามีโครงการลงทุนในท้องถิ่นกันดาร ซึ่งมีคนทำงานชนิดที่หย่อนในวิชาชีพ และดินฟ้าอากาศเลวก็คุณภาพต่ำ เอาโครงการเช่นนี้มาวิเคราะห์ ผลลัพธ์ก็แน่จะต้องแสดงว่าประโยชน์ที่จะไ นั้นต่ำ แต่เพียงเท่านี้ ก็ยังไม่ใช้เหตุผลพอเพียงที่จะโยนโครงการนั้นลงตะกร้า ตรงกั

มักบอกว่าเราพยายามร่างโครงการขึ้นหลาย ๆ โครงการ ซึ่งก็เกือบลูกซึ่งกันและกัน ระดมลง
ในท้องถิ่นกันตานั้น ผลอาจจะปรากฏว่า ประโยชน์ส่วนตัวของโครงการเหล่านั้นจะสูง
ผลบวกของแต่ละโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้ามีโครงการศึกษาและอบรมเข้าร่วมใน
โครงการผสมนั้นด้วย อย่างไรก็ตาม หน้าที่สังเคราะห์คนที่ยากไร้เป็นจำนวนมาก ย่อมเป็น
ไว้ที่ที่พึงปรารถนาในตัวของมันเอง เพราะการบำบัดทุกข์บำรุงสุข และการป้องกันมิให้
ภัยยากกรท้องถิ่นนั้นต้องสูญเสียเปล่าประโยชน์ไปนั้น มิใช่เป็นเรื่องสำคัญดอกหรือ

๖. จริงอยู่ การดำเนินแผนงานสวัสดิภาพประชาชนอย่างสมบูรณ์แบบและโดยทั่วประเทศ
ไม่ได้เตรียมงานไว้ไม่ดี และดำเนินงานลุ่ม ๆ ดอน ๆ ย่อมเป็นอันตรายแก่ประเทศได้
แก้คัดค้านเรื่องสวัสดิภาพประชาชนมักจะอ้างกรณีของลังกาและยูเรกเวเป็นบทเรียน แต่ใน
นครกันข้าม ความสำเร็จของไต้หวันก็น่าจะนำมาพิจารณาด้วย ประเด็นข้อนี้ น่าจะมีการ
ชววิจัยกันให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ความเห็นของผมนั่นคือ ความจำเริญก้าวหน้าส่วนรวม
การส่งเสริมสวัสดิภาพของคนที่ยากไร้ย่อมไม่ขัดกันถ้าหากว่า (ก) รัฐบาลพยายามเพิ่ม
ผลิตของคนส่วนใหญ่ในประเทศ (ข) รัฐบาลใช้นโยบายและมาตรการอันเหมาะสมและ
มั่นคงการคลังและการเงิน ในการวางแผนพัฒนาและสวัสดิการ (ค) รัฐบาลพยายาม
ใจในราษฎรออมทรัพย์เพิ่มมากขึ้นกว่าในกรณีปกติ

อย่างไรก็ตาม การปรับปรุงสวัสดิภาพของประชาชนนั้นมักจะช่วยให้เศรษฐกิจ
ก้าวหน้าได้อยู่ในตัว เช่น การกำจัดมาเลเรีย ทำให้ประชาชนมีสุขภาพแข็งแรงยิ่งขึ้น ทำ
นได้ดีขึ้น และเพิ่มผลผลิตของแต่ละคน เป็นอาทิ

๗. รัฐบาลที่จะปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบได้คั้นนั้น ย่อมเป็นรัฐบาลที่ได้รับประโยชน์
ความสัมพันธ์เกือบลูกกันระหว่างสถาบันประเภทต่าง ๆ ทั้งในชั้นเศรษฐกิจ สังคม และ
การเมือง เสรีภาพของประชาชน และการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการ เป็นเงื่อนไขสำคัญ
ของเจตนาของนักการเมืองที่จำเป็นต้องมี เพื่อจะเน้นแก้ปัญหาความยากจนของมวลชน
ใหญ่ลัทธิเผด็จการ ไม่ว่าจะเป็นไปโดยแบบพ่อปกครองลูกหรือแบบอื่น ย่อมตัดช่อง
งของการพัฒนาอันพึงปรารถนาให้เรียวลง และบางครั้งอาจจะทำลายไปเสียเลย ฉะนั้น
ภาพของประชาชนและการมีส่วนร่วมในการปกครองการเมืองของประชาชน จึงเป็นสิ่งจำ
มในการพัฒนาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

๓๓. การลงทุนพัฒนามนุษย์นั้น มีความสำคัญอันดับสูงสุดในแผนพัฒนาเพราะจะช่วยให้ประชาชนพึ่งตนเองและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้

นักวิทยาศาสตร์ได้แสดงว่า ความเจริญของสมองนั้นเป็นปัจจัยโดยตรงต่อการเรียนรู้และความประพฤติก "ขดสำคัญของสมองซึ่งเป็นศูนย์แห่งความรู้สึก การพูด การควบคุมกล้ามเนื้อ ความคิดและความทรงจำนั้น เจริญเติบโตขึ้นแต่เพียงน้อยในทารกเมื่อแรกเกิด รูปทรงของขดสมองและการทำหน้าที่ของสมองเติบโตขึ้นเรื่อยๆ แต่ในบางแถบจะไม่ขยายตัวเต็มที่เมื่อทารกอายุได้สองขวบ บางแถบจะคงตัวอยู่ไม่ขยายเต็มที่จนกระทั่งอายุถึงสี่ขวบครึ่ง ในระยะที่เด็กเติบโตขึ้นนั้น จำนวนของสายสัมพันธ์ (dendrites) ในหัวขดสมองจะเพิ่มขึ้นทุกที และอาจจะเป็นไปได้ที่เซลล์สมองเซลล์หนึ่งจะเกิดกลูช่วยเหลือเซลล์อื่น ๆ ได้โดยพาดสายสัมพันธ์ติดต่อกัน ซึ่งเราเรียกกันว่า "connectivity" (๑๒) เจรราลด์ ดิช เรียก "connectivity" นี้ว่า เป็นระบบ "พาดสาย" ที่เกิดขึ้นอย่างอุดม และกล่าวว่า "ระบบการพาดสายอย่างอุดมน่าประหลาดนัก คือ สิ่งที่ทำให้สมองของมนุษย์สามารถทำสิ่งต่างๆ ได้อย่างน่าพิศวง แต่สิ่งที่พิศดารที่สุดในสมองของเราคือ ถ้าเรายิ่งใช้สมอง สมองก็จะเพิ่มโครงสร้างตัวเอง มีการพาดสายอย่างละเอียดและสมบูรณ์ ทุกวันที่เราเชื่อกันว่า เมื่อสมองถูกใช้งานมากขึ้น การพาดสายต่อเนื่องกันก็ยิ่งมีมากขึ้นและสายเหล่านี้เชื่อมโยงกันทำให้สมองส่วนต่างๆ แฉ่นถึงกันได้มากขึ้น" (๑๓) กล่าวโดยง่ายขึ้น ถ้าสมองได้รับการฝึกใช้งานมาก จะเป็นโดยการศึกษาเล่าเรียนก็เป็นได้ สมองนั้นจะมีโครงสร้างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเหตุการณ์ข้อนี้มีความสำคัญเป็นพิเศษในระยะที่เด็กเติบโตจนถึงวัยรุ่น

ความหมายของนักวิทยาศาสตร์นั้นพอจะจับความได้ชัดว่า ถ้าเราอยากให้สมองเจริญขึ้นโดยดี (ด้วย "connectivity" หรือการพาดสาย) เราจะต้องฝึกสมองด้วยการเล่าเรียนและการขบคิดปัญหาต่างๆ ซึ่งเรากระทำในระหว่างเล่าเรียน การฝึกสมองนี้ต้องทำระหว่างที่เด็กกำลังเติบโตจึงจะได้ผล トラบจนกระทั่งถึงวัยรุ่น ในประเทศต่างๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เราให้การศึกษาแก่เด็กเพียง ๔ หรือ ๕ หรือ ๖ ปีในโรงเรียน แล้วก็เลิกให้ ระยะเวลาเพียงเท่านั้นไม่เพียงพอที่จะเปิดโอกาสให้สมองเจริญขึ้นเต็มที่ ฉะนั้นเราจึงจำเป็นต้องลงทุนในการศึกษาให้มากขึ้นสำหรับเด็กทุกคน จนกระทั่งถึงวัยรุ่น

หลักฐานทางวิทยาศาสตร์ได้แสดงว่า โภชนาการที่ถูกหลักนั้นช่วยให้เด็กเจริญเติบโตขึ้นทั้งทางร่างกายและสมอง ระยะเวลาที่สำคัญคือระยะที่ยังเป็นทารกเล็ก ๆ หลังจากนั้นสายเกินไปในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แทบทุกประเทศ เว้นแต่สิงคโปร์ เรารับประทานอาหารประเภทโปรตีนต่ำกว่าอัตราที่กำหนด ฉะนั้นโภชนาการที่ถูกหลักสำหรับทารกและทารกจึงเป็นเรื่องสำคัญอันดับสูงในการพัฒนามนุษย์

เนที่ ๔ ความร่วมมือระหว่างประเทศในการพัฒนา

๑. คนส่วนใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ครองชีพอยู่ในชนบท และมี อาชีพอยู่ในชนบท มีอาชีพทางเกษตรกรรมหรือการผลิตสินค้าขั้นปฐมอย่างอื่น ผลผลิตของพวกเขาจะต้องขึ้น และราคาสินค้าเกษตร และรายได้จะต้องเพิ่มขึ้น ชาวเขาจะต้องพลิกแพลงการผลิตมากขึ้น และแหล่งรายได้ของเขาจะต้องมีแหล่งถ่ายเทได้โดยง่าย

การแบ่งงานกันทำเพื่อผลิตอาหารประเภทต่าง ๆ นั้น เป็นสิ่งที่น่ากระทำ และประเทศต่าง ๆ ควรร่วมมือกันและประสานแผนพัฒนาซึ่งกันและกันในการ ผลิตสินค้าขั้นปฐม การค้า เพื่อป้องกันมิให้ราคาสินค้าเหล่านั้นขึ้นลงชวบฮาบจนเกินไป

๒. การแบ่งงานกันทำและการประสานแผนพัฒนาในด้านอุตสาหกรรมก็ยังเป็นเรื่องที่สำคัญ ปัจจุบันแต่ละประเทศต่างก็มีแผนอุตสาหกรรมไปโดยไม่คำนึงถึงประเทศอื่น และมักสนับสนุนอุตสาหกรรมประเภทที่ผลิตมาเพื่อทดแทนสินค้าขาเข้า ในการนี้แต่ละประเทศแย่งกันชักจูงให้บริษัทอุตสาหกรรมใหญ่ ๆ ที่มีชื่อเสียงทำการค้าอยู่หลายประเทศเข้ามาลงทุนในประเทศของตน ในขณะที่เดียวกันตลาดสินค้าอุตสาหกรรมของแต่ละประเทศก็แคบลงซึ่อกันน้อย นโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมของทุกประเทศจึงน่าเกรงว่าจะประสบความเหลว ซึ่งนับว่าเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา ถ้าจะพัฒนาอุตสาหกรรมให้ดี (เป็นผลให้รายได้ของประชาชนสูงขึ้น) และถ้าจะคำนึงถึงเหตุผลอย่างอื่นค้ำนเศรษฐกิจและการเมือง ความร่วมมือระหว่างประเทศในแถบนี้จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง

๓. ตั้งแต่ปี ๑๙๗๐ ได้มีคณะทำงานของสหประชาชาติรับเชิญจากองค์การ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ถึงช่องทางที่ประเทศสมาชิกของอาเซียนจะร่วมมือกันโดยใกล้ชิดในภาคเศรษฐกิจ ๆ และในการดำเนินงานเศรษฐกิจ ในปี ๑๙๗๒ คณะทำงานนี้ได้ทำรายงานเสร็จ(๑๔) ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เกี่ยวกับการค้าโดยเสรีซึ่งกันและกันในหมู่ประเทศสมาชิก เกี่ยวกับการลงกันร่วมมือทำอุตสาหกรรมประสานกัน และมีข้อเสนอละเอียดในเรื่องนี้ ในอุตสาหกรรมมีและวิศวกรรม ๑๓ โครงการข้อเสนอแนะอื่น ๆ ว่าด้วยการร่วมมือในเกษตรกรรม การ

ป่าไม้ และการประมงและการเดินเรือ ผมเข้าใจว่ารายงานนี้ยังอยู่ในมือของรัฐบาลสมา
อาเซียนและยังไม่มีมีการดำเนินงานอย่างใจ จึงเป็นที่หวังว่ารัฐบาลเกียงซ็องจะถือการพิจารณา
รายงานนี้เป็นเรื่องด่วน และเริ่มดำเนินงานก่อนปี ๑๙๙๐ หลายๆ ปี เป็นที่หวังอีกข้อห
ว่า การร่วมมือดังกล่าวจะไ้ขยายให้ทั่วถึงทั้งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หมายความว่ารวม
ประเทศที่ยังมิได้เป็นสมาชิกอาเซียนในปัจจุบันด้วย

ผนวก

การอยู่ดีกินดีของคนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(ปฏิทินแห่งความหวังจากครรภ์ถึงเชิงตะกอน)

ควรรค ๒๐ และเชิงอรรถที่ ๖

เมื่อผมอยู่ในครรภ์ของแม่ ผมอยากให้แม่ได้กินอาหารถูกหลักโภชนาการและได้รับการเ
ใจใส่ค้ำจุนสวัสดิการแม่และเด็ก

ผมไม่ต้องการมีพี่น้องมากมายอย่างที่พ่อแม่ผมมีมา และผมไม่อยากให้แม่มีน้
กระชั้นชิดกับผมเกินไปนัก

แม่กับพ่อผมจะแต่งงานกันตามประเพณีหรือไม่ ไม่สำคัญ ที่สำคัญคือแม่กับพ
ต้องอยู่ร่วมกัน และไม่ทะเลาะกันบ่อยๆ

ในระยะ ๒-๓ ปี หลังจากที่ผมเกิดมา ผมอยากให้แม่กับผมได้กินอาหารที่ถูก
หลักโภชนาการ เพราะเป็นระยะที่ร่างกายและสมองผมเติบโตขึ้นและเป็นระยะที่จะส่งผล
ผลร้ายให้ผมในอนาคต

ผมต้องการไปโรงเรียน และอยากให้พี่สาวหรือน้องสาวผมได้เรียนหนังสือตัว
แล้วเรียนรู้อวิชาที่จะไปทำงานได้ กับให้โรงเรียนอบรมสั่งสอนเรื่องศีลธรรมจรรยาให้เรา ถ้
เผอิญผมเรียนเก่งไปได้ถึงขั้นสูงๆ ก็ขอให้มีโอกาสเรียนได้สูงที่สุด

เมื่อออกจากโรงเรียน ผมก็อยากทำงานเลี้ยงชีพ และงานนั้นควรจะน่าสนใจพ
ที่จะรู้สึกที่ผมได้ทำประโยชน์แก่คนอื่น

บ้านเมืองที่ผมอยู่ควรมีชื่อมีแป มีความสงบเรียบร้อย ปลอดภัย และพวกเร
ไม่ถูกกดขี่ข่มเหงประทุษร้าย

บ้านเมืองเราควรจะต้องมีความสัมพันธ์อันมีประโยชน์และชอบธรรมกับต่างประ
เทศ เราจะได้เรียนรู้อวิชาทั้งด้านปัญญาและด้านอาชีพจากมนุษย์ทั่วโลกกับเราจะได้มีทุนจา
ต่างประเทศมาช่วยเราพัฒนา

บ้านเมืองของเราส่งสินค้าที่ผมทำขึ้นหรือที่เพื่อนร่วมชาติผมทำขึ้นไปขายต่างประเทศ-
i ราคาสินค้านั้นควรเป็นราคาที่ยุติธรรม

ถ้าผมเป็นชาวนา ผมก็อยากมีที่ดินของผมเป็นกรรมสิทธิ์ และมีช่องทางที่จะได้
ชื่อมาลงทุน ได้วิธีแบบใหม่มาใช้เพาะปลูก ได้ตลาดมั่นคง และราคายุติธรรมสำหรับ
ผลของผม

ถ้าผมเป็นชาวเมืองทำงานรับจ้างเขา ผมก็อยากมีหุ้นส่วนในงานที่ผมทำและมีส่วน
การดำเนินงานโรงงานหรือห้างที่ผมทำอยู่

ในฐานะที่เป็นมนุษย์ ผมอยากจะได้อ่านหนังสือพิมพ์ดู ๆ หนังสือเล่มดู ๆ มี
บุฟ่ง มีโทรทัศน์ดู (แต่ไม่อยากจะฟังหรือดูโฆษณาสินค้ามากนัก)

ผมอยากมีสุขภาพแข็งแรง และหวังว่ารัฐบาลจะจัดให้มีบริการอนามัยป้องกันโรค
กฟรีและบริการรักษาโรคชนิดที่ถูกและเรียกหาได้ง่าย

ผมหวังว่าจะมีเวลาพักผ่อนเป็นของตนเองบ้าง จะได้มีความสุขร่วมกับครอบครัว
ถ้าอยากไปเที่ยวสวนก็ได้ อยากดูศิลปะชนิดต่าง ๆ ก็ได้ชมอยากไปงานวัดงาน
ธรรม ก็ได้ไปเที่ยว

ผมจำเป็นต้องมีอากาศบริสุทธิ์สำหรับหายใจ และน้ำสะอาดสำหรับดื่ม

ผมอยากได้ร่วมมือเป็นสหกรณ์กับเพื่อนฝูง จะได้ช่วยกัน เขาบ้างเราบ้าง แล้วแต่
ผมจำเป็น

ผมจำเป็นต้องมีโอกาสได้ร่วมงานของชุมชนที่ผมอาศัยอยู่ และสามารถมีปากเสียง
ารกำหนดชะตาของบ้านเมืองทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในประเทศของผม

เมียผมก็ควรมีโอกาสอย่างเดียวกัน และเราทั้งสองคนควรได้รับความรู้และทราบ
การวางแผนครอบครัว

พอผมแก่ลง บ้านเมืองก็ควรจะให้บริการทางการเงินและสังคมสงเคราะห์แก่ผม
าที่ผมก็ได้การเงินบำรุงมาตลอด

เมื่อผมตายแล้ว และเผอิญมีทรัพย์สินสมบัติเหลืออยู่ ผมอยากให้รัฐบาลแบ่งให้เมีย
ัวพอกิน แล้วเอาที่เหลือไปทำประโยชน์ให้คนอื่นได้อยู่ดีกินดีด้วย

นี่แหละคือความหมายอันแท้จริงแห่งชีวิต นี่แหละคือการพัฒนาเพื่อประโยชน์ของ
ิน

คำอาลัย

คุณสมชัย เทพวัชรานนท์ ได้มาปรารภกับข้าพเจ้าว่าจะกำหนดการพระราชทานเพลิงศพ นางสาวสันธนา เทพวัชรานนท์ บุตรสาวซึ่งถึงแก่กรรมด้วยอุบัติเหตุที่จังหวัดพัทลุงและขอบทความเรื่อง “วิธีทำให้คนชอบ” กับเรื่อง “วิธีพนักงานเทศบาลควใช้ในการเข้าถึงประชาชน” ของข้าพเจ้าไปพิมพ์เป็นบรรณาการในงานนี้ด้วย เพราะบุตรสาวของคุณสมชัยทำงานฝ่ายประชาสัมพันธ์ จึงสนใจในบทความเกี่ยวกับการเข้าถึงประชาชนเป็นอันมาก ข้าพเจ้าก็มีความยินดีอนุญาต

ข้าพเจ้าได้ทราบข่าวมรณกรรมของนางสาวสันธนาในหน้าหนังสือพิมพ์แล้วรู้สึกเศร้าสลดใจแทนคุณสมชัยและภรรยาเป็นอย่างมาก ที่ต้องมาสูญเสียบุตรสาวสุดที่รักเพียงจะสำเร็จการศึกษาได้ปริญญาเศรษฐศาสตรมาเมื่อเร็วๆ นี้ สรรพสิ่งมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ไม่ว่ามนุษย์และสัตว์ ไม่มีสิ่งใดจะรักและห่วงหาเลี้ยงไปกว่าบุตร เราเสียสละทุกสิ่งทุกอย่างแม้ชีวิตให้แก่บุตรได้ เราเกิดมาเพื่อมีบุตรและอยู่ไปก็เพื่อบุตร นึกถึงกรรมชานี้แล้วทำให้เพิ่มความเศร้าสลดใจมาก

ต้องหวนกลับมาคิดถึงกฎแห่งกรรมและพุทธานุชาิต จึงจะทำให้คลายความเศร้าโศกลงไปบ้าง เพราะเราไม่มีทางเลือกเป็นอย่างอื่นอีกแล้ว สมดังพุทธานุชาิตที่ว่า

ทหราปิจ เข วุฑฺฒา เข พาลา เขจปณฺทิตา

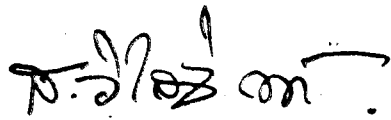
อทฺตมา เขว ทลิตฺท ทจ สพฺเพ มจฺจุปรายนา ฯ

แปลความว่า “ทั้งคนหนุ่ม คนแก่ คนโง่ คนฉลาด คนร่ำรวย คนยากจน ล้วนมีความดีเป็นที่ไปในเบื้องหน้า อุปมาเหมือนหม้อดินทุกชนิด ทั้งใบเล็ก ใบใหญ่ เผาสุก เผาดี ล้วนมีความแตกเป็นที่สุดฉับใด ชีวิตของเราทั้งหลายก็ฉับนั้น”

นางสาวสันธนา เกิดมาดี มีพ่อ แม่ พี่ น้อง ที่ดี จบการศึกษาเป็นอย่างดี แสดงความเป็นคนดีและได้ประกอบคุณความดีไว้มาก สมใจของพ่อแม่พี่น้อง เมื่อก

กิจกรรมมาจำพรากนางสาวสันธนาไป ก็ยอมจะไปได้ ไปด้วยความสงบ ความสงบยอม
นสุข คือพ้นไปจากทุกข์

พวกเราทั้งหลายก็มีทางเดียว คือตั้งจิตอธิษฐานขอให้ดวงวิญญาณของ นางสาว
ธนา เทพวัชรานนท์ จงไปสู่สุคติในสัมภพปรายโน้นเทอญ.

(นายสนธิ วิไลจิตต์)

เลขที่ ๒๙๙ ซอยภาวนา ลาดพร้าว อ. บางเขน

วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๑๗

วิธีทำให้คนชอบ

ตอนที่ ๑

ของ นายสนิท วิไลจิตต์

อดีตอธิบดีกรมการปกครอง

นักปกครองไม่ใช่ใคร ๆ ก็เป็นได้ และไม่ใช่ว่าเป็นได้ง่าย ๆ เลย คนที่ราษฎรหรือผู้อยู่ในปกครองซังหน้าหน้ากันเป็นส่วนมากจะอ้างตัวว่าเป็นนักปกครองที่ดีไม่ได้เลย ถ้าเป็นนักปกครองจะต้องทำตนให้ราษฎรหรือผู้อยู่ในปกครองส่วนมากนิยมรักใคร่นับถือ เมื่อหวนไปศึกษาชีวประวัติของนักปกครองชั้นลายครามของไทยเรา ก็จะเห็นได้ว่าเรามีนักปกครองที่แท้จริงอยู่ มิใช่น้อย ท่านเหล่านั้นมิใช่ นักปกครองจอมปลอม เพราะแม้ท่านจะล่วงลับไปนับแต่ ๕๐—๑๐๐ ปีแล้ว ราษฎรก็ยังระลึกถึงคุณงามความดีของท่านและยังมีสิ่งที่ทำทำเหลืออยู่ ชิวประวัติและเกียรติคุณความดีของท่านเหล่านั้น สมควรที่นักปกครองหน้าใหม่จะได้ศึกษาและนำมาปฏิบัติให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ แต่มีสักกี่คนที่เอาอย่างทำได้จริง ๆ

นักปกครองหน้าใหม่ใครจะเสียแบบอย่างของท่านบ้างจึงได้ค้นคว้าศึกษากันเป็นเวลานานนักปราชญ์ทางปกครองสมัยใหม่กล่าวว่า มันเป็นเรื่องจิตวิทยาอย่างหนึ่ง หรือเป็นศิลปศาสตร์อย่างหนึ่ง พระพุทธเจ้าของเรานั้นนับว่าท่านเป็นนักปกครองชั้นเลิศ ก่อนที่ท่านจะสั่งสอนธรรมะแก่ผู้ใดท่านทำให้ผู้นั้นเกิดศรัทธาเสียก่อน ถ้าเขายังไม่เกิดศรัทธาท่านก็ไม่สอนให้ เช่นพวกเดียรถีย์เป็นต้น ว่ากันว่าพระพุทธเจ้าเป็นผู้มีความมหัทศรรอย่างใหญ่หลวง เพียงแต่ได้เห็นเสรีระหว่างของท่านคนก็เกิดศรัทธาเสียแล้ว ถ้าได้ยิท่านตรัสก็บังเกิดศรัทธายิ่งขึ้น และถ้าท่านได้เทศนาโปรดต่างก็พากันบรรลุนิพพานไปหมดคั้งนี้ นักปกครองจึงต้องมีรูปร่างลักษณะที่ดี อย่างที่ฝรั่งเรียกว่ามีสง่าผ่าเผย เสียงที่พูดดี จังหวะที่พูดดีอะไรเหล่านั้นเป็นต้น รูปร่างลักษณะแม้เป็นธรรมชาติหรือธรรมดา แต่บางสิ่งบางอย่างก็แก้ไขตัดแปลงได้เช่น คนติดอ่าง คนพูดเร็ว คนเดินไม่สวย เหล่านั้นเป็นต้น ขอให้สังเกตพระในบัจจุบัน พระชั้นเจ้าคุณ ชั้นสมเด็จ อุบาสก อุบาสิกา ฟังท่านเทศน์แล้ว

จับอกจับใจ ท่านเทศน์ดีใช้คำง่ายๆ เข้าใจค่อยๆ รูปร่างลักษณะของท่านก็น่าเลื่อมใสนัก
ครองอาจศึกษาวิธีการพูดจากการฟังเทศน์ของพระนี่ก็ได้ประการหนึ่ง

จิตวิทยาของการที่จะเอาชนะใจคนนั้นมีหลักใหญ่ๆ อยู่หลายประการ ดังต่อไปนี้
พึงสนใจในตัวผู้อื่นด้วยความสุจริตใจ นักปราชญ์ฝรั่งคนหนึ่งชื่อ คาเนกิ เขียน
ว่า “วิธีที่จะเอาชนะใจเพื่อนฝูงนั้นไม่ต้องไปเสียเวลาหาตำรามาอ่านหรือ ศึกษากับผู้ใหญ
่นการเอาชนะน้ำใจคนดี เขาคือใครล่ะ? ผมเถไปเดินอยู่ตามข้างถนนนั่นไงล่ะ ไม่เชื่อ
ไปใกล้สักหน่อยซี เขาจะกระตักหางให้ทีเดียว ถ้าไปทบบหัวลูบหลังเขาเข้าล่ะก็ เขา
ระจอนเข้ามาเล่นด้วยความรักใคร่ที่เดียวกันนี่เป็นการแสดงความรู้สึกอย่างแท้จริง ไม่มีอะไร
งอยู่ภายในเลย”

ท่านเคยนึกบ้างไหมว่า หมานี่นะมันเลี้ยงชีวิตมาด้วยการที่ไม่ต้องทำกรงานอะไร
จริงๆ นะ ไก่ต้องออกไข่ วัวต้องให้นม นกก็รีบขันต้องร้องเพลง แต่เจ้าหมานี่นะเลี้ยง
อยู่ได้ด้วยการแสดงความรักใคร่กตัญญูต่อเจ้าของเท่านั้นเอง

คนเรานะจะหาเพื่อนฝูงให้ได้มาก ๆ ภายใน ๒ เดือนก็ทำได้ ด้วยวิธีทำตัวของตัวให้
เท่รักใคร่ชอบพอของคนอื่น และสนใจในคนอื่นให้มาก ๆ เข้า แต่ถ้าเราจะมัวให้คนอื่น
มาสนใจตัวเราแต่ฝ่ายเดียวแล้ว ๒ ปีก็หาเพื่อนไม่ได้ก็คนหรือก นีมันก็ตรงกับพุทธภาษิต
। มิตรจิต ก็มิตรใจ นั่นเอง อย่างไรก็ตามก็มีมนุษย์อยู่บางจำพวกที่ชอบแต่ให้คนอื่นเขา
ใจใส่ข้างเดียว เพราะสันดานของมนุษย์มักจะเอาใจใส่แต่เฉพาะตัวของตัวเอง ทั้งเช้า
งวัน และเย็น อย่างไม่ลืมหืมตา

บริษัทโทรศัพท์ฝรั่งแห่งหนึ่งเคยทำสถิติว่า ค่าไหนบ้างที่คนชอบใช้ในการโทรศัพท์
ต่อกันก็ปรากฏว่า คำว่าฉัน ฉัน ฉัน นี่แหละใช้กันจนฟุ่มเฟือยในการพูดโทรศัพท์ ๕๐๐
। ใช้คำว่าฉัน ๓๙๙๐ คำ

เมื่อถ่ายรูปถ่ายซึ่งเราก็ตายอยู่ด้วย เราจะถ่ายรูปใครก่อน แน่เหลือเกินเราจะต้องถ่ายรูป
.องก่อน ถ้าท่านคิดว่าท่านมีญาติมิตรมากมายที่รักใคร่ ท่านจงพยายามตอบข้อถามข้อนี้
ก่อน คือ ถ้าท่านตายลงในคืนวันนั้น เพื่อนฝูงญาติมิตรจะไปในงานศพท่านสักกี่คน

นะไปเสียนได้เคยกล่าวแก่โยเซฟีนเมื่อได้พบกันเป็นครั้งสุดท้ายว่า “โยเซฟีน ฉัน
ผู้มีโชคดียิ่งกว่าผู้ชายทั้งหลายในโลกนี้เป็นอย่างยิ่ง ยิ่งกว่านั้นในชั่วโมงนี้เธอยังเป็น

บุคคลคนเดียวในโลกที่ยังซื่อสัตย์ต่อฉันอยู่” คำพูดประโยคนี้นี้ยังทำให้นักประวัติศาสตร์สงสัยอยู่จนบัดนี้ว่าใครเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์ต่อใครกันแน่

บรรณาธิการผู้หนึ่งกล่าวว่า ถ้าเขาได้อ่านเรื่องของนักประพันธ์คนใดแล้วเขาบอกได้ทีเดียวว่านักประพันธ์คนนั้นเห็นอกเห็นใจประชาชนหรือไม่ เขากล่าวต่อไปว่าถ้านักประพันธ์ไม่เห็นอกเห็นใจประชาชนแล้ว ประชาชนก็ชอบบทประพันธ์ของเขาไม่ลง

มนุษย์ทั้งหลาย ไม่ว่าจะใคร ตั้งแต่กระยาจก จนถึงพระมหากษัตริย์ ก็ชอบให้คนชมเชยสรรเสริญกันทั้งนั้น ยกตัวอย่าง เช่น ไกเซอร์ของเยอรมัน ภายหลังมหาสงครามโลกพระองค์ดูเหมือนจะถูกเกลียดชังเหยียดหยามจากมนุษย์ในโลกนี้เป็นอย่างมาก แม้คนชาติของพระองค์เองก็ไม่ชอบ พระองค์เหมือนกัน จนพระองค์ต้องหนีไปอยู่ประเทศฮอลแลนด์เพื่อเอาชีวิตรอดไว้ ความเกลียดชังต่อพระองค์มีอย่างรุนแรงมาก ประชาชนนำดอกไม้เหมือนต้องการฉีกเนื้อของพระองค์หรือเผาพระองค์เสียทิ้งเป็น ในท่ามกลางพระเพลิงแห่งความเกลียดชังอันรุ่งโรจน์อยู่นี้ มีเด็กชายคนหนึ่งเขียนจดหมายไปถึงไกเซอร์แสดงความจงรักภักดี เมตตา สงสารและยกย่องพระองค์ เด็กคนนั้นกล่าวว่า “ใครจะมีความคิอย่างไรก็ช่างเขาเถอะ ข้าพระบาท แต่ข้าพระพุทธเจ้ารักฝ่าพระบาทเสมอ” พระเจ้าไกเซอร์รู้สึกดีทันทีเมื่อได้รับจดหมายของเด็กคนนั้น และได้ขอร้องให้เด็กคนนั้นมาพบกับพระองค์ เมื่อเด็กคนนั้นมาพบพระองค์พร้อมด้วยมารดาของเขา แล้วในที่สุดพระองค์ก็แต่งตั้งมารดาของเด็กคนนั้น ให้เป็นตัวอย่าง เด็กคนนั้นไม่เคยอ่านตำรับตำราในเรื่องการปลุกเสกหรือมหานิยมเลย หากแต่เป็นสามัญชาติญาณของเขาเองต่างหาก

ถ้าเราจะหามิตรให้ได้มาก ๆ ก็ต้องทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นเข้าไว้ กรณีนี้ก็เหล่านี้ต้องการเวลา กำลังกาย กำลังใจ ตลอดจนกำลังทรัพย์ ต้องทำตนให้มีน้ำใจกว้างขวาง และใช้สติปัญญาความคิดไม่ใช่น้อยเลย

เมื่อตุ๊กแห่งวินเซอร์ยังเป็นเจ้าชายแห่งเวลล์อยู่นั้น พระองค์มีความประสงค์เสด็จประพาสอเมริกาใต้ก่อนที่พระองค์จะเสด็จไป พระองค์ได้ใช้เวลาหลายเดือนศึกษาภาษาสเปนจนกระทั่งพระองค์สนทนากาษาอันนั้น ๆ ได้ ดังนั้นชาวอเมริกาใต้จึงจงรักภักดีต่อพระองค์ยิ่งนัก

มีบุคคลบางคนจคว้นเกิดของผู้บังคับบัญชา เพื่อนฝูง และญาติไว้ ครั้นวันที่ของคนที่เหล่านั้นเวียนมาถึงก็โทรเลขหรือจดหมายหรือไปเยี่ยมแสดงความยินดี วิธีนี้ก็เป็น

รความนิยมรักใคร่ชอบพอได้เป็นอย่างดี เพราะทำให้บุคคลเหล่านั้นเห็นว่าเราสนใจตัว
ตัวอยู่ไม่น้อย หากมีความรักใคร่กันอยู่แล้วก็ทำให้เกิดความสนิทสนมยิ่งขึ้น

คนที่มีความจำดีได้เปรียบมากในการสร้างความนิยมให้แก่บุคคลที่มาพบปะหรือติด
กล่าวคือ เมื่อพบปะใครถ้าเป็นผู้เสมอกันหรือต่ำกว่าก็ทักทายพร้อมด้วยการออกชื่อของ
นั้น เมื่อเห็นเพื่อนฝูง ผู้หลักผู้ใหญ่ นาน ๆ พบกันก็ยังจำชื่อได้ก็แสดงว่าเรามีความสนใจ
ไว้เรา ถ้าพบกันแล้วเขาไม่รู้จักชื่อเราก็คงทักทายนะ

การเขียนชื่อ นามสกุล คนที่เรามีจดหมายถึงก็เหมือนกัน ถ้าเขียนตัวสะกดการันต์
ก็ทำให้ความนิยมเสียไปเหมือนกัน เพราะชื่อตัวและชื่อสกุลเขาเอาใจใส่ของเขานัก ต้อง
คให้ถูกต้องที่เขาใช้ของเขาอยู่

นักประพันธ์ชาวโรมันโบราณชื่อ ปุลิลิกุส ซีรัส ซึ่งเกิดก่อนคริสตศานหลายร้อย
กว่าว่า “เราสนใจผู้อื่นเหมือนเขาสนใจเรา” สุภาษิตนี้ก็ตรงกับสุภาษิตสุนทรภู่ที่ว่า “เรา
คิดดูเล่าเขาก็ใจ ผูกอื่นใดผูกไม่ตรีดีกว่าพาล”

คนไทยโดยมากยังเชื่อในเรื่องเวทมนต์และของขลังในทางคุณพระอยู่มาก มักจะ
าพระสงฆ์องค์เจ้าที่เชื่อกันว่าเป็นผู้ทรงวิทยาคม เช่น มีตะกรุดทางเมตตาบ้าง ลงนะหน้า
บ้าง อะไรเหล่านี้ โดยหวังว่าเข้าหาเจ้านายจะได้ชอบ ใคร ๆ จะได้รักใคร่ มีเสน่ห์ เลย
นถึงทางเจ้าชู้ คือทำให้ผู้หญิงรักได้มาก ๆ คาถาอาคมเหล่านี้จะเท็จจริงเป็นผลดีเพียงใด
ใครรับรอง แต่ว่าอาจทำให้ผู้มีศรัทธาในเรื่องนี้มีใจแข็งแรงแน่แน่ก็เป็นได้ เช่นเรา
ให้หลวงพ่อดองหน้าทองมาให้ ๑๕ แผ่น เราศรัทธาว่าเป็นของขลังจริง เราอยากจะ
ลนายรักใคร่ เมื่อมีของดีมาเราก็เข้าไปหาท่านบ่อย ๆ ท่านดูเราก็ใจเย็น และพยายาม
ชิตท่านไว้เสมอ ๆ แล้ว เชื่อเหลือเกินว่าท่านต้องชมเราแน่ ๆ ในที่สุด ผู้หญิงก็เหมือน
ก้เชื่อว่าเรามีของดีเราก็จะไปหาเธอบ่อย ๆ ไปพุดบ่อย ๆ เอาใจเธอบ่อย ๆ ในที่สุดเธอ
ลยเราไม่ลงเหมือนกัน ทีนี้กลับกัน เรามีของดีอยู่แล้วลองไม่ไปให้เจ้านายพบนหน้า
ไม่ไปหาผู้หญิงเลย นายหรือผู้หญิงก็ชอบเราไม่ได้เหมือนกัน ท่านคงชอบคนที่อยู่ใกล้
กว่า เพราะเขาแสดงว่าเขาเอาใจใส่ในตัวท่านมากกว่าตัวเรา ของขลังเป็นเรื่องให้กำลังใจ
แต่เราต้องปฏิบัติตนให้ดีด้วยของขลังจึงจะศักดิ์สิทธิ์

แม้จะไม่ได้ลงหน้าทองหรือมีสาติกา ถ้าเราได้ปฏิบัติเสมอ ๆ ตามบทความที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ต่อทุกคนที่เราได้พบปะสังสรรค์ด้วย หรือต่อบุคคลที่เราต้องการจะให้ชอบเรา เขาต้องชอบเราเป็นแน่ไม่ช้าก็เร็ว

คนบางคนพูดว่า “เราประจบคนไม่เป็นจึงไม่ค่อยจะก้าวหน้า ผู้บังคับบัญชาไม่รักใคร่” นี่ก็นับว่าผู้นั้นยังเข้าใจคลาดเคลื่อนในแง่จิตวิทยาอยู่ เมื่อเราไม่ชอบท่าน ท่านจะชอบเราได้อย่างไร การที่เขาจะรักหรือชอบกันเขารักและชอบกันในแง่ต่าง ๆ เช่น ผู้ใหญ่มักพูดว่า “เจ้านี้ความรู้มันก็ไม่เท่าไร แต่หน้าใจมันดี มันมีความจงรักภักดีในตัวมานานแล้ว เกลียดมันไม่ลง” บางคนก็พูดว่า “เจ้านี้เสียทุกอย่าง ไม่มีอะไรที่เลยนอกจกความกตัญญูเท่านั้น” การประจบเจ้านายนั้นในสมัยนี้หึงไม่ได้แน่ ต้องประจบเข้าไว้ แออย่าให้ถึงสอพลอเลย ต้องประจบท่านด้วยการทำงาน ให้ท่านเห็นความสามารถ ประจ้ท่านด้วยการติดต่อบริใช้สอย ท่านใช้อะไรต้องทำได้ทุกอย่าง ต้องประจบท่านด้วยการกล่ยกย่องสรรเสริญ แต่อย่าให้เกินไปนักจนท่านเห็นว่าเราแกล้งทำ บางคนพยายามจะทำอย่างว่า แต่สุดท้ายออกจะเกินไปเลยกลายเป็นผู้ที่ได้รับการดูหมิ่นดูแคลนจากวงสังคม โดยเฉพาะข้าราชการฝ่ายปกครอง เช่น ข้าราชการประจำจังหวัด นายอำเภอ หรือปลัดอำเภอแเคยได้ยินผู้หลักผู้ใหญ่ท่านสนทนากันว่า “นายคนเดียวมันทำให้ท่านชอบไม่ได้ นับประอะไรจะไปทำให้ราษฎรนับหมิ่นนับพันคนชอบได้” ทั้งนี้ คนที่มูลนายไม่ชอบนั้นผลเืออย่างไรท่านก็คงจะได้ประสบมากับตนบ้างแล้ว หรือเห็นเป็นตัวอย่างมาแล้วไม่มากก็น้อย

ขงจื้อกล่าวว่า “ยิ้มไม่เป็นอย่ามาเบียดร้านค้าขายตีกว่า” ในสมัยปัจจุบันนี้ก็พอกล่าวได้ว่า “ทำให้นายชอบไม่ได้ (ทั้งส่วนตัวและการงาน) แล้วอย่ามารับราชการตีกว่า”

นักปกครองก็เหมือนพระ หากปลุกสร้างความนิยมในตัวและในงานได้สำเร็จ จะมีชื่อเสียงรุ่งโรจน์ นับว่าเป็นผู้ที่เป็นนักปกครองอย่างแท้จริง การปลุกสร้างความนิ้มนั้นต้องปลุกสร้างทางจิตใจขึ้นก่อน เมื่อเขาไม่มีศรัทธาในตัวเราแล้วความนิยมในทางวิ้ต่อไปเราจะทำสำเร็จไม่ได้

โปรดอย่านึกว่า นักปกครองใคร ๆ ก็เป็นได้ “ราษฎรและท้องถิ่น” ซึ่งเป็นหน้กำลังของชาติ ไม่ใช่สนามผีกหักและทกลองทำการปกครอง

ศิลปศาสตร์ของเรื่องนี้ผู้เขียนกำลังศึกษาและทดลองอยู่ ไม่ใช่จะจบเพียงเท่านั้น มีวิธีอื่น ๆ อีกหลายหัวข้อ ผู้เขียนจะค้นหาโอกาสเขียนมาเล่าสู่กันฟังต่อไปอีก

บทความนี้คัดจากหนังสือ “ชีวิตราชการ ๒๔๗๗-๒๕๑๖ ของ สนิท วิไลจิตต์”
ข้าพเจ้าได้รับแจกเป็นอนุทินนันทนาการ จากท่านเจ้าของบทความนี้ เมื่อ ๓๑ สิงหาคม-
๑๖

สมัช เทพวัชรานันท์

ตอนที่ ๒

บทก่อนข้าพเจ้าเคยเขียนไว้แล้วว่าวิธีทำให้คนชอบไม่มีเพียงเท่าที่เขียนไว้นั้น ยังมีมากมายหลายประการ คราวนี้ข้าพเจ้าจะได้เขียนบทต่อไป ซึ่งจะเรียกว่า “วิธีง่าย ๆ ที่จะให้รู้สึกสพอรามณ์เมื่อแรกเห็น” การทำให้เกิดอารมณ์ชอบเมื่อแรกเห็นกันนั้นสำคัญมาก รังที่กล่าวกันว่า พอเห็นหน้าสายตาก็ไม่กินกันเสียแล้วจะคบกันได้อย่างไร แต่ถ้าสายตา กันเสียแต่แรกแล้วก็ผูกมิตรภาพกันง่าย สำหรับหนุ่มสาวเขาพูดกันว่ารักเมื่อแรกเห็นก็มี รทำให้ผู้หนึ่งผู้ใดสพอรามณ์ในตัวเราเมื่อแรกนั้นย่อมได้เปรียบในการธุระกิจการงาน และ รติดต่อกันขึ้นต่อไป ถ้าทำให้เกิดอารมณ์ขุ่นมัวเสียแต่แรกแล้วทุกสิ่งทุกอย่างในขั้นต่อไปก็ มิไม่เป็นผล เจ้าขุนมูลนายท่านเห็นผู้น้อยเข้าในชั้นแรก ท่านก็อาจทายได้ว่า เขาผู้นั้นเป็น อย่งไร นักปกครองย่อมดูคนเป็นและอ่านคนออก หน้าตาทำทางของคนย่อมสื่อแสดง นิสัย อย่างที่เขาเรียกว่า บุคคลลักษณะคนไทยที่นิยมไสยศาสตร์จึงชอบมีของเมตตาคิดตัว ล่าเข้าหามูลนายท่าน จะได้เกิดเมตตาทาปราณี แท้จริงการที่เจ้าขุนมูลนายจะเกิดความเมตตา ณาหาได้อยู่ที่ของคลังเหล่านั้นไม่ แต่อยู่ที่กิริยาทำทางของผู้นั้นเอง นะเมตตาทที่ไทยเรา เมกกันนั้นของฝรั่งก็มี ดังจะได้นำมากล่าวดังต่อไปนี้

เล่ากันว่าการเลี้ยงอาหารครั้งใหญ่ในมหานครแห่งหนึ่ง แหกสตรีผู้หนึ่งเป็นผู้มี ภัย ปรารถนาจะให้แขกที่มาในงานเลี้ยงบังเกิดความสนใจในตน จึงได้แต่งตัวด้วยเสื้อผ้า ภรณ์อย่างมีค่ามากมาย ประดับเพชรและไข่มุกอย่างแพรวพราวไปทั้งตัว แต่สุภาพสตรีผู้

นั่นมันถึงใบหน้าของหล่อนที่แสดงให้เห็นความไว้ตัวและเห็นแก่ตัว หล่อนหาได้รู้ไม่
สภาพบุรุษทุกคนรู้สึกว่าเป็นใบหน้าของสตรีย่อมถึงดูความรู้สึกยิ่งกว่าเสื้อผ้าอาภรณ์ใ
หงสน

ชาร์ลชะวับ กล่าวว่า ยัมของเขามีค่าหลายล้านบาท เขายังได้กล่าวต่อไปว่า บุคคล
ลักษณะของเขา เส้นหน้ในตัวของเขา ความสามารถที่เขาทำให้คนชอบได้ เหล่านี้เป็นเครื่องช้
ให้ความสำเร็จแก่เขาอย่างน่าปลาตยั้ง และสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งในบุคคลลักษณะของเขาคี
การยัม

ครั้งหนึ่งมีผู้พบ มอริสเซวาเลีย คาราภาพยนตร์ ผู้มีนามกระเดื่อง สังเกตครั้งเ
ก็ไม่เห็นมีลักษณะพิเศษอย่างไร แต่พอมอริส ยัมเท่านั้น เขาก็รู้สึกเหมือนหนึ่งได้เห็นพร
อาทิตย์ฉายแสงมาทอ้งเมฆที่เดียว เขาจึงกล่าวว่า ถ้าไม่ใช่เพราะมียัมอันเป็นเส้นหน้เช่น
มอริสเซวาเลีย ก็คงจะเป็นเพียงคนทำขนมขายอยู่ในปารีสอย่างพ่อแม่พี่น้องของเขาเท่านั้น

การกระทำย้อมมีคุณค่ากว่าคำพูดฉันใด การยัมก็เสมือนแ่งคำพูดไว้ว่า “ฉันขอ
ท่าน ท่านทำให้ฉันมีความสุข ฉันดีใจที่ได้พบกับท่าน” ฉนั้น

ขอยกสุนัขขี้ขี้เป็นตัวอย่าง มันดีใจเมื่อเห็นเรามันก็กระโจนเข้ามาหาธรรมช
ของมันอย่างนี้แสดงว่ามันดีใจเมื่อพบกับเรา

การฝั้นยัมอย่างไม่เต็มใจ ย่อมหาประโยชน์อันใดมิได้ เราพูดกันถึงยัมอย่างเต็ม
ใจ ยัมด้วยหัวใจอันอบอุ่น ยัมซึ่งมาจากความรู้สึกภายใน อย่างนี้เท่านั้น เพราะการยัมค
กล่าวย้อมนำมาซึ่งคุณค่าสูงในวงสังคมผู้จัดการร้านค้าใหญ่ ในนคร หลวงแห่งหนึ่ง กล่าว
ผมเต็มใจที่จะจ้างสตรีสำเร็จโรงเรียนสามัญซึ่งหล่อนไปรยยัมได้อย่างสวย ๆ มาขายของในท่า
ของผมยิ่งกว่าจะจ้างผู้สำเร็จปริญญาการค้า แต่ยัมไม่เป็นเสียอีก

ท่านต้องหาโอกาสพบปะกับคน ทั่วไป ใน เมื่อท่าน หวังว่าคน ทั้ง หลายก็ ใคร่จะพบ
ปะกับท่านเหมือนกัน มีผู้แนะนำให้นักธุรกิจยัมให้กับใคร ๆ ทุกชั่วโมงใน วันหนึ่งเป็น เวล
๑ สัปดาห์ แล้วกลับมารายงานผลที่ได้รับให้ฟังว่าได้ผลอย่างไร เรื่องมีดังนี้ นายแส
มีจดหมายมาเล่าให้ฟังว่า ผมแต่งงานมาได้ ๑๘ ปี แล้วตลอดเวลาแห่งชีวิตการสมรส
ผมไม่เคยยัมให้กับภรรยาของผมเลย จะพูดกันวันละไม่กี่คำตั้งแต่ตื่นเข้าจนกระทั่งไปทำงาน
เมื่อผมได้รับบทเรียนในเรื่องการยัมนี้แล้ว ผมก็ตั้งใจจะลงมือปฏิบัติตามสัก ๑ อาทิตย์ ฉนั้น

วันรุ่งขึ้น เมื่อผมไปส่งกระจกหิวผมจึงได้พูดกับตัวเองว่าจะตั้งต้นยิ้ม เข้าวันนั้นขณะนั่ง
ประทานอาหารเช้า ผมก็แสดงความยินดีต่อภรรยาของผมด้วยคำว่า “สวัสดีที่รัก” พร้อม
ยิ้มด้วย

เมื่อผมไปทำงานที่ออฟฟิศ เคียววันผมกล่าวคำสวัสดีแก่เด็กที่รับใช้แล้วยิ้ม ผม
กล่าวคำสวัสดีกับคนเฝ้าประตูแล้วยิ้ม ผมยิ้มกับคนเก็บเงินเมื่อขอแลกเงิน ผมยิ้มให้กับทุก
คนเคยเห็นผมยิ้มแต่ก่อนเลย ผลปรากฏแก่ผมว่าทุกคนยิ้มรับ ผมพยายามเปลี่ยนอารมณ์
ที่มีทุกข์และเศร้าซึ่งมาหาผมด้วยอารมณ์สนุกสนานว่าเริงผมยิ้มขณะผมฟังเขา พูดแล้วรู้สึก
การตัดสินใจตกลงใจสำเร็จง่ายขึ้น ผมรู้สึกว่าการยิ้มกำลังเป็นเงินเป็นทองแล้วทุกวัน ผมได้
แนะนำให้ให้เพื่อน ๆ กันปฏิบัติ ต่างพากันรู้สึกว่าได้ผลดี

เคียววันผมเปลี่ยนวิธีการตีชมของเสียใหม่แล้ว ผมให้คำแนะนำและชมเชยแทน
เถิด ผมเลิกพูดว่ามีความต้องการอะไรเป็นพยายามฟังว่าใครเขามีความคิดเห็นอย่างไร
. หลานตัวเองเปลี่ยนแปลงชีวิตจิตใจของหมอย่างแน่นอนแน่ ผมฝึกแปลกไปกว่าเดิม
คนมีความสุขขึ้น ร่าเริงขึ้น รวมทั้งเพื่อนและรวมทั้งความสุข วิธีง่าย ๆ นี้เอง ที่นำ
ซึ่งสิ่งมหัศจรรย์ในที่สุด

ท่านไม่รู้สึกลอยอย่างที่ยิ้มหรือ เพราะอะไร ลองทำอย่างนี้ วิธีแรกพยายามฝัน
ท่านให้ยิ้มเมื่อท่านอยู่คนเดียว พยายามฝันตัวท่านให้ผิวปาก หรือร้องเพลงทำเหมือน
ท่านมีความสุข วิธีเหล่านี้แหละจะทำให้มีความสุข วิธีต่อไปศาสตราจารย์ วิลเลียม เจมส์
มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดแนะนำไว้ว่า

การกระทำดูเหมือนว่าจะทำให้บังเกิดความรู้สึกตามมาซึ่งหาเป็นเช่นนั้นไม่ แต่ที่
จริงการกระทำความรู้สึกมาด้วยกันและตามกฎแห่งการกระทำ ซึ่งอยู่ที่อำนาจการบังคับ
งความตกใจก็ยอมทำให้เกิดความรู้สึกโดยทางอ้อมได้

ดังนั้นการกระทำยอมทำให้บังเกิดความร่าเริง ถ้าเราปราศจากความร่าเริงและจะ
ให้เกิดความร่าเริงได้ ก็ต่อเมื่อได้กระทำและพูดเหมือนหนึ่งว่ามีความร่าเริงนั้น

ทุกคนในโลกอยากหาความสุขด้วยกันทั้งนั้น และมีทางแน่นอนที่จะหาความสุขได้
โดยการบังคับความรู้สึกนึกคิด ความสุขมิได้บังเกิดจากลักษณะภายนอก มันเกิด
ลักษณะภายในต่างหาก (ทางพระท่านก็ว่าความสุขเกิดจากใจ ถ้าใจเราใสสะอาดก็ยอม
ความสุขเป็นแน่แท้)

ตามรูปเรื่องมิได้อยู่ที่ว่าท่านมีอะไร หรือท่านเป็นอะไร หรือท่านอยู่ที่ไหน หรือท่านทำอะไร ซึ่งจะยังให้ท่านเกิดความสุขหรือความทุกข์ มันเป็นเรื่องที่ว่าท่านคิดอะไร ยตัวอย่าง คน ๒ คน อยู่ในสถานที่แห่งเดียวกัน ทำอะไรทำเหมือนกัน ทั้ง ๒ คนร่ำรวยเท่ากันมีอำนาจวาสนาเท่ากัน แม้กระนั้นคนหนึ่งก็มีความสุขได้ แต่อีกคนหนึ่งมีแต่ความทุกข์ระทม เพราะเหตุใดเล่า ก็เพราะเหตุว่าความรู้สึกในทางใจไม่เหมือนกันนั่นเอง มีผู้เคยเห็นกุลีจันหลายคน มีหน้าตาสดใสร่าเริงในเมื่อทำงานอาบเหงื่อต่างน้ำด้วยค่าจ้างวันละ เซนต์เท่านั้น

เชคสเปียร์กล่าวว่า “ไม่มีอะไรที่จะดีหรือชั่วในตัวของมัน หากแต่คิดไปมันก็เป็นไปเอง อัมบร่าซังกล่าวว่า “มนุษย์ทั้งมวลย่อมมีความสุข ถ้าใจของเขาคิดว่ามีความสุข” เป็นความจริงมีเรื่องจริงที่ประจักษ์มาและมีผู้เล่าสู่กันฟังดังนี้ ครั้งหนึ่งเขาไปธุระที่ตึก ๗ ชั้นแห่งหนึ่ง เข้มกลุ่มเด็กพิการ ๓๐ ถึง ๔๐ คน ถือไม้กวาดและผ้าเช็ดตัวทำความสะอาดบันได เด็กคนหนึ่งต้องอุ้มจึงจะขึ้นบันไดไปได้ ผู้เห็นรู้สึกปลาใจในความร่าเริงและยิ้มแย้มแจ่มใสของเด็กเหล่านั้นมาก จึงถามชายควบคุมเด็กนั้น เขาตอบว่า จริง ๆ เมื่อเด็ก ๆ รู้ว่าตนจะต้องเป็นคนพิการไปตลอดชีวิต ครั้งแรกก็ตกใจบ้าง เมื่อหายตกใจแล้วเขาก็รู้สึกว่ามีอะไรหนึ่งเป็นเคราะห์กรรมของเขา แล้วก็กลายเป็นคนมีความสุขไปกว่าเด็กธรรมดาบางคนเสียอีก ผู้เล่ากล่าวว่า เขารู้สึกสว่างในปัญหาพวกเด็กเหล่านั้นและว่าเรื่องของพวกเด็กเหล่านี้เป็นบทเรียน ซึ่งเขาจะไม่ลืมเลยจนชีวิตหาไม่

เมื่อมารี บิคฟอร์ด หย่ากับ ดักลาส แฟร์แบงก์ ไคร ๆ คงจะนึกว่าหล่อนเศร้าโศกและไม่มีความสุข แต่หาเป็นเช่นนั้นไม่ หล่อนมีความสุขเสมอ เคล็ดลับของหล่อนก็คือ หล่อนเข้าหาหนังสือเล่มหนึ่งเป็นหนังสือธรรมะชื่อว่า “ทำไมจึงไม่ลองลี้มรสพระธรรมดุษ้าง” นักธุรกิจผู้หนึ่งเล่าว่า เขาได้สังเกตมาช้านานแล้วว่าคนที่สีหน้าตายิ้มแย้มร่าเริงมักจะได้รับการต้อนรับด้วยดีเสมอ ดังนั้นก่อนที่จะเข้าไปติดต่อการงาน เขาจะต้องหยุดประเดี๋ยวหนึ่งแล้วนึกถึงสิ่งต่าง ๆ ที่ดีงาม เพื่อทำให้บังเกิดความมั่นใจ และหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสเสียก่อน แล้วจึงเข้าไปติดต่อธุระการงานด้วยใบหน้าอันยิ้มแย้มสดใส

พระองค์ท่านหนึ่งแนะนำว่า “เพียงแต่การทอ่งบ่นคำแนะนำอะไรนะมันไม่ช่วยให้แก่เราอย่างใดดอก เราต้องลงมือปฏิบัติด้วยจึงจะได้ผล” ท่านแนะนำให้ทำดังนี้

เมื่อออกจากบ้านให้แม่ริมฝีปาก ยึดศีรษะให้ตัวตรง สูดอากาศเข้าปอดให้เต็มที่
 ทอดอาภากรบริสุทธ์และแสงแดด ทักทายเพื่อนฝูงด้วยการโพรยยิ้ม จับข้อมือกันอย่างหนักแน่น
 ว่าจะไปพะวงถึงสิ่งข้องใจและผิดใจต่าง ๆ อย่าเสียเวลาคิดถึงว่าใครเป็นศัตรู ตั้งใจแน่วแน่ว่า
 จะทำอะไร อย่างไร แล้วลงมือทำก็จะประสบผลสำเร็จ ทำใจจดจ่ออยู่กับสิ่งที่เราจะทำ ทำดังนี้
 ง่าย ๆ ไปจะเห็นว่าโอกาสจะเปิดช่องทางให้เราประสบความสำเร็จ สมความปรารถนา ถ้า
 ประสบอุปสรรคอย่างใดบ้าง อย่าท้อแท้หมดกำลังใจ ทำใจให้เข้มแข็งเด็ดเดี่ยว นึกถึงภาพ
 ทหารุชคนสำคัญ ๆ ที่เรายึดเอาเป็นจุดหมาย ความกตัญญูเป็นสิ่งสุขุมควรมุ่งจิตไว้ให้
 ผ่านแก่กล้าหาญทุกสิ่งทุกอย่างจะตามมาอย่างปรารถนา เราจะกลายเป็นคนที่มีจิตตานุภาพสูง
 งามแม่ริมฝีปาก ยึดศีรษะ และตัวให้ตรง แล้วตัวเราจะเป็นผู้นำของตัวเองเป็นอย่างดี

ชาวจีนครั้งโบราณนั้นฉลาดอีกโง่อยู่ ฉลาดถูกทางของโลกเสียด้วย มีมหาสุภษิต
 ทหนึ่งซึ่งเราท่านควรจะทักและปัดไว้ในหมวกที่เกี่ยว สุภษิตนั้นว่า “คนขี้มไม่เป็น อย่า
 วนพ้อคำเลย” นี่เป็นสุภษิตอันวิเศษของขงจื้อ ซึ่งได้กล่าวมาแล้วในบทก่อน และขอนำมา
 กล่าวไว้ในบทนี้อีกครั้งหนึ่ง เพราะสุภษิตบทนี้กินใจความยิ่งกว่าท้องฟ้าและมหาปภีเสียอีก

บทความนี้คัดจากหนังสือเทศาภิบาลปีที่ ๖๘ เล่มที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๑๖ ขณะที่ยัง
 เย็นดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมการปกครอง

วิธีที่พนักงานเทศบาลควรใช้ ในการเข้าถึงประชาชน

ของ นายสนธิ วิไลจิตต์

อดีตอธิบดีกรมการปกครอง

ข้าพเจ้าเคยเสนอบทความในเอกสารประกอบความรู้ในการประชุมใหญ่สภานิติบา
เทศบาลแห่งประเทศไทย ครั้งที่ ๑๐ พ.ศ. ๒๕๑๒ เรื่อง “บทบาทของเทศบาลที่ควรมีต่อ
ประชาชน” และในการประชุมครั้งที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๑๓ เรื่อง “เทศบาลในสายตาประชาชน”
จากบทความทั้งสองเรื่องนี้ ได้ชี้ให้เห็นปัญหาสำคัญที่เทศบาลต่าง ๆ กำลังประสบอยู่ในขณะ
นี้ ได้แก่ปัญหาที่ว่าเทศบาลบางแห่งมิได้รับความเชื่อถือ และร่วมมือจากประชาชนเท่าที่
ควร เหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะเทศบาลในประเทศเรามีได้เกิดขึ้นมาจากความริเริ่มของประ
ชาชนเอง ประชาชนยังมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทและความรับผิดชอบของเทศบาลไม่
พอ เทศบาลยังไม่สามารถจัดบริการให้เป็นທີ່พอใจของประชาชนได้ อันเนื่องมาแต่ข้อจ
กัคบางประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อจำกัดเกี่ยวกับรายได้ของเทศบาล ได้เคยเสนอแนะ
แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขระบบกลไกในการบริหารงานหลายประการด้วยกัน เพื่อให้
เทศบาลสามารถปฏิบัติงานได้ผลดียิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าการแก้ไขข้อขัดข้องนั้น บางอย่างอยู่นอก
เหนืออำนาจของเทศบาล แต่ก็มีหลายเรื่องที่เทศบาลน่าจะแก้ไขปรับปรุงได้เอง

เมื่อข้าพเจ้าได้รับเกียรติจากสภานิติบาเทศบาลแห่งประเทศไทย ให้เขียนบทความ
ลงพิมพ์ในเอกสารประกอบความรู้ทางวิชาการ ในการประชุมใหญ่ประจำปี ครั้งที่ ๑๒
พ.ศ. ๒๕๑๔ อีก จึงใคร่ขอเสนอเรื่อง “วิธีที่พนักงานเทศบาลควรใช้ในการเข้าถึงประ
ชาชน” เพื่อให้สอดคล้องและเพิ่มเติมสิ่งที่ข้าพเจ้าได้เสนอไว้แล้ว ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นมาตร
การอันหนึ่งที่จะสร้างความเชื่อถือ และสร้างความร่วมมือของประชาชนให้มิต่อเทศบาลได้

อาจเป็นทางสร้างเสริมเกียรติภูมิของเทศบาลให้สูงขึ้นอีกด้วย

งานของเทศบาลนั้น เกี่ยวข้องกับชีวิตกับความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่น แต่เกิดจนกระทั่งตาย งานส่วนใหญ่หนักไปในด้านการสร้างสรรค์ความเจริญแก่ท้องถิ่น จัดบริการที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของคน ซึ่งได้แก่การดูแลรักษาบ้านเมืองให้สะอาด งดงามเป็นระเบียบเรียบร้อย สร้างและดูแลรักษาถนนหนทางให้ประชาชนได้รับความสะดวกในการสัญจรไปมา จัดบริการด้านการศึกษา การรักษาพยาบาล การพักผ่อนหย่อน สร้างสรรค์สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการอื่น ๆ ตามความต้องการของท้องถิ่น ซึ่ง นภารกิจที่กว้างขวาง มีผลถึงประชาชนโดยตรง ในเมื่อเทศบาลมีความรับผิดชอบกว้าง ขวางเช่นนี้ เทศบาลทั้งใหญ่และเล็กจะต้องอาศัยระบบกลไกในการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ละความร่วมมือสนับสนุนของประชาชนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ จึงจะสามารถปฏิบัติงานได้ ลดีสัมความมุ่งหมาย

หลักการสำคัญประการหนึ่งในการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพนั้น ประกอบด้วย ่ื่อนไขสำคัญ ๔ ประการ คือ นโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน แผน ุเนและโครงการปฏิบัติงานดี ระบบกลไกบริหารงานดี มีกำลังคน กำลังเงิน และเครื่อง ุอเครื่องใช้เพียงพอ และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือความร่วมมือสนับสนุน ของประชาชน ุยเฉพาะงานของเทศบาลนั้น ความร่วมมือสนับสนุนของประชาชนมีความสำคัญเป็นพิเศษ ุการให้ความร่วมมือสนับสนุนประชาชน จะช่วยให้งานของเทศบาลเป็นไปด้วย ุวามราบรื่น และได้รับผลมากขึ้น ตัวอย่าง เช่น การตัดถนนตามตรอกซอยต่าง ๆ ถ้า ุระชาชนให้ความร่วมมือเข้ามามีส่วนร่วมด้วยอาจจะเป็นการยกที่ดินให้ หรือยอมขายให้ใน ุาคาถูก หรือสละเงินและแรงงานตามวิธีการ การพัฒนาท้องถิ่น งานก็สำเร็จได้รวดเร็ว ุระหยัดและทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของร่วมกัน ช่วยกันดูแลรักษาให้ยั่งยืน เพื่อ ุระโยชน์ของส่วนรวมต่อไป ในด้านการรักษาความสะอาดของบ้านเมือง ถ้าประชาชนร่วม ุอด้วยไม่พากันทิ้งขยะมูลฝอยตามใจชอบ เทศบาลก็จะประหยัดค่าใช้จ่ายในงานด้านนี้ได้ ุาก ถ้าเป็นไปในทางตรงกันข้ามประชาชนไม่นำพาต่อคำชี้แจงชักชวนของเทศบาลทั้งของ ุไม่ใช้แล้วตามใจชอบ ทำให้เกิดสกปรกกรุงรัง ก็ยากที่เทศบาลจะดูแลให้บ้านเมืองสะอาด ุเวียงามเป็นระเบียบเรียบร้อย เพราะมีคนทำสกปรกมากกว่าคนดูแล ทั้งนี้เป็นต้น

การที่จะให้ประชาชนร่วม มือสนับสนุนนั้น เป็นนโยบาย สำคัญของ ทางราชการ ยุคทุกสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบัน ดังที่ประธานาธิบดีนิกสันแห่งสหรัฐอเมริกาได้กล่าวไว้ในพิธีเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีคราวที่แล้วว่า “Without the people we can not do anything. With the people we can do everything.” ซึ่งพอจะแปลได้ความว่า “ถ้าประชาชนไม่ร่วมมือเราไม่อาจทำอะไรได้เลย หากประชาชนร่วมมือเราทำได้ทุกสิ่งทุกอย่าง” การที่ประชาชนจะให้ความร่วมมือสนับสนุนเทศบาลนั้น ประชาชนต้องมีความเชื่อถือเลื่อมใสศรัทธาเทศบาลเสียก่อน ผู้ที่จะทำให้ประชาชนเชื่อถือเลื่อมใสศรัทธานั้น นอกจากคณะเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาลแล้ว พนักงานเทศบาลก็มีส่วนรับผิดชอบอยู่เป็นอันมาก ทั้งนี้ ก็เนื่องด้วยคณะเทศมนตรี และสภาเทศบาลนั้นเป็น กำหนดนโยบายในการสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ท้องถิ่น และคอยควบคุมดูแลให้พนักงานเทศบาลดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายที่กำหนดไว้ ส่วนผู้ที่ลงมือปฏิบัติจริงๆ ก็คือ พนักงานเทศบาลนั่นเอง จึงนับได้ว่าพนักงานเทศบาลเป็นจักรกลที่สำคัญยิ่งที่จะทำให้เทศบาลบรรลุผลสำเร็จ อีกประการหนึ่งในการปฏิบัติงานของเทศบาลนั้น พนักงานเทศบาลต้องติดต่อกับประชาชนอยู่ตลอดเวลา ถ้าทำดีประชาชนก็นิยมชมชอบเทศบาล ถ้าทำไม่ดี เทศบาลก็พลอยเสื่อมความนิยมไปด้วย อันจะมีผลทำให้ประชาชนร่วมมือหรือไม่ร่วมมือกับเทศบาลก็ได้

การที่จะสร้างความเชื่อถือและเลื่อมใสในศรัทธา หรืออีกนัยหนึ่งการเข้าถึงประชาชนนั้น จำต้องศึกษาพิจารณาถึงอุปสรรคข้อขัดข้องว่ามีอะไรบ้างที่กีดขวางความสัมพันธ์นี้ระหว่างเทศบาล และประชาชนไว้เสียก่อน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการขจัดสิ่งที่กีดขวางนี้ให้หมดไป จากการศึกษาค้นคว้าที่ผ่านมาแล้ว พอที่จะประมวลได้ว่า ในปัจจุบันนี้สิ่งที่เป็อุปสรรคขัดขวางการเข้าถึงประชาชนของเจ้าหน้าที่รัฐบาลรวมทั้งพนักงานเทศบาลด้วย ก็คือ สาเหตุในค้ำส่วนตัว ซึ่งได้แก่การมีทัศนคติและพฤติกรรมที่ถือว่าอยู่เหนือประชาชน มีความประพฤติส่วนตัวไม่น่าเลื่อมใส บกพร่องในค้ำศีลธรรมและตกอยู่ในอบายมุ มีความไม่เรียบร้อยในครอบครัว เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ขาดความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ตั้งใจปฏิบัติงาน ไม่เสียสละ ทำหน้าที่เพื่อส่วนรวม ไม่สามารถจะปรับปรุงตัวเองเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้

สาเหตุในด้านการปฏิบัติงาน ได้แก่การไม่รู้จักความต้องการที่แท้จริงของประชาชน การปฏิบัติงานไม่เป็นที่น่าเลื่อมใส ไม่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ปฏิบัติงานล่าช้า งบประมาณประโยชน์อันมิควรได้โดยอาศัยตำแหน่งหน้าที่ ไม่รับฟังความคิดเห็นของประชาชน ความเอาใจใส่ในความเดือดร้อนของประชาชน และขาดการรายงานผลการปฏิบัติ ให้ประชาชนทราบ

สาเหตุทางด้านการสังคม ได้แก่การขาดการติดต่อเยี่ยมเยียนประชาชน ไม่เป็น
.องกับประชาชน หลีกเลียงการสังคมกับประชาชน

เมื่อพิจารณาถึงปัญหาข้อขัดข้องดังกล่าวมาแล้ว พอจะชี้ให้เห็นได้ว่า สภาพการณ์
วกับการเข้าถึงประชาชนที่เป็นอยู่ควรได้รับความสนใจจากทุกฝ่ายและทุกระดับ เพื่อ
รณหาทางปรับปรุงแก้ไข การที่พนักงานเทศบาลกับประชาชนยังอยู่ห่างกัน ไม่เข้าใจ
ันและกัน ไม่ร่วมมือกัน มีผลกระทบกระเทือนต่อการดำเนินงานของเทศบาลอย่างยิ่ง

เพื่อส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างเทศบาลกับประชาชน จึงใคร่ขอ
อแนวทางปฏิบัติของพนักงานเทศบาลในการเข้าถึงประชาชน ซึ่งได้จากการศึกษาค้น
และจากประสบการณ์ของผู้ที่ได้รับผลสำเร็จในการเข้าถึงประชาชนมาแล้ว หนึ่ง มี
ังเกตว่า แนวทางปฏิบัติที่จะเสนอต่อไปนี้ ถ้าพิจารณาเพียงผิวเผิน จะเป็นสิ่งที่ทราบ
วอยู่แล้ว และง่ายที่จะปฏิบัติ แต่โดยที่จริงแล้วเป็นสิ่งที่ค่อนข้างปฏิบัติยากสำหรับบางคน
จะการเปลี่ยนทัศนคติ แนวความคิด แนวทางปฏิบัติอันเคยชินจากแบบที่เป็นอุปสรรค
การเข้าถึงประชาชนไปสู่แบบที่เกื้อกูลต่อการเข้าถึงประชาชนเป็นสิ่งที่ต้องใช้ความพยายาม
สำหรับบางคนอาจเป็นสิ่งที่ต้องใช้ความพยายามมาก สำหรับบางคนอาจเป็นสิ่งที่พัน
ก็เป็นได้ อย่างไรก็ตาม แนวทางปฏิบัติที่นำมาเสนอไว้^๕ เป็นแนวทางปฏิบัติที่มีผู้ยึดถือ
ไว้กันอยู่ และได้รับผลดีในการเข้าถึงประชาชนมาแล้ว โดยสรุปแล้ว การที่จะเข้าถึง
ประชาชนได้ทีนี้จะต้องประกอบด้วยองค์ ๓ คือ เป็นคนดี ทำงานดี และสังคมดี ซึ่ง
ก็แยกพิจารณาเป็นส่วน ๆ ดังนี้

เป็นคนดี

๑. คนดีต้องเป็นคนมีศีลธรรม รู้จักสิ่งที่ควรประพฤติและสิ่งที่ควรงดเว้น ผู้ที่
ันและถือปฏิบัติศีลธรรมอย่างน้อยที่สุด ศีลห้า และธรรมห้า ประกอบกับธรรมอื่น ๆ

เช่น พรหมวิหารสี่ อิทธิบาทสี่ และสังคหวัตถุสี่ จึงจะเป็นผู้ที่ประชาชนนิยมรักใคร่นับถือ และนับว่าเป็นคนดีในสายตาของคนทั่วไป

๒. เป็นคนซื่อสัตย์สุจริต ไม่แสวงหาผลประโยชน์จากอำนาจหน้าที่ เพราะถ้ากระทำการเช่นนั้นประชาชนย่อมรู้ ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงและเสื่อมศรัทธา นอกจากนี้ ยังเสี่ยงต่ออาชีพการรับราชการเป็นอย่างยิ่ง ประสบการณ์ได้ชี้ให้เห็นว่า มีพนักงานเทศบาลเสียนาคตเพราะเรื่องนี้ไปแล้วจำนวนมาก

๓. เป็นผู้ที่ไม่มัวเมาในอบายมุขทั้งปวง พยายามหลีกเลี่ยงไม่เกี่ยวข้องกับผู้ที่ตกอยู่ในอบายมุข ประชาชนขาดความเคารพนับถือ กระทบกระเทือนฐานะและเกียรติภูมิของพนักงานเทศบาล โดยเฉพาะการพนันและสุราทำให้พนักงานเทศบาลเสียนาคตไปแล้วไม่น้อย

๔. ต้องเป็นคนประหยัด เพราะอาชีพราชการนั้นมีรายได้จำกัด ถ้าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเกินกว่ารายได้ปกติแล้ว ก็จะนำไปสู่ความยุ่งยากทางการเงิน และความไม่เรียบร้อยภายในครอบครัวอีกมีผลกระทบกระเทือนต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานอยู่มาก แนวทางปฏิบัติที่ว่า มีน้อยใช้น้อยมีมากก็ใช้น้อย เป็นแนวทางปฏิบัติที่น่าสนใจสำหรับผู้ที่อาชีพรับราชการ

๕. ความเรียบร้อยในครอบครัว เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่พนักงานเทศบาลควรเอาใจใส่ สมาชิกของครอบครัวต้องดีพร้อม สามัคคี ภรรยาไม่ตี สามภรรยาดี ลูกไม่ตี หากเป็นกาเพียงพอไม่ ต้องดีทั้งหมด ความเรียบร้อยภายในครอบครัวของพนักงานเทศบาล ประชาชนเขาสนใจอยู่ และมีความเกี่ยวข้องกับความเคารพ

ทำงานดี

๑. พนักงานเทศบาลต้องเป็นผู้มีความรอบรู้เกี่ยวกับงานในหน้าที่ และ ความรู้ทั่วไปที่เหมาะสมแก่ตำแหน่งหน้าที่ ฐานะนโยบายของทางราชการในงานที่จะต้องปฏิบัติ รู้ความต้องการของประชาชน รู้สถานการณ์แวดล้อม รู้กฎหมายระเบียบแบบแผน ซึ่งจะช่วยให้ปฏิบัติงานได้ผลดีไม่ผิดพลาด พนักงานเทศบาลจึงต้องศึกษาหาความรู้ในเรื่องต่างๆ เพื่อให้มีความรอบรู้ทันต่อเหตุการณ์

๒. พนักงานเทศบาลต้องริเริ่มสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ท้องถิ่น ต้องศึกษาให้
 หมดความต้องการของประชาชน รู้ภาวการณ์และข้อจำกัด แล้วลงมือดำเนินงานให้เกิดผลสอด
 คล้องกับความต้องการของประชาชน หลีกเลี่ยงการทำงาน โดยถือความคิดของตัวเอง เป็น
 ำ ประชาชนย่อมรู้ความต้องการของเขาดี สิ่งใดที่อยู่แล้วเสริมสร้างให้ดียิ่งขึ้น สิ่งใด
 มตความจำเป็นเนื่องมาจากเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงก็ปรับปรุงแก้ไขเสียใหม่ หลักสำคัญ
 ๖ ปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน สิ่งใดที่ขึ้นและขัดกับความ
 วมการของประชาชนจะได้รับผลเสียหายมากกว่าผลดี พนักงานเทศบาลจึงต้องยึดความต้องการ
 ของประชาชนเป็นหลักไว้ก่อนเสมอ

๓. การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนเพื่อที่จะให้เขาได้รับบริการที่สะดวกและ
 เร็วเป็นมาตรการที่ได้ผลดีอย่างหนึ่งในการเข้าถึงประชาชน ความล่าช้าในการติดต่อกับ
 ๖บาล เป็นสิ่งที่ประชาชนเอือมระอาและเบื่อหน่าย ถ้าจะต้องเสียเบียดเบียนรายทางเกิน
 ที่ควรจะต้องเสียด้วยแล้วยิ่งทำให้เสื่อมศรัทธาเทศบาลมากยิ่งขึ้น การอำนวยความสะดวก
 ๖กเป็นขบวนการที่ต่อเนื่องกันหลายอย่าง เริ่มตั้งแต่การจัดเจ้าหน้าที่สำหรับคอยให้
 ๖ระนำกับประชาชนผู้มาติดต่อ มาติดต่อเรื่องใดกับใคร ที่ไหน ตั้งที่หน่วยราชการ
 ๖แห่งได้เริ่มทำแล้ว การจัดสถานที่ทำงานให้เป็นระเบียบเรียบร้อยประทับใจได้ดี การ
 ๖นั่งไว้ให้ผู้มาติดต่อ การแบ่งงานและความรับผิดชอบให้รัดกุม ให้ความรู้ว่าใครทำอะไร
 ๖กันการโยนกลองกันไปโยนกันมา การศึกษาปรับปรุงขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน
 ๖ในตอนที่ไม่จำเป็นออกเพื่อให้งานเดินเร็วเข้า การเอาใจใส่ในธุระของผู้มาติดต่อด้วย
 ๖เกศย์ไมตรีอันดีเป็นการสร้างเสริมความนิยมแก่เทศบาลได้มาก นอกจากนั้นในบางกรณี
 ๖จัดเจ้าหน้าที่ออกไปเยี่ยมเยียน ออกไปบริการประชาชนถึงที่อยู่ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่พนักงาน
 ๖เทศบาลควรริเริ่มขึ้น

๔. ปฏิบัติงานให้ได้ผลตามเป้าหมายมากที่สุด โดยใช้ปัจจัยในการทำงาน คือ
 เงิน เวลา เครื่องมือ เครื่องใช้ให้น้อยที่สุด การที่จะทำงานให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพสูง
 ต้องมีแผนงานที่ดี วิธีการดีเมื่อประชาชนเขาได้รับประโยชน์ตามความต้องการ ประ
 ๖นั้นก็ชื่นชมยินดี การทำงานแบบเช้าชามเย็นชามปราศจากเป้าหมายที่แน่นอน ประ
 ๖นั้นได้ประโยชน์น้อย หรือไม่ได้เลยนำมาซึ่งผลในทางตรงกันข้าม มีหลักการที่น่าสนใจ

ในการทำงานอยู่ประการหนึ่ง คือ ผลงานที่ดีที่สุคนธ์เป็นการปลุกความนิยมที่ดีที่สุด (The best performance is the public relation)

๕. พนักงานเทศบาลต้องทำหน้าที่เป็นที่พึ่งของประชาชนในทุกโอกาส เสมือนกับคุณญาติพี่น้องมิตรสหายของตน ประชาชนมีเรื่องเดือดร้อนอย่างใดต้องพร้อมที่จะช่วยเหลือเอื้อเฟื้อแผ่เมตตาอารีเสมอ เมื่อเกิดเหตุเภทภัยไม่ว่าจะเป็นไฟไหม้ น้ำท่วม พายุพัด เรื่องเดือดร้อนทุกอย่าง พนักงานเทศบาลจะต้องไปอยู่ที่นั่น อยู่กับประชาชนเป็นที่พึ่งของเขาตลอดเวลา

๖. การชี้แจงผลการปฏิบัติงานให้ประชาชนรับทราบ โดยวิธีการที่ประชาชนเข้าใจได้ง่ายเช่น ทำป้ายแสดงผลงานไว้ ณ แหล่งปฏิบัติงาน ชี้แจงผลงานโดยหนังสือหรือภาพ หรือทั้งสองอย่างประกอบกันที่ประชาชนเข้าใจง่าย ใช้สื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เชิญผู้นำท้องถิ่นมาร่วมในรูปของกรรมการ ประชุมชี้แจงเมื่อมีโอกาส ปรึกษากับผู้นำในท้องถิ่นและประชาชนทั่วไปใช้สถาบันของประชาชนเป็นสื่อกลาง เพื่อให้สมาชิกของสถาบันเหล่านั้นนำไปถ่ายทอดกับประชาชนอีกทอดหนึ่ง อาจจะมีวิธีการนอกจากนี้ อีกมากที่จะช่วยให้ประชาชนเข้าใจได้ถูกต้องในการปฏิบัติงานเทศบาล

การสังคม

เนื่องจากพนักงานเทศบาลเป็นผู้ที่ใกล้ชิดและทำงานอยู่กับประชาชน ความสัมพันธ์ด้านสังคมและความสัมพันธ์แบบทางการจึงจำต้องเดินไปด้วยกัน การเข้าถึงประชาชนจำต้องอาศัยความสัมพันธ์ในด้านสังคมด้วย พนักงานเทศบาลต้องพบปะกับประชาชนและขอหาประชาชนในโอกาสที่จะทำได้ ออกเยี่ยมเยียน ไปในงานรับเชิญตามโอกาส เพื่อจะได้รู้จักกัน รู้จักท้องถิ่น ขนบธรรมเนียม รู้เรื่องของประชาชน รู้ทุกข์สุขของเขา ความต้องการของเขาเปรียบเสมือนคนในครอบครัว ถึงแม้จะเป็นครอบครัวที่ใหญ่มา ในการเข้าหาประชาชนและพบปะประชาชนนั้น ต้องทำตัวเป็นกันเองทั้งกิริยาท่าที ความจริงใจ ไม่มีเล่ห์เหลี่ยมชั้นเชิง การซื้อตรงนี้เป็นเรื่องค่อนข้างสำคัญมาก ถ้าเขาจำได้ว่าเราไม่มีความซื้อตรงกับเขาก็ยากที่จะแก้ไขความเข้าใจที่ถูกต้องในภายหลังได้

การเข้าถึงประชาชนเป็นนโยบายของทางราชการทุกสมัยที่ผ่านมา และมีความสำคัญยิ่งขึ้นเป็นลำดับในยุคนี้ เนื่องจากสถานการณ์บ้านเมืองได้เปลี่ยนแปลงไป งานช

บาลขยายกว้างขวางยิ่งขึ้น ปัญหาในการทำงานก็เพิ่มขึ้นตามไปด้วย หากประชาชนเทศบาลร่วมมือกันช่วยก็แล้ว การปฏิบัติงานก็จะสำเร็จเรียบร้อยไปด้วยดี ฉะนั้น การถึงประชาชนด้วยวิธีการต่าง ๆ ควรได้รับความสนับสนุนจากทุกฝ่ายและทุกระดับ เพื่อมเจริญก้าวหน้าของบ้านเมือง และความผาสุกของประชาชนเป็นส่วนรวม

ข้าพเจ้าขอฝากแนวความคิดเรื่องเข้าถึงประชาชนไว้เป็นหลักปฏิบัติว่า ถ้าต้องการร่วมมือจากประชาชน พนักงานเทศบาลจงให้สิ่งที่ประชาชนเขาต้องการ ต้อนรับและไว้อภัยภัยไมตรีอันดี อำนวยความสะดวกรวดเร็วและมีความซื่อสัตย์สุจริต เมื่อสามารถวงความต้องการของเขาตามนี้ได้ ประชาชนก็จะให้ความเชื่อถือ ร่วมมือสนับสนุนกิจการเทศบาล ดังคำกล่าวที่ว่า “ จงให้สิ่งที่ประชาชนต้องการแล้วเราจะได้รับสิ่งที่เราปรารถนา ” (Give people what they want and then we get what we want)

สรุปได้ว่า เมื่อประชาชนมาหา ท่านควรมีเมตตาอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เมื่อท่านปรารถนา ท่านควรมีเมตตาอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เช่นเดียวกัน

บทความนี้คัดจากหนังสือชีวิตราชการ ๒๔๗๗-๒๕๑๖ ของนายสนิท วิไลจิตต์
ขณะเขียนดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมการปกครอง

คำนำ

คุณธนา ดำรงมณี เพื่อนเสมือนหลานในไส้ของผมแท้ ๆ มาปรารถนาว่าตนเองและบิดามารดาของนางสาวสันธนา เทพวัชรานนท์ อยากรจะได้งานของผม เกี่ยวกับความรู้เบ็ดเตล็ดต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำรงชีวิตซึ่งเคยตีพิมพ์ในไทยรัฐ เอาไปร่วมพิมพ์ในหนังสือแจกงานศพนางสาวสันธนา เทพวัชรานนท์ ผู้ซึ่งเป็นพี่รักของบิดามารดาญาติน้อง เพื่อนฝูงและมิตรสหายเป็นอย่างยิ่ง

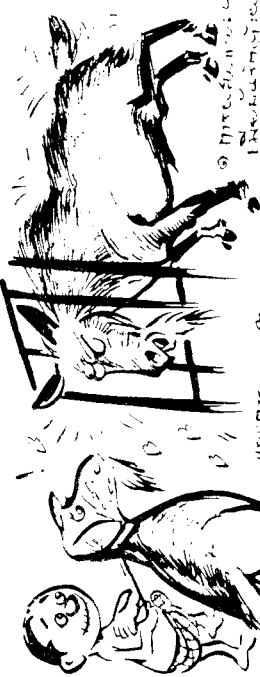
ผมเต็มใจและดีใจที่ได้มีส่วนแม้จะเพียงส่วนน้อยหนึ่งก็ตาม ในการร่วมบำเพ็ญกุศลให้แก่คุณสันธนา เทพวัชรานนท์ ผู้ซึ่งเสียชีวิตตั้งแต่วัยที่ยังไม่สมควรจะตัวจากไป

ผมจึงรับปากและยินดีในการทำงานบางส่วนของผมได้เป็นส่วนหนึ่งในการประดิษฐ์สรณในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณสันธนา เทพวัชรานนท์ ในครั้งนี้ด้วย

หากงานของผมบังเกิดกุศลบ้างแล้วไซ้ร้ ผมขออุทิศส่งให้คุณสันธนา เทพวัชรานนท์ ผู้ซึ่งจากไปด้วยเทอญ.

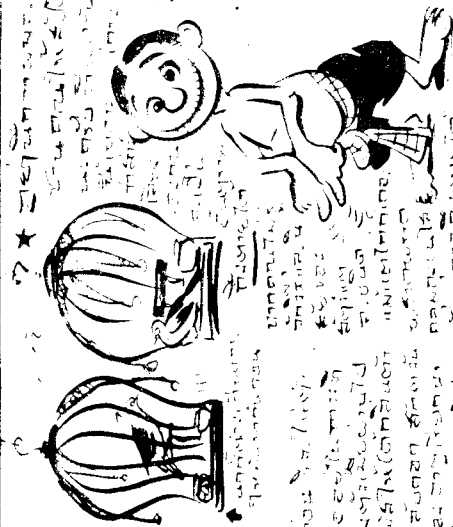

น.พ.ไพฑูริย์ จ.พ.ฉ.น.๑๗.

የግንባታ ግብ

የግንባታ ግብ ማለት ማህበራዊ ግብ ማሳካት ነው። ለዚህም ግብ ማሳካት ለሁሉም ሰዎች ግብ ማሳካት አለበት። ለዚህም ግብ ማሳካት ለሁሉም ሰዎች ግብ ማሳካት አለበት።

የግንባታ ግብ ማሳካት ለሁሉም ሰዎች ግብ ማሳካት አለበት። ለዚህም ግብ ማሳካት ለሁሉም ሰዎች ግብ ማሳካት አለበት።

የግንባታ ግብ ማሳካት ለሁሉም ሰዎች ግብ ማሳካት አለበት። ለዚህም ግብ ማሳካት ለሁሉም ሰዎች ግብ ማሳካት አለበት።

የግንባታ ግብ ማሳካት ለሁሉም ሰዎች ግብ ማሳካት አለበት። ለዚህም ግብ ማሳካት ለሁሉም ሰዎች ግብ ማሳካት አለበት።

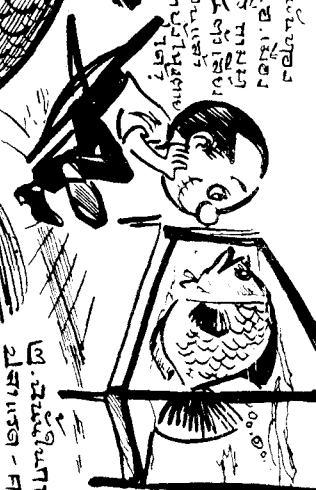
የግንባታ ግብ ማሳካት ለሁሉም ሰዎች ግብ ማሳካት አለበት። ለዚህም ግብ ማሳካት ለሁሉም ሰዎች ግብ ማሳካት አለበት።

የግንባታ ግብ ማሳካት ለሁሉም ሰዎች ግብ ማሳካት አለበት። ለዚህም ግብ ማሳካት ለሁሉም ሰዎች ግብ ማሳካት አለበት።

ត្រីស្រីស្រាប្រាស

អ្នកប្រើប្រាស់ ត្រីស្រីស្រាប្រាស ១ ២ ៣ ៤ ៥ ៦ ៧ ៨ ៩ ១០ ១១ ១២ ១៣ ១៤ ១៥ ១៦ ១៧ ១៨ ១៩ ២០ ២១ ២២ ២៣ ២៤ ២៥ ២៦ ២៧ ២៨ ២៩ ៣០ ៣១ ៣២ ៣៣ ៣៤ ៣៥ ៣៦ ៣៧ ៣៨ ៣៩ ៤០ ៤១ ៤២ ៤៣ ៤៤ ៤៥ ៤៦ ៤៧ ៤៨ ៤៩ ៥០ ៥១ ៥២ ៥៣ ៥៤ ៥៥ ៥៦ ៥៧ ៥៨ ៥៩ ៦០ ៦១ ៦២ ៦៣ ៦៤ ៦៥ ៦៦ ៦៧ ៦៨ ៦៩ ៧០ ៧១ ៧២ ៧៣ ៧៤ ៧៥ ៧៦ ៧៧ ៧៨ ៧៩ ៨០ ៨១ ៨២ ៨៣ ៨៤ ៨៥ ៨៦ ៨៧ ៨៨ ៨៩ ៩០ ៩១ ៩២ ៩៣ ៩៤ ៩៥ ៩៦ ៩៧ ៩៨ ៩៩ ១០០

ត្រីស្រីស្រាប្រាស គឺជាត្រីមួយប្រភេទ ដែលមានរូបរាងស្រដៀងនឹងត្រីស្រីស្រាប្រាស តែវាមានលក្ខណៈពិសេស គឺវាមានពណ៌ស្រស់ស្អាត និងមានរូបរាងស្រស់ស្អាត ដូច្នេះវាបានឈ្មោះថា ត្រីស្រីស្រាប្រាស ។

ត្រីស្រីស្រាប្រាស គឺជាត្រីមួយប្រភេទ ដែលមានរូបរាងស្រដៀងនឹងត្រីស្រីស្រាប្រាស តែវាមានលក្ខណៈពិសេស គឺវាមានពណ៌ស្រស់ស្អាត និងមានរូបរាងស្រស់ស្អាត ដូច្នេះវាបានឈ្មោះថា ត្រីស្រីស្រាប្រាស ។

១ ព្រឹត្តិការណ៍ស្រីស្រាប្រាស

ស្រីស្រាប្រាស គឺជាត្រីមួយប្រភេទ ដែលមានរូបរាងស្រដៀងនឹងត្រីស្រីស្រាប្រាស តែវាមានលក្ខណៈពិសេស គឺវាមានពណ៌ស្រស់ស្អាត និងមានរូបរាងស្រស់ស្អាត ដូច្នេះវាបានឈ្មោះថា ត្រីស្រីស្រាប្រាស ។

២ ធម្ម

ស្រីស្រាប្រាស គឺជាត្រីមួយប្រភេទ ដែលមានរូបរាងស្រដៀងនឹងត្រីស្រីស្រាប្រាស តែវាមានលក្ខណៈពិសេស គឺវាមានពណ៌ស្រស់ស្អាត និងមានរូបរាងស្រស់ស្អាត ដូច្នេះវាបានឈ្មោះថា ត្រីស្រីស្រាប្រាស ។

៣ លក្ខណៈពិសេស

ស្រីស្រាប្រាស គឺជាត្រីមួយប្រភេទ ដែលមានរូបរាងស្រដៀងនឹងត្រីស្រីស្រាប្រាស តែវាមានលក្ខណៈពិសេស គឺវាមានពណ៌ស្រស់ស្អាត និងមានរូបរាងស្រស់ស្អាត ដូច្នេះវាបានឈ្មោះថា ត្រីស្រីស្រាប្រាស ។

ស្រីស្រាប្រាស គឺជាត្រីមួយប្រភេទ ដែលមានរូបរាងស្រដៀងនឹងត្រីស្រីស្រាប្រាស តែវាមានលក្ខណៈពិសេស គឺវាមានពណ៌ស្រស់ស្អាត និងមានរូបរាងស្រស់ស្អាត ដូច្នេះវាបានឈ្មោះថា ត្រីស្រីស្រាប្រាស ។

ປຸງປາກທຽນ (ກຸ່ມ)

ກຸ່ມ ປຸງປາກ
ສູນຄວາມສາມາດ
ສູນຄວາມສາມາດ

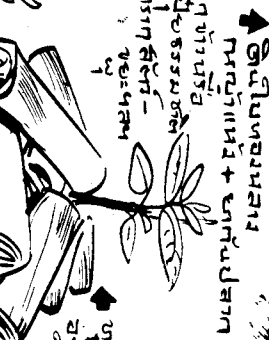
ປຸງປາກທຽນ (ກຸ່ມ) ສູນຄວາມສາມາດ
ສູນຄວາມສາມາດ

ປຸງປາກທຽນ (ກຸ່ມ) ສູນຄວາມສາມາດ
ສູນຄວາມສາມາດ

ປຸງປາກທຽນ (ກຸ່ມ) ສູນຄວາມສາມາດ
ສູນຄວາມສາມາດ

ປຸງປາກທຽນ (ກຸ່ມ) ສູນຄວາມສາມາດ
ສູນຄວາມສາມາດ

ປຸງປາກທຽນ (ກຸ່ມ) ສູນຄວາມສາມາດ
ສູນຄວາມສາມາດ

ປຸງປາກທຽນ (ກຸ່ມ) ສູນຄວາມສາມາດ
ສູນຄວາມສາມາດ

ປຸງປາກທຽນ (ກຸ່ມ) ສູນຄວາມສາມາດ
ສູນຄວາມສາມາດ

ປຸງປາກທຽນ (ກຸ່ມ) ສູນຄວາມສາມາດ
ສູນຄວາມສາມາດ

โรคปลาน้ำจืด

ปลาที่เลี้ยงในบ่อหรือในกระชังที่สกปรกหรือที่ขาดออกซิเจน
 ปลาที่เลี้ยงในบ่อหรือในกระชังที่สกปรกหรือที่ขาดออกซิเจน
 ปลาที่เลี้ยงในบ่อหรือในกระชังที่สกปรกหรือที่ขาดออกซิเจน

โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา

โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา

โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา

โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา

โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา

โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา

โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา

โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา

โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา

โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา

โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา
 โรคปลา

สูตรอาหารสุขภาพ

สูตรอาหารสุขภาพ - ๕๕-๕๖-๕๗-๕๘-๕๙-๖๐-๖๑-๖๒-๖๓-๖๔-๖๕-๖๖-๖๗-๖๘-๖๙-๗๐-๗๑-๗๒-๗๓-๗๔-๗๕-๗๖-๗๗-๗๘-๗๙-๘๐-๘๑-๘๒-๘๓-๘๔-๘๕-๘๖-๘๗-๘๘-๘๙-๙๐-๙๑-๙๒-๙๓-๙๔-๙๕-๙๖-๙๗-๙๘-๙๙-๑๐๐

• อาหารเสริมสำหรับสุขภาพ

ไข่ไก่ ๑๐ ฟอง

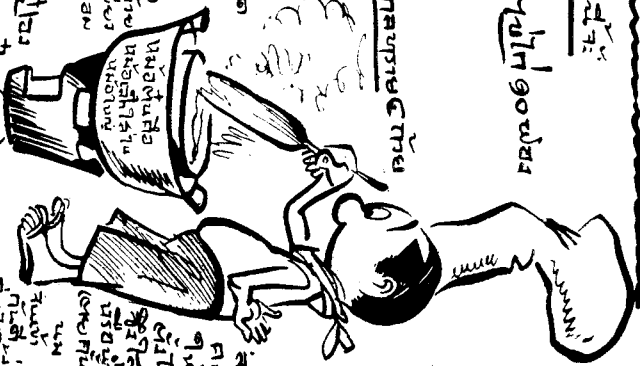
+ ไข่ต้มสุก ๕ ฟอง

+ น้ำมันมะพร้าว ๑ ลิตร

+ ผักโขม ๑ กิโลกรัม

+ น้ำมันงา ๑ ลิตร

+ น้ำมันมะพร้าว ๑ ลิตร

ส่วนผสมทั้งหมดนี้ นำมาปั่นรวมกันให้ละเอียด แล้วกรองเอาแต่น้ำ แล้วนำไปต้มจนแห้ง จะได้เป็นผงอาหารสุขภาพ

แบบ อาหารเสริม

• อาหารเสริมสำหรับสุขภาพ

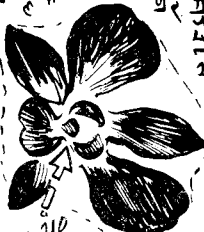

+ กล้วยสุก ๑ กิโลกรัม

+ ฝรั่งสุก ๑ กิโลกรัม

+ กล้วยสุก ๑ กิโลกรัม

+ ฝรั่งสุก ๑ กิโลกรัม

+ น้ำมันงา ๑ ลิตร

+ น้ำมันมะพร้าว ๑ ลิตร

+ น้ำมันงา ๑ ลิตร

+ น้ำมันมะพร้าว ๑ ลิตร

+ น้ำมันงา ๑ ลิตร

+ น้ำมันมะพร้าว ๑ ลิตร

ส่วนผสมทั้งหมดนี้ นำมาปั่นรวมกันให้ละเอียด แล้วกรองเอาแต่น้ำ แล้วนำไปต้มจนแห้ง จะได้เป็นผงอาหารสุขภาพ

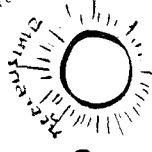
สูตรอาหารสุขภาพ - ๕๕-๕๖-๕๗-๕๘-๕๙-๖๐-๖๑-๖๒-๖๓-๖๔-๖๕-๖๖-๖๗-๖๘-๖๙-๗๐-๗๑-๗๒-๗๓-๗๔-๗๕-๗๖-๗๗-๗๘-๗๙-๘๐-๘๑-๘๒-๘๓-๘๔-๘๕-๘๖-๘๗-๘๘-๘๙-๙๐-๙๑-๙๒-๙๓-๙๔-๙๕-๙๖-๙๗-๙๘-๙๙-๑๐๐

જીવનમાં સ્વચ્છતા અને આરોગ્ય

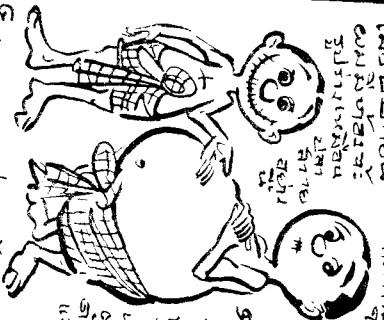
૧. પાણી પીવું
 સ્વચ્છ પાણી પીવું
 સ્વચ્છ પાણી પીવું
 સ્વચ્છ પાણી પીવું

૨. સ્વચ્છતા
 સ્વચ્છતા
 સ્વચ્છતા
 સ્વચ્છતા

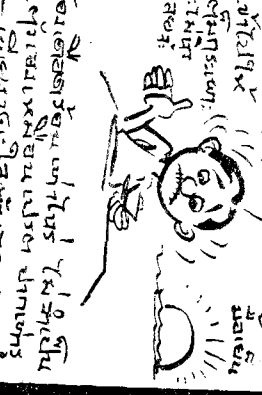
૩. સ્વચ્છતા
 સ્વચ્છતા
 સ્વચ્છતા
 સ્વચ્છતા

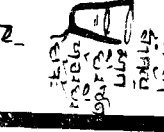
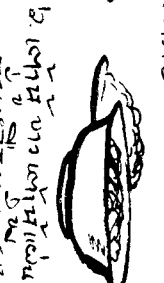
૪. સ્વચ્છતા
 સ્વચ્છતા
 સ્વચ્છતા
 સ્વચ્છતા

૫. સ્વચ્છતા
 સ્વચ્છતા
 સ્વચ્છતા
 સ્વચ્છતા

૬. સ્વચ્છતા
 સ્વચ્છતા
 સ્વચ્છતા
 સ્વચ્છતા

૭. સ્વચ્છતા
 સ્વચ્છતા
 સ્વચ્છતા
 સ્વચ્છતા

૮. સ્વચ્છતા
 સ્વચ્છતા
 સ્વચ્છતા
 સ્વચ્છતા

૯. સ્વચ્છતા
 સ્વચ્છતા
 સ્વચ્છતા
 સ્વચ્છતા

૧૦. સ્વચ્છતા
 સ્વચ્છતા
 સ્વચ્છતા
 સ્વચ્છતા

วิธีเลี้ยง - ตะกวด - และ เต่า

วิธีเลี้ยงตะกวด - ตะกวดมีถิ่นกำเนิดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ชอบอาศัยในที่ชื้นแฉะ มีน้ำขังอยู่ตลอดเวลา และชอบกินแมลงเป็นอาหาร

๓. ตะกวด มีถิ่นกำเนิดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ชอบอาศัยในที่ชื้นแฉะ มีน้ำขังอยู่ตลอดเวลา และชอบกินแมลงเป็นอาหาร

๑. การเลี้ยง

ตะกวดมีถิ่นกำเนิดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ชอบอาศัยในที่ชื้นแฉะ มีน้ำขังอยู่ตลอดเวลา และชอบกินแมลงเป็นอาหาร

ตะกวดมีถิ่นกำเนิดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ชอบอาศัยในที่ชื้นแฉะ มีน้ำขังอยู่ตลอดเวลา และชอบกินแมลงเป็นอาหาร

ตะกวดมีถิ่นกำเนิดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ชอบอาศัยในที่ชื้นแฉะ มีน้ำขังอยู่ตลอดเวลา และชอบกินแมลงเป็นอาหาร

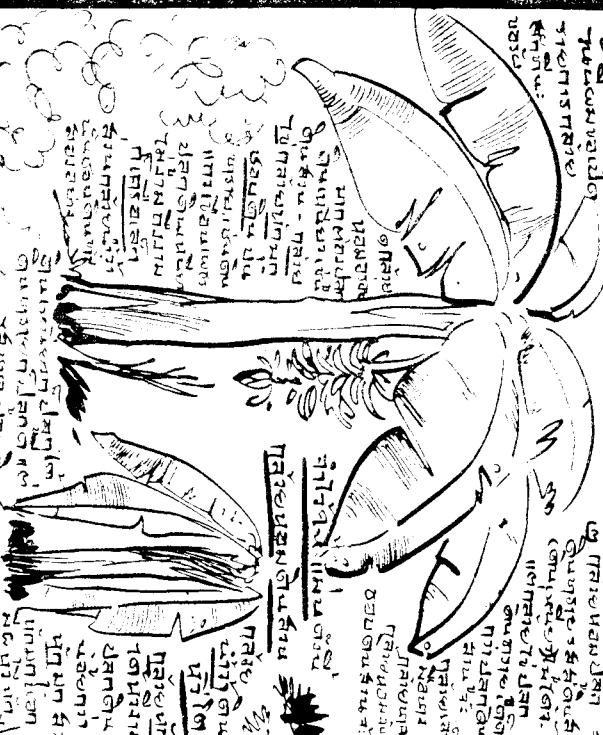
ตะกวดมีถิ่นกำเนิดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ชอบอาศัยในที่ชื้นแฉะ มีน้ำขังอยู่ตลอดเวลา และชอบกินแมลงเป็นอาหาร

๓๕

វត្តស្បែកឈ្មោល

វត្តស្បែកឈ្មោល

វត្តស្បែកឈ្មោល
 ភ្នំពេញ
 ខេត្តស្វាយរៀង

ស្រទាប់ខាងក្នុង
 ស្រទាប់ខាងក្រៅ
 ស្រទាប់កណ្តាល

ស្រទាប់ខាងក្នុង
 ស្រទាប់ខាងក្រៅ
 ស្រទាប់កណ្តាល

ស្រទាប់ខាងក្នុង
 ស្រទាប់ខាងក្រៅ
 ក្រដាស
 ស្រទាប់កណ្តាល

ស្រទាប់ខាងក្នុង
 ស្រទាប់ខាងក្រៅ
 ក្រដាស
 ស្រទាប់កណ្តាល

ស្រទាប់ខាងក្នុង
 ស្រទាប់ខាងក្រៅ
 ក្រដាស
 ស្រទាប់កណ្តាល

ស្រទាប់ខាងក្នុង
 ស្រទាប់ខាងក្រៅ
 ក្រដាស
 ស្រទាប់កណ្តាល

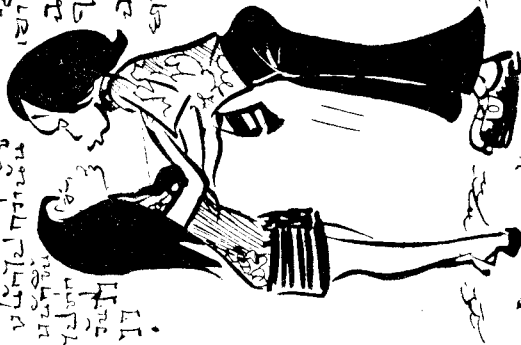
ស្រទាប់ខាងក្នុង
 ស្រទាប់ខាងក្រៅ
 ក្រដាស
 ស្រទាប់កណ្តាល

ស្រទាប់ខាងក្នុង
 ស្រទាប់ខាងក្រៅ
 ក្រដាស
 ស្រទាប់កណ្តាល

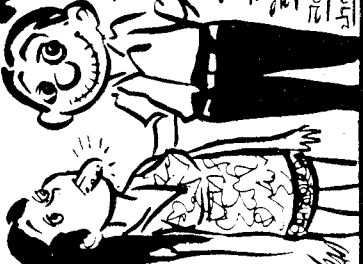
๑๘ ๑๓ ๒.๓.

(แปลจากหนังสือ "ไม้อัดป่าคน" ของ กทม)

๑. ไร่ป่าไม้ - ไร่ป่าไม้ ๑ ไร่
๒. ไร่ป่าไม้ - ไร่ป่าไม้ ๑ ไร่
๓. ไร่ป่าไม้ - ไร่ป่าไม้ ๑ ไร่

๑. ไร่ป่าไม้ - ไร่ป่าไม้ ๑ ไร่
๒. ไร่ป่าไม้ - ไร่ป่าไม้ ๑ ไร่
๓. ไร่ป่าไม้ - ไร่ป่าไม้ ๑ ไร่

๒. ไร่ป่าไม้ - ไร่ป่าไม้ ๑ ไร่
๓. ไร่ป่าไม้ - ไร่ป่าไม้ ๑ ไร่

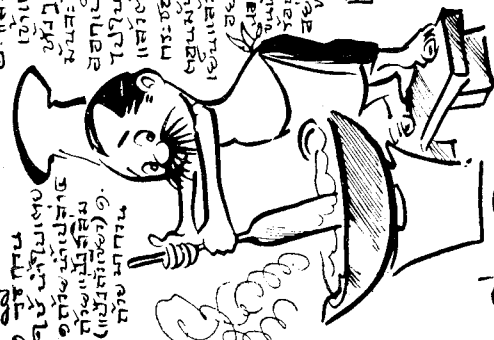
๓. ไร่ป่าไม้ - ไร่ป่าไม้ ๑ ไร่
๔. ไร่ป่าไม้ - ไร่ป่าไม้ ๑ ไร่

ବିଷୟ ସମୀକ୍ଷା

ଏହି ପୁସ୍ତକଟି
 ଉପରେ ଆଧାର
 କରାଯାଇଛି
 (ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା
 ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ)

ଡ. ଆର୍ତ୍ତନାଥ
 ଉପାଧ୍ୟକ୍ଷ
 ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ
 ଓଡ଼ିଶା ସରକାର

ମ. ଆର୍ତ୍ତନାଥ
 ଉପାଧ୍ୟକ୍ଷ
 ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ
 ଓଡ଼ିଶା ସରକାର

ବିଷୟ ସମୀକ୍ଷା
 ଉପାଧ୍ୟକ୍ଷ

ଏହା ଏକ
 ଉପାଧ୍ୟକ୍ଷ
 ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ
 ଓଡ଼ିଶା ସରକାର

ବିଷୟ ସମୀକ୍ଷା
 ଉପାଧ୍ୟକ୍ଷ
 ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ
 ଓଡ଼ିଶା ସରକାର

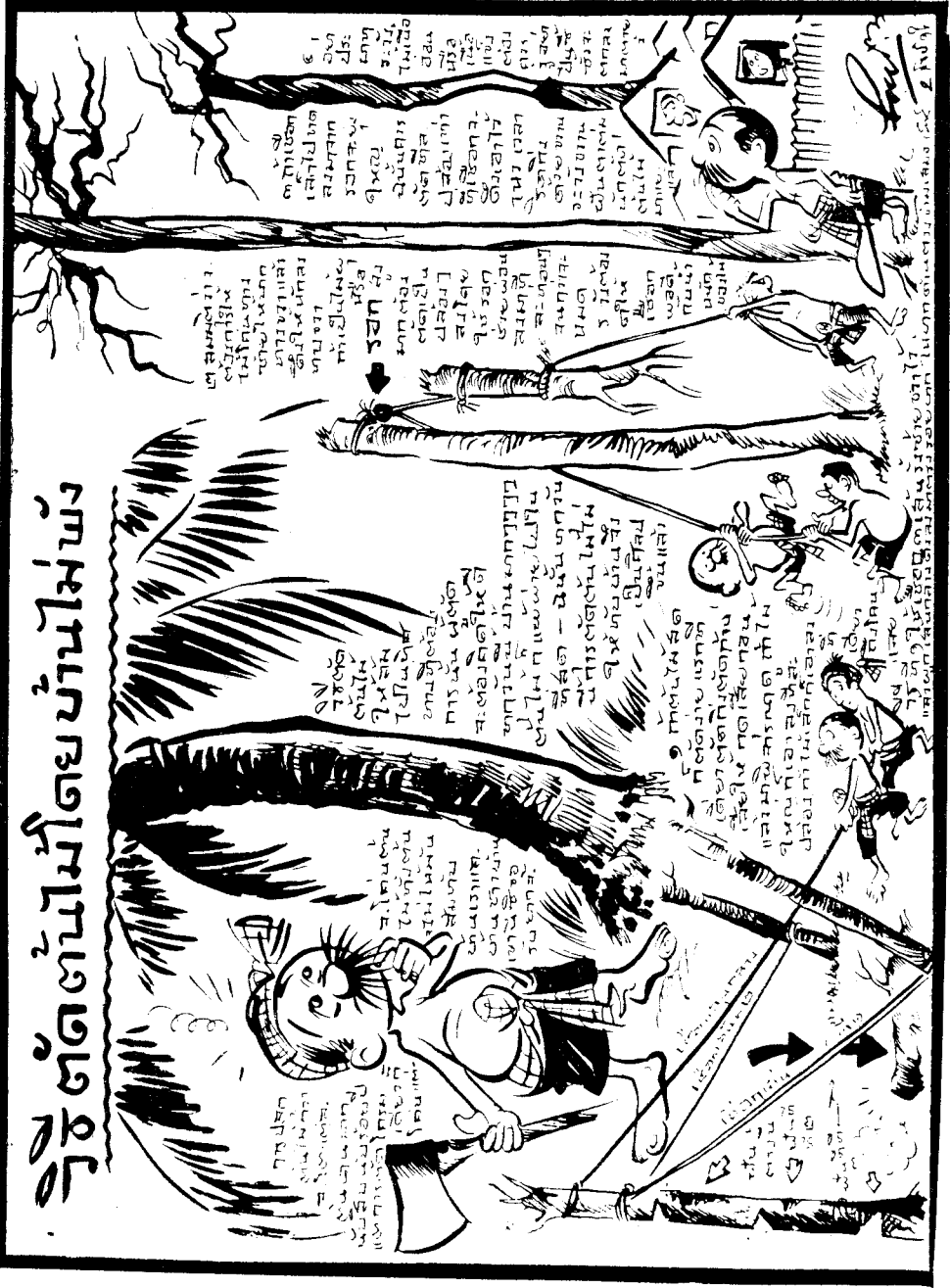
ବିଷୟ ସମୀକ୍ଷା
 ଉପାଧ୍ୟକ୍ଷ

ବିଷୟ ସମୀକ୍ଷା
 ଉପାଧ୍ୟକ୍ଷ

ବିଷୟ ସମୀକ୍ଷା
 ଉପାଧ୍ୟକ୍ଷ

ବିଷୟ ସମୀକ୍ଷା
 ଉପାଧ୍ୟକ୍ଷ
 ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ
 ଓଡ଼ିଶା ସରକାର

วิธีตัดต้นไม้โดยไม่พัง

ข้อสอบประชาสัมพันธ์และผลงานของสันธนา

ข้อสอบพนักงานเทศบาลสามัญชั้นตรี เทศบาลเมืองตรัง

ตำแหน่งพนักงานประชาสัมพันธ์ตรี

วิชาเฉพาะตำแหน่ง (คะแนนเต็ม 200)

1. การประชาสัมพันธ์คืออะไร อธิบาย
 2. ถ้าท่านเป็นพนักงานเทศบาลเมืองตรัง ดำรงตำแหน่งประชาสัมพันธ์ตรี ท่านจะมีวิธีการทำงานอย่างไร จึงจะเหมาะสมกับหน้าที่ของท่าน
 3. มีผู้กล่าวว่า “นักประชาสัมพันธ์ที่ดี” ต้องมีความรู้เกี่ยวกับมนุษย์สัมพันธ์ (Human Relation) ด้วย” จงพรรณนาโวหารสนับสนุนคำกล่าวนี้
 4. ภาพยนต์, เครื่องขยายเสียง, ภาพถ่าย, โปสเตอร์, กล้องถ่ายภาพยนต์ ควรจะนำมาใช้ในการประชาสัมพันธ์อย่างไรบ้าง
 5. จงเขียนข้อความคติโปสเตอร์ให้มีความหมายจงใจประชาชน ดังนี้:—
 - ก. ให้ประชาชนรักษาความสะอาด
 - ข. ให้ประชาชนระวังไฟไหม้
 - ค. ให้ประชาชนมาเสียภาษีอากร
 - ง. ให้ประชาชนมารับพระเจ้าอยู่หัว
-

27 มีนาคม 2516

สันธนา เทพวัชรานนท์

เลขที่ 1

แผ่นที่ 1 รวม 9 แผ่น

1. การประชาสัมพันธ์ คือ วิธีการของสถาบัน อันมีแผนการและกระทำต่อเนื่องกันในอันที่จะสร้างหรือยังให้เกิดความสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มประชาชน เพื่อให้สถาบันกับกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้อง มีความรู้ ความเข้าใจ และให้ความสนับสนุนร่วมมือซึ่งกันและกัน อันจะเป็นประโยชน์ให้สถาบันนั้นดำเนินงานไปได้ผลดีสมความมุ่งหมาย และมีประชาภคเป็นแนวบันทึกรฐานอันสำคัญด้วย

คำว่า “สถาบัน” ในที่นี้หมายถึงกิจการที่บุคคลหรือคณะบุคคลได้จัดทำขึ้นโดยประสงค์ที่จะดำเนินงานใด ๆ ในสังคมให้ลุล่วงสมความปรารถนาของบุคคลหรือคณะบุคคลนั้น และรูปของกิจการจะเป็นเช่นไรนั้น ก็แล้วแต่พฤติกรรมของสังคมมนุษย์ เช่น พฤติกรรมในทางการปกครอง สถาบันก็จะได้แก่ กระทรวง ทบวงกรม หน่วยราชการต่าง ๆ ตลอดจนเทศบาล สุขาภิบาล ฯลฯ เป็นต้น ถ้าเป็นพฤติกรรมในทางสังคมสงเคราะห์ สถาบันก็จะได้แก่ โรงพยาบาล สภากาชาด ฯลฯ ถ้าเป็นพฤติกรรมในทางเศรษฐกิจ สถาบันก็จะได้แก่ บริษัทร้านค้า ธนาคาร ฯลฯ เช่นนี้เป็นต้น

คำว่า “มีแผนการ” ก็คือการทำเนิงานที่ผ่านการศึกษาพิจารณาปัญหาอย่างรอบคอบ เช่น มีการ กำหนดจุดมุ่งหมาย กำหนดประชาชนเป้าหมาย กำหนดแนวหัวข้อในการโฆษณา กำหนดสื่อที่ใช้ในการโฆษณาเผยแพร่ข่าวสาร กำหนดจังหวัดระยะเวลาและกำหนดกำลังคนและค่าใช้จ่าย ทั้งนี้เป็นต้น

คำว่า “กระทำต่อเนื่องกันไป” ก็คือการใช้ความเพียรพยายาม ความสม่ำเสมอ กระทำต่อเนื่องกันไปด้วยความมานะอดทน เพื่อให้สำเร็จผลตามความมุ่งหมาย ซึ่งงานประชา

สัมพันธ์นี้ก็เหมือนกับการสร้างความรัก มิตรภาพ ซึ่งย่อมจะต้องใช้เวลาในการดำเนินงานเพื่อสร้างความนิยมในช่วงระยะเวลาหนึ่ง หรือ อาจจะต้องทำตลอดไปก็ได้

คำว่า “กลุ่มประชาชน” ในที่นี้หมายถึงกลุ่มประชาชนภายในสถาบันและกลุ่มประชาชนภายนอกสถาบันด้วย ซึ่งกลุ่มประชาชนภายนอกสถาบันนั้นประกอบด้วย

- (ก) กลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้องกับสถาบันโดยตรง
- (ข) กลุ่มประชาชนท้องถิ่นหรือเพื่อนบ้าน
- (ค) ประชาชนทั่วไป

คำว่า “ประชามติ” หมายถึงกระแสความนึกเห็นของประชาชนที่มีต่อสถาบัน ซึ่งประชามตินี้จะมีความสำคัญมากในการที่สร้างความสัมพันธ์ และความเข้าใจอันดีซึ่งกันและกันระหว่างสถาบันกับประชาชน

2. ถ้าข้าพเจ้าเป็นพนักงานเทศบาลเมืองศรีนครินทร์ ข้าพเจ้าคิดว่า จะมีวิธีการทำงานให้เหมาะสมกับหน้าที่ โดยใช้หลักใหญ่ ๆ ที่สำคัญดังต่อไปนี้

1) ข้าพเจ้าจะพยายามสร้าง หรือปรับปรุงความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นซึ่งกันและกันระหว่างเทศบาลกับกลุ่มประชาชน ที่เทศบาลต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องด้วย ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มประชาชนภายใน หรือภายนอกก็ตาม การสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีให้เกิดขึ้นได้นั้น สำหรับกลุ่มประชาชนภายนอก ก็เช่น ให้ความสะดวกและให้การต้อนรับแก่ประชาชนที่มาติดต่อกิจการด้วยธรรมาศัยไมตรีอันดีงาม ยิ้มแย้มแจ่มใส และสุภาพอ่อนโยนกับคนทั่วไป เช่นนี้เป็นต้น

2) ข้าพเจ้าจะพยายามติดต่อเผยแพร่ข่าวสารข้อเท็จจริง และนโยบายของเทศบาลไปสู่ประชาชนเป้าหมายให้มากที่สุด โดยการโฆษณาใช้สื่อหรือเครื่องมือในการติดต่อเผยแพร่ เพื่อให้ความรู้ข่าวสารถึงประชาชนเป้าหมายได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึง ทั้งนี้ เพื่อก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ความนิยมและความร่วมมืออันดีที่ประชาชนเป้าหมายจะมีต่อเทศบาล

3) แก้ไขและป้องกันความเข้าใจผิด ถ้าหากเกิดความเข้าใจผิดขึ้นแก่เทศบาล จะเฝ้าพยายามแก้ไขและป้องกันความเข้าใจผิดที่เกิดขึ้นนั้นทันที อาจจะโดยการปฏิเสธข่าวที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดนั้น หรือชี้แจงแสดงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องที่เกิดการเข้าใจผิดนั้นให้กลุ่มประชาชนได้ทราบ หรือถ้ามีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดความเข้าใจผิดขึ้นได้ ก็จะต้องป้องกันไว้ก่อน และ

ในการแก้ไขและป้องกันความเข้าใจผิดนี้ ไม่ควรจะเน้นหนักหรือป้องกันแก้ไขแต่ทางด้านกลุ่มประชาชนเท่านั้น จะต้องพิจารณาตรวจสอบความบกพร่องของเทศบาลเอง ซึ่งถ้าพบก็จะต้องชี้แจงให้หัวหน้าฝ่ายบริหารทราบด้วย เพื่อจะได้ทำการปรับปรุงและแก้ไขให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้นเพื่อสร้างความนิยมเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่เทศบาล

4) จะพยายามสำรวจตรวจสอบกระแสประชามติ ที่กลุ่มประชาชนมีต่อเทศบาล ซึ่งนับว่าเป็นวิธีการทำงานในด้านการประชาสัมพันธ์ที่สำคัญมากประการหนึ่ง เพราะกระแสประชามติจะมีอิทธิพลการดำเนินงานของสถาบันหรือเทศบาลเป็นอย่างมาก การดำเนินงานจะเป็นไปได้ก็เรียบร้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับกระแสประชามติเป็นสำคัญ ถ้าจะเปรียบเทศบาลเป็นเรือกระแสประชามติก็คือกระแสน้ำนั่นเอง การที่เรือจะแล่นทวนกระแสน้ำย่อมทำให้ความเร็วของเรือนั้นช้าลง หรือถ้ากระแสน้ำแรงมาก เรือก็อาจจะแล่นไปไม่ได้เลยก็ได้ แต่ถ้าหากว่าเราแล่นเรือตามกระแสน้ำ ก็จะทำให้เรื่อนั้นแล่นไปได้เร็วด้วยความเร็วของเรือเองและยังบวกด้วยความเร็วของกระแสน้ำอีกด้วย จากการเปรียบเทียบอุปมาอุปมันี้ จะเห็นว่ากระแสประชามติมีความสำคัญต่อสถาบันมาก เราจึงจำเป็นจะต้องมีการสำรวจตรวจสอบกระแสประชามติ ซึ่งการสำรวจตรวจสอบกระแสประชามตินี้ เป็นการทำงานทันสมัยสำหรับปัจจุบัน ซึ่งเรียกว่าเป็นระบบคู่ หรือที่เรียกว่า Two-Way Process คือดำเนินงานจากสถาบันไปสู่ประชาชนเท่านั้นยังไม่เพียงพอ เรายังจำเป็นจะต้องรู้ความนึกเห็นโต้ตอบที่ประชาชนมีต่อสถาบันด้วย ทั้งนี้เพื่อสร้างความนิยมเลื่อมใส และความเจริญก้าวหน้าให้เกิดขึ้นกับสถาบันซึ่งในที่นี้ก็คือเทศบาลนั่นเอง

และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ วิธีการทำงานนั้นควรจะเป็นวิธีการทำงานที่มีแผนการเตรียมไว้โดยพร้อม ดังที่ได้อธิบายคำว่า "มีแผนการ" ไว้แล้วในข้อแรก เพราะถ้าทำงานอะไรโดยไม่มีแผนงานล่วงหน้า คิดจะทำอะไรก็ทำตามใจชอบ จะทำให้งานนั้นอาจจะไม่บรรลุเป้าหมาย และอาจจะทำให้เสียทั้งเวลา และค่าใช้จ่ายไปโดยเปล่าประโยชน์ ไม่ได้ผลคุ้มค่าก็ได้

3. มีผู้กล่าวว่า "นักประชาสัมพันธ์ที่ดี ต้องมีความรู้เกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation) ด้วย จงพรรณนาโวหารสนับสนุนคำกล่าวนี้

ย่อมเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า มนุษย์เรานั้น ได้ชื่อว่าเป็น “สัตว์สังคม” ดังนั้นจึงเป็นของแน่ว่ามนุษย์เราไม่สามารถจะอยู่โดดเดี่ยวโดยลำพังได้ จำเป็นจะต้องอยู่รวมกลุ่มกันในสังคม ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ให้ความร่วมมือในกิจการงานเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จร่วมกัน และในการที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างราบรื่นและมีความสุขนั้นก็จำเป็นจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกันด้วย และยังโดยเฉพาะผู้ที่คือนักประชาสัมพันธ์ ซึ่งต้องมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคน ยิ่งจำเป็นที่จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ เพราะวิชามนุษย์สัมพันธ์นี้ก็คือทฤษฎีที่เน้นในเรื่องกลุ่มสังคม เพื่อต้องการให้สมาชิกของกลุ่มได้อยู่ร่วมกันด้วยความเรียบร้อยและสงบสุข หรืออีกนัยหนึ่ง วิชามนุษย์สัมพันธ์คือวิชาที่ว่าด้วยศาสตร์และศิลป์ในการที่จะเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นระหว่างบุคคล เพื่อให้เกิดความร่วมมือซึ่งกันและกันในการทำงานให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ จากความหมายที่ได้กล่าวมานี้ก็จะเห็นได้ว่า การประชาสัมพันธ์มีความเกี่ยวข้องกับมนุษยสัมพันธ์อย่างแนบแน่นที่สุด นักประชาสัมพันธ์จะสร้างความรักความเข้าใจให้เกิดขึ้นในกลุ่มคนไม่ได้เป็นอันขาด ถ้าหากว่าชาคมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี การที่นักประชาสัมพันธ์มีหน้าที่ต้องเกี่ยวข้องกับกลุ่มคน และในการที่จะทำให้กลุ่มชนเหล่านั้นมีความสัมพันธ์ ความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างสถาบันกับประชาชน เพื่อทำให้สังคมนั้นดำเนินไปอย่างสงบเรียบร้อย ราบรื่น และก้าวหน้า นักประชาสัมพันธ์ที่ดีก็ควรจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ด้วย รู้ศิลป์ในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ รู้พื้นฐานของความต้องการของมนุษย์ซึ่งไม่มีเหมือนกันและในที่สุดก็ควรจะต้องรู้ตัวเองด้วย ได้มีคำกล่าวไว้ว่า “จงให้สิ่งที่เขาต้องการก่อน แล้วท่านจะได้รับสิ่งที่ท่านต้องการ” เช่นเราให้ไมตรีหรือความยิ้มแย้มแก่ใคร เราก็จะได้รับสิ่งนั้นตอบแทน การที่ให้สิ่งที่เขาต้องการนั้นก็เหมือนกับการสร้างไมตรีผูกมิตรไว้นั่นเอง แต่อะไรล่ะเป็นสิ่งที่เขาต้องการ ซึ่งเหล่านี้เราจะทราบได้ก็ด้วยการเรียนรู้เรื่องมนุษยสัมพันธ์ เช่น เราจะต้องรู้พื้นฐานความต้องการของมนุษย์ก่อน ซึ่งมีอยู่หลายประการ โดยเฉพาะถ้าเราจะเป็นนักประชาสัมพันธ์ที่ดี จำเป็นมากที่จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ เพราะแม้แต่คนโบราณเช่นสุนทรภู่ ซึ่งยังไม่เคยรู้จักคำว่านักประชาสัมพันธ์ ก็ยังมีความรู้ในเรื่องมนุษยสัมพันธ์ ดังเช่นสุภาษิตที่ท่านได้แต่งไว้ว่า

“ผูกสนธิชิตเชื่อนี้เหลือยาก
จะผูกด้วยมนต์เสกลงเลขยันต์

ถึงเหล็กฟากรัดไว้ก็ไม่มัน
ก็ไม่มันเหมือนผูกไว้ด้วยไมตรี”

ซึ่งแสดงถึงการที่ทำนุรักษ์ใช้ไมตรีในการผูกสัมพันธ์กับมนุษย์ ซึ่งก็นับว่าเป็นความรู้เกี่ยวกับมนุษย์สัมพันธ์เช่นกัน ฉะนั้นในเมื่อเราจะเป็นนักประชาสัมพันธ์ที่ดี ก็จำเป็นจะต้องมีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์สัมพันธ์ด้วย จากที่กล่าวพรรณนาโวหารมาแต่ต้นจนถึงบัดนี้นั้น ก็เพื่อจะสนับสนุนคำกล่าวที่ว่า “นักประชาสัมพันธ์ที่ดี ต้องมีความรู้เกี่ยวกับมนุษย์สัมพันธ์ด้วย” นั่นเอง

4. สื่อหรือเครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการประชาสัมพันธ์นั้น จุดมุ่งหมายก็คือเพื่อที่จะเผยแพร่ความรู้ ข่าวสาร ข้อเท็จจริง เรื่องราวต่างๆ และนโยบายของสถาบันไปสู่ประชาชนเป้าหมาย เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และให้ความสนับสนุนร่วมมือในกิจการงานของสถาบันเพื่อกิจการงานของสถาบันจะได้ดำเนิน ไปโดยราบรื่นและ ได้ผลดีตามต้องการสื่อหรือเครื่องมือใช้ในการประชาสัมพันธ์นี้มีอยู่หลายชนิดด้วยกัน และแต่ละชนิดก็แตกต่างกันไปซึ่งพอจะพิจารณาได้ดังนี้ คือ

1) แตกต่างในค่าน “เนื้อที่-เวลา” เนื้อที่ก็เช่นพวกภาพ สิ่งพิมพ์ ฯลฯ เวลา ก็เช่น การพูดทางโทรศัพท์ วิทยุกระจายเสียง ฯลฯ ส่วนสื่อที่ต้องใช้ทั้งเนื้อที่และเวลา ก็เช่น ภาพยนต์ โทรทัศน์ ฯลฯ เป็นต้น

2) การมีส่วนร่วมของประชาชนที่เป็นเป้าหมาย คือ สื่อบางชนิดประชาชนที่เป็นเป้าหมายสามารถมีส่วนร่วมด้วยเป็นอย่างมาก เช่น การสนทนาพูดจากันระหว่างบุคคล ฯลฯ แต่สื่อบางอย่างประชาชนก็มีส่วนร่วมน้อยหรือไม่มีเลย ได้แก่เป็นผู้รับฟัง หรือรับรู้แต่เพียงอย่างเดียว เช่น การออกข่าวทางวิทยุกระจายเสียง หรือสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ต่างๆ เหล่านี้ เป็นต้น

3) มีลักษณะแตกต่างในด้านความเร็ว คือสื่อบางชนิดสามารถไปถึงประชาชนเป้าหมายได้อย่างรวดเร็วมาก เช่น ออกข่าวทางวิทยุกระจายเสียง สื่อบางอย่างก็มีความเร็วช้า เช่น หนังสือ สิ่งพิมพ์ เป็นต้น

4) ลักษณะแตกต่างในด้านความคงทนถาวร สิ่งที่มีความเร็วช้า เช่น พวกหนังสือมักจะมีความคงทนถาวรมากกว่าสื่อที่มีความเร็วมาก เช่น วิทยุกระจายเสียง ดังนี้ เป็นต้น

แต่จะอย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าสื่อแต่ละชนิดจะมีความแตกต่างกันไป แต่จุดมุ่งหมายก็มีเช่นเดียวกัน คือพยายามที่จะใช้เผยแพร่ให้เข้าถึงเป้าหมายได้มากที่สุด และอีกประการหนึ่ง ที่ควรคำนึงถึงในการใช้สื่อหรือเครื่องมือต่าง ๆ ในการประชาสัมพันธ์ ก็คือควรจะคำนึงถึงขีด

ในความสามารถของเป้าหมายผู้รับด้วยว่ามีมากน้อยแค่ไหน เช่นมีพื้นฐานการศึกษา ความรู้ ความเข้าใจ สภาพแวดล้อมเป็นเช่นไร สื่อที่ใช้ในนั้นจะสามารถเข้าถึงได้ถึงหรือไม่ ซึ่งเรื่องเหล่านี้ล้วนก็เป็นเรื่องที่จะต้องศึกษาพิจารณา เพื่อการนำสื่อหรือเครื่องมือมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

ภาพยนตร์ ควรจะนำมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ โดยการใส่เผยแพร่ความรู้ ข่าว หรือเรื่องราวต่าง ๆ ไปสู่ประชาชนที่เป็นเป้าหมาย ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนเป้าหมายได้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องรานั้น และในการใช้ภาพยนตร์ในการประชาสัมพันธ์นั้น เหมาะสำหรับเป้าหมายที่มีพื้นฐานความรู้น้อยหรือแทบไม่มีเลย ซึ่งไม่สามารถจะเข้าใจสื่อประเภทที่เป็นลายลักษณ์อักษร ได้เป็นอย่างดี และนอกจากนั้นสื่อที่เป็นภาพยนตร์นี้ยังมีคุณสมบัติที่อยู่อีกหลายประการ ซึ่งอาจจะนำมาประกอบการพิจารณาในการใช้ภาพยนตร์เป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์ด้วย

1. แสดงภาพให้เห็นเหมือนจริง จับใจได้ ทำให้ผู้ดูเกิดความรู้สึกเชื่อถือ เลื่อมใส จะกล้อยตามได้มากกว่าสื่ออื่น

2. แสดงภาพให้เชื่อกว่าเป็นความจริงได้ ทั้ง ๆ ที่อาจจะบิดเบือนความจริงไปบ้าง

3. ทรงจำติดตาได้นาน

และสำหรับภาพยนตร์ที่เป็นข่าว ก็อาจจะนำไปออกข่าวทางโทรทัศน์ เพื่อเผยแพร่เรื่องราว ข่าวต่าง ๆ หรือข้อเท็จจริงไปสู่ประชาชนได้อย่างกว้างขวางอีกด้วย

เครื่องขยายเสียง ใช้ในที่ที่มีกลุ่มประชาชนอยู่เป็นจำนวนมาก ไม่สามารถจะใช้เสียงธรรมดาเป็นสื่อไปถึงประชาชนเป้าหมายได้อย่างชัดเจนหรือทั่วถึง จึงควรจะใช้เครื่องขยายเสียงเพื่อให้ประชาชนเป้าหมายได้รับรู้ข่าวสาร เรื่องราว จากการบอกกล่าวเผยแพร่ได้อย่างชัดเจน กว้างขวาง และนอกจากนี้ยังเหมาะสำหรับประชาชนเป้าหมายที่สื่อประเภท สิ่งพิมพ์ ภาพยนตร์ เข้าไม่ถึงอีกด้วย

ภาพถ่าย ใช้แสดงกิจการต่าง ๆ ของสถาบันให้ประชาชนได้ทราบและรู้เห็น เช่น การจัดแผนภาพชุดที่เกี่ยวกับกิจการ หรือผลงานของทางสถาบันให้ประชาชนได้ชม และได้ทราบ ซึ่งทำให้เกิดความสนใจเพิ่มขึ้น และนอกจากนี้ ก็อาจจะแจกจ่ายภาพถ่ายให้แก่หนังสือพิมพ์ หรือใช้ประกอบในหนังสือเอกสารต่าง ๆ ฯลฯ

โปสเตอร์ ควรจะนำโปสเตอร์มาใช้ในการประชาสัมพันธ์ในกรณีที่ต้องการให้เกิด การเตือนตาเตือนใจเป้าหมายบ่อย ๆ เพื่อให้เกิดความสนใจให้เป้าหมายคล้อยตาม เห็นด้วย หรือปฏิบัติตามข้อความหรือคำแนะนำที่เขียนติดโปสเตอร์นั้น หรืออาจจะทำให้เกิดความเข้าใจ ในนโยบายของสถาบัน นอกจากนั้น การใช้โปสเตอร์ในการประชาสัมพันธ์นั้นก็อาจจะใช้ในการ บอกข่าวที่จะเกิดขึ้นให้ประชาชนได้ทราบ เช่น ข่าวในหลวงจะเสด็จ ฯลฯ เป็นต้น และข้อ ความที่ใช้เขียนติดโปสเตอร์นั้นควรจะเป็นข้อความที่ไม่ยาวนัก ชัดเจน และจำได้ง่าย เช่น อาจจะเขียนเป็นคำขวัญเตือนใจประชาชนอย่างสั้น ๆ เป็นต้น

กล้องถ่ายภาพยนต์ ใช้ในงานพิธีการต่าง ๆ เพื่อถ่ายภาพที่สำคัญ ๆ หรือบันทึก เรื่องราวที่เกี่ยวกับสถาบัน เพื่อไปออกข่าว เผยแพร่ ให้ประชาชนได้ทราบ อาจจะเป็นกลุ่ม ประชาชนภายในหรือภายนอกสถาบันก็ได้

4. การเขียนข้อความติดโปสเตอร์ ให้มีความหมายมุ่งใจประชาชนนั้น ควรจะเป็น ข้อความที่ไม่ยาวนัก มีความชัดเจน และจำได้ง่าย อาจจะเป็นข้อความที่มีความหมายประทับใจ ก็นใจ ดึงดูดความสนใจ สร้างความพอใจ หรือสร้างความข่มขวัญให้เกิดขึ้นได้ และใน ขณะเดียวกัน ก็ควรจะเป็นการแนะนำให้ประชาชนได้ปฏิบัติตามด้วย ซึ่งทั้งนี้แล้วแต่เรื่องราว หรือวัตถุประสงค์ในการเขียนโปสเตอร์ ว่าต้องการมุ่งใจให้ประชาชนทำอะไร และในการ ติดโปสเตอร์นี้ ควรจะคิดในที่ที่เห็นได้ง่าย คือมีลักษณะที่หาได้ง่ายด้วย เพื่อดึงดูดความ สนใจจากประชาชนนั่นเอง

ก. ให้ประชาชนรักษาความสะอาด การที่จะเขียนข้อความติดโปสเตอร์มุ่งใจให้ ประชาชนรักษาความสะอาดนั้น ควรจะเขียนในทำนองที่ทำให้ประชาชนรู้สึกว่าเขาเป็นเจ้าของ ประเทศ และมีส่วนสำคัญในการที่จะให้ความร่วมมือให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสว ยงามแก่ประเทศชาติบ้านเมืองด้วยการช่วยกันรักษาความสะอาด เช่น เขียนว่า

“บ้านเมืองเป็นของท่าน ฉะนั้น โปรดช่วยกันรักษาความสะอาด เพื่อความเป็น ระเบียบเรียบร้อย และสวยงามของบ้านเมืองของท่านเอง”

หรืออาจจะเขียนแต่เพียงประโยคสั้น ๆ ว่า

“บ้านเมืองเป็นของท่าน ฉะนั้น โปรดช่วยกันรักษาความสะอาด” ก็พอ เพราะ เป็นประโยคสั้น ๆ และจำได้ง่ายดี ในขณะเดียวกัน ก็เป็นการมุ่งใจและให้คำแนะนำไปในตัว

ข. ให้ประชาชนระวังไฟไหม้ การเขียนโปสเตอร์เกี่ยวกับการให้ประชาชนระวังไฟ ใหม่นั้น ควรจะเขียนมุ่งใจให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว (หรือที่เรียกว่าเป็นการข่มขวัญ)

ให้ประชาชนได้รู้ถึงภัยอันตรายร้ายแรงที่เกิดจากไฟไหม้ เพื่อจะได้เกิดความระมัดระวังมากขึ้น
นั้น เขียนว่า

“ไฟไหม้ทำลายทรัพย์สินและชีวิต ฉะนั้น จงอย่าประมาท”

หรืออาจจะเขียนในทำนองเปรียบเทียบให้เห็นภาพพจน์ เช่น

“โจรปล้นสิบครั้ง ยังไม่เท่าไฟไหม้ครั้งเดียว”

หรืออาจจะเขียนเป็นถ้อยคำที่สัมผัสคล้องจองกัน เพื่อให้จำติดปากได้ง่าย จึงเท่ากับเป็นการ
จูงใจให้ประชาชนระวังไฟไหม้ได้ เช่นเขียนว่า

“เล่นกับไฟ ไม่ระวัง พลาดพลั้ง จะหมดตัว”

ค. ให้ประชาชนมาเสียภาษีอากร การที่จะเขียนโปสเตอร์จูงใจให้ประชาชนมาเสีย
ภาษีอากรนั้น เป็นหน้าที่ที่สำคัญของพลเมืองดีประการหนึ่ง และเงินรายได้จากภาษีอากรนั้น
ไม่ได้สูญหายไปไหน หากแต่ได้กลับมาสนองแก่ประชาชนผู้เสียภาษีนั้นเอง ด้วยการนำเงิน
รายได้จากการเสียภาษีอากรของราษฎรนั้น มาบำรุงปรับปรุงพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญขึ้นนั่นเอง
อาจจะเขียนข้อความจูงใจดังนี้

“จงช่วยกันทำนุบำรุงบ้านเมืองของเรา ด้วยการไม่หลีกเลี่ยงการเสียภาษีอากร”

ง. ให้ประชาชนมารับพระเจ้าอยู่หัว ตามความเห็นของข้าพเจ้านั้น การเขียนข้อ
ความติดโปสเตอร์จูงใจให้ประชาชนมารับพระเจ้าอยู่หัวนั้น ไม่จำเป็นจะต้องเป็นข้อความที่จูง
จหรือพิศดารมากเหมือนในเรื่องอื่น ๆ เพราะเหตุว่า พระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นมิ่งขวัญ ที่เคารพ
สักการะของปวงชนชาวไทยทุกคน หรือเรียกได้ว่า พระองค์ทรงเป็นศูนย์รวมของจิตใจของ
ประชาชนชาวไทยทีเดียว ซึ่งพระองค์ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อพสกนิกรชาวไทยอย่างมาก
เคยสุดที่จะพรรณา เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรที่ปกแผ่ให้ความร่มเย็นเป็นสุขแก่ปวงชนชาวไทย เมื่อ
เป็นเช่นนั้น ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่าประชาชนชาวไทยทุกคนก็มีความจงรักภักดีต่อพระองค์อย่างเต็ม
เปี่ยม และพร้อมที่จะมารอรับเสด็จด้วยความเต็มใจ โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ต่างจังหวัด ซึ่ง
ม่มีโอกาสได้เฝ้าชมพระบารมีของพระองค์บ่อยนัก ดังนั้น การเขียนข้อความติดโปสเตอร์
ก็พเจ้าคิดว่าควรจะเขียนให้ชัดเจน ถึงวัน เวลา และสถานที่ที่พระองค์จะเสด็จมาถึง ก็เป็นการ
จูงใจที่ได้ผลแล้ว และข้อสำคัญควรจะให้ประชาชนได้ทราบกันอย่างทั่วถึงด้วย การเขียนข้อ
ความติดโปสเตอร์ก็เช่นเขียนว่า

“ขอเชิญเฝ้ารับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ.....

วันที่.....เวลา.....

คำขวัญเกี่ยวกับการขอความร่วมมือช่วยกันรักษาความสะอาดเมื่อครั้งคุณ “สันธนา เทพวัชรานนท์” รับราชการเป็นพนักงานประชาสัมพันธ์ตรี เทศบาลเมืองตรัง
จังหวัดตรัง ระหว่างวันที่ 16 เมษายน – 27 พฤษภาคม 2516
(เท่าที่สามารถรวบรวมได้)

1. ไปรคช่วยกันรักษาความสะอาด ให้บ้านเมืองผูกผาคสมศักดิ์ศรี
เป็นที่เชิดชูตาสง่าคิ เมืองตรังนี้หน้าจะอยู่คูกวมตา
2. บ้านเมืองเป็นของเรา ไปรคช่วยกันรักษาความสะอาด
3. “บ้านเมืองจะสะอาด เพราะประชาราษฎร์ร่วมมือ”
4. ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม ทำให้จิตใจเป็นสุข และปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ
5. ไปรคช่วยกันรักษาบ้านเมืองของเราให้สะอาด เรียบร้อยอยู่เสมอ โดยไม่ทิ้งสิ่งปฏิกูลขยะมูลฝอย และสิ่งต่างๆ หรือทำความสกปรกใดๆ ลงบนถนน ทางเดินเท้า ทางระบายน้ำ คู คลอง ตลอดจนสาธารณสถานทุกแห่ง

ข้อความนี้ คุณสันธนา ได้คิดประดิษฐ์ขึ้นนำเสนอคณะกรรมการ ซึ่งคณะกรรมการได้พิจารณาแล้วเห็นชอบ สั่งให้ทำโปสเตอร์ประกาศ ติดไว้ในเขตเทศบาลเมืองตรัง.

รวบรวมโดย นุช อักษรทอง

ผู้ร่วมงาน

วิชชนะอารมณ์

โดย พระ รัตน์สุวรรณ

คนที่จะอยู่ในโลกได้ด้วยความผาสุก นอกจากจะต้องอาศัยฐานะทางการเงิน และ ความรอบรู้ในวิชาอาชีพต่าง ๆ แล้ว บัจจัยสำคัญอีกอันหนึ่งที่จะทำให้คนเรามีความผาสุกก็คือ การรู้จักเอาชนะอารมณ์ของตนเองได้ คนที่ไม่สามารถจะเอาชนะอารมณ์ของตนเองได้ เราจะพบว่าฐานะทางการเงินหรือทางการศึกษา ไม่เคยช่วยให้คนเหล่านี้มีความสุขได้เลย เพราะฉะนั้นการรู้จักเอาชนะอารมณ์ จึงเป็นเรื่องที่ทุกคนจำเป็นจะต้องรู้

คำว่า อารมณ์ ในความหมายทางพระพุทธศาสนา หมายถึง รูป เสียง กลิ่น เส สัมผัส และเรื่องราวต่าง ๆ ที่ใจนึกขึ้นมา ซึ่งภาษาบาลีเรียกว่า รูปารมณ์ สัททารมณ์ วัณารมณ์ รสารมณ์ โยภูฏัพพารมณ์ และ ธัมมารมณ์ คำว่าอารมณ์ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึงเครื่องเร้าหรือสิ่งแหวดล่อมกั๊งที่กล่าวมานี้ ไม่ใช่หมายถึงความรู้สึกอย่างที่คนทั่วไปเข้าใจ เพราะฉะนั้นคำว่า ชนะอารมณ์ ในทางพุทธศาสนาจึงหมายถึง การรู้จักเอาชนะเครื่องเร้าหรือสิ่งแหวดล่อม และคำว่า ชนะตน ซึ่งหมายถึง การชนะใจตนเองนั้น ในความหมายที่แท้ก็หมายถึง การชนะอารมณ์นั่นเอง

โดยธรรมดา คนทุกคนย่อมตกเป็นทาสของอารมณ์ไม่มากก็น้อย คนที่ไม่ตกเป็น เป็นทาสของอารมณ์เลย มีบุคคลประเภทเดียวคือพระอรหันต์ นอกจากนี้แล้วย่อมตกเป็นทาสของอารมณ์ทั้งสิ้น พระอริยบุคคลที่ยังไม่ถึงขั้นอรหันต์ก็ไม่พ้นจากอำนาจของอารมณ์ แต่ต่างจากปุถุชนตรงที่การตกเป็นทาสอารมณ์ของพระอริยบุคคลนั้นน้อยมาก จนคนธรรมดาสังเกตเกือบไม่ได้เลย ในชีวิตประจำวันของท่านในสายตาของคนธรรมดาทั่วไปจะเห็นว่า ท่านทำอะไรตามเหตุผลเสมอ แต่ในความรู้สึกของพระอริยบุคคลที่สูงกว่า จะเห็นว่าพระอริยบุคคลที่ต่ำกว่าท่านนั้น ยังคงตกเป็นทาสของอารมณ์บางอย่างอยู่ เช่น นางวิสาขาเคยร้องไห้เพราะหลานตาย พระอานนท์ก็เคยร้องไห้ในเมื่อทราบข่าวว่าอีก 3 เดือน พระพุทธเจ้าจะทรงปรินิพพาน และจากเรื่องในคัมภีร์ธรรมบทที่เคยมีปรากฏว่า ผู้หญิงซึ่งเป็นพระโสคาบันแล้ว แต่ด้วยอำนาจ

ของบุพเพสันนิวาส ทำให้ไปรักชายคนที่เขื่อนายพรานจนได้แต่งงานเป็นสามีภรรยากันก็มี ก็นั้นเป็นต้น เรื่องของอารมณ์ถ้าได้ศึกษาโดยละเอียดแล้ว ท่านจะพบว่า อารมณ์เป็นเรื่องใหญ่ ที่มีอิทธิพลครอบงำจิตใจคนมากที่สุด และไม่เว้นใครเลยนอกจากพระอรหันต์เท่านั้น

ปัญหาสำคัญมีอยู่ว่า ทำไมอารมณ์จึงมีอิทธิพลเหนือจิตใจคน ปัญหานี้ท่านจะเข้าใจได้ไม่ยาก ถ้าหากเข้าใจคำต่อไปนี้อย่างแจ่มแจ้ง

ความรู้สึกนึกคิดย่อมเป็นไปตาม

ความหมายที่เกิดจากเกิดอุปาทาน

คำว่า อารมณ์ ในความหมายที่ลึกซึ้งก็คือ ความหมายต่าง ๆ ที่สุดแล้วแต่จะยึดถือกัน เพราะ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส หรือสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่จะประสบพบเห็นสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ที่เข้าไปสู่จิตใจและทำให้จิตใจผันผวนไปได้ต่าง ๆ นั้น ก็คือความหมายที่ยึดถือไว้นั่นเอง เช่นคำว่า มึง กู ฉันทัน ท่าน คุณ เธอ สรรพนามต่าง ๆ เหล่านี้ เราจะรู้สึกว่าเป็นคำหยาบหรือคำสุภาพ ความสำคัญไม่ได้อยู่ที่คำพูด แต่อยู่ที่ความยึดถือตามที่เคยอบรมมา เช่น คำว่า มึง กู ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมิได้ถือว่าเป็นคำหยาบแต่มาในสมัยปัจจุบันในกลุ่มของผู้ที่ดีถือว่าเป็นคำหยาบทั้งนี้เป็นต้น ถ้าท่านเข้าใจว่า อารมณ์ก็คือความหมาย และความหมายก็คือสิ่งที่เกิดจากอุปาทาน เช่นนี้แล้ว ท่านก็จะเข้าใจได้ว่า เหตุไรคนทุกคนจึงตกเป็นทาสของอารมณ์ และทำอย่างไรจึงจะเอาชนะอารมณ์ได้

อนึ่ง ตามธรรมดาคนที่จะละอุปาทานได้อย่างเด็ดขาด ก็คือพระอรหันต์เท่านั้น ส่วนปุถุชนมีอุปาทานเหนียวแน่นมาก การที่บุคคลธรรมดาจะอุปาทานเหนียวแน่นก็เพราะมีตัณหามาก หลักในปฏิจกสมุปาทมมีอยู่ว่า “ตัณหาเป็นบ่อจายให้เกิดอุปาทาน ถ้าตัณหามาก อุปาทานก็มาก และตัณหาจะเข้มข้น ก็เพราะความสุขและความทุกข์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของปุถุชนเข้มข้น” ด้วยเหตุนี้ ปุถุชนผู้หนาด้วย ตัณหา จึงไม่มีทางที่จะปลดปล่อยอุปาทานของตนเองได้ เว้นไว้แต่ผู้ที่มีสติศึกษาธรรมเพื่อแก้ตัณหา ของตนเองเท่านั้น จึงจะมีทางบรรเทาอุปาทานของตนเองลงได้บ้าง และผู้ที่มีอุปาทานเบาบางเท่านั้น จึงจะสามารถเอาชนะอารมณ์บางอย่างได้

จากหลักวิชาโดยสังเขปที่อธิบายมานี้ ท่านพอจะมองเห็นได้ว่า เหตุไรคนทั่วไปจึงตกเป็นทาสของอารมณ์ ซึ่งหมายความว่า พอกระทบกับอารมณ์ที่ยั่วให้เกิดความรู้สึกในทางไหน ความรู้สึกในทางนั้นก็จะเกิดขึ้นทันทีที่ไม่สามารถจะยับยั้งไว้ได้ คนที่หุนหันพลันแล่นใจ

อันโกรธง่าย ใจน้อย เห็นคนอื่นได้ดีทนอยู่ไม่ได้ อะไรต่าง ๆ ในทำนองนี้ ก็คือคนที่ตก
เป็นทาสของอารมณ์อย่างมากมายนั่นเอง ขอได้โปรดสังเกตดูว่า คนเจ้าอารมณ์ต่าง ๆ เหล่านี้
เป็นบุคคลประเภทที่มีความยึดมั่นในสิ่งที่เขาต้องการอย่างเหนียวแน่นมาก เช่นคนที่ต้องการจะ
ชื่อเสียงเพื่อเทิดทูนเกียรติยศในเรื่องชื่อเสียงอย่างมากขึ้น จะพบว่า เป็นบุคคลที่ชอบขอ ชอบ
นประจบสอพลอ และทนไม่ได้ถ้าหากจะมีใครมาค้ำหน้าเกียรติยศแม้เพียงเล็กน้อย ขอได้โปรด
สังเกตดูว่า ความยึดมั่นทุกอย่างขึ้นอยู่กับความต้องการ ถ้าหมดความต้องการ ก็หมด
ความยึดมั่น เช่นผู้หญิงจะหึงก็เฉพาะแต่ในผู้ชายที่ตนเองยังรัก และยังคงต้องการอยู่เท่านั้น
ถ้าหมดรักหมดความต้องการ ความหึงก็จะหมดไป ความหึงก็คืออุปาทานที่แสดงออกมาในรูปแบบหนึ่ง
การรู้จักเอาชนะอารมณ์ ความสำคัญอยู่ที่ความเข้าใจหลักวิชาการศึกษาต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว
โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ ถ้าเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งว่า การตกเป็นทาสอารมณ์ ก็คือ การตกเป็น
ทาสอุปาทานของตนเอง และเนื่องจากอุปาทานทุกอย่างขึ้นอยู่กับความต้องการ ฉะนั้น
คนที่หึงอุปาทานอย่างเหนียวแน่น ก็คือ คนที่เห็นแก่ตัวอย่างมากเท่านั้น ถ้าทำนั้งใน
ข้อความสั้น ๆ เหล่านี้ จะทำให้ท่านรู้จักเอาชนะอารมณ์ได้อย่างมากทีเดียว

คนที่ตกเป็นทาสของอารมณ์ก็คือคนที่เห็นแก่ตัว หรือคนที่โง่ต่อจิตใจของ
ตนเอง

คติเหล่านี้เป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับคนที่ตกเป็นทาสของอารมณ์

สำหรับข้อความที่อธิบายมาโดยสังเขปนี้เป็นหลักวิชากว้าง ๆ สำหรับการเอาชนะ
อารมณ์ แต่อย่างไรก็ดีผู้รู้เพียงแค่นั้น แม้จะรู้อย่างดี ก็ยังไม่อาจจะเอาชนะอารมณ์ได้ ผู้ที่
สามารถจะเอาชนะอารมณ์ได้ ก็ต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามหลักการดังต่อไปนี้ คือ.-

1. จะต้องเป็นคนที่มีความปรารถนาสุจริตต่อคนทั้งปวง หรือพูดอีกนัยหนึ่งคือ
เป็นคนมีความเมตตาปรานีต่อคนทั่วไปเสมอ ความปรารถนาสุจริต ความเมตตาปรานี
เป็นพื้นฐานที่สำคัญอย่างหนึ่งสำหรับการเอาชนะอารมณ์ ซึ่งเราจะสังเกตได้จากพ่อแม่ของเรา
เอง โดยธรรมชาติ บุคคลที่เป็นพ่อแม่ย่อมมีความเมตตาปรานี และมีความปรารถนาสุจริตต่อ
ลูกเสมอ เพราะฉะนั้นเราจึงเห็นได้ว่า พ่อแม่มักจะทนได้ต่ออารมณ์ต่าง ๆ ที่ลูกเป็นฝ่ายก่อ
ขึ้นซึ่งการกระทำต่าง ๆ ที่ลูกกระทำนั้น ถ้าเป็นคนอื่นที่ไม่ใช่ลูก แน่แน่นอนยอมทนไม่ได้ ทั้งนี้
เพราะพ่อแม่มีความเมตตาปรานีต่อลูกอย่างลึกซึ้งนั่นเอง จึงทนได้ ในระหว่างพื้กับน้อง สามี
กับภรรยา เพื่อนกับเพื่อนที่รักกันด้วยความสุจริตใจ และมีความหวังดีต่อกันอย่างแท้จริงนั้น

เราจะพบว่าในระหว่างบุคคลเหล่านี้ ได้มีความอดทนต่อกันและกันอย่างมาก แต่ตรงกันข้าม ถ้าพ่อแม่คนใดมีความเมตตาปรานีน้อย เลี้ยงลูกอย่างเห็นแก่ตัว พี่น้องที่ไม่รักกันจริง เพื่อที่ไม่สุจริตต่อกัน ในระหว่างบุคคลเหล่านี้ เราจะเห็นว่ามีความอดทนต่อกันน้อย มักจะว่าวามหรือทำอะไรตามอารมณ์ได้ง่าย ผู้ที่ปรารถนาจะเอาชนะอารมณ์ ข้อเท็จจริงนั้น ๆ เหล่านี้ควรจะเอาใจใส่ให้มาก เพราะเป็นสิ่งที่สังเกตเห็นได้ง่าย ๆ ถ้าหากว่าเราจะเป็นคนที่ว่าวามเกิดโทษได้ง่าย ก็ขอให้นึกถึงพี่น้องนั้นว่า อาจจะเป็นเพราะเรามีความเมตตาปรานีน้อยก็เป็นได้

๒. หลักการในการเอาชนะอารมณ์อีกอย่างหนึ่ง ก็คือ ในชีวิตประจำวันจะต้องเป็นคนที่มีดำเนินความชีวิตอยู่เพื่อความดี บางคนมีอคติคิดว่า เงิน ชื่อเสียง และความสุขสำราญ สำคัญยิ่งกว่าสิ่งใดทั้งหมด เขามีชีวิตอยู่เพื่อหวังผลในทางนี้เป็นจุดสำคัญ ซึ่งจะได้มาโดยวิธีไหนก็ตาม จะสุจริตหรือทุจริตไม่คำนึงถึง คำนึงถึงแต่อย่างเดียวว่าขอให้ได้สิ่งเหล่านี้มาก็แล้วกัน สำหรับบุคคลประเภทนี้จะตกเป็นทาสของอารมณ์ได้ง่ายที่สุด เพราะจุดหมายในการดำรงชีวิตของบุคคลประเภทนี้ผิดจากความเป็นจริง ซึ่งความจริงมีอยู่ว่า วิญญาณเป็นรากฐานของสิ่งทั้งหลาย ความสุขความทุกข์มีรากฐานอยู่ที่วิญญาณ ผู้ที่มีวิญญาณสะอาดบริสุทธิ์เท่านั้นจึงจะมีความสุขอย่างแท้จริง ส่วนผู้ที่มีวิญญาณไม่บริสุทธิ์ ในใจเต็มไปด้วยความทุกข์ชั่วร้ายต่าง ๆ บุคคลประเภทนี้ไม่ผิดกับหมาหัวเน่า ในหัวของมันมีหนอน หมาหัวเน่าแม้จะกินดี อยู่ดีสักเพียงใดก็ตาม มันก็หาความสุขที่แท้จริงไม่ได้ ความจริงของชีวิตแท้ ๆ เป็นอย่างนี้ และหน้าที่ของมนุษย์ซึ่งโดยธรรมชาติย่อมมีจิตใจสูงกว่าสัตว์นั้น ควรจะมุ่งผลในทางความสะอาดบริสุทธิ์ของจิตใจเป็นจุดหมายสำคัญ แต่ถ้าผู้ใดกลับไปหวังผลในทางวัตถุยิ่งกว่าผลในทางจิตใจ ผลที่ได้รับก็คือการตกเป็นทาสของอารมณ์ คนที่ตกเป็นทาสของวัตถุก็คือในเรื่องวัตถุเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งเป็นการยึดถือที่ผิดนั้น ก็ไม่ผิดอะไรกับคนที่เพื่อผ่นไผ่หาสิ่งที่ไม่จริง แน่ละ! เขาย่อมประสบแต่ความหลงกลวงอยู่เสมอ และผลที่ได้รับก็คือความล้มเหลว ความผิดหวัง ความทุกข์ทรมานต่าง ๆ คนที่มีพื้นฐานในทางจิตใจเสีย อย่างที่เราเรียกว่าคนพินเสีย นั้น ตกเป็นทาสของสิ่งแวกล้อมง่ายที่สุด อารมณ์เสีง่ายมาก ขอให้สังเกตจากผู้หญิงหรือผู้ชายบางคน ที่ผิดหวังในเรื่องความรักจนพินเสียจิตใจเสีย นั้น เขาอาจจะตกใจทำอะไรผิด ๆ ได้ง่ายมาก เรื่องพินเสียอันนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการตั้งจุดหมายในชีวิตผิดนั้น เป็นเรื่องที่จะต้องตั้งข้อสังเกตให้มาก

จุดหมายของพระพุทธศาสนามีอยู่ ๓ อย่างคือ ละชั่ว ทำดี ทำใจให้บริสุทธิ์
กหมาย ๓ อย่างนี้ ควรจะเป็นจุดหมายของคนทุกคน คนที่ดำรงชีวิตอยู่เพื่อละชั่ว ทำดีและ
าใจให้บริสุทธิ์นั้น ทราบไถที่เขายังยึดมั่นอยู่ในจุดเหล่านี้เป็นจุดสำคัญของชีวิต ชีวิตของเขา
จะค่อย ๆ สอาด และมีความผาสุกในด้านจิตใจขึ้นเป็นลำดับ โปรดจำไว้ว่า คนที่สามารถ
เอาชนะอารมณ์ได้ก็คือคนที่มึจิตใจสบายอยู่เสมอ คนที่มีร่างกายแข็งแรงมีสุขภาพดีมี
นามัยดี ย่อมมีความต้านทานต่อโรคร้ายไข้เจ็บได้ก็ไม่เจ็บป่วยง่ายฉับใด คนที่มีสุขภาพทางจิต
ย่อมจะต้านทานต่ออารมณ์ได้ดีฉับนั้น สุขภาพทางจิตก่อนสมบูรณ์เป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งใน
ารชนะอารมณ์

๓. หลักในการเอาชนะอารมณ์อีกอย่างหนึ่ง ก็คือ การรู้จักมองคนในแง่ดี
มอ รู้จักแยกแยะความดีกับความชั่วออกจากกันได้ ส่วนไหนดีก็นับถือ ไม่เอาความ
วุ่นในแง่ลบมาลบล้างความดี ที่เขามีอยู่จริง ๆ คนที่มีนิสัยแบบนี้ โดยปกติจะสังเกตได้ว่า
็นคนที่สุขุมและเยือกเย็นอย่างน่านับถือ ไม่เกลียดใครจริง ๆ เพราะรู้จักมองคนในแง่ดีเสมอ
นฐานอันนี้รู้สึกว่าจะจะเป็นลักษณะที่เด่นของผู้ที่รู้จักเอาชนะอารมณ์ คนที่ตกเป็นทาสของ
ารมณ์ ส่วนมากเป็นคนที่ชอบมองคนอื่นในแง่ร้าย พบความไม่ดีของคนอื่นแม้เพียงอย่างเดียว
่ถ้าบังเอิญไปตรงกับจุดที่ตนเองเกลียดเข้า เขาก็จะยกเอาแง่ที่ไม่ดีนั้นขึ้นมาลบล้างความดี
ังหมด ทั้งที่ความดีต่าง ๆ เหล่านี้ก็ยังคงมีอยู่จริง ๆ บุคคลประเภทนี้เป็นบุคคลที่น่าสงสาร
จระไม่รู้จักแยกส่วนที่ดีและไม่ดี ไม่มองคนอื่นตามความเป็นจริง มองแต่ในทัศนะที่ตนเอง
กถือ เขาเป็นคนสวมแว่นสี เขามองดูสิ่งต่าง ๆ จากแว่นสีที่เขาสวมอยู่ เมื่อเป็นเช่นนี้เขาจะ
จักคนอื่นตามความเป็นจริงได้อย่างไร เมื่อไม่สามารถมองคนอื่นตามความเป็นจริง เพราะ
่มยอมถอดแว่นสี ผลที่ได้รับก็คือสิ่งแวดล้อมจะจูงเขาไปได้ง่ายที่สุด และตกเป็นทาสของ
ารมณ์ได้ง่ายที่สุด

อนึ่ง ตามหลักในเรื่องสังฆคุณ ได้สอนให้เข้าใจว่า สิ่งที่มีค่าควรแก่การเคารพและ
วามนับถืออย่างสูงนั้น ก็คือความดีในด้านคุณธรรม บทสังฆคุณมีอยู่ว่า สุปฏิปันโน ภควโต
วากสงโฆ สงฺฆํ นมามิ แปลว่า หมู่แห่งสาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ปฏิบัติ
วาทเจ้าขออนอบน้อมบรรดาสาวก ที่ปฏิบัติดีทั้งหลายเหล่านั้น จากเรื่องในสังฆคุณนี้ได้ชี้
ให้เห็นว่า คนที่จะได้ชื่อว่าเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าก็คือผู้ที่ปฏิบัติดี สาวกของพระพุทธเจ้า

มีอยู่ ๔ ประเภทคือ ภิกษุณี ภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา ในบรรดาบุคคลเหล่านี้ซึ่งมีทั้งพระและ
ฆราวาส ผู้หญิงและผู้ชาย เด็กและผู้ใหญ่ ใครก็ตามในกลุ่มคนเหล่านี้ ถ้าเป็นผู้ปฏิบัติ
เราชอบอ่อนน้อมหรือแสดงความนับถือทั้งสิ้น โปรดสังเกตคำว่า ตามหลักพุทธศาสนาเรานับถือ
พระรัตนตรัยว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าสูงยิ่งกว่าสิ่งใด ถ้าเราสวมนต์บทธนด้วยความเข้าใจและเลื่อม
ใสจริง ๆ ก็หมายความว่าในความรู้สึกอันแท้จริงของเรานั้น เรายกย่องความดีในด้านศีลธรรม
ให้อยู่เหนือสิ่งใด ๆ ความมีเงิน ความมีชื่อเสียง หรือฐานะตำแหน่งใหญ่โตสักเพียงใดก็ตาม
ก็ทำให้มีคุณค่าสูงเท่ากับคุณค่าในทางศีลธรรมไม่ ผู้ที่มีความรู้สึกอย่างจริงใจเช่นนี้ จะเป็น
บุคคลที่เอาชนะอารมณ์ได้ง่าย แต่ทั้งนี้อย่าลืมนว่าการรู้จักแยกแยะความดีและความชั่วออกจากกัน
ส่วนไหนที่เราก็บอกว่าดีและนับถือด้วยความจริงใจ ส่วนไหนไม่ดีก็บอกว่าไม่ดี แต่ที่รู้จักให้
อภัย เพราะความไม่ดีอย่างที่คนอื่นมีอยู่นั้น เราอาจจะทำมาแล้ว หรืออาจจะทำต่อไปในกาล
ข้างหน้าก็เป็นได้ และในที่สุดก็คิดได้ว่า เขาไม่ดีอย่างนั้น แต่เราก็ไม่ดีอย่างนั้น คิดเฉย
แล้วต่างก็เป็นคนไม่ดีเหมือนกัน หรือไม่เช่นนั้นก็คิดได้ว่า ธรรมดาคนที่ยังหลงผิดเพราะไม่ได้
รับการศึกษา หรือตกอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีนั้น ก็อาจจะทำความชั่วได้ทุกคน เขาอย่างไร
เราก็อย่างนั้น ถ้าคิดได้เช่นนี้ จะทำให้รู้จักให้อภัยคนและมองคนในแง่ดีได้เสมอ การสวมนต์
สังฆคุณด้วยความเข้าใจและเลื่อมใส จะทำให้ได้ผลในการรู้จักเอาชนะอารมณ์ได้เป็นอย่างดี

๔. หลักการ ในการชนะอารมณ์อีกอย่างหนึ่ง ก็คือ การหัดให้เป็นคนมีนิสัย
จะทำอะไร ให้นึกถึงบ้จัจย์ก่อนที่จะทำตามใจตน มีบาลีอยู่บทหนึ่งว่า “ยถาปัจจุย
ปวตุตนฺติ” สิ่งทั้งหลายย่อมเป็นไปตามบ้จัจย์ คนโดยมากชอบทำอะไรตามใจตน โดย
ไม่ได้นึกถึงบ้จัจย์ว่าควรจะเป็นไปได้หรือไม่ คนที่ทำอะไรโดยนึกถึงบ้จัจย์คือเหตุผล และ
พยายามทำตามเหตุผล จะได้หรือไม่ได้ก็สุดแล้วแต่เหตุผล ถ้าหัดให้เป็นคนมีนิสัยอย่างนี้ เกือบ
จะพูดได้ว่า การชนะอารมณ์ได้อยู่ในกำมือของท่านผู้นั้นแล้ว ความยากลำบากในเรื่องที่จะทำ
อะไร ให้เป็นไปตามเหตุผลนี้อยู่ตรงที่เราตัดความอยากและความยึดถือไม่ได้ ทั้งนี้ก็เนื่องมา
จากความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องจิตใจของตนเอง ไม่ลึกซึ่งพอผู้ที่เข้าใจเรื่องจิตใจได้ลึกซึ่งนั้น
ก็ต่อเมื่อได้ศึกษาเรื่องปฏิจจสมุปบาทอย่างดีแล้วเท่านั้น ผู้ที่ไม่ได้ศึกษาเรื่องนี้ไม่มีทางเลยที่
จะเข้าใจเรื่องจิตใจของตนเองได้ลึกซึ่งพอ เรื่องปฏิจจสมุปบาท เป็นหลักวิชาที่จำเป็นสำหรับ
คนทุกคน ในบทสังฆคุณมีอยู่ตอนหนึ่งว่า ญายปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ แปลว่า

แม่แห่งสาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อจะรู้สิ่งที่ควรรู้ คำว่า “ฉฺย” แปลว่า
สิ่งที่ควรรู้ ซึ่งสิ่งที่ควรรู้ในที่นี้ พระพุทธองค์ทรงอธิบายไว้ว่าได้แก่เรื่อง ปฏิจจสมุปบาท
ละนิพพาน จากบทสังฆคณฺเฑนในตอนนี้ สอนให้เราเข้าใจว่า ผู้ที่จะได้ชื่อว่าเป็นสาวกของ
พระพุทธเจ้าจริง ๆ นั้น ก็ต่อเมื่อได้ศึกษาเรื่องปฏิจจสมุปบาทจนเข้าใจดี และเข้าใจเรื่อง
พพานอย่างถูกต้อง การศึกษาเรื่องปฏิจจสมุปบาทให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง จะช่วยให้อ่านจิตใจ
ของตนเองได้กระจ่างมาก ผู้ที่เข้าใจจิตใจของตนเองได้กระจ่างแจ้งเท่านั้น จึงจะสามารถเอา
ชนะอารมณ์ได้ พุทฺงาย ๆ ว่า ผู้ที่อ่านจิตใจของตนเองได้ก็สามารถที่จะเอาชนะอารมณ์ของตน
งได้ เหมือนกับว่าถ้าเราเข้าใจจิตใจของผู้ใดได้แจ่มแจ้ง การที่จะเอาชนะใจผู้นั้นก็เป็นสิ่ง
ไม่ยาก

ได้กล่าวมาแล้วว่า ผู้ที่จะเอาชนะอารมณ์ได้ก็ต่อเมื่อเข้าใจจิตใจของตนเองได้
จ่มแจ้ง แต่การที่จะเข้าใจเรื่องจิตใจได้แจ่มแจ้ง ก็ต่อเมื่อเราสามารถเข้าไปให้ถึง
เบื้องหลังของความรู้สึกนึกคิดที่ปวง แต่เรื่องนี้จะทำได้ ก็ต่อเมื่อได้ศึกษาเรื่องนิพพาน
ให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งเท่านั้น แต่เพราะเหตุที่เรื่องนี้เป็นเรื่องยากและหน้ากระดาษจำกัด จึง
ยยติไว้เพียงเท่านี้

ข้อความต่าง ๆ ที่อธิบายมาโดยสังเขปนั้น เป็นหลักวิชากว้าง ๆ และเป็นหลักการ
ปฏิบัติใหญ่ ๆ สำหรับการเอาชนะอารมณ์ ซึ่งถ้าจะพูดโดยละเอียดแล้วก็เป็นเรื่องที่ยาวมาก
่ออย่างไรก็ดี ข้อความสั้น ๆ ที่กล่าวมานั้น ถ้าท่านพยายามอ่านให้เข้าใจตลอด ก็จะได้หลัก
หรับการเอาชนะอารมณ์ได้อย่างเพียงพอเหมือนกัน โดยปกติผู้ที่สามารถเอาชนะอารมณ์ได้
อกจากจะต้องเข้าใจหลักวิชาและหลักปฏิบัติต่าง ๆ ดังที่ได้อธิบายมาเป็นอย่างดีแล้ว สิ่งที่
ต้องสนใจเป็นพิเศษอีกอย่าง ก็คือ “เคล็ดในการเอาชนะอารมณ์” หรือพูดอีกนัยหนึ่งคือ
ที่คณิศแห่งการเอาชนะอารมณ์” ซึ่งเป็นการอธิบายอย่างละเอียดถึงหลักการ และวิธีการ
การที่จะทำให้การเอาชนะอารมณ์เป็นผลสำเร็จ ผู้ที่ไม่เข้าใจถึงเทคนิคแห่งการเอาชนะอารมณ์
เมไม่อาจจะเอาชนะอารมณ์ได้ ข้อความที่จะบรรยายต่อไปนี้เป็น การอธิบายให้เข้าใจ ถึงเทค
าแห่งการเอาชนะอารมณ์โดยเฉพาะ

ข้าพเจ้า ได้กล่าวมาแล้ว การตกเป็นทาสของอารมณ์ ก็คือ การตกเป็นทาสแห่ง
าทานของตนนั่นเอง อารมณ์ต่าง ๆ จะมีอิทธิพลเหนือจิตใจได้ ก็เพราะไปยึดถือความหมาย
ง ๆ ตามที่เคยอบรมมา อย่างดีว่า อารมณ์ที่เข้าไปสู่ใจ ก็คือ ความหมายที่ใจยึดถือ

ถ้าไม่มีคติในความหมายต่าง ๆ ตามที่เคยอบรมมา อารมณ์ก็ไม่อาจมีอิทธิพลเหนือจิตใจได้
“ตกเป็นทาสของอารมณ์” ก็คือ ตกเป็นทาสของอุปาทาน” หลักอันนี้พยายามศึกษาให้
เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง เพราะปรากฏว่า ผู้ที่ตกเป็นทาสของอารมณ์ง่ายที่สุดคนนั้น ก็คือผู้ที่เฝ้าต่อ
จิตใจของตนเอง เพราะฉะนั้น เทคนิคแห่งการเอาชนะอารมณ์อย่างหนึ่งก็คือ :-

ต้องพยายามอ่านอารมณ์ของตัวเองให้เข้าใจตลอด อ่านใจตนเองให้ทะลุ

โปรดจำไว้ว่า หลักอันนี้สำคัญที่สุด ผู้ที่อ่านอารมณ์หรืออ่านใจของตนเองเข้าใจโดย
ตลอดเท่านั้น จึงจะสามารถเอาชนะอารมณ์ได้ แต่ปัญหาสำคัญมีอยู่ว่า ทำอย่างไรจึงจะสามารถ
อ่านใจของตนเองให้เข้าใจได้โดยตลอด และทะลุปรุโปร่ง ? ที่จริงการที่จะสามารถอ่านใจของ
ตนให้เข้าใจได้จริง ๆ นั้น จะต้องได้ศึกษาเรื่องปฏิจาสัมุปบาท เรื่องนี้เท่านั้นที่จะช่วยให้เข้าใจ
จิตใจของตน แต่เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ยาวและค่อนข้างยาก ฉะนั้นจึงคงจะไม่พูดถึง แต่ท่าน
ที่สนใจก็อาจจะหาอ่านได้จากหนังสือ คำบรรยายพุทธปรัชญา ซึ่งมีจำหน่ายที่แผนกจัดท
และที่แผนกธรรมวิชัยของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ และที่สำนักค้นคว้าทาง
วิญญาณ แต่อย่างไรก็ดี ข้อสังเกตต่อไปนี้บางที่จะช่วยให้ท่านรู้จักอ่านใจของตนได้ดีขึ้น

โปรดสังเกตว่า คนที่มีอารมณ์เฉยใจโกรธง่าย ใจน้อยนั้น มักจะเป็นคนมีนิสัย
ชอบทำอะไรเอาแต่ใจของตนถ้าต้องการสิ่งใด ก็มักจะนึกแต่ในแง่ที่จะเอาทำเฉย ส่วนในแง่
อื่นที่ขัดแย้งกับความต้องการของตน แม้จะมีเหตุผลดีสักเพียงใดก็ไม่คำนึงถึง ท่านลองพยายาม
แยกแยะความรู้สึกของคนประเภทนี้ออกพิจารณาดู แล้วท่านจะพบข้อเท็จจริงหลายอย่าง ซึ่งจะ
ทำให้ท่านพบเทคนิคแห่งการเอาชนะอารมณ์ได้ด้วยตัวของท่านเอง ข้อเท็จจริงที่จะหาได้จาก
บุคคลประเภทนี้มีดังต่อไปนี้ :-

1. เป็นคนคิดแต่ในแง่ของตัวเอง ส่วนในแง่ของคนอื่นไม่คิด และไม่พยายามที่จะ
คิดด้วย

โดยธรรมชาติบุคคลประเภทนี้มักมีการศึกษาแคบ หรือศึกษามากกว้าง แต่ก็ศึกษาเฉพาะ
แต่ในด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น แล้วก็ยึดมั่นในแง่ที่ตนเองศึกษามา ไม่มีพื้นที่จะคิดในแง่อื่น ไม่
รู้จักมองจากทรรศนะของคนอื่น เป็นพวกทางเดียวบุคคลประเภทนี้ถ้ามีอะไรมาขัดใจจะโกรธ
ง่ายมาก การที่จะแก้อารมณ์ประเภทนี้จึงอยู่ที่ ต้องหัดให้เป็นคนรู้จักฟังความคิดของคน
อื่น และหมั่นศึกษาหาความรู้รอบตัวให้มาก วิชาใด ๆ ที่คนอื่นเขารู้กัน เราจะต้อง
พยายามศึกษาบ้าง จึงจะเป็นคนใจกว้างได้ แต่ระวังความรู้ประเภทที่ไม่สุก คือไม่รู้จริง

แล้วก็จดจำเอาไว้เดียวกับคนอื่น หรือยึดมั่นด้วยความแน่ใจว่าเป็นความรู้ที่ถูกต้อง ไปรศสังเกตุว่า คนที่รู้อะไรจริงนั้นเป็นคนใจเย็น และไม่จำเป็นจะต้องยึดสิ่งที่รู้มา เพราะถ้าเขาแน่ใจว่าที่รู้นั้นนั้นถูกต้องความคึกก็จะอยู่ตัวเองและทนได้ต่อการขัดแย้งต่าง ๆ คนที่มีอารมณ์ฉุนเฉียวง่าย เพราะเขาแคใจตนเองนั้น วิธีที่จะแก้ก็คือ :-

จงพยายามหัดคิดในแง่ของคนอื่น

ก่อน ก่อนที่จะคิดในแง่ของตัวเอง

หนึ่ง เพราะเหตุที่การที่คนเราจะคิดได้หลาย ๆ แง่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษา ถ้าศึกษามาแคบหรือศึกษามาน้อย ก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่จะคิดหลาย ๆ แง่ย่อมทำไม่ได้แต่อย่างใด ก็ตาม ยังมีตัวอย่างที่เห็นกันอยู่เสมออย่างหนึ่งกล่าวคือ คนที่มีการศึกษามาก แต่ก็เป็นคนคิดแต่ในแง่ของตัวเองเท่านั้น ฟังความคิดของคนอื่นไม่เข้าใจ และไม่พยายามที่จะเข้าใจด้วย คนอย่างนั้นก็ยังมีไม่น้อยเหมือนกันซึ่งตรงกับบางคนทั้งที่มีการศึกษาน้อย แต่ก็ใจกว้างรู้จักฟังความคิดเห็นของคนอื่นและเข้าใจได้ด้วย ไม่ยึดมั่นแต่ในทรรศนะของตน ถ้าท่านเอาตัวอย่างนี้ 2 นี้มาเปรียบเทียบกันแล้ว ท่านจะพบความจริงอีกอย่างหนึ่งว่า “คนที่คิดแต่ในแง่ของตนก็คือ บุคคลประเภทที่ยึดมั่นแต่ในประโยชน์ของตน เป็นคนมีนิสัยเห็นแก่ตัว การที่เขาไม่ยอมเชื่อตามคนอื่น ก็เพราะกลัวว่าประโยชน์ของตนจะเสียไป” บุคคลประเภทนี้แม้จะมีการศึกษามาก ก็ช่วยตัวเองได้ยากมาก การจะแก้นิสัยบุคคลประเภทนี้มีอยู่อย่างเดียวก็คือ :-

ต้องหัดให้เป็นคนรู้จักการเสียสละ

ช่วยเหลือคนอื่นด้วยความเมตตาปรานี

ไปรศสังเกตุว่า การบริจาทานหรือการสงเคราะห์คนอื่นเพื่อหวังผลตอบแทน หรือหวังเอาสวรรค์ในชาติหน้านั้นไม่อาจช่วยแก้นิสัยอันนี้ให้หายได้

2. เป็นคนมีพื้นจิตใจต่ำ มีคุณธรรมอยู่ในใจน้อย

คนที่มีอารมณ์ฉุนเฉียวโกรธง่ายนั้น มีข้อที่สังเกตเห็นได้ง่ายอีกอย่างก็คือ เป็นคนใจแคบ ซึ่งหมายถึงว่า ในใจของเขานั้นมีคุณธรรมน้อยมาก แต่มีธรรมคือความรู้สึกชั่วร้ายแฝงอยู่มากมาย ลูกที่ขาดความกตัญญูต่อพ่อแม่ ศิษย์ที่ขาดความเคารพต่อครูหรืออาจารย์ ท่านจะสังเกตเห็นได้ว่าเวลาที่ถูกรังแกหรือถูกรังโทษว่ากล่าวตักเตือน จะโกรธง่ายหรือขึ้นเสียงเสียง

โดยไม่ฟังเหตุผล ไม่รู้จักกาลเทศะ คนที่มีทิวฏฐิมานะจัด ทั้ง ๆ ที่ตนเองก็ไม่พิเศษอะไร แต่ใครเตือนไม่ได้โกรธขึ้นมาทันที ผู้ใหญ่ที่เด็ก ๆ เตือนไม่ได้ ทั้งที่ทำอะไรผิด บุคคลเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่ามีคุณธรรมอยู่ในใจน้อยทั้งสิ้น

อนึ่ง มีข้อที่น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่งว่า บางคนทั้งที่มีการศึกษาสูงและมีคุณธรรมมาก แต่ปรากฏว่าเป็นคนโกรธง่ายใจน้อยก็มี ซึ่งทำให้คิดว่า ความโกรธง่ายใจน้อยนั้นไม่จำเป็นจะต้องเนื่องมาจากการใจต่ำ หรือการศึกษาน้อยเสมอไป แต่อย่างไรก็ดี แม้ตัวอย่างจะอยู่เช่นนั้นจริง ๆ แต่ท่านก็ควรจะพิจารณาดูให้ลึกซึ้ง แล้วท่านจะพบว่า คนที่เรากล่าวว่าเป็นคนศึกษามาก และเป็นคนจิตใจสูงนั้น ความเป็นจริง การศึกษาของเขาอาจจะมากจริง แต่สิ่งที่เรียนมาส่วนมากไม่จริง เป็นคนเรียนมากวิชาท่านนั้น แต่ละวิชาแต่ละอย่างที่เราเรียนมาท่านนั้นไม่มีอะไรหรืออย่างลึกซึ้งจริง ๆ เพราะโดยธรรมชาติคนทุกรูปร่างลึกซึ้งจริง ๆ นั้นเป็นคนใจเย็น และถือว่าเป็นคนมีใจสูงมีคุณธรรมมากนั้น ความเป็นจริงเขาอาจจะสูงหรือมีมากบางอย่างท่านนั้น แต่คุณธรรมแต่ละอย่างไม่สมดุลย์กัน คุณธรรมอีกหลายอย่างซึ่งเขาผู้เป็นคนนั้นควรจะไม่มี แต่เขาก็ห้ามไม่ ตัวอย่างง่าย ๆ เช่น คนซื้อทางที่ถูกควรจะต้องมีความฉลาดทันคนด้วยความซื่อจึงจะให้ผลโดยสมบูรณ์ แต่คนซื่อขาดความฉลาด หรือคนฉลาดที่ขาดความซื่อ นั้น เราเห็นกันแล้วว่า ทั้งความซื่อและความฉลาดที่เขามีแต่ไม่สมดุลย์กันนั้นต่างก็เป็นภัยแก่คนที่มิเท่า ๆ กัน เราจะบอกว่าความซื่อหรือความฉลาดที่เขามีนั้นไม่ดีไม่ได้ เพราะทั้งสองอย่างต่างก็เป็นคุณธรรมเหมือนกัน แต่เพราะเหตุที่ไม่สมดุลย์ คุณธรรมจึงได้กลายเป็นพิษขึ้นมาได้ ตัวอย่างแต่ละอย่างซึ่งต่างก็มีสรรพคุณไปคนละอย่าง ถ้านำมาประกอบเป็นยาไม่ถูกส่วน คือไม่พอดีไม่ตรงตามตำรับที่ได้กำหนดไว้ เราก็จะเห็นแล้วว่า ยานั้นนอกจากจะรักษาโรคไม่หายแล้ว อาจจะเป็นอันตรายแก่คนที่ใช้อีกด้วย ความหลักวิชาการของพระพุทธศาสนา ธรรมต่าง ๆ ก็คือ ยาแต่ละขนาน คนที่จะใช้ธรรมให้เกิดผลจะต้องรู้จักวิธีใช้ด้วย เช่นจะปฏิบัติในเรื่องพรหมวิหาร จะต้องใช้ให้ถูกกาลเทศะและจะต้องใช้ทั้ง 4 ข้อ และโดยเฉพาะข้อสุดท้าย คืออุเบกขา จะต้องใช้คู่กันไปกับเมตตา กรุณา มุทิตา ทุกครั้ง ดังนั้นเป็นต้น คนที่เรากล่าวถึงว่าเป็นคนมีคุณธรรมสูงนั้น อย่าลืมว่าจะต้องมองดูในแง่นี้ด้วย จากตัวอย่างที่กล่าวมานี้ ท่านจะได้ข้อคิดสำหรับใช้เป็นเทคนิคในการเอาชนะอารมณ์ก็คือ :-

เพราะมี^๔พ^๕น^๖จิต^๗ใจ^๘ต่ำ มี^๙คุณ^{๑๐}
ธรรม^{๑๑}น้อย จึง^{๑๒}ได้^{๑๓}เป็น^{๑๔}เช่น^{๑๕}นั้น

ทุกครั้งที่เราเกิดความโกรธ หรือเห็นใครเกิดความโกรธ จงพยายามคิดอย่างนี้ แล้ว
เราจะเห็นความจริงในเรื่องนี้กระจ่างขึ้น ซึ่งจะเป็นทางทำให้ความโกรธในใจของเราน้อยลง
ไปทุกที

3. เป็นเพราะมีความเข้าใจผิดอะไรบางอย่างแฝงอยู่ และไม่รู้ตัว

คนที่ฉุนเฉียวโกรธง่ายนั้น ยังมีข้อที่น่าสังเกตอีกอย่าง กล่าวคือ ทุกครั้งที่เกิดความ
ว้าวุ่นจะต้องมีสาเหตุเนื่องมาจากความเข้าใจผิดไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่งเสมอว่า เข้าใจผิด ในที่นี้
หมายความว่า เข้าใจไม่ถูกต้องที่ควรจะเข้าใจ หรือหมายถึงมีความเข้าใจไม่พอ รู้ไม่ตลอด
ปรกติสังเกตว่า คนที่เดียวกันด้วยความเข้าใจผิดนั้น ต่างคนต่างก็อ้างความจริงที่ตนรู้มา ซึ่งบาง
ก็ถูกต้องด้วยกันทั้งสองฝ่าย แต่ที่ไม่สามารถจะตกลงกันได้ เพราะต่างฝ่ายต่างก็อ้างมาคนละแ่ง
แ่งต่าง ๆ ที่อ้างมานั้นตกลงกันไม่ได้ เพราะต่างฝ่ายก็ไม่รู้ถึงความจริงแท้ ๆ ของอีกฝ่ายหนึ่ง
งถ้ารู้แล้วการโต้เถียงก็จะยุติลงด้วยดี เข้าใจไม่ถึง รู้ไม่ตลอด อันนี้เป็นเรื่องสำคัญที่ทำให้
เราต้องทะเลาะกันมี และคนเราที่หลงโกรธกันเพราะเข้าใจไม่ถึงรู้ไม่ตลอดนั้นมีมากทีเดียว ข้อ
เท็จจริงอันนี้ควรจะสังเกตไว้ให้มาก

หนึ่ง เวลาเกิดโทษะ คนโบราณมักพูดว่า เกิดโมโห คำว่า โมโห มาจากคำ
โหมะ โหมะ แปลว่า หลงผิดหรือเข้าใจผิด คำพูดประโยคนี้เป็นคติสอนใจอย่างลึก
ซึ้ง ทุกครั้งที่เกิดโทษะนั้นหมายความว่า “ได้แสดงความโง่ออกมาแล้ว” “เกิดโมโหก็
เกิดโง่” เป็นเพราะเราเข้าใจผิดอะไรหนอ จึงได้เกิดโทษะเช่นนั้น? “เกิดโมโหก็
เกิดโง่” คำพูดประโยคนี้สำหรับผู้ที่เข้าใจอย่างลึกซึ้ง ก็สามารถนำไปใช้เพื่อแก้ไขโทษะ
ของตนเองได้อย่างดี แต่อย่างไรก็ดี คนที่เกิดโทษะแล้วเข้าใจว่าตนเองถกนั้นควรจะสำนึกไว้
เสมอว่า ในความเข้าใจที่ว่าถกนั้นจะต้องมีความเข้าใจผิดแทรกอยู่ด้วยเสมอ ถ้าหาก
ความเข้าใจถูกต้องนั้นเป็นเหตุให้เกิดโทษะ เทคนิคแห่งการเอาชนะในเรื่องความโกรธอย่างนี้
คือ :-

เกิดโมโหก็คือเกิดโง่ เราเข้าใจผิด

อะไรหนอ จึงได้เกิดโทษะเช่นนั้น?

ทุกครั้งที่เกิดโทษะ ขอให้พยายามคิดอย่างนี้ แล้วพยายามหาเหตุผลว่า เป็นเพราะ
เข้าใจผิดอย่างไร หรือมีอะไรที่ยังไม่เข้าใจยังไม่รู้ จึงได้เกิดโทษะเช่นนั้น เมื่อทำอย่างนี้บ่อย ๆ
ไปก็จะได้สามารถแก้ความโกรธได้เอง

4. เป็นคนมีนิสัยใจร้อนมาแต่กำเนิด ต้องการจะได้อะไร จะต้องเอาให้ได้เดี๋ยวนี้

คนที่มึนสัยใจร้อน ต้องการอะไรก็จะต้องเอาให้ได้เดี๋ยวนั้น โดยไม่คำนึงถึงเหตุหรือกาละเทศะว่าควรหรือไม่ควร มีทางที่จะได้หรือไม่ได้ บุคคลประเภทนี้จะเห็นได้ว่า เวลาถูกขัดใจแม้เพียงเล็กน้อยเท่านั้นก็จะโกรธขึ้นมาทันที นิสัยอย่างนี้ก็คือวิบากของกรรมในอดีต ซึ่งอาจจะเป็นอดีตคือในสมัยที่เป็นเด็ก หรืออดีตคือในชาติก่อนก็ตาม สำหรับนิสัยอย่างนี้ก็คือวิบากของกรรมอย่างเห็นได้ชัดนั่นเอง คนที่เกิดมาในตระกูลที่พ่อแม่ร่ำรวยหรืออำนาจ พ่อแม่รักมากมีคนคอยเอาใจใส่อยู่เสมอ เมื่อมองดูในแง่หนึ่ง ก็กล่าวได้ว่า เขาเป็นคนมีบุญ ได้สร้างสมบุญไว้มากจึงได้มาเกิดในที่อย่างนี้ แต่ถ้ามองดูอีกแง่หนึ่งแล้วจะเห็นว่า เขาไม่ใช่คนมีบุญอย่างแท้จริง เพราะผู้ที่ถูกตามใจจนเคยชินและเสียนิสัยนี้ จะเห็นได้ชัดว่าเป็นเพราะพันธุกรรมเดิมขาดคุณธรรมหลายอย่าง เช่นถ้าพันธุกรรมมีทุนในทางความขยันหมั่นเพียร ความสุภาพและความอ่อนโยน ไม่มีความรอบรู้ในเรื่องของชีวิตอย่างลึกซึ้ง คนที่บกพร่องในเรื่องเหล่านี้ ถ้าได้รับการตามใจมาสุขสบายมาก จะต้องเสียนิสัยทุกคน เรื่องถึงกันได้ทอเป็นนิทานตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า คนที่มีคุณธรรมไม่พอที่จะเป็นใหญ่หรือมีความสุขอย่างแสนสำราญนั้น การยกย่องให้เป็นใหญ่ การปรนเปรอให้มีความสุขอย่างมากมายนั้น แทนที่จะเป็นผลดีแก่ชีวิตกลับจะเป็นผลร้าย คนที่เกิดมามีนิสัยใจร้อนมาแต่กำเนิดก็คือคนที่เคยเป็นใหญ่มาในอดีต เคยมีความสุขอย่างมาก แต่เป็นเพราะมีคุณธรรมไม่พอ จึงได้กลายเป็นคนมีนิสัยใจร้อน เอาแต่ใจตนเอง เรื่องนี้ควรจะเป็นข้อที่น่าสังเกตสำหรับพ่อแม่ที่เลี้ยงลูกอย่างตามใจ ซึ่งต่อมาภายหลังลูกมีนิสัยเสีย เรื่องนี้ควรจะโทษพ่อแม่มากกว่าโทษลูก สำหรับการแก้นิสัยอย่างนี้ไม่ยากอะไร ถ้าหากรู้สำนักตัวได้คือว่า ถ้าตนเองยังมีคุณธรรมไม่พอที่จะเป็นใหญ่หรือเสวยความสุขอย่างแสนสำราญ ก็อย่าไปริอ่านคัมภีร์เพื่อความเป็นใหญ่หรือแสวงหาความสุขให้มากนัก ตามนิยายชาดกเคยมีปรากฏว่า พระโพธิสัตว์ทั้งที่มีบุญญาธิการอันยิ่งใหญ่ สามารถเกิดในตระกูลอันสูงศักดิ์อย่างไรก็ได้ แต่ในบางชาติกลับไปเกิดในตระกูลที่ยากจนก็มี นิทานชาดกอย่างนี้เป็นคติสอนใจสำหรับผู้เสวยอำนาจได้อย่างดี ถ้าปรารถนาจะมีอำนาจยั่งยืน ก็จงนึกถึงคติอย่างนี้ให้มาก และสำหรับคนที่มึนสัยใจร้อนอยู่แล้ว ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดโมโหบ่อย ๆ นั้น มีทางที่จะแก้ได้ดังนี้คือ :-

จงพยายามคบกับคนที่ผิดหวังหรือคอยแต่จะผิดหวังอยู่เสมอบ้าง เพื่อเรียนรู้ให้รู้ถึงชีวิตของคนประเภทนี้บ้าง และหาโอกาสช่วยเหลือคนประเภทนี้บ้าง ความเห็นอกเห็นใจในเพื่อนมนุษย์ที่ยากจนคนแค่นั้นน เป็นการเพาะนิสัยให้เรารู้จักความพอดี

ผลการดำรงชีพได้ดีที่สุด และอย่าพยายามหาความสุขให้มากนัก ระวังสักว่าจิตใจของ
เนยยังไม่สุกพอ และทุกครั้งก่อนที่จะทำอะไร หรือทำอะไรผิดหวังต้องนึกถึงคำบาลี
เทณไวเสมมอคือ :-

ยถาปัจจุยํ ปวตฺตุนตี
สิ่งทั้งหลายย่อมเป็นไปตามปัจจุย
ไม่ไว้เป็นไปตามใจ

๕. เป้าคนมีนิสัยรักหรือเกลียดอะไรรุนแรง

คนที่มีนิสัยจนเจียวโกรธง่ายใจน้อย มีลักษณะที่สังเกตเห็นได้ง่ายอีกอย่างกล่าวคือ
กังวลว่ารักใครหรือรักอะไรก็รักอย่างมาก แต่พอถึงคราวเกลียดก็เกลียดมาก ที่เป็นเช่นนั้นก็
เพราะมีสติปัญญาต่ำ คิดอะไรก็มักคิดแต่ในแง่เดียว และคิดสั้น ๆ บุคคลประเภทที่มีอารมณ์
รุนแรง และคิดสั้นเช่นนี้โดยมากมักเปลี่ยนใจง่าย แต่ถ้าเป็นคนที่มีอารมณ์รุนแรงเพราะคิดลึก
แล้วเปลี่ยนใจยาก คือถ้ากังวลว่ารักก็รักอย่างฝังใจ แต่พอถึงบทเกลียดก็เกลียดอย่างเข้ากระดูกดำ
เอนความรู้สึกออกได้ยาก คนที่มีอารมณ์รุนแรงนั้นขอให้สังเกตว่า กระแสน้ำที่ไหลทางเดียว
ละทางน้ำไหลชันด้วย กระแสน้ำย่อมจะไหลแรงฉับไค คนที่ไม่มีทางไปทางอื่น มีทางเดิน
เพียงทางเดียว ไม่มีทางเลือก และเหตุการณ์ก็คอยเร้าความรู้สึกในทางนั้นอยู่เสมอ ความรู้สึก
ย่อมจะรุนแรงเช่นเดียวกัน แต่ถ้าเป็นคนมีคุณธรรมเป็นพื้นอยู่มาก ความรุนแรงก็เบาบาง แต่
ถ้าไม่มีคุณธรรมเป็นพื้นฐานอยู่อย่างเพียงพอแล้ว บุคคลประเภทนี้น่ากลัวไม่น้อยถ้าใครไปทำ
ห้ผิดหวัง เขาอาจเอาถึงตาย หรือไม่ก็จะทำให้เกิดความลำบากไม่น้อยทีเดียว “รักน้อย ๆ
แต่รักนาน ๆ” ควรจะเป็นคติของคนทุกคนที่จะรื้ออ่านในเรื่องความรัก และหวังจะครองรัก
ให้อยู่นาน ๆ

ตามหลักวิชาของพระพุทธศาสนาได้พิสูจน์ไว้แล้วว่า “ความรักกับความโกรธหรือ
ความเกลียดคนนั้นคือสิ่ง ๆ เดียวกัน แต่ที่เห็นเป็นต่างกัน ก็เพราะมองดูคนละแง่และคน
ละคราว” ในเรื่องสังโยชน์กล่าวไว้ว่า รากะกับปฏิฆะเป็นกิเลสที่ละได้พร้อมกัน ถ้าตัด
วันหนึ่งได้ ก็ตัดอีกอันหนึ่งได้ ขอให้สังเกตว่า คนที่ไม่ยินดีในคำสรรเสริญ ก็ย่อมไม่ยิน
ถัยในคำนิินหา ถ้าตัดรักได้ ก็ตัดโกรธได้ หรือเมื่อตัดโกรธได้ ก็ย่อมตัดรักได้ หลักวิชา
่าง ๆ เหล่านี้ โปรดสังเกตไว้ให้มากเพราะคนส่วนมากมักเข้าใจว่า ความรักกับความโกรธ

ไม่เหมือนกัน ไม่ใช่สิ่ง ๆ เดียวกัน คนที่ไม่เข้าใจถึงขั้นนี้ ย่อมไม่อาจจะเอาชนะความโกรธได้ ความโกรธมาจากความรัก เราจะมองเห็นได้จากตัวอย่างที่ทุกคนว่า “เพราะรักมากจึงได้โกรธมาก” แต่ถ้าจะพูดว่า ความรักมาจากความโกรธ คนส่วนมากมองไม่เห็น แต่ถ้าเข้าใจว่า ความโกรธก็คือความไม่พอใจ โดยธรรมดา เมื่อไม่พอใจในสิ่งใด หรือเพราะอะไร ถ้าตรงกันข้ามแล้วเป็นต้องพอใจ ถ้าเข้าใจได้เช่นนี้ ก็จะมองเห็นว่า ที่จริงความรักก็มาจากความโกรธเหมือนกัน ตรงนี้กรุณาคิดให้มาก เมื่อใดที่ท่านจับได้ว่า จริงแล้ว! ความรักมาจากความโกรธ เมื่อนั้นท่านจะพบความหลงกลวงแห่งเหตุผลที่ท่านใช้อยู่เสมอ ซึ่งเหตุผลอันนั้นแหละที่ทำให้ท่านต้องโกรธบ่อย ๆ

รักมาจากโกรธ โกรธมาจากรัก

คติสั้น ๆ นี้ เป็นเทคนิคแห่งการเอาชนะอารมณ์ได้อย่างวิเศษมาก ถ้าท่านเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งจริง ๆ

หนึ่ง เมื่อพูดถึงคำว่า รัก โปรดอย่าเข้าใจแต่เพียงแคบ ๆ ว่าหมายถึง ความรักระหว่างเพศเท่านั้น รักตัว รักชื่อเสียง รักอุดมคติ รักความนึกคิด รักกิริยามารยาท รักความสุข รักตาหูจมูกลิ้นและกาย ก็เรียกว่า รักในที่นี้ โปรดสังเกตคำว่า ทุกครั้งถ้ามีใครมาขัดกับสิ่งที่ตนรักต่าง ๆ เหล่านี้ ความโกรธหรือความไม่พอใจเป็นต้องเกิดขึ้นทันที แต่จะมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับรักมากหรือน้อย ถ้ารักมากก็โกรธมาก ถ้ารักน้อยก็โกรธน้อย คนที่ไม่เข้าใจว่า ความโกรธมาจากความรักนั้น มักจะหลงโทษคนอื่นโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร เช่นลูกที่โกรธพ่อแม่เพราะถูกดูหรือถูกบังคับ ศิษย์ที่โกรธครูอาจารย์เพราะถูกลงโทษนั้น ถ้าเขาซึ่งในความรักของพ่อแม่ ซึ่งในความรักของครูที่มีต่อตนจริง ๆ แล้ว เขาจะโกรธพ่อแม่ โกรธครูอาจารย์ไม่ได้เลยเป็นอันขาด แต่ที่โกรธหรือบางทีก็เสียใจอย่างมากนั้น เป็นเพราะเข้าใจว่าพ่อแม่ไม่รักตน ครูอาจารย์ไม่รักตน หรือบางทีก็เข้าใจว่า พ่อแม่และครูอาจารย์ลำเอียง ซึ่งความเป็นจริงแล้ว พ่อแม่ ครูอาจารย์ที่ดีย่อมมีความรักและความเมตตาปราณีอย่างลึกซึ้งที่เคี้ยว คนที่พ่อแม่ไม่ค่อยเอาใจใส่ ศิษย์ที่ครูไม่ค่อยเอาใจใส่นั้น โปรดสังเกตว่า ถ้าไม่ใช่เป็นเพราะไม่มีเวลาจะมาเอาใจใส่แล้ว เหตุอีกประการหนึ่งก็คือ เป็นเพราะไม่รักหรือรักน้อยไป เพราะฉะนั้นการที่พ่อแม่หรือครูอาจารย์มีความโกรธเกิดขึ้น เพราะยังอยู่ในฐานะของบุคคลนั้นก็เนื่องมาจากความรักนั่นเอง แต่อย่างไรก็ตามพ่อแม่หรือครูอาจารย์ที่มีความกรุณา และเข้าใจชีวิตของคนอื่นได้คั้นนี้ แม้จะมีความไม่พอใจอย่างไร โดยมากก็อดทนได้เสมอ

ความรักย่อมประกอบด้วยความต้องการ และความยึดถือ ธาตุแท้ของความรักก็คือความต้องการ และความยึดถือนั่นเอง ในขณะที่ความรักเกิดขึ้น ขอให้โปรดสังเกตดูใจของตน แล้วจะพบว่า ที่รักคนนั้นคนนั้นก็เพราะถือว่าเขาสวย เขารวย หรือเขาดีอย่างนั้นอย่างนี้ ความสวยความรวยหรือความดีอะไรก็ตามที่เขามีอยู่ ถ้าหากไม่เป็นที่ต้องการ ก็จะไม่รัก แต่ถ้าเป็นจุดที่ตนต้องการและมีหวังที่จะได้ด้วย ความรักจะเกิดขึ้นทันที ส่วนจะรักมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความต้องการมากหรือน้อย ถ้าต้องการมาก และคน ๆ นั้นก็มีสิ่งที่สนองความต้องการได้มาก ซึ่งตนมีหวังที่จะได้จริง ๆ ความรักก็จะเกิดขึ้นอย่างรุนแรงจะรู้สึกรักมาก แต่ถ้าต้องการน้อย หรือคน ๆ นั้นสนองความต้องการได้น้อย ความรักก็จะน้อยลงตามส่วน เพราะเหตุที่ธาตุแท้ของความรักก็คือ ความต้องการและความยึดถือ ดังที่กล่าวมานี้ เราจึงควรจะตั้งข้อสังเกตดูว่า ถ้าใครเขารักเราหรือเรารักใคร ก็ควรจะตั้งแยกธาตุของความรักออกพิจารณาดูว่า เพราะต้องการอะไร หรือยึดถืออะไร จึงได้มีความรักเกิดขึ้นเช่นนั้น ? การแยกธาตุของความรักออกพิจารณา จะทำให้ท่านเข้าใจตัวความรักดีขึ้น ซึ่งถ้าเมื่อใดท่านอ่านความรักเข้าใจได้ตลอด เมื่อนั้นท่านก็จะไม่ตกเป็นทาสของความรัก และความโกรธต่าง ๆ ก็จะลดน้อยถอยลงไปด้วย

ความรักย่อมประกอบด้วย

ความต้องการและความยึดถือ

คติสั้น ๆ นี้มีประโยชน์มากมาย ถ้าหากท่านซึ่งในบทนี้ก็หมายความว่า ท่านได้ศึกษานิกแห่งการเอาชนะอารมณ์อีกอย่างหนึ่งแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม ท่านควรจะพิจารณาต่อไปให้ชื่อว่า “ความต้องการและความยึดถือของตนนั้นถูกต้อง มีเหตุผลสมควรหรือไม่ ? ถ้าปรากฏว่าท่านจับได้ว่า ความต้องการและยึดถือนั้นผิด รู้สึกว่าผิดจริง ๆ ความรัก ที่หลอมตัวขึ้นมาในลักษณะนี้ก็จะสลายตัวแน่นอน ต้องการอะไรจากเขา เขาดีอย่างไร เราจึงได้รักเขา ? ปัญหาต่าง ๆ ท่านเองก็ต้องหมั่นถามตนเองบ่อย ๆ แล้วท่านก็จะค้นพบความเข้าใจผิดจากใจของท่านเอง

อนึ่ง ควรจะรู้ไว้ด้วยว่า วิสัยของปุถุชนถ้าจะยึดถืออะไร ก็มีกเกินพอดี หรือไม่ก็ขาดความพอดี หรือไม่ก็ไม่ตรงกับความเป็นจริง ท่านลองตั้งข้อสังเกตทั้ง 3 อย่างนี้ไว้ให้ดี แล้วท่านจะพบเองว่า ความยึดถือซึ่งเป็นธาตุอันหนึ่งของความรักนั้น จะต้องถูก

แทรกไว้ด้วยความโง่ ความเข้าใจผิด ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ส่วนธาตุอีกอันหนึ่งของความรัก คือความต้องการนั้นก็มีสาเหตุมาจากความเห็นแก่ตัว ที่ทุกคนว่า "รักแท้ย่อมมีการเสียสละ" ฟังดูแล้วรู้สึกเพราะเหตุและรู้สึกว่าเป็นจริง แต่ความเป็นจริงแล้ว การเสียสละเพื่อความรักรนั้น เป็นเพียงวิธีการอันหนึ่งที่จะเรียกร้องให้อีกฝ่ายหนึ่ง มีความรักในตนมากขึ้น เพื่อเขาจะได้สิ่งที่เขาต้องการ จากคนที่เขารักมากขึ้น ในวิสัยของบุคคลนั้นเป็นการยากมาก ที่จะมีการเสียสละโดยไม่หวังผลตอบแทน อย่างน้อยที่สุด การเสียสละเพื่อความรักรนั้น แม้บางคนจะไม่หวังได้อะไรจากคนที่ตนรัก แต่บุคคลประเภทนี้ก็มีลักษณะเด่นอยู่อย่างหนึ่งคือ เป็นคนหยิ่งในเกียรติของตน บุชาอุดมคติยิ่งกว่าชีวิต บุคคลประเภทนี้ ในสายตาของคนธรรมดา มองเห็นเขาว่า เขาเป็นคนเสียสละอย่างบริสุทธิ์ แต่ในกลุ่มของปัญญาชนด้วยกัน เขาจะมองเห็นว่า คนประเภทนี้มีความต้องการและมีความหวังที่จะได้สิ่งที่เขาต้องการซ่อนอยู่ในส่วนลึกของจิตใจ ฉะนั้นจึงเป็นอันสรุปได้ว่า:-

ความรักก็คือความเห็นแก่ตัว ซึ่งแสดงออกมาในแบบที่ต่าง ๆ กันนั่นเอง การเสียสละเพื่อความรักรก็คือ การแสดงออกซึ่งลวดลายหรือชิ้นเชิง ของการเห็นแก่ตัวอย่างชนิดซับซ้อน จนคนอื่นมองไม่ออกว่าเป็นการเห็นแก่ตัว

การศึกษาในเรื่องความรักให้เข้าใจอย่างทะลุปรุโปร่ง คือวิธีการที่สุก ในการเอาชนะอารมณ์ คนที่ไม่อาจจะเอาชนะความฉุนเฉียวโกรธง่ายใจน้อย ก็เพราะอ่านความรักในในของตนเองไม่ออก รู้จักแต่คำว่ารักแต่ไม่เข้าใจในตัวของการรัก เพราะเหตุนี้คนที่คิดหวังเรื่องความรัก ซึ่งอาจจะเป็นเพราะคนที่เขารักไม่เอาใจใส่ หรืออาจจะเป็นเพราะคนที่เรารักกลับไปรักคนอื่นก็ตาม ก็มักจะมีคำพูดเกิดขึ้นในทำนองว่า "เสียแรงอดสำห้เผ่าถนอมเราได้เสียสละเพื่อเขาทุกอย่าง แต่เขากลับไม่เห็นใจ" อะไรทำนองนี้เป็นต้น จากคำพูดในสำนวนอย่างนี้หมายความว่า เขารู้สึกว่าเขาเป็นฝ่ายไม่เห็นแก่ตัว เพราะนึกแต่ในแง่ที่ตนเองเสียสละ ไม่ได้นึกถึงความรู้สึกส่วนลึกที่ต้องการจะได้อะไรจากคนที่เขารัก จึงเข้าใจว่าตนเองเป็นฝ่ายเสียสละไม่ใช่เห็นแก่ตัว เพราะนึกขึ้นมาเช่นนั้นจึงได้รู้สึกเจ็บใจ แต่ถ้าเขานึกถึงความจริงว่า ความรักก็คือการเห็นแก่ตัว ความรักย่อมประกอบด้วยความยึดถือและความต้องการ เพราะเราหวังจะได้อะไรจากเขาต่างหากจึงได้รักเขา ถ้าคิดได้อย่างนี้

ประกอบกับพื้นเดิมเป็นคนมีนิสัยรักความยุติธรรม รู้จักคิดในแง่ของคนอื่น ความผิดหวังนั้นก็จะมีกลายเป็นความแค้น แต่เพราะเหตุที่ตนเองเข้าใจผิดว่าเขาเป็นฝ่ายผิด เราเป็นฝ่ายถูก จึงแค้นเคืองเขา โปรดจำไว้ว่า ความเข้าใจอันใดที่ตนเองเข้าใจว่าถูกนั้น ถ้าปรากฏว่าพระเข้าใจเช่นนั้นแหละจึงได้เกิดความโกรธ ก็พึงเข้าใจเกิดว่า ความเข้าใจอันนั้นผิดแน่ แต่จะผิดตรงไหน? คนที่นึกว่าตนเองเข้าใจถูกย่อมไม่อาจจะรู้ได้ ต่อเมื่อโดยอมรับว่าความเข้าใจนั้นผิดแน่ เพราะก่อให้เกิดผลคือความโกรธ เขาผู้นั้นจึงจะมีทางพบได้ว่า ในความเข้าใจที่ว่าถูกนั้นมีผิดอยู่ตรงไหนเมื่อใดก็ค้นพบ เมื่อนั้นก็หายโกรธ

ความรักย่อมประกอบด้วยความต้องการ และความยึดถือ เมื่อใดค้นพบว่าความยึดถือที่ตนมีอยู่นั้นผิด และความต้องการนั้นก็ผิด ความสำนึกผิดในตนเองเช่นนั้นเป็นพื้นฐานที่ดีที่สุดในการระบายหรือระงับความโกรธ ตลอดทั้งความเศร้าโศกและความรู้สึกอื่น ๆ

วิธีระงับความโกรธ นอกจากจะมีเทคนิคดังกล่าวมาแล้ว ยังมีอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งเป็นวิธีสุดท้ายของคนธรรมคาทัวไป กล่าวคือ จงหาทางระบายความโกรธในทางที่ควร โดยธรรมคา ผู้ที่มีความรู้สึกอัดไว้ในจิตใจมาก ๆ ไม่มีทางระบายออก ย่อมเป็นอันตรายทั้งแก่ร่างกายและจิตใจ ความรักกับความโกรธเป็นความรู้สึกที่มักจะกรุ่นอยู่ในจิตใจเสมอ และจะทวีปริมาณมากขึ้น ถ้าหากไม่มีทางระบาย และถ้าความรู้สึกทั้งสองอย่างนี้อัดตัวมากขึ้น ก็อาจจะถึงขั้นจุดระเบิด คนเราจะต้องมีการถ่ายอุจจาระ บั๊สสาวะเป็นประจำ ผู้ที่อัดไว้ไม่ถ่าย ก็จะต้องไปบ้วน และบางทีถึงตายได้ เรื่องของอารมณ์ก็เช่นเดียวกัน คนธรรมคาย่อมไม่อยู่ในฐานะจะระงับมิให้แสดงออกมาได้ ถ้ากดไว้ทางหนึ่ง ก็จะไปออกอีกทางหนึ่ง ฉะนั้นจึงควรหาทางระบายออกในทางที่ควร การแต่งงานที่ถูกต้อง แต่งงานกันด้วยความรักและคุณธรรมคือทางออกสากลสำหรับมนุษยชาติ เป็นวิธีการแห่งการระบายอารมณ์ของความรักในทางที่ถูก คนที่แต่งงานในทางที่ถูกต้องเช่นนั้น จะปรากฏว่าความรักในทางเพศจะค่อย ๆ แปรไปเป็นความเมตตาปรานีที่ค่อย ๆ สะอาดและบริสุทธิ์ และแผ่กว้างออกไปทุกที ซึ่งจะทำให้ความเห็นแก่ตัวค่อย ๆ น้อยลงไปตามลำดับ ในเรื่องของความโกรธ ก็ควรจะหาทางระบายในทางที่ถูกเช่นเดียวกัน เช่นพยายามคบกับเพื่อนที่เป็นคนใจเยือกเย็น สามารถเข้าใจเรื่องจิตใจของคนอื่นได้ดี บุคคลประเภทนี้ เหมาะสำหรับเป็นที่รับการระบายอารมณ์ความโกรธได้ดีมาก หมายความว่า เวลาเกิดความโกรธถ้าหากได้มาระบายให้กับคนเหล่านี้ฟัง ก็จะช่วยทำให้

ความโกรธเบาบางลงไปไ้มาก ชายใจร้อนที่ได้แต่งงานกับหญิงที่ใจเย็น หรือหญิงที่ใจร้อนได้แต่งงานกับชายที่ใจสุขุม คู่แต่งงานอย่างนี้ เป็นประโยชน์ในทางระบายอารมณ์ซึ่งกันและกันได้ อย่างดีมาก เพราะอีกฝ่ายหนึ่งจะเป็นเสมือนหนึ่งกระโถนสำหรับรองรับความโกรธของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเมื่อคนนั้นระบายออกมาบ่อย ๆ นาน ๆ ไป นิสสัยโกรธนั้นก็หายไปเอง

การระบายอารมณ์ ก็คือการแสดงออกซึ่งความรู้สึกภายในออกมาเป็นคำพูด หรือการกระทำ แต่โปรดจำไว้ว่า การแสดงความรู้สึกออกมาบ่อย ๆ จะทำให้เกิดความเคยชิน และแกยยากยิ่งขึ้น ฉะนั้นจึงควรระวังไว้ด้วยว่า การระบายอารมณ์ที่ไม่ดีออกมาแล้ว จะให้เกิดผลดีแก่ตนนั้น มีทางที่จะพึงทำได้อยู่ทางเดียวเท่านั้น กล่าวคือ ระบายให้กับคนที่ มีจิตใจสูง และมีปัญญาสามารถที่จะให้คำแนะนำแก่เราได้ และเป็นที่รักเคารพของเรา ด้วย นอกจากบุคคลประเภทนี้แล้วไม่ควรจะระบายออกมาเป็นอันขาด นายที่ค่าคนใช้บ่อย ๆ นาน ๆ เข้าก็คิดนิสสัยแกยยาก ไม่มีทางดีขึ้น แต่ถ้านายคนนั้นไปค่าคนที่เขามีจิตใจสูง มีปัญญาที่สามารถจะโต้ตอบอย่างชนิดให้ข้อคิดแก่คนนั้นได้ อย่างนี้จะไม่ทำให้คนนั้นเสียนิสสัย แต่จะทำให้คนนั้นดีขึ้น แต่อันตรายก็มีอยู่ตรงที่จะเป็นที่เกลียดชังของคนทั่วไป เรื่องเหล่านี้จึงต้องระวังให้ดี

อีกนัยหนึ่ง คนที่จะระบายอารมณ์ออกมา ซึ่งจะระบายแก่ใครก็ได้โดยไม่ทำ ให้เสียนิสสัยนั้น จะต้องเป็นคนที่มีพื้นฐานในทางคุณธรรมอย่างเพียงพอ เช่น เป็นคนที่ ได้รับการศึกษาดี มีจิตใจสูง รู้สึกเคารพในตัวเองได้ บุคคลประเภทนี้แม้บางครั้งจะเกิดอารมณ์ วู่วาม แสดงกิริยาที่ไม่สมควรออกมา แต่แทนที่จะทำให้เขาเสียนิสสัยกลับจะทำให้เขามีนิสสัยดีขึ้น โดยลำดับ เพราะทุกครั้งที่เขาแสดงกิริยาที่ไม่ดีออกมานั้น หลังจากนั้น เขาจะรู้สึกละอายตนเอง สำนึกในความผิดของตนเองยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้น จึงทำให้จิตใจของเขาดีขึ้นโดยลำดับ การกระทำความผิดของคนที่ได้รับการศึกษานี้ เป็นวิธธรรมชาติที่จะช่วยให้อัน ๆ นั้น ดีขึ้น ที่เรียกว่าเป็นวิธธรรมชาติ ก็เพราะโดยธรรมดาคนที่ได้รับการศึกษามาดี และถูกอบรมมาดี แต่ไม่ถึงขนาด ทุกคนก็ย่อมจะต้องทำความผิดไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง หรืออาจจะหลายอย่างก็ได้ การกระทำความผิดของบุคคลประเภทนี้ จะช่วยทำให้สันดานชั่ว

ที่ยังเหลืออยู่หมกไป แต่สำหรับเด็ก ๆ หรือคนมีอายุแต่จิตใจยังไม่สูง ทางปฏิบัติที่ถูกสำหรับ
บุคคลประเภทนี้ก็คือ จะต้องควบคุมให้อยู่ในกรอบของการกระทำที่ถูกต้องอยู่เสมอ จนกว่า
คุณธรรมจะฝังอยู่ในจิตใจของเขาอย่างเพียงพอ จึงจะปล่อยให้เป็นอิสระได้

การระบายอารมณ์ ในความหมายอีกอย่างหนึ่งก็คือ การชูดเกลากิเลส หรือการ
ค่อย ๆ เอากิเลสออกจากสันดานทีละเล็กละน้อย ตามหลักพุทธศาสนาถือว่าคนที่จะละ
กิเลสได้ จะต้องมีสติมีสมาธิและมีปัญญา คนที่ถือศีลไต่ยอมหมายถึงการหักบังคับตัวเอง ไม่ให้
กระทำหรือไม่ให้พูด ในสิ่งที่จะก่อให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น เช่น
ถ้าหากเราถือศีลข้อปาณาติบาตและอทินนาทานได้ ก็หมายความว่า ความโหดร้ายทารุณ ความ
เห็นแก่ตัว ความโลภ จะค่อย ๆ เบาลงลง อย่างนี้เป็นต้น และถ้าเราถือศีลได้อย่างเด็ดขาด
จนกระทั่งการถือศีลกลายเป็นนิสัยสันดาน ก็หมายถึงความรู้สึกชั่วร้าย ที่จะเป็นเหตุให้ผิดศีลได้
หมกไปจากสันดานแล้ว ส่วนคนที่ยังถือศีลไม่ได้และไม่ตั้งใจจะถือนั้น ก็หมายถึงว่าเขายังบังคับ
ตัวเองไม่ได้ ชอบทำอะไรตามอารมณ์ และผลที่เกิดขึ้นจะมีอย่างไร ก็ลองพิจารณาดู และ
ควรจะจำหลักไว้อย่างหนึ่งว่า ถ้าคนเราปล่อยตัวให้ทำอะไรไปตามอารมณ์ ความเคยชินในเรื่อง
นี้ก็จะมีมากขึ้นโดยลำดับ ต่อมาภายหลังในเมื่อรู้สึกตัวว่าเป็นสิ่งไม่ดีแล้วตั้งใจจะเลิก ก็ให้เห็น
ได้ว่ากว่าคนนั้นจะเลิกได้จริง ๆ ต้องใช้เวลานานมาก ฉะนั้นการระบายอารมณ์ซึ่งหมายถึงการ
แสดงออกซึ่งความรู้สึก ซึ่งมีอยู่ในใจออกมาเป็นคำพูดหรือการกระทำนั้น ถ้าหากไม่มีขอบเขต
หรือไม่มีการควบคุมทำอะไรเลย ผลที่ได้รับนั้นแทนที่จะทำให้จิตใจเราสูงขึ้นมันก็จะกลับจะทำให้จิตใจ
ต่ำลง

หนึ่งขอให้สังเกตดูว่า แม้ในทางพระพุทธศาสนาจะเต็มไปด้วยข้อปฏิบัติที่เข้มงวด
และละเอียดถี่ถ้วนมากมายจนกระทั่งรู้สึกว่าคำสอนของพระพุทธเจ้ายากเกินไป ปฏิบัติตามไม่ได้
แล้วก็ลงความเห็นว่ามีประโยชน์ เพราะปฏิบัติไม่ได้เอาไปใช้ไม่ได้นั้น แต่ถ้าพิจารณาให้ถี่
แล้วจะเห็นว่าคำสอนของพระพุทธเจ้าทุกบท เคยมีผู้ปฏิบัติได้ผลแล้วทั้งสิ้น แต่ที่บางคนพูดว่า
เขาปฏิบัติไม่ได้นั้น เป็นเพราะจิตใจของเขายังไม่ถึงขั้นนั้น แต่ความเป็นจริงคำสอนของพระ
พุทธเจ้าในส่วนที่เราสามารถจะปฏิบัติได้นั้น มีอยู่มากมายทีเดียว ขอให้จำไว้อีกอย่างหนึ่งว่า
ตามหลักพระพุทธศาสนาไม่มีการบังคับให้ต้องเชื่อหรือต้องทำตาม พระพุทธเจ้าต้องการ
ให้คนเชื่อด้วยศรัทธา คือมีความเลื่อมใสเห็นประโยชน์แล้วจึงค่อยเชื่อ และต้องการให้ปฏิบัติไป

ตามสติปัญญาของตัวเอง เช่นศีลข้อที่หนึ่ง ในเมื่อเราไม่สามารถจะปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเหมือนอย่างกับพระ เราก็อาจจะคัดทอนหรือกำหนดหลักเกณฑ์ให้พอสำหรับตัวเองก็ได้ เช่น ถ้าเราจำเป็นต้องซื้อเสื้อผ้าที่จำเป็นที่จำเป็นที่เราจำเป็นต้องซื้อ พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงบังคับ แต่เราก็ต้องยอมรับด้วยข้อเท็จจริงว่า เมื่อเรายังฆ่าสัตว์อยู่ก็แสดงให้เห็นว่า ความเป็นห่วงตัวเองชนิดเห็นแก่ตัวยังไม่หมดไปจากสันดาน เพราะฉะนั้นมันก็ต้องมีผลเสียหายที่เกิดขึ้นจากส่วนนี้บ้างตามฐานะ แต่ในเมื่อเรายังมีการรอกเว้นจากการฆ่าอย่างอื่นได้อีกมากมายเป็นต้นว่า เราไม่ยอมฆ่าสัตว์เพื่อเห็นแก่ความสนุก ไม่ยอมฆ่าสัตว์ที่มีคุณหรือสัตว์ที่ไม่จำเป็นจะต้องฆ่า และสำหรับมนุษย์ก็ยิ่งตั้งใจที่จะเว้นให้ได้จริง ๆ อย่างนี้เป็นต้น ในส่วนที่เราละเว้นได้นี้ มันก็ต้องมีอันส่งผลตามฐานะอีกเหมือนกัน เมื่อถือโดยนัยนี้ เราก็สามารถปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าได้โดยไม่ยากอะไร ในเมื่อเรามีกฎเกณฑ์อยู่บ้างในการทำอะไรตามใจเช่นนี้ ความกตัญญูก็จะไม่เกิด และผลที่จะได้จริง ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์มาก ก็คือทำให้เรารู้แจ้งในเรื่องความดีความชั่ว ซึ่งเมื่อมีปัญญาขึ้นมาแล้ว การที่จะบังคับตัวเองหรือไม่ทำอะไรตามอารมณ์ก็จะง่ายขึ้น

โปรดแก้คำผิดก่อนอ่าน

หน้า	บันทึก	คำผิด	คำถูก
๑	หน้าปก	สันหนา	สันหนา
๕	๑๑	อย่าง	อย่าง
๑๘	๗	ฐ น	ฐ น
๑๘	๑๔	จารณา	พิจารณา
๑๘	๑๖	หว่า	ว่า
๑๙	๑๑	ลักษณา	ลัคนา
๑๙	๕	เรื่อน	เรียน
๒๐	๑๑	ลุน	ลูก
๒๒	๑	กม. ที่ ๕๘/๕-๕๙	กม. ที่ ๕๘-๕๙
๒๒	๖	วัดกระพังสุรินทร์	วัดกระพังสุรินทร์
๒๒	๑๑	เพื่อน	เพื่อน
๒๒	๑๖	แสะ	และ
๒๒	๑๗	วันที่ ๑๗ มิ.ย. ๑๗	วันที่ ๑๗ มิ.ย. ๑๖
๒๓	๒๖	ปรารณก	ปรารณา
๒๕	๒๑	สือก	สะอื้น
๓๕	๒๕	น้อย	น้อง
๔๘	๒๐	ชูชัย	ชูชัย
๗๗	๔	สัมภพปราย	สัมปรายภพ
๙๘	๗	จะน่า	น่าจะ

เนื่องจากหนังสือเล่มนี้ ได้จัดทำในเวลาอันจำกัด เพื่อนของผู้ชายหนุ่มและเจ้าหน้าที่ของโรงพิมพ์ ได้ช่วยกันจัดทำหนังสือเล่มนี้อย่างเต็มที่ แต่ก็มีผิดพลาดจนได้ หนังสือเล่มนี้เสร็จเรียบร้อยใน วันอาทิตย์ที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๑๗ ก่อนงาน ๑ วัน เป็นการสุดวิสัยที่จะแก้ไขให้ถูกต้องเรียบร้อย

เจ้าภาพและผู้จัดพิมพ์จึงกราบขอประทานอภัยต่อทุก ๆ ท่านที่ได้รับหนังสือนี้

ในโอกาสนี้ขอขอบพระคุณ

- ทุกท่านที่ได้ช่วยเหลือนำศพและผู้บาดเจ็บจากที่เกิดเหตุส่งโรงพยาบาลพัทลุง
- ทุกท่านที่ได้ช่วยเคลื่อนย้ายศพจากพัทลุง — มาตรัง
- ทุกท่านที่ได้ช่วยเคลื่อนย้ายศพจากตรังมากรุงเทพมหานคร
- ทุกท่านที่ได้แสดงไมตรีจิตช่วยเหลือในการจัดงานศพที่จังหวัดตรัง
- ทุกท่านที่ได้กรุณาโทรเลขและจดหมายไปเยี่ยมเยียนและแสดงความเสียใจ
- ทุกท่านที่ได้กรุณาจัดพวงหรีดไปไว้อาลัยผู้วายชนม์
- ทุกท่านที่ได้กรุณาให้เกียรติเป็นเจ้าภาพสวดพระอภิธรรมที่จังหวัดตรัง
- ทุกท่านที่ได้กรุณาให้เกียรติเขียนคำไว้อาลัย
- ทุกท่านที่ได้กรุณามอบเรื่องเพื่อจัดพิมพ์หนังสือเป็นวิทยาทาน
- ทุกท่านที่ได้กรุณาจัดหาหนังสือและช่วยในการจัดพิมพ์หนังสือ
- ทุกท่านที่ได้กรุณาช่วยเหลือในการจัดงานศพที่กรุงเทพฯ ฯ
- และทุกท่านที่ได้กรุณาให้เกียรติมาร่วมการพระราชทานเพลิงศพครั้งนี้

หากมีการบกพร่องด้วยประการใด ๆ ก็ดี เจ้าภาพกราบขอประทานอภัยด้วย

เจ้าภาพ

รายชื่อผู้เมตตา และให้เกียรติ

เป็นเจ้าภาพสวดพระอภิธรรม

ในวันที่ตั้งศพบำเพ็ญกุศลที่วัดควนวิเศษ

จังหวัดตรัง

- 28 พฤษภาคม 2516 — ท่านพระครูพิมลธรรมสาร เจ้าอาวาสวัดควนวิเศษ
— คณะเทศมนตรี และพนักงานเทศบาลเมืองตรัง
- 29 พฤษภาคม 2516 — คณะครูโรงเรียนสังขวิทย์
— นายกและสมาชิกเหล่ากาชาดจังหวัดตรัง
- 30 พฤษภาคม 2516 — แผนกช่างเทศบาลเมืองตรัง
— พนักงานสถานธนาอนุบาลเทศบาลเมืองตรัง
- 31 พฤษภาคม 2516 — คณะชมรมผู้สื่อข่าวและอาษาปฏิบัติภารกิจจิตวิทยาจังหวัดตรัง
— นายอำเภอและข้าราชการอำเภอเมืองตรัง
- 1 มิถุนายน 2516 — คุณประชา — คุณกรองทอง และ คุณธนา ดำรงมณี
— ผู้กำกับ ฯ และ คณะนายตำรวจจังหวัดตรัง

รายชื่อผู้ที่นำพวงหรีดมาวางไว้อาลัย

แต่ศพของนางสาวสนั่นนา เทพวิธานนท์

ระหว่างที่ตั้งศพบำเพ็ญกุศล ณ วัดควนวิเศษ

จังหวัด ตรัง

คุณธนา ดำรงมณี

ค่ายฝึกการรบพิเศษกะช่อง

โรงเรียนสังขวิทย์

โรงเรียนวัดกระพังสุรินทร์ (ช่ออุบะดอกไม้สด)

คณะเทศมนตรีเมืองตรัง

ศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยขอนแก่น

นายแพทย์ วิชา — อมรา จีระวัฒน์

ที่ทำการขนส่งจังหวัดตรัง

คณะเทศบาลตำบลปากแพรก (ทุ่งสง)

คณะพนักงานเทศบาลแผนกช่างเทศบาลเมืองตรัง

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

น.ส.พ. ประชาธิปไตย

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขาตรัง

เทศบาลเมืองตรัง

คณะครูโรงเรียนเทศบาลวัดดอนขัน

ห้างหุ้นส่วนจำกัดพระรามหก

คณะพนักงานสำนักปลัดเทศบาลเมืองตรัง

18. คณะโรงเรียนมัธยมภูมิ
19. คณะโรงเรียนวัดตันตยาภิรมย์
20. คณะโรงเรียนบ้านนาตาล่อง
21. คุณนวลกฤษณ์ วงศ์วรรณ
22. เพื่อนเศรษฐศาสตร์ มธ. รุ่น 2511
23. ร้านศรีจันทร์
24. คณะแผนกคลังเทศบาลเมืองตรัง
25. สำนักงานเหล่ากาชาดจังหวัดตรัง
26. สถานชานาบาลเทศบาลเมืองตรัง
27. คุณเชียร เสกธีระ
28. ธนาคารกรุงไทย จำกัด สาขาตรัง
29. ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด สาขาตรัง
30. ร้านทันตแพทย์สุวิมล
31. คณะแบตมินตันเมืองตรัง
32. ผู้จัดการโรงงานไทยเอกชัยเภสัช น.ส. เพ็ญศรี คงประสิทธิ์ถาวร
33. คุณสวัสดิ์ พานิชย์กุล
34. บริษัทกรุงแสง จำกัด สาขาตรัง
35. ข้าราชการอำเภอเมืองตรัง
36. บริษัทอินเตอร์ไลฟ์ประกันชีวิตสาขาตรัง
37. ชมรมผู้สื่อข่าวและอาสาจิตวิทยาแห่งชาติจังหวัดตรัง
38. ห้างหุ้นส่วนจำกัดโจอมทองศิลา
39. คณะพ่อค้า — แม่ค้า สนามหลวงจังหวัดตรัง
40. กลุ่ม ม.ศ. สังคมสงเคราะห์อาสาพัฒนาธรรมศาสตร์
41. คุณอารีย์ จงบุรี หาดใหญ่
42. ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด สาขาตรัง

43. คณะวงดนตรีเทศบาลเมืองตรัง
44. คุณประชา — กรองทอง ดำรงมณี
45. ห้อง B 13 ธรรมศาสตร์
46. คณะอัยการจังหวัดตรัง
47. ปลัดเทศบาลเมืองหาดใหญ่
48. ธนาคารไทยพัฒนาจำกัดสาขาตรัง
49. คณะตำรวจ กองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดตรัง
50. คุณสิงห์ ว่องวิญญพงษ์ — กิตติ ตร์รัตนพันธ์
51. ร้านพัฒนาพาณิชย์ — ร้านวินา

FACULTY OF ECONOMICS
THAMMASAT UNIVERSITY
BANGKOK, THAILAND

คณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๖ มิถุนายน ๒๕๑๖

เรื่อง ขอแสดงความเสียใจต่อครอบครัว คุณสมชัย เทพวัชรานนท์ และขอร่วมทำบุญ
ในงานศพ คุณเส็นธนา เทพวัชรานนท์
กราบเรียน คุณสมชัย เทพวัชรานนท์

คณาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์ ได้ทราบข่าวการมรณะกรรมของ คุณเส็นธนา
เทพวัชรานนท์ เศรษฐศาสตร์บัณฑิต เมื่อเร็ว ๆ นี้ ด้วยความเศร้าสลด

คณาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์ จึงถือโอกาสแสดงความเสียใจมายังคุณและ
ครอบครัว พร้อมกันนี้ใคร่จะขอร่วมทำบุญเพื่อแผ่ส่วนกุศลให้แก่ผู้เสียชีวิตด้วย เป็นจำนวน
เงิน ๓๐๐ บาท (สามร้อยบาทถ้วน)

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(นายเต็มใจ สุวรรณทัต)

ผู้แทนอาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์

คิดจะกลบมลทินกายวายสังขาร
ไฟจะผลาญเผาไหม้ให้สิ้นสูญ
แต่ความดีมีอยู่ชัฏระกอล
ทั้งเทือกทูนแทนชื่อเสื่อเสื่อจัก